

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav pro dějiny umění

Obecná teorie a dějiny umění a kultury – Dějiny výtvarného umění

Jakub Pátek

Umělecké objednávky Michaela Osvalda Thuna jako nedílná součást reprezentace českého aristokrata ve 2. polovině 17. století

**Michael Oswald Thun's art commissions – inseparable part of a baroque
aristocrat's image in the second half of the 17th century**

Disertační práce

vedoucí práce – Prof. PhDr. Roman Prahel, CSc.

2013

Prohlašuji, že jsem disertační práci vykonal samostatně, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

.....

1. Ozdobný monogram Michaela Osvalda Thuna

Poděkování,

můj velký dík patří oběma mým školitelům. Panu profesoru Mojmíru Horynovi bohužel už nemohu vyjádřit svůj vděk osobně, a proto si alespoň dovoluji připsat tímto práci jeho památce. Velké poděkování pak patří panu profesoru Romanu Prahlovi, které mi výrazným způsobem pomohl dovést započatou disertační práci k jejímu dokončení. Upřímné díky směřují také k řadě kolegů a přátel za cenné rady, podmínky i přátelskou pomoc, kterou mi na řadě míst poskytli.

Abstrakt

Umělecké objednávky Michaela Osvalda Thuna jako nedílná součást reprezentace barokního aristokrata ve druhé polovině 17. století

Práce se zabývá uměleckou objednávkou zámožného českého aristokrata hraběte Michaela Osvalda Thuna (1631-1694), představujícího především jednoho z nejvýrazněji aktivních stavebníků Čech ve druhé polovině 17. století. Předmětem zájmu jsou vedle staveb také další kategorie umělecké objednávky - plastika a malba, a pozornosti se dostává také jeho ne příliš rozsáhlé sbírkotvorné činnosti. V úvodu je nastíněn dosavadní stav bádání v oblasti uměleckých objednávek 17. a 18. století vymezena základní používaná terminologie. Následuje rozbor použité literatury a pramenné základny, dotýkající se thunské rodové historie, majetkových záležitostí, osoby Michaela Osvalda a jeho uměleckých objednávek. Třetí část přináší stručný nástin starších dějin rodu Thunů s důrazem na jejich usazení se v Čechách ve třetím desetiletí 17. století. Čtvrtá část je věnována již přímo osobě Michaela Osvalda Thuna. Sledovány jsou zde jeho rodinné poměry, rekonstruována podoba vzdělávacího procesu, nastíněno období dospělosti, s důrazem na vlastní rodinu, veřejné uplatnění a především majetkové zázemí, vytvářející jeden z předpokladů pro uměleckou objednávku. Pátá část, postihující základní obrysy uměleckých objednávek jeho sourozenců, z nichž někteří získali významné biskupské a arcibiskupské posty, je zařazena z důvodu možné komparace, a také z hlediska možnosti sledování objednavatelské interakce mezi bratry a hrabětem. Šestá část je věnována přímo uměleckým objednávkám Michaela Osvalda. Svou pozornost zaměřuje na významné i menší objednávky, rozdělené podle jednotlivých lokalit. V závěru tohoto oddílu se dostává v krátkosti pozornost také jeho sběratelské činnosti. Předposlední část je věnována komparaci Thunových aktivit s osobou jeho současníka Humprechta Jana Černína z Chudenic. V závěru dochází ke shrnutí a zhodnocení celkového charakteru umělecké objednávky Michaela Osvalda Thuna.

Klíčová slova:

Michael Osvald Thun

Thunové

17. století

Barokní kultura

Aristokracie

Umělecká objednávka

Abstract

Michael Oswald Thun's art commissions – inseparable part of a baroque aristocrat's image in the second half of the 17th century

The dissertation deals with the art commissions of wealthy count Michael Oswald Thun who represents one of key builders in Bohemia in the second half of the 17th century. Beside buildings, an emphasis is also placed on other categories of art commissions, for example collections of sculptures and paintings.

In the introduction, I define a terminology and summarize an existing research in the field of aristocrat art commissions. The next part analyses used sources, primary and secondary, dealing with history of the house of Thun, its financial standing, and person of Michael Oswald Thun. The fourth part is dedicated directly to Michael Oswald Thun, where I describe his family situation, upbringing, education process and adulthood. He was raised with respect to family values, public duty and administration of the family property that was a prerequisite for art commissions. The fifth part compares Thun's art commissions with art commissions of his siblings. Some of them hold significant bishop and archbishop posts. This helps up uncover ties and positional interactions between different art commissioners. The sixth part is focused on Michael Oswald Thun's art commissions where I examine both significant and small commissions according to region of their origins. In the end of this part, I briefly examine his art collections. The next part compares Michael Oswald Thun with his contemporary Humprecht Jan Černín z Chudenic. In the conclusion of my dissertation, I summarize my research regarding an overall character of Michael Oswald Thun's art commissions.

Keywords

Michael Oswald Thun
Thuns
17th century
Baroque culture
Aristocracy
Art commission

Prolog

V roce 1998 se v Děčíně uskutečnila výstava nazvaná „Portrétní galerie Thun – Hohensteinů“. Bylo na ní prezentováno několik desítek portrétů příslušníků tohoto rodu z období 16. – 20. století. Mezi vystavenými obrazy a grafikami byly zastoupeny také portréty Jana Zikmunda Thuna, zakladatele české větve, a jeho synů, kteří ve své době dosáhli významného postavení nejen v Čechách, ale také za jejich hranicemi. Poučený návštěvník mezi nimi ovšem musel naléhavě postrádat podobiznu Michaela Osvalda, patřícího ve druhé polovině 17. století k nejaktivnějším domácím stavebníkům. Příčina této absence byla velmi prostá. Žádná z jeho podobizen není dnes známa. Jako by tento chybějící portrét přímo symptomaticky vyjadřoval skutečnost, že se i jeho historická osoba téměř vytratila z obecného povědomí. Možná se v budoucnu podaří v některém ze zámeckých či muzejních depozitářů nebo v grafické sbírce nalézt hraběcí „kontrfekt“, a možná, že kontury jeho tváře už nikdy nepoznáme. K tomu, aby se jeho osoba vrátila alespoň do historického povědomí a aby zaujala své pravé místo v dějinách umění, by každopádně chtěl přispět tento text.

Obsah

Úvod 1

1. Stručná charakteristika použité literatury a archivních pramenů.....	9
1.1. Literatura	9
1.2. Prameny.....	14
2. Česká aristokracie, kategorie její reprezentace a základní přehled její umělecké objednávky do poloviny 17. století.....	17
2.1. Prostředí české barokní aristokracie a kategorie její reprezentace.....	17
2.2. Základní rysy aristokratické umělecké objednávky v českém prostředí dvacátých až padesátých let 17. století.....	29
3. Předkové Michaela Osvalda Thuna.....	34
3.1. Původ Thunů a přehled jejich nejstarších dějin	34
3.2. První generace v Čechách	39
3.3. Počátky umělecké objednávky českých Thunů	49
4. Kdo byl Michael Osvald Thun.....	56
4.1. Rodina	56
4.2. Vzdělání.....	62
4.3. Dospělost.....	78
4.4. Majetkové poměry.....	84
4.5. Pozůstalost a dědicové	94
5. Umělecké objednávky bratrů Michaela Osvalda Thuna – důležitý prvek objednavatelské interakce	100
5.1. Církevní stavebníci a objednavatelé	100
5.1.1. Jan Guidobald (1616-1668)	103
5.1.2. Jan Václav (1629-1673)	115
5.1.3. Jan Arnošt (1643-1709)	123
5.2. Světští stavebníci a objednavatelé.....	128
5.2.1. Jan Maxmilián (1638-1701)	128

5.2.2. Romedius Konstantin (1641-1700)	136
6. Michael Osvald Thun – stavebník, objednavatel a sběratel	141
6. 1. Severočeské statky	141
6.1.1. Klášterec nad Ohří	141
6.1.1.1. Stručná historická retrospektiva hlavního rezidenčního sídla Michaela Osvalda Thuna	141
6.1.1.2. Zámek	145
6.1.1.3. Zámecká zahrada	152
6.1.1.4. Kostel Nejsvětější Trojice	166
6.1.1.5. Další sakrální objekty	178
6.1.2. Ostatní panská sídla a patronátní kostely v severních Čechách	184
6.2. Středočeské majetky	186
6.2.1. Žehušice	186
6.2.2. Ledec nad Sázavou	191
6.2.3. Svojšice	197
6.2.4. Ostatní panská sídla a patronát	199
6.3. Pražské paláce	200
6. 5. Tyrolské statky	213
6.6. Sběratel Michael Osvald Thun?	214
7. Umělecké objednávky Michaela Osvalda Thuna v soudobém porovnání s Humprechtem Janem Černínem	225
Závěr	238
Résumé	245
Seznam použité literatury a pramenů	247
Seznam vyobrazení	268
Příloha	

Úvod

Discours de la méthode ... pour bien conduire sa raison, et chercher la verité dans les sciences - název fundamentálního karteziánského díla, vydaného poprvé v Leidenu v roce 1637, ovlivňujícího ve druhé polovině 17. století výrazným způsobem dobový filozofický diskurs, byl zvolen záměrně jako podtitul této kapitoly. Ona „rozprava o metodě“, obligátní předpoklad vzniku každého odborného textu, je zde totiž z hlediska zvoleného tématu klíčová, aby bylo možné nechat „správně vést svůj rozum a hledat pravdu ve vědách“.¹

Aby bylo možné správně „vést svůj rozum“, nezbytně na začátku našeho snažení musí stát otázka: Kterým směrem? Předem je tedy nutné formulovat hlavní předmět zkoumání a otázky s ním nezbytně související. Středobodem práce je charakter umělecké objednávky českého aristokrata hraběte Michaela Osvalda Thuna, realizované v rozmezí padesátých až devadesátých let 17. století. V tomto kontextu je nutné položit si některé otázky, které se pokusíme postupně zodpovědět. K těm nejzásadnějším patří skutečná motivace jeho umělecké objednávky. Ptejme se tedy nejprve, jaké byly funkce umělecké objednávky v prostředí barokní aristokracie 17. století v Čechách? A dále pak, jaká byla sama podoba objednávek Michaela Osvalda Thuna? Byl hrabě typem barokního aristokrata-znalce, pro něhož byla umělecká objednávka výrazným zdrojem osobního potěšení? Anebo jeho investice do této oblasti byly spíše odrazem dobové normy? Jaký druh umělců preferoval? Ovlivňovalo jej při zadávání uměleckých zakázek nějakým způsobem rodinné prostředí? Byla jeho objednávka svým charakterem ojedinělá nebo je možné ji srovnat s objednávkou některých současníků? Vyřčených otázek je sice mnoho, nicméně je nezbytně nutné k nim přidat ještě jednu, bez níž by jejich zodpovězení nebylo myslitelné. Kdo vlastně byl Michael Osvald Thun?

Z výše uvedených otázek je zcela zjevné, že odpovědi na ně není možné nalézt pouze nejvlastnějšími metodami klasických dějin umění, ale je nutné přijmout také

---

¹ René DESCARTES: *Rozprava o metodě*, Praha 1947, 5.

metody, s nimiž pracuje historie, kulturní historie a další spřízněné obory, které je možné slovy Franze Wickhoffa označit za pomocné vědy kunsthistorické. Je možné se přitom částečně odvolat třeba na Jacoba Burchardta a jeho dějiny umění podle uměleckých úloh i Abyho Warburga a jeho hledání významové stránky děl a jejich funkčního zakotvení v dobové společnosti. O tom, že symbióza metod většího počtu vědních oborů přináší prospěch komplexně nahlíženému poznání umělecké minulosti, není již dávno sporů. V českém prostředí celá řada prací renomovaných uměleckých historiků a znalců, dlouhodobě ukazuje na prospěšnost kombinace zmíněných přístupů. Výrazným inspirativním prvkem pro podobu předkládané práce jsou především texty Pavla Preise, Víta Vlnase a Lubomíra Slavíčka, kteří ve svých publikacích vedle postav umělců a jejich děl, věnují velký prostor také dobovému prostředí, podmínkám vzniku a osobnostem mecenášů, objednavatelů a sběratelů. Právě tyto postavy, které se podílely na vývoji uměleckého života a dobového vkusu a výrazně zasahovaly do podoby vznikajících děl a staveb, bývají v dějinách umění často odsunuty do pozadí, přestože jsou nepochybně jejich integrální a nad to velmi důležitou součástí. Objednavatel, často přímo primární inventar, může být v mnoha případech úplně stejně jako umělec, byť v odlišném významu, označen za původce uměleckého díla nebo rovnou celé skupiny uměleckých děl, která objednal a financoval. Takto vymezenou skupinu, u níž je osoba objednavatele jednotlívým prvkem, je možné analyzovat a hodnotit, což je nepochybně zajímavé nejen z hlediska samotných dějin umění (výběr umělců, kvalita děl, interakce s dobovým uměleckým vývojem), ale také z hlediska kulturní historie (studium dobové mentality, životního stylu nebo náboženských otázek).

Souvislejší tradici středoevropského výzkumu objednavatelů a uměleckého patronátu 17. - 18. století můžeme sledovat zhruba od osmdesátých let 20. století v NSR a Rakousku. Z novějších obecněji zaměřených zahraničních titulů je možné uvést studie Bernda RoECKa, Ulricha Oevermanna, Francise Haskella, Petra Hirschfelda a Friedricha Polleroße.² Počet titulů zaměřených monotematicky na

---

² Bernd ROECK: Kunstpatronage in der Frühen Neuzeit. Studien zu Kunstmarkt, Künstlern und ihren Auftraggebern in Italien und im Heiligen Römischen Reich (15. - 17. Jahrhundert), Göttingen 1999; Ulrich OEVERMANN: Die Kunst der Mächtigen und die Macht der Kunst. Untersuchungen zu Mäzenatentum und Kunstpatronage, Berlin 2007; Francis HASKELL: Maler und Auftraggeber. Kunst und Gesellschaft im italienischen Barock, Köln 1996; Peter HIRSCHFELD: Mäzene. Die Rolle des

jednotlivé osoby či rodiny objednavatelů narostl výrazněji v posledních dvaceti letech, kdy se tomuto tématu dostalo větší pozornosti také v těch zemích střeoevropského regionu, kde nebylo v minulosti z ideologických důvodů příliš podporováno. I přesto se mu někteří jednotliví badatelé již dříve věnovali na vysoké úrovni. Příkladem je Pavel Preiss, autor řady skvělých studií barokním umění a jeho pozadí. V souvislosti s tématem práce je nutné zmínit především dvojici jeho biografii Františka Antonína Šporka, v nichž je značný prostor věnován bohatým hraběcím kulturním aktivitám, včetně širokého spektra umělecké objednávky.³ Společně s Mojmírem Horynou a Pavlem Zahradníkem se tohoto tématu výrazně dotkl také v publikaci o Trójském zámku,⁴ obsahující mimo jiné kapitolu o kulturním profilu a uměleckých objednávkách Václava Vojtěcha ze Šternberka z pera posledně jmenovaného spoluautora.⁵ V rámci velké výstavy byla v nedávné době připomenuta také rozsáhlá objednavatelská aktivita Albrechta z Valdštejna, jejíž publikační výstup editovala Eliška Fučíková a Ladislav Čepička.⁶ Poměrně frekventované je v českém prostředí téma šlechtických uměleckých sbírek, které jsou také součástí tématu práce. Zde je nutné jmenovat především zásadní přínos studií Lubomíra Slavíčka.⁷

V prostředí mimo šlechtický okruh je nutné upozornit na do určité míry srovnatelnou oblast prelátských objednávek, která má při svém výzkumu stejné metodologické východisko. Uměleckou objednávkou opatů břečnovsko-broumovského archieře v 17. a 18. století se již v osmdesátých letech zabýval opět

---

Auftraggebers in der Kunst, München 1968; Friedrich POLLEROß: Auftraggeber und Funktionen barocker Kunst in Österreich, in: Hellmut LORENZ (Hg.): Barock (=Geschichte der bildenen Kunst in Österreich 4), München 1999, 17-50.

³ Pavel PREISS: Boje s dvouhlavou saní. František Antonín Šporck a barokní kultura v Čechách, Praha 1981; Idem: František Antonín Šporck a barokní kultura v Čechách, druhé a přepracované vydání, Praha-Litomyšl 2003.

⁴ Pavel PREISS / Mojmír HORYNA / Pavel ZAHRADNÍK: Zámek Trója u Prahy. Dějiny, stavba, plastika a malba, Praha 2000.

⁵ Pavel ZAHRADNÍK: Václav Vojtěch ze Šternberka. Profil stavebníka, mecenáše a sběratele, in: Ibidem: 11-52.

⁶ Eliška FUČÍKOVÁ / Ladislav ČEPIČKA (ed.): Albrecht z Valdštejna. Inter arma silent musae?, Praha 2007.

⁷ Výběrově srov.: Lubomír SLAVÍČEK: Artis pictoriae amatores, in: Sběratelství, Praha 1983, 219-243; Idem: Příspěvky k dějinám nosticovské obrazové sbírky. (Materiál k českému baroknímu sběratelství), Umění XXXI, 219-243; Idem (ed.): Artis pictoriae amatores. Evropa v zrcadle pražského barokního sběratelství, Praha 1993; Idem: Barocke Bilderlust. Holländische und flämische Gemälde der ehemaligen Sammlung Nostitz aus der Prager Nationalgalerie, Braunschweig 1994; Idem: Paralipomena k dějinám berkovské a nosticovské obrazové sbírky (Materiál k českému baroknímu sběratelství II.), Umění XLIII, 1995, 445-471; Idem: „Sobě, umění, přátelům“. Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650-1939, Brno 2007.

Pavel Preiss.⁸ V nedávné době se obdobným směrem zaměřila publikace Pavla Suchánka, zkoumající objednatelkou aktivitu hradištských premonstrátských opatů v 18. století.⁹ Radmila Pavlíčková publikovala stať o uměleckých objednávkách olomouckého biskupa Karla z Lichtensteina-Castelkornu.¹⁰ Sběratelství a objednávkám litoměřických biskupů se pak v minulosti opakovaně věnoval Vít Vlnas.¹¹

Výchozí základnu pro vznik samotné práce o Michaelu Osvaldu Thunovi poskytl široce vymezený okruh umělecko-historické a historické literatury a archivních pramenů, stejně jako studium dochovaných hmotných památek, které jsou s jeho objednávkou spojeny. Za použití klasické pozitivistické metody došlo k pokusu o kritické vyhodnocení shromážděného archivního, hmotného i ikonografického materiálu a jeho interpretaci. Takto získanou podstatu doplňují na několika nezbytných místech určité konstrukty, opírající se ovšem vždy o dobové analogie.

Členění práce odpovídá většinou hlavním položeným otázkám. Po rozboru použité literatury a pramenů následuje kapitola, která sleduje význam reprezentace v prostředí české barokní aristokracie 17. století. Zkoumány jsou jednotlivé kategorie tohoto pojmu, především ty, související jakýmkoliv způsobem s uměleckou objednávkou. Zároveň je zde realizován pokus nastítnit v základních obrysech obecné sociální milieu, které Michaela Osvalda obklopovalo. Za tuto část je vložena kapitola, věnovaná stručně historii thunského rodu a důležitému momentu usazení předků Michaela Osvalda v Čechách. Zařazení tohoto historického nárysu je opodstatněno především jeho přímou vazbou na téma reprezentace vlastního rodu a jeho významné minulosti. Vzhledem k tomu, že v české historiografii prozatím

---

⁸ Pavel PREISS / Milada VILÍMKOVÁ: Ve znamení břevna a růží. Historický, kulturní a umělecký odkaz benediktýnského opatství v Břevnově, Praha 1989.

⁹ Pavel SUCHÁNEK: K větší cti a slávě. Umění a mecenáš opatů kláštera Hradisko v 18. století, Brno 2007.

¹⁰ Radmila PAVLÍČKOVÁ: Sídlo olomouckých biskupů: mecenáš a stavebník Karel z Liechtensteinu-Castelkornu 1664-1695, Olomouc 2001.

¹¹ Vít VLNAS: Umělecké sbírky litoměřických biskupů v 17. a 18. století, Umění XXXVIII, 1990, 232-247; Idem: Emanuel Arnošt Valdštejn – sběratel a jeho doba, in: Pozdní gotika. Z pokladů litoměřické diecéze I, Praha 1991, 16-20; Idem: Litoměřičtí biskupové jako mecenáši a sběratelé barokního umění, in: Lubomír SLAVÍČEK (ed.), Barokní umění. Z pokladů litoměřické diecéze II., Litoměřice / Praha 1994, 17-19; Idem: Barokní církev a umělecké sběratelství, in: Václav BŮŽEK (ed.), Život na dvorech barokní šlechty (1600-1750) (=Opera historica 5), České Budějovice 1996, 515-530.

absentuje vhodný, kriticky zpracovaný text zachycující starší dějiny Thunů a příchod jedné z větví z jižního Tyrolska do Čech, bylo nutné jej pro potřeby této práce nově vytvořit.

Následující kapitola je již věnována samotnému Michaelu Osvaldu Thunovi. Dosavadní poznání jeho osobnosti, zprostředkované odbornou literaturou, odpovídalo doposud rozsahu stručnějšího slovníkového heslu. Vyjma dat narození a úmrtí, jmen manželek a dcer, velmi stručné poznámce o veřejné činnosti a někdy připojenému výčtu vlastněných panství, nebylo možné z jeho biografie zjistit téměř nic dalšího. Nepatrnou výjimku tvořily zmínky v regionální literatuře, označující hraběte za stavebníka několika objektů v Klášterci nad Ohří, Žehušicích a Ledči nad Sázavou, případně v pražském prostředí za stavebníka Toskánského paláce. Z uvedeného vyplývá, že pro možnost komplexního poznání jeho umělecké objednávky jako celku, bylo zároveň nutné rekonstruovat jeho životní osudy. V rámci biografie byla v kontextu s titulem práce akcentována především témata, související s kulturní složkou hraběcí osobnosti, např. podoba edukačního procesu, kavalírské cesty nebo jeho vazby k sourozencům, kteří byli také významnými zadavateli uměleckých zakázek. Právě tyto momenty vytvářely důležité předpoklady a stimuly pro jeho vlastní uměleckou objednávku. Na ní ovšem výrazně působilo i prostředí, v němž se hrabě pohyboval a postavení, které zastával. S tématem umělecké objednávky také velmi úzce souvisí pozornost věnovaná rozboru majetkové základny, neboť právě dostatek finančních prostředků je dalším z nezbytných předpokladů objednatelských akcí. Pro úplnost je závěrem kapitoly připojena stručná sonda do událostí a let následujících po úmrtí hraběte, dovedená na počátek 18. století.

Nezbytným předstupeň pro možnost pochopení orientace a rozsahu Thunovy umělecké objednávky je alespoň elementární znalost obdobné aktivity jeho bratrů, z nichž se rovnou pětice svými objednávkami výrazně zapsala do dějin umění 17. století v měřítku středoevropského prostoru. Živá rodinná kulturní interakce, probíhající po celou druhou polovinu 17. století po trasách mezi Salcburkem, Řeznem, Pasovem, Kláštercem, Děčínem, Prahou a Cholticemi, je fenoménem, který výrazně ovlivnil také řadu jednotlivých objednávek Michaela Osvalda. Pátá kapitola je pak již věnována jejich konkrétní podobě. Zachycené objednávky nejsou řazeny

dle kategorií umělecké tvorby, ale na regionálním a místním podkladě. Důvodem je skutečnost, že v barokním umění není jednoduše možné od sebe oddělit výše uvedené kategorie, které vznikají často ve vzájemné vazbě a významově spolu koexistují. Pozornost je věnována hraběcím stavbám profánní i sakrální provenience, plastické výzdobě, která s nimi byla nejrůznějšími způsoby spojena či tvořila doplněk účinku jejich okolí a v omezeném množství také dochovaným malbám. Vedle severočeských a středočeských statků je zde věnována pozornost také pražskému paláci. Závěrem kapitoly je připojena část, která se pokouší zmapovat hraběcí sběratelské aktivity.

Poslední kapitola je koncipována jak komparace, jejímž úkolem je ukázat uměleckou objednávku Michaela Osvalda Thuna v porovnání s dalším významným aristokratem té doby Humprechtem Janem Černínem z Chudenic. Snahou je ukázat, zda byl charakter Thunovi objednávky v některém směru výjimečný, anebo byl spíše součástí obecných trendů. Závěr práce je věnován celkovému pokusu o zhodnocení charakteru a jednotlivých aspektů hraběcí umělecké objednávky a snaze o zodpovězení otázek, které jsme si na počátku tohoto úvodu položili.

Descartovou Rozpravou o metodě jsme úvod zahájili, a další z jejích myšlenek využijeme i v jeho závěru. Francouzský filozof píše, že při koncipování práce je dobré „vyvozovat v náležitém pořadí své myšlenky, počínaje předměty nejjednoduššími a nejsnáze poznatelnými, stoupaje povlovně“.¹² Mezi ty nejjednodušší předměty je nutné počítat také termíny, které se budou neustále v práci opakovat. Jak ale záhy uvidíme, slovo nejjednodušší není v tomto kontextu možná zcela na místě. Už v souvislosti se použitým názvem práce je nutné konstatovat, že neexistuje jeden univerzální termín, který by pregnantně a komplexně charakterizoval soubor sledovaných kulturních aktivit Michaela Osvalda Thuna, a proto je nutné pracovat s několika odlišnými pojmy. Jeho osobu bude potřebné nahlédnout jako stavebníka, objednavatele uměleckých děl, jako sběratele, donátora, případně mecenáše. Domácí odborná literatura tyto kategorie nezřídka spojuje či zaměňuje a jednotlivé termíny tak nabývají nestejných či dokonce nesprávných významových odstínů. Abychom se tomu vyhnuli v této práci, pokusme se čistě sémanticky definovat jednotlivé pojmy. S ohledem na to, že výzkum umělecké objednávky a dalších

---

¹² DESCARTES 1947, 24.

kulturních aktivit období 17. – 18. století má delší tradici v německy mluvících zemích, nabízí se přitom možnost opřít se o oborovou terminologii němčiny.

Samotný titulní pojem *umělecká objednávka* – *Kunstauftrag* je možné definovat jako promyšlený akt zadání konkrétní zakázky směřující od zadavatele – *Auftraggeber* k navrhujícímu nebo provádějícímu umělci či umělecké dílně. Předmětem zakázky může být jakékoliv dílo či soubor děl, návrhem stavebních plánů pro nový městský palác počínaje a umělecky provedenou vazbou cestovního deníku z mládí konče. Vzhledem k tomuto širokému rozpětí a z něho plynoucí použitelnosti je tento pojem preferován před často užívanými termíny umělecký patronát a umělecký mecenát, které mají, dle našeho názoru úžeji vymezené významy. Umělecký patronát – *Kunstpatronage*, jehož frekventované použití je možné zaznamenat především v německojazyčné oblasti, je na rozdíl od umělecké objednávky možné definovat jako vztah mezi objednavatelem a umělcem, v němž patron vytváří finanční a sociální podmínky pro vznik uměleckého díla. Jde tedy o jistou hmotnou a vlivovou formu podpory konkrétního umělce, potažmo dobového uměleckého života. V českém a také polském prostředí opakovaně užívaný termín *umělecký mecenát* ve významu zpravidla spojujícím objednávku a patronát nenachází v německých textech frekventovanější oporu.¹³ Zdejší *Mäzenatentum* zpravidla vyjadřuje spíše mecenášství v pravém slova smyslu,¹⁴ tedy aplikováno na umělecké prostředí, jako primárně neziskovou podporu konkrétního umělce, umělecké

---

¹³ Srov. např.: HIRSCHFELD 1968; Jan BIAŁOSTOCKY: Mecenat, kolekcjoner, odbiorca, in: Elżbieta KARWOWSKA / Anna MARCZAK-KRUPA (ed.): Mecenat, kolekcjoner, odbiorca. Materiały Sesji Stawarzyszenia historyków sztuki, 1981, Warszawa 1984, 9-14; Ewa ŚNIŻYŃSKA-STOLOT: Pojęcie mecenatu artystycznego, in: Folia historiae artium 17, 1981, 5-15.

J. Białostocki v minulosti definoval mecenáše jako osobu, která objedná umělecké dílo a zůstane jeho vlastníkem. Může si ho zcela ponechat nebo ho věnovat Bohu, tedy konkrétní náboženské instituci jako své *ex voto*, či společnosti. Současně ale zůstává dílo jejím výhradním vlastnictvím. Białostockeho myšlenky, obsažené ve výše uvedené stati, dále rozvinul V. Vlnas. Srov.: Vít VLNAS: Mecenáš – sběratel – uživatel. Několik poznámek na okraj termínů a jejich významů, in: Jitka BAJGAROVÁ (ed.): Miscellanea z výroční konference České společnosti pro hudební vědu 2008. Fenomén mecenášství v hudební kultuře, Kabeláč – Ištván (Praha 5. - 6. prosince 2008), Praha 2010, 11-18; Idem: Maecenas – Collector – Client. Some Remarks on Terms and Meanings, in: Milan HLAVAČKA / Magdaléna POKORNÁ / Tomáš PAVLÍČEK (ed.): Collective and Individual Patronage and the Culture of Public Donation in Civil Society in 19th and 20th Century in the Central Europe (=Opera Institui historici Pragrae. Series A – Monographia. Volumen 31). Prague 2010, 334-344.

¹⁴ Pojem mecenát je odvozen od jména římského dobrodince Gaia Cilnia Maecenata z Aretia. (1. století přnl.). Byl významnou postavou Augustova dvora, znalcem umění a štědrým podporovatelem kruhu literátů, do nějž patřili například Vergilius nebo Horatius. Srov.: Slovník antické kultury, Praha 1974, 363.

skupiny, veřejné stavby, kulturních aktivit a podobně, ač nacházíme i některé výjimky.

Ostatní termíny z výše naznačeného okruhu jsou již méně komplikované. Stavebník – *Bauherr* je investor, který objedná a financuje stavbu. Sběratel – *Sammler* je osoba vytvářející na promyšleném základě kolekci určitých předmětů, ve smyslu této práce především uměleckých děl nejrůznějšího charakteru, ale i kuriozit, knih, zbraní nebo například přírodnin. Donátor, tedy člověk uskutečňující určité nadání či veřejný dar, bývá v němčině označován nejčastěji jako *Spender*. Další z termínů, který nelze při práci se zvoleným tématem opomenout, je pojem *kulturní investice*. Sama podstata slova investice předpokládá bonifikovanou návratnost vložených prostředků. Ta nemusí vždy spočívat v přímém finančním zisku, ale může představovat kupříkladu navýšení společenského kapitálu, což je jeden ze základů filozofie okázalé reprezentace barokní aristokracie. Umělecká objednávka v tomto prostředí je tak často zároveň uměleckou investicí.¹⁵

Posledním zásadním termínem práce s vysokou frekvencí opakování je pojem *aristokracie*. Význam složený z řeckého *z aristos* = nejlepší a *kratos* = vláda, označuje primárně vládu skupiny vybraných, nejschopnějších jedinců. V této práci je aristokracií myšlen prominentní, úzce vymezený segment šlechtické společnosti, tvořený největšími pozemkovými vlastníky a zároveň titulárně nejvýše postavenými šlechtickými osobami, knížaty a zámožnými hrabaty s přímým přístupem ke dvoru a stavovským úřadům a členy jejich rodin. Teď, když jsme vyjasnili to základní, pokusme se tedy podle Descarta postupovat „povlovně ke složitějším myšlenkám“.

---

¹⁵ Jasně vymezení a odlišení jednotlivých výše uvedených termínů objednavatel – patron - mecenáš je dle našeho názoru naléhavou otázkou širšího odborného diskurzu. Použijeme-li poslední slova výše citovaného článku J. Białostockeho: „*Jestem przekonany, że takie oddzielenie może być naukowo owocne, i że warte jest pogłębionej analizy*“.

1. Stručná charakteristika použité literatury a archivních pramenů

1.1. Literatura

Tematické zaměření literatury využitě při zpracování této práce je s ohledem na sledované otázky velmi pestré. Vedle dominantně zastoupených titulů uměleckohistorických a historických byly hojně využity také práce lexikální, topografické nebo lingvistické povahy. Zdaleka není předmětem tohoto rozboru přinášet jejich úplný výčet, ale spíše snaha upozornit na nejdůležitější publikace, o něž bylo možné se opřít při zpracování jednotlivých témat.

Podklad pro vytvoření obecně sociálního a historického rámce životní dráhy Michaela Osvalda poskytla především kniha Thomase Muncka, věnovaná evropským dějinám 17. století,¹⁶ a dvojice syntéz s názvem *Velké dějiny zemí Koruny české, díly VIII. a IX.*¹⁷ Z hlediska primární orientace v oblasti dosavadního výzkumu české barokní aristokracie a jeho možností byl velmi cenný pečlivě zpracovaný přehled z pera Jiřího Kubeše.¹⁸ Pro konkrétní studium pak bylo opakovaně možné využít rozsahem i obsahem pozoruhodnou práci Petra Mati, mapující nejrůznější momenty českého šlechtického života ve sledovaném období. Z ní bylo možné mimo jiné výtěžit také řadu pozoruhodných postřehů k tématu reprezentace této společenské skupiny.¹⁹ Poznatky k obecně pojaté problematice aristokracie i její reprezentace bylo možné čerpat také z obsáhlé publikace autorského kolektivu okolo Václava Bůžka, věnované společnosti českých zemí v raném novověku a sborníku *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, editovaného Václavem Bůžkem a Pavlem Králem.²⁰ Významným příspěvkem, specializovaným na poznání

---

¹⁶ Thomas MUNCK: *Evropa sedmnáctého století. 1598-1700*, Praha 2002.

¹⁷ Ivana ČORNEJOVÁ / Jiří KAŠE / Jiří MIKULEC: *Velké dějiny zemí Koruny české VIII. (1618-1683)*, Litomyšl / Praha 2008; Pavel BĚLINA / Jiří KAŠE / Jiří MIKULEC / Irena VESELÁ / Vít VLNAS: *Velké dějiny zemí Koruny české IX. (1683-1740)*, Litomyšl / Praha 2011.

¹⁸ Jiří KUBEŠ: *Vyšší šlechta v Českých zemích v letech 1650-1750. Úvod do tématu*, in: Idem (red.): *Vyšší šlechta v českých zemích v období baroka (1650-1750). Biogramy vybraných šlechticů a edice typických pramenů*, Pardubice 2007, 9-33.

¹⁹ Petr MAŤA: *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.

²⁰ Václav BŮŽEK et al.: *Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty*, Praha 2010; Václav BŮŽEK / Pavel KRÁL (ed.): *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740) (=Opera historica 10)*, České Budějovice 2003.

reprezentační funkce aristokratických sídel a jejich částí, pak byla disertační práce Jiřího Kubeše.²¹ Za neobyčejně podnětnou je nutné označit také knihu Aleše Valenty *Lesk a bída barokní aristokracie*,²² zkoumající podrobně materiální otázky života vysoké šlechty v českých podmínkách. V tomto kontextu je nutné uvést ještě zajímavou studii Eduarda Maura věnovanou hospodářským aspektům umělecké objednávky v Čechách 17. a první poloviny 18. století.²³ Pro základní zmapování umělecké situace a aristokratické objednávky v Čechách v období raného baroka posloužily Dějiny českého výtvarného umění II/sv.1 a sborník statí *Sláva barokní Čechie*.²⁴

Okruh existující literatury věnované Thunům a jejich rodové historii bohužel není příliš široký. Za zásadní práci lze i přes její stáří stále považovat titul Augusta Antona Legise-Glückseliga představující prozatím nejobsáhlejší vypsání rodových dějin, vystavěné na dobré znalosti thunského rodinného archivu i dalších fondů.²⁵ Velké penzum informací z něj převzal také Wurzbachův biografický lexikon.²⁶ Z hlediska biografických dat a orientace ve spleťtých vztazích jednotlivých větví je velmi cenný spisek Jaroslava Thuna, mapující pečlivě rodovou genealogii.²⁷ Heslo Thunové se objevuje také v Ottově slovníku naučném.²⁸ Z novějších prací byl dobře využitelný především katalog Heleny Slavíčkové k výstavě thunských podobizen.²⁹ Cenné informace o vývoji majetkové držby první generace Thunů v Čechách byly získány z díla Tomáše V. Bílka o pobělohorských konfiskacích.³⁰ Z výše uvedených rodopisných a genealogických přehledů a slovníkových hesel bylo také možné

---

²¹ Jiří KUBEŠ: Reprezenační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500-1740), (disertační práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), České Budějovice 2005.

²² Aleš VALENTA: *Lesk a bída barokní aristokracie*, České Budějovice / Hradec Králové 2011.

²³ Eduard MAUR, *Hospodářské a sociální souvislosti barokní kultury v Čechách*, in: Vilém HEROLD / Jaroslav PÁNEK (ed.): *Baroko v Itálii- baroko v Čechách. Setkávání osobností, idejí a uměleckých forem. Sborník příspěvků z italsko-českého sympózia 19-21. dubna 1999*, Praha 2003, 131-144.

²⁴ Et al.: *Dějiny českého výtvarného umění II/1*, Praha 1989; Vít VLNAS (ed.): *Sláva barokní Čechie. Stati o umění, kultuře a společnosti 17. a 18. století*, Praha 2001.

²⁵ August Anton LEGIS-GLÜCKSELIG: *Denkwürdigkeiten des Grafnhauses Thun-Hohenstein. Festgabe zu dem achtzigsten Geburtstage Seiner Excellenz des Hochgeborenen Herrn Herrn Franz Grafen von Thun-Hohenstein, s.l., 1866.*

²⁶ Constantin von WURZBACH: *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreich enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche seit 1750 bis 1850 im Kaiserstaate und in seinen Kronländern gelebt haben*, Band XXXV., Wien 1882, 9-66.

²⁷ Jaroslav THUN und HOHENSTEIN: *Beiträge zu unserer Familiengeschichte*, Tetschen 1925.

²⁸ *Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM, díl XXV.*, 1997, 397-402.

²⁹ Helena SLAVÍČKOVÁ: *Portrétní galerie Thun-Hohensteinů. Katalog výstavy v Okresním muzeu Děčín červen-září 1998, Děčín 1998.*

³⁰ Tomáš V. BÍLEK: *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*, Praha 1883.

sestavít základní kostru důležitých životopisných dat Michaela Osvalda. Všechny ostatní informace obsažené v této práci, bylo nutné excerptovat jednotlivě z literatury citované v příslušných kapitolách a z pramenného materiálu.

Odlišná byla situace u odborné literatury sledující a hodnotící uměleckou objednávku bratrů Michaela Osvalda. V této souvislosti je na prvním místě potřeba zmínit reprezentativní publikaci Roswithy Juffinger, Christoha Brandhubera, Waltra Schlegela a Immy Waldendorf věnovanou osobě Guidobalda Thuna,³¹ která je cenná nejen z hlediska množství obsažených informací, ale také s ohledem na metodickou inspiraci. Pro poznání charakteru umělecké objednávky Václava Thuna byla zásadní především monografie pasovského dómu z pera Karla Mösenedera.³² Objednavatelským aktivitám Maxmiliána Thuna se věnovali ve svých příspěvcích Pavel Preiss a Lubomír Slavíček.³³ Umělecká objednávka Jana Arnošta, prozatím čeká na své ucelené zpracování, nicméně dílčí poznání již v minulosti přinesly texty Hanse Ramische a Víta Vlnase,³⁴ postihující umělecké objednávky všech tří bratrů duchovního stavu. Objednávkám nejmladšího z uvedené pětice Konstatntina Romedia, realizovaným na jeho statku ve východočeských Cholticích se pak věnoval v minulosti opět Pavel Preiss,³⁵ na něhož navazují někteří mladší badatelé. Pražským thunským palácům byla věnována pozornost v dílech Aloise Kubíčka,³⁶ Emanuela Pocheho a Pavla Prieise,³⁷ Františka Ledvinky, Bohumíra Mráze a Víta Vlnase,³⁸ a

---

³¹ Roswitha JUFFINGER / Christoph BRANDHUBER / Walter SCHLEGEL / Imma WALDERDORFF (Hg.): Erzbischof Guidobald Graf von Thun 1654-1668. Ein Bauherr für die Zukunft, Salzburg 2008.

³² Karl MÖSENER (Hg.): Der Dom zu Passau. Vom Barock zur Gegenwart, Passau 1995.

³³ Pavel PREISS: K dějinám paláce Maxmiliána Thuna na Malé Straně, Staletá Praha VI, 1973, 61-68; Lubomír SLAVÍČEK: Der rechte Splendor der Einrichtung. Das Palais Graf Maximilian Thuns auf der Prager Kleinseite und seine Ausstattung zu Beginn des 18. Jahrhunderts, in: Martin ENGEL (Hg.): Barock in Mitteleuropa. Werke – Phänomene – Analysen. Hellmut Lorenz zum 65. Geburtstag. Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte, Wien 2007, 193-206.

³⁴ Hans RAMISCH: Drei Fürstbischöfe aus dem Hause Thun-Hohenstein als Mäzene barocker Kunst. Guidobald, Erzbischof von Salzburg (1654-1668), Wenzeslaus, Bischof von Passau (1664-1674) und Johann Ernst, Erzbischof von Salzburg (1687-1709), Barockberichte, Informationsblätter des Salzburger Barockmuseums zur bildenen Kunst des 17. und 18. Jahrhunderts, Heft 31, 2001, 34; Vít VLNAS: Duchovní knížata z rodu Thunů a jejich stopy na poli barokního umění, in: Jiří MIKULEC / Miloslav POLÍVKA (ed.): Per Saecula ad Tempora nostra. Sborník prací k šedesátým narozeninám Prof. Jaroslava Pánka, sv. 1., Praha 2007, 430.

³⁵ Pavel PREISS: Muros Dei, die Thunische Schlosskapelle des heiligen Romedius in Choltice, Der Schiern XLIV, 1970, 229-236; Idem: Thau me construxit, Thau structam sanctificavit, Thau versu ornavit, Thau ossa dedit. Thunovská kaple sv. Romedia v Cholticích, in: Idem: Kořeny a letorosty výtvarné kultury baroka v Čechách, Praha 2008, 177-204.

³⁶ Alois KUBÍČEK: Pražské paláce, Praha 1946.

³⁷ Emanuel POCHE / Pavel PREISS: Pražské paláce, Praha 1977.

v soupisové práci kolektivu pod vedením Pavla Vlčka.³⁹ V souvislosti s touto kapitolou je potřeba závěrem zmínit i kvalitně zpracovanou diplomovou práci Zdeňky Krpálkové,⁴⁰ v níž se autorka zaměřila na objednávky Maxmiliána, Konstantina Romedia a samotného Michaela Osvalda. Zmíněnou práci je nutné brát jako dosavadní jediný pokus o konkrétnější pohled na uměleckou objednávku „světské“ části této thunské generace.

Při snaze o podrobné zmapování jednotlivých uměleckých objednávek Michaela Osvalda Thuna byla využita literatura zahrnující práce umělecko-historické, regionálně-historické, historické a umělecko-historické topografie a některé encyklopedie. Z umělecko-historických publikací to byly především texty Mojmíra Horyny o Toskánském paláci a osobnosti J. B. Matheye.⁴¹ Stejně stavbě se podrobně věnovali také Petr Macek a Pavel Zahradník.⁴² Velmi cenné byly i články Aloise Kubíčka a Libuše Uřešové,⁴³ zabývající se i jinými thunskými stavbami. V konkrétním případě žehušické vily je třeba připomenout i zajímavou stat' Petra Macka a Jana Beránka, o jejím stavebním vývoji.⁴⁴ Z hlediska plastické tvorby byly zásadní práce Oldřicha J. Blažička a Věry Nejedlé,⁴⁵ u nemnohých malířských památek pak Jaromíra Neumanna.⁴⁶ Z regionálně-historické produkce je nutné uvést

---

³⁸ Václav LEDVINKA / Bohumír MRÁZ / Vít VLNAS: Pražské paláce. Encyklopedický ilustrovaný přehled, Praha 2000.

³⁹ Pavel VLČEK et al.: Umělecké památky Prahy 3. Malá Strana, Praha 1999; Idem: Umělecké památky Prahy 4. Pražský hrad a Hradčany, Praha 2000.

⁴⁰ Zdeňka KRPÁLKOVÁ: Kapitoly z uměleckého mecenátu Michala Osvalda, Maxmiliána a Romedia Konstantina Thun Hohenstein v druhé polovině 17. století (diplomová práce na Filosofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci), Olomouc 2010.

⁴¹ Mojmír HORYNA / Jiří T. KOTALÍK (ed.): Toskánský palác v Praze. Historie a rekonstrukce stavby, Praha 2004; Mojmír HORYNA: Římský vliv v pražské sakrální architektuře 17. století a Jean Baptiste Mathey, in: HEROLD / PÁNEK 2003 (pozn. 23) 532-558.

⁴² Petr MACEK / Pavel ZAHRADNÍK: Toskánský palác – představy architekta a stavebníka v konfrontaci s daným prostředím, Průzkumy památek 1/1999, 21-40.

⁴³ Alois KUBÍČEK: Thunovský palác na Hradčanech, Umění IV., 1956, 66-71; Libuše UŘEŠOVÁ, Nové poznatky k činnosti stavitele Carla Luraga, in: Umění věků, věnováno k sedmdesátým narozeninám profesora Dra. Josefa Cibulky, Praha 1956, 209-213.

⁴⁴ Jan BERÁNEK / Petr MACEK: Raně barokní vila v Žehušicích, in: Lenka STOLÁROVÁ (ed.), Karel Škréta a malířství 17. století v Čechách a v Evropě. Sborník příspěvků z odborného kolokvia pořádaného Národní galerií v Praze v klášteře sv. Anežky České ve dnech 23. – 24. března 2010, Praha 2011, 175-184.

⁴⁵ Oldřich J. BLAŽÍČEK: Sochařství baroku v Čechách. Plastika 17. a 18. věku, Praha 1958; Věra NEJEDLÁ: Příspěvek k dílu Jana Brokofa. Památce profesora Antonína Matějčka, Umění XII, 1964, 1-28.

⁴⁶ Jaromír NEUMANN: Karel Škréta. 1610-1674. Katalog výstavy. Praha říjen - listopad 1974, Praha 1974; Idem: Škrétové – Karel Škréta a jeho syn, Praha 2000.

práce Franze Glasera, Karla Vachaty a Františka Nováka.⁴⁷ Četné informace bylo možné čerpat také z topografického díla Jaroslava Schallera,⁴⁸ v menší míře pak Johanna Gottfrieda Sommera.⁴⁹ Velmi cenou pomůckou jsou soupisy památek, které byly bohužel realizovány pouze pro Kolínsko, Čáslavsko a Ledčsko.⁵⁰ Soupis pro politický okres Kadaň, který by byl obzvláště cenný, bohužel k dispozici není. K opakovaně využívané encyklopedické literatuře patřilo monumentální dílo Augusta Sedláčka *Hrady, zámky a tvrze království Českého*,⁵¹ soubor *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*,⁵² *Umělecké památky Čech* a *Umělecké památky Prahy*,⁵³ *Ilustrovaná encyklopedie zámků* Pavla Vlčka,⁵⁴ a v neposlední řadě *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách* sestavená pod vedením téhož autora.⁵⁵ K tématu thunského sběratelství bylo možné využít podnětný text Lubomíra Slavíčka o rodových sbírkách 17. a 18. století.⁵⁶

---

⁴⁷ Franz GLASER: *Geschichte der Stadt Klösterle. Von ihrer Gründung im 12. Jahrhundert bis zum verheerenden Brande am 23. Juli 1859, Klösterle an der Eger, s. d.*; Zdeněk VACHATA: *Kláštevec nad Ohří. Přehled dějin města a okolí, Kláštevec nad Ohří 1997*; František NOVÁK: *Dějiny městyse Žehušic, Žehušice 2002* (reprint z roku 1932).

⁴⁸ Jaroslaus SCHALLER: *Topographie des Königreichs Böhmens, Kauržimer Kreis, X. Teil, Wien / Prag 1788*; Idem: *Topographie des Königreichs Böhmens, Časlauer Kreis, VI. Teil, Wien / Prag 1787*; Idem: *Topographie des Königreichs Böhmens, Leutmeritzer Kreis, V. Teil, Wien / Prag 1787*; Idem: *Topographie des Königreichs Böhmens, Sazzer Kreis, VII. Teil, Wien / Prag 1787*; Idem: *Beschreibung der königl. Haupt- und Residenzstadt, I. Band, Prag 1794*.

⁴⁹ Johann Gottfried SOMMER: *Das Königreich Böhmen. Statistisch-topographisch dargestellt. Leitmeritzer Kreis, I. Band, Prag 1833*; Idem: *Das Königreich Böhmen. Statistisch-topographisch dargestellt. Caslauer Kreis, XI. Band, Prag 1843*; Idem: *Das Königreich Böhmen. Statistisch-topographisch dargestellt. Saazer Kreis, I. Band, Prag 1846*.

⁵⁰ Karel Boromejský MÁDL: *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Kolínském, Praha 1897*; Anežka BIRNBAUMOVÁ: *Soupis památek historických a uměleckých v Čechách. XLIV. Politický okres Čáslavský, Praha 1929*; Jan SOMMER / Kristýna UHLÍKOVÁ (ed.): *Josef SOUKUP / Jan VALCHÁŘ: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Ledčském. Edice nedokončeného rukopisu, Praha 2010*.

⁵¹ August SEDLÁČEK: *Hrady zámky a tvrze království Českého, Chrudimsko, díl I. Praha 1931*; Idem: *Hrady zámky a tvrze království Českého, Čáslavsko, díl XII., Praha 1936*; Idem: *Hrady zámky a tvrze království Českého, Litoměřicko a Žatecko, díl XIV., Praha 1923*; Idem: *Hrady zámky a tvrze království Českého, Kouřimsko, díl XV., Praha 1999*.

⁵² Zdeněk FIALA et al.: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Severní Čechy, Praha 1981*; Idem: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Západní Čechy, Praha 1985*; Idem: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Východní Čechy, Praha 1989*.

⁵³ Emanuel POCHÉ et al.: *Umělecké památky Čech, I. – IV., Praha 1977-1982*; Pavel VLČEK et al.: *Umělecké památky Prahy. Malá Strana, Praha 1999*; Idem: *Umělecké památky Prahy. Pražský hrad a Hradčany, Praha 2000*.

⁵⁴ Pavel VLČEK: *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků, Praha 2001*.

⁵⁵ Pavel VLČEK (ed.): *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004*.

⁵⁶ Lubomír SLAVÍČEK: *Artium liberatum fautori. Thunové mezi mecenátem a sběratelstvím*, in: Idem: *„Sobě, umění, přátelům“*. Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650-1939, Brno 2007, 81-94.

Při sestavování poslední komparativní kapitoly byly využity ve větší míře publikace Zdeňka Kalisty věnované osobě Humprechta Jana Černína,⁵⁷ monografie Černínského paláce Viléma Lorence a Karla Třísky.⁵⁸ Poté to byla příslušná hesla ve výše zmíněných encyklopedických a soupisových přehledech. Informace o Černínových sběratelských aktivitách poskytly opět z velké části studie Lubomíra Slavíčka.⁵⁹

Celkové množství titulů použité literatury je však nepoměrně širší a je na něj odkazováno přímo v textu práce. Zde byly uvedeny jen nejzásadnější publikace, které byly využívány opakovaně, případně ty, které je možné označit za výrazně inspirující

1.2. Prameny

Pro zpracování takto vymezeného tématu bylo nutné využít prameny nejrůznějšího charakteru dotýkající se jak přímo osoby Michaela Osvalda a jeho rodu, tak uměleckých objednávek. Zatímco samotná osoba hraběte je archivními fondy poměrně dobře dokumentována, o jeho uměleckých objednávkách nacházíme zpráv a podkladů relativně velmi málo. Téměř nemáme k dispozici nejatraktivnější typy pramenů pro tuto oblast, jako jsou smlouvy s umělci, příslušnou korespondenci, rozpočty, účty, návrhové kresby ani plány. I přesto, že existují výjimky, například v podobě Luragových prvotních návrhů kláštereckého kostela Nejsvětější trojice, není situace v tomto ohledu pro badatele nikterak příznivá.

Samo studium pramenné základny do jisté míry ztíženo také rozptylem archivních fondů mezi četnými domácími i zahraničními institucemi. Jakýmsi středobodem archivního bádání byly fondy Rodinný archiv Thun Klášterec (dále RA Thun Klášterec) a Ústřední správa klášterecké větve Thunů, dislokované ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích, pobočce Děčín. Z pramenného materiálu těchto

---

⁵⁷ Zdeněk KALISTA: *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*, Praha 1936, 165-173; Idem: *Mládí Humprechta Jana Černína z Chudenic*, Praha 1933; Idem, *Korespondence císaře Leopolda I. s Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*, Praha 1935; Idem: *Humprecht Jan Černín z Chudenic jako mecenáš a podporovatel umění v době své benátské ambasády 1660-1663*, *Památky archeologické* XXXVI, 1928-1930, 53-78; Idem: *Korespondence Zuzany Černínové z Harasova s jejím synem Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*, Praha 1941.

⁵⁸ Vilém LORENC / Karel TŘÍSKA: *Černínský palác v Praze*, Praha 1980.

⁵⁹ Lubomír SLAVÍČEK: *Imagines Galeriae. Černínové jako sběratelé a mecenáši umění*, in: SLAVÍČEK 2007a, 39-56.

fondů byly čerpány informace k majetkovým poměrům rodiny, genealogické podklady, korespondence, inventáře ale také informace k jednotlivým stavbám, např. již zmíněnému kostelu Nejsvětější Trojice v Klášterci nad Ohří. Při zpracování tématu byl prozkoumán i fond Farního úřadu Klášterec n. O., uložený v SOA Litoměřice – SOkA Chomutov se sídlem v Kadani, který ovšem nepřinesl zásadnější poznatky, stejně jako fond Far, uložený v archivu Biskupství litoměřického. Z fondů Moravského zemského archivu v Brně - SOkA v Havlíčkově Brod bylo využito několik listin, dokumentujících správu města Ledec nad Sázavou v době Michaela Osvalda a jeho dcer. Z fondu Rodinný archiv Thun Choltice, uloženého v SOA v Zámrsku byly využity především doplňující genealogické a majetkové informace a zprávy o umělecké objednávce Konstantina Romedia Thuna. V Národním archivu v Praze pak byly z fondu Fideikomisy získány inventáře kláštereckého a žehušického zámku z konce 17. a počátku 18. století. Archivní průzkum byl proveden také v Salcburku. Bádání v Archiv der Erzdiözese Salzburg bohužel nepřineslo žádný pozitivní výsledek. Výrazně cennější bylo bádání v Salzburger Landesarchiv, kde byla objevena tištěná brožura, podrobně dokumentující soudní při o otcovský majetek dcer Michaela Osvalda Thuna, obsahující také kompletní text testamentu a nečetné materiály k umělecké objednávce bratrů Guidobalda a Jana Arnošta.

Jiný druh materiálů týkajících se přímo objektů umělecké objednávky poskytlo hledání v evidenčních odděleních a archívech Národního památkového ústavu. Bohatou škálu plánové dokumentace, restaurátorských zpráv, identifikačních karet i stavebně historických průzkumů ke sledované problematice je možné najít ve fondech NPÚ na pobočkách územních odborných pracovišť pro Prahu, pro Střední Čechy, v Ústí nad Labem a v Telči.

Zcela mimořádným pramenem ikonografické povahy, který je nutné samostatně zmínit, jsou rozměrné nástěnné malby v letohrádku v Ledči nad Sázavou, zachycující pohledy na 12 objektů držených nebo vlastněných Michaellem Osvaldem. Podrobně provedené malby zachycující četné detaily, včetně barevného řešení nebo umístění plastické výzdoby, a poskytují tak mnoho zajímavých informací o raně barokní podobě objektů, z nichž značná část byla v mladší době upravena nebo dokonce zanikla. Je možné předpokládat, že některé z mladších objektů byly v době vzniku maleb ještě ve stádiu výstavby a jako předlohy mohly být použity

jejich návrhy, ale nic to neubírá na celkově vysoké výpovědní schopnosti maleb. Bohužel pro potřeby této práce bylo nutné pracovat s omezeným počtem starších, ne vždy příliš kvalitních fotografií, zachycujících malby před jejich restaurováním.⁶⁰ Zároveň byl využíván i další ikonografický materiál, nejčastěji v podobě rytých vedut a historických fotografií, který je na příslušných místech odcitován.

---

⁶⁰ Současný soukromý majitel nereaguje na opakované žádosti o možnost prohlídky, dokumentace a fotografické digitalizace maleb. Pokud se v budoucnu podaří získat kvalitní fotodokumentaci, je možné očekávat další možnosti jejího vytěžení.

2. Česká aristokracie, kategorie její reprezentace a základní přehled její umělecké objednávky do poloviny 17. století

Termín „repraesentace“ je v Ottově encyklopedii definován jako výlohy spojené s veřejným vystupováním, jež se povolují vysokým hodnostářům, aby mohli slušně „repraesentovati“ (zastupovati) své důstojenství.⁶¹ Významu reprezentace v životě české barokní aristokracie 17. století a jejím nástrojům se věnuje následující kapitola.

2.1. Prostředí české barokní aristokracie a kategorie její reprezentace

Michael Osvald Thun byl příslušníkem české aristokracie, úzké sociální vrstvy, stojící v hierarchické pyramidě české společnosti na její špičce. Příslušnost k této sociální skupině určovala všechny aspekty jeho životního příběhu, včetně aktivit v oblasti stavební a umělecké objednávky, které jsou podstatou této práce. Z tohoto důvodu je potřebné pokusit se nejprve načrtnout důležité komtuury sociálního milieu, které hraběte po celý život obklopovalo.

Pro jeho bližší ukotvení je nejprve nutné vymezit obecně geopolitický prostor české aristokracie. Zde si nevystačíme s obecně používaným termínem střední Evropa, protože poměry v jednotlivých částech tohoto regionu se dobově výrazně odlišovaly. Jiné panovaly v partikulárně i religiózně rozdrobené Říši, diametrálně odlišně se vyvíjela *Rzeczpospolita* a výrazné disproporce najdeme i při srovnání západní a východní části habsburských zemí. Česká aristokracie, spolu moravskou a rakouskou, vytvářela počínaje dvacátými léty 17. století hlavní mocenskou oporu panovníka a ekonomickou základnu fungování celé monarchie. Oproti uherským magnátům, kteří byli po celé století v nejrůznějším stupni opozice vůči Vídni, představovala tato skupina jeden ze zásadních stabilizačních prvků habsburského soustátí.⁶²

Charakter i struktura české aristokracie se v 17. století proměňují. Oproti předcházející době se zdejší rodová elita stává výrazně kosmopolitnější, a to jak

---

⁶¹ Ottova encyklopedie XXV. 1997 (pozn. 28), 580.

⁶² Srov.: Jaroslav PÁNEK: Habsburská monarchie jako prostor pro utváření barokní kultury, in: HEROLD / PÁNEK 2003, 73-85.

s ohledem na svůj původ,⁶³ tak pod vlivem barokní kultury v nejširším smyslu slova, která propojuje společenské elity napříč kontinentem. Řada rodů již nevlastní pozemkový majetek pouze v samotných Čechách a na Moravě, ale také ve Slezsku a ve vnitřních i vnějších Rakousích. Sňatkovou politikou a službou u vídeňského dvora nebo v císařské armádě se upevňují společenské vazby aristokracie napříč celou západní částí monarchie. Ačkoliv se u ní dají vysledovat četné prvky zemského patriotismu, stává se v pravém slova smyslu nadnárodní skupinou nobilitovaných, jejichž životní prostor není vymezen hranicemi jednotlivých zemských útvarů, jako tomu bývalo v minulosti.

Dle Charlese Loyseana je lidská společnost rozčleněna do vymezených stavů, které nejsou zcela neměnné, nicméně představují nepostradatelný rámec fungování civilizovaného světa.⁶⁴ Evropská společnost 17. století se dle něj dělí na tři základní skupiny, na církevní hodnostáře a členy řádů, příslušníky rodů s dědičným šlechtickým titulem, osobující si společenskou přednost na základě ozbrojené moci a ctností a pak všechny ostatní. Každá z těchto skupin měla svůj vlastní oděv, tituly a stavovská privilegia. Vnitrosociální pohyb a konflikty mezi těmito skupinami vyvolal v průběhu 17. století řadu změn, které se výrazným způsobem dotkly tradiční role šlechty, již hrála na evropském kontinentu od středověku. Identita „staré“ šlechty procházela transformací již v předchozím 16. století. O století později se pak hovoří přímo o její krizi. Její tradiční pozici v Evropě ohrožovaly ekonomické podmínky, nejprve v podobě inflace druhé poloviny 16. století a později problémy zemědělského podnikání v první polovině století následujícího. Nepřítelem byl pro ni také vzrůstající absolutismus, prosazovaný nejen v zemích Habsburské monarchie, ale na západě také ve Francii, Španělsku a některých dalších státech. V těchto zemích začali nahrazovat na významných pozicích sílícího státního aparátu příslušníky starobylých rodů noví vzdělaní a schopní lidé, kteří se sice nemohli vykázat úctyhodným rodokmenem, ale nabídli panovníkovi a státu své osobní kompetence. Vrcholné společenské pozice si tak začali nárokovat také původně

---

⁶³ Kolem poloviny 17. století představovali původem cizinci zhruba třetinu české šlechty a vlastnily polovinu pozemkového majetku. Srov.: Zdeněk BEZECNÝ / Pavel KRÁL / Pavel MAREK: Společnost raně novověkých českých zemí z hierarchického pohledu, in: BŮŽEK 2010 (pozn. 20) 95.

⁶⁴ Toto rozdělení načrtl v díle *Traité des ordes et simplex dignités* z roku 1613. Srov.: MUNCK 2002 (pozn. 16) 160.

neurození držitelé nejvyšších státních úřadů, kteří zejména ve Francii získali v 17. století rozhodující podíl na vládě. Vytvářelo se tak napětí mezi společenským významem šlechty rodové a mocenským významem šlechty „politické“. Situace v zemích západní části Habsburské monarchie, nebyla sice z tohoto pohledu tak vyhrocená, nicméně ostrý zásah, provedený ze strany Ferdinanda II. ve dvacátých a třicátých letech jak v Čechách, tak v rakouských dědičných zemích změnil výrazným způsobem poměr politické moci zemské šlechty a panovníka.

Česká společnost na počátku novověku byla přísně hierarchizovaným organismem, jehož vnitřní bariéry nebyly sice zcela nepřekročitelné, ale přinejmenším byly jasně viditelné a všeobecně respektované. V nejvyšším patře sociální pyramidy stál jako solitér panovník, obklopený nejbližšími rodinnými příslušníky. Pod habsburskou rodinou stála na základě Obnoveného zřízení zemského nepočtená skupinka vysokých prelátů v čele s pražským arcibiskupem. Místo těsně pod ní pak náleželo aristokracii. A právě ona se v průběhu první poloviny 17. století výrazně proměňuje.

Z hlediska počtu svých příslušníků představovala nevýraznou, z hlediska významu ovšem prvořadou složku obyvatelstva Čech. Okolo roku 1600 náleželo ke šlechtě asi 1 % domácí populace. Ačkoliv se tak jednalo o malé společenství několika tisíc osob, bylo vnitřně velmi výrazně diferencováno v tituluře, majetkové základně i způsobu života. Bariéry, které příslušníky této pospolitosti viditelně oddělovaly, se časem ještě zvýrazňovaly. Mezi aristokraty na jedné straně a drobnými venkovskými rytíři na straně druhé se neustále prohlubovaly propastné rozdíly. Základní titulární diferenciací v Čechách bylo až do počátku 17. století dělení na pány (vyšší šlechtu) a rytíře (nižší šlechtu).⁶⁵ Bezprecedentní sociální a majetkové turbulence, vyvolané potlačením českého stavovského odboje se pochopitelně odrazily také v proměnách vnitřní struktury české nobility, kterou P. Maťa označuje za „úplnou sociální restrukturu elit“.⁶⁶ V jejím důsledku došlo mimo jiné k nárůstu příslušníků panského stavu a výraznému ztenčení skupiny rytířů. Zatímco v dřívější době byly poměry uvnitř této skupiny interní záležitostí jejích příslušníků, kteří sami

---

⁶⁵ Okolo roku 1600 bylo v Čechách zaznamenáno 216 pánů a 1131 rytířů. Srov.: BEZECNÝ / KRÁL / MAREK 2010 (pozn. 63) 81.

⁶⁶ MAŤA 2004 (pozn. 19) 68.

rozhodovali o přijetí nových členů či vzestupu těch stávajících, po roce 1620 s i tato práva vyhradil Ferdinand II., který začal doplňovat oba stavy podle svých aktuálních potřeb. Likvidací moci, majetkové základny a v souvislosti s vyhnáním nekatolíků také určité části genofondu řady tradičních českých rodů si panovník podřídil někdejší protiváhu své vlády v zemi. Na uprázdněné místo přišly desítky příslušníků zahraničních dvořanských a válečnických rodin, pocházejících z jiných částí monarchie a v případě vojenských velitelů často i zemí západní Evropy. Do řad české šlechty je z pozice krále uvedl sám panovník a tito noví lidé sehráli významnou roli v další proměně české šlechtické pospolitosti.

Součástí tohoto procesu byly také inovace v oblasti šlechtické titulatury představující jednu z nejdůležitějších vnějších distinkcí urozené společnosti. Vedle tradičních titulů rytíř a pán, jejichž význam byl pozměněn a časem zcela vyčpěl, začaly být v Čechách udělovány a používány nové hodnosti převzaté z říšské titulatury. Příslušníci vyšší šlechty, tj. panského stavu se postupně rozvrstvěli na nositele titulů *nový pán*, *starý pán*, *hrabě* a *vysoce urozený hrabě*. Nad touto skupinou stála nepřítis početná skupina knížat, jejichž titul představoval vrcholovou metu možností zámožné české aristokracie. Moderní tituly si sebou již přinášeli z ciziny někteří novopecení majitelé českých statků a za zásluhy do nich byli povyšováni také loajální příslušníci tradičních domácích rodů. I to byl jeden z významných prostředků, jímž panovník cílevědomě budoval novou českou elitu. Ve druhé polovině 17. století, kdy se k moci dostává generace synů a vnuků pobělohorských aktérů, je možné konstatovat, že se Habsburkům tento záměr zdařil. Nová česká aristokracie je k trůnu loajální, zároveň je u většiny nově příchozích možné vysledovat identifikaci s myšlenkou zemského patriotizmu. Staré i nové rody splynuly v na první pohled jednotnou privilegovanou společnost

V jejím rámci ale trvale hořel boj o přednostní postavení, v němž hrála ústřední roli pravidla nadřazenosti a podřazenosti vycházející z titulárního kapitálu. Ten vytvářela udělená či zděděná šlechtická hodnost, zastávaný dvorský či zemský úřad a v některých případech také přednost rodu, vycházející z tradice či rozhodnutí panovníka. Úzkostlivý důraz na dodržování pravidel přednosti a etikety, odrážející se v modelech chování, není v případě české aristokracie nikterak ojedinělý. Celá evropská společnost 17. století, již šlechta sloužila za vzor zásadních behaviorálních

standardů i inovací, byla totiž přímo posedlá subordínací a etiketou, distinkcemi a gesty.

Příslušnost k aristokratické společnosti skýtala svým příslušníkům výrazná privilegia, ale zároveň na ně kladla také celou řadu povinností. V době baroka, kdy jeden z hlavních kultů doby představoval obraz, tedy přesvědčivá vizualizace ať už skutečného či neskutečného, byla jednou z těch nejdůležitějších okázalá důstojná reprezentace rodu a demonstrace významu, bohatství a postavení své vlastní osoby. Člověk baroka není posuzován okolím na základě skutečnosti, ale obrazu, který o sobě vytváří. „Nestačilo reálně vlastnit bohatství nebo mít moc, bylo třeba je prezentovat“.⁶⁷ Neustálá potřeba demonstrace vlastního statusu a společenského kreditu tak představuje jeden ze základních pilířů aristokratické kultury a jeden z nejlépe zachytitelných projevů sociální identity. Podívejme se teď na to, ve kterých kategoriích se tato reprezentace nejvýrazněji uplatňuje.

Významným faktorem vnímání osoby aristokrata bylo pochopitelně jeho funkční zařazení v dobovém systému, tj. mocenská pozice v rámci dvorské, zemské, méně často pak krajské hierarchie. Zastávaný úřad se výrazně podílel na celkovém lesku aristokratovy osobnosti. V českém prostředí až do bělohorského období přinášely největší společenskou prestiž úřady stavovské, méně populární mezi domácí šlechtou bylo pak uplatnění v dvorské službě. V souvislosti s výrazným omezením zemské samosprávy a posílením moci Vídně po roce 1620 naopak došlo ke změně tohoto poměru. Služba v bezprostřední blízkosti panovníka se rychle stala atraktivní formou úřednické kariéry. Zájem o zemské úřady ovšem také neopadl, protože každý z nich skýtal stále dostatečný mocenský a titulární kapitál, včetně práva sociální precedence v souladu s pevně danou hierarchií úřadů.⁶⁸ Dosazování osob na tyto posty náleželo čistě do kompetence panovníka. Jejich zisk a služební postup nebyl podmiňován ani tak osobními schopnosti, ale spíše ochotou poskytnout v pravý čas půjčku císařské pokladně, případně podporou ze strany mocných přímluvců.

---

⁶⁷ Lubomír SLAVÍČEK: *Artis pictoriae amatores*. Zrození a povaha aristokratického sběratelství v Čechách 17. a 18. století, in: SLAVÍČEK 2007a, 14.

⁶⁸ K tématu úřední kariéry podrobně srov.: MAŤA 2004, 281-521.

Nejvyšší dvorské a zemské úřady byly vyhrazeny příslušníkům aristokratických rodů a právě odpovídající původ a jeho neustálé připomínání je dalším významným bodem aristokratické reprezentace.⁶⁹ Vhodně k tomu sloužila propagace vlastní rodové tradice, která měla v optimálním případě obsahovat dostatečný počet významných a urozených předků. Nemalý počet nově nobilitovaných osob, které odpovídajícím rodokmenem nedisponovaly, se díky tomu setkával s ústrky a odmítáním ze strany „starožitných“ aristokratů, byť do této society náležely svým titulem, majetkem i stylem života.⁷⁰ Lesk a úctyhodnost svého rodokmenu bylo nezbytně nutné neustále připomínat a dávat na odiv ostatním především proto, že činy předchůdců a příbuzenské vazby zakládaly nejrůznější nároky současného správce jejich odkazu. Akcentovány v různých formách byly nejčastěji věrné služby panovníckým domům, katolické církvi, válečné zásluhy i ušlechtilé skutky v podobě nejrůznějších fundací. Pokud skutečný rodokmen potřebám propagace nedostačoval, nebo nebyl v některém ohledu dostatečně zářivý, přistupovalo se již běžně od 16. století k jeho umělému prodlužování a vylepšování smyšleným příbuzenstvím se zahraničními rodinami. K těmto klamným rodopisným konstrukcím se však zdaleka neuchylovaly pouze nově nobilitované rodiny, ale ochotně po nich sáhly i rody se skutečnou šlechtickou tradicí, sahající mnoho století nazpět. Sledovaly tím snahu pojistit, případně polepšit svou pozici v rámci vlastní společenské skupiny. Řešením pro výše uvedené potřeby bylo využití služeb některého z profesionálních genealogů, který na objednávku vhodně doplnil a kvalitativně upravil rodopisný strom, na jehož konci stojí objednavatel či objednavatelé. Některé z těchto vývodů byly neobyčejně dlouhé, výjimkou nebyl ani „bezpečně doložený“ prapředek z řad římského patriciátu nebo staré italské aristokracie.⁷¹ Výborným příkladem těchto rodopisných fantazií jsou sami Thunové, jak ukáže následující exkurz.

---

⁶⁹ K tomuto fenoménu obecně srov.: Václav BŮŽEK / Pavel KRÁL (ed.): *Paměť urozenosti*, Praha 2007.

⁷⁰ Transparentním příkladem je pozoruhodná osobnost Františka Antonína Šporka (1662-1738), jehož otec, původem vestfálský sedlák, byl povýšen do stavu říšských svobodných pánů teprve v roce 1647 a do stavu dědičných říšských hrabat 1664.

⁷¹ V této souvislosti je nutné poznamenat, že už sami Římané se při hledání svého původu v republikánském období přihlásili k příbuznosti s Aeneem, synem Venuše z toho důvodu, aby dějinám Říma dodali větší vážnost a podepřeli tím nárok na výsadní postavení mezi městskými státy Apeninského poloostrova.

Thunská rodová legenda vznikla ještě v prostředí Tridenstka, kde v širší oblasti mezi tehdejší tyrolskou a vorarlberskou šlechtou byl obzvláště populární poukaz na italský původ sahající do antického období. Například jedna z nejlivnějších místních rodin Hohenemsové, z níž pocházel salcburský arcibiskup Markus Sitticus (1612 – 1619), ve snaze upevnit své primární postavení ve Vorarlbersku nechala dohledat své údajné prapředky v 6. století př.n.l. mezi Etrusky.⁷² Ještě bližší inspiraci pro Thuny představovala úprava rodokmenu spřízněné rodiny Lodronů. Lodronové vlastnili mimo jiných tyrolských majetků také statek Laterano, který se stal podnětem pro hledání příbuznosti s významným římským klanem Laterani, jehož mocenský význam kulminoval v období 1. století. Podle lodronské legendy se jejich prapředkové do Tyrolska dostali tak, že synové Plautia Laterana museli z Říma utéci před pronásledováním císaře Nerona a usadili se v okolí pozdějšího Brixenu.⁷³

Thunové se pro vylepšení obrazu svého rodokmenu prostřednictvím přidání legendárních předchůdců rozhodli zjevně v souvislosti s povýšením do hraběcího stavu. I oni se přiklonili k variantě římského původu, který v tomto případě zajistili předkové, kteří opustili Řím teprve v roce 388. Muži jménem Claudián a Maiorián měli tehdy doprovázet na cestě svého bratra svatého Vigila a zbožnou matku Maxentii.⁷⁴ Stejně jako biskup Vigil se pak thunovští prapředkové usadili na území jižního Tyrolska. Věrohodné podklady pro tento legendární původ byly hledány v biskupském archivu v Tridentu a v tyrolské registratuře. Listiny, stvrzující starobylý původ rodu a rodové příbuzenství vydali v roce 1629, v souvislosti s povýšením rodiny do hraběcího stavu, arcivévoda Leopold, tehdejší správce Tyrol, a tridentský biskup Karel Emanuel Madruzzo (biskupem

---

⁷² Karl Heinz BURMEISTER: Die Familie Hohenems, in: Ulrike ENGELSBERGER / Franz WAGNER (Hg.), Fürstenbischof Wolf Dietrich von Raitenau. Gründer des barocken Salzburg, Salzburg 1987, 36.

⁷³ Roswitha JUFFINGER / Christoph BRANDHUBER: Erzbischof Guidobald Graf von Thun – Biographie, in: JUFFINGER / BRANDHUBER / SCHLEGEL / WALDERDORFF 2008 (pozn. 31) 55, pozn. 10. V roce 1712 byl dokonce antický původ rodu Lodronů potvrzen římským senátem. Srov.: Peter KELLER: 1.1.9. Stammbau der Familie Lodron, in: Peter KELLER / Johannes NEUHARDT (Hg.): Erzbischof Paris Lodron (1619-1653). Staatsmann zwischen Krieg und Frieden, Salzburg 2003, 161.

⁷⁴ K těmto světcům srov.: Magnus JOCHAM: Bavaria Sancta: Leben der Heiligen und Seligen des Bayerlandes zur Belehrung und Erbauung für christliche Volk, Band I., München 1861, 40-48.

v letech 1629 – 1658).⁷⁵ Na základě heraldické podobnosti byla legenda podepřena konstrukcí o pokrevní příbuznosti se starou římskou rodinou Capizucchi. Thunové se nově deklarovali jako její německá větev, což se pokusil doložit profesionální rodopisec Vincenzo Armani z umbrijského Gubbia (1608 – 1684), spiskem „*Della nobile, & antica Famiglia de` Capizucchi baroni Romani diramata da un medesimo stipite noc guella de` conti di Tun prosapia grande, e famosa della Germania*“, který věnoval v roce 1668 pasovskému biskupu Václavovi.⁷⁶ Z korespondence je ale zjevné, že jak Thunové tak Capizucchiové o údajné spřízněnosti věděli již v polovině padesátých let, kdy se především Guidobald Thun snažil přestovat povědomí o sounáležitosti obou rodin. Mladšího bratra Jana Arnošta se dokonce pokusil opakovaně odeslat „na zkušenou“ k římským „příbuzným“, což ovšem vždy narazilo na odpor chlapcovi matky. V následujícím desetiletí se pak snažil arcibiskup využít kontaktu s vlivným kardinálem Raimondem Capizucchim (1615-1691) pro svou snahu získat vlastní kardinálský klobouk.⁷⁷ Genealogické pokusy o spojení Thunů se slavnými evropskými rody neustaly ani později, když některá genealogická bádání poukazovala na příbuznost s někdejšími portugalskými králi nebo dánskou královskou dynastií Glücksburků.⁷⁸

Vedle invenčních genealogů byli najímáni také „*historicusové*“, kteří sepisovali rodové dějiny na základě rodových archivů i legend, opět s ohledem na to, aby byl na konci představen zadavatel jako dědic těch nejsvětějších zásluh a ctností. K dalším viditelným projevům vědomé rodové tradice a její vizualizaci patřilo také budování obrazových galerií předků,⁷⁹ zaznamenaných již od 16. století, umístěvaných v městském paláci nebo ve venkovské rezidenci, a mnohočetné

---

⁷⁵ Milan SKŘIVÁNEK: Inventář RA Thunové Choltice, strojopis, Zámrsk 1970, II. Leopoldova listina. Státní oblastní archiv v Zámrsku, fond Rodinný archiv Thunové Choltice, kart. 7, inv. č. 218.

⁷⁶ JUFFINGER / BRANDHUBER 2008 (pozn. 73) 55, pozn. 12.

⁷⁷ Ibidem, 28.

⁷⁸ WURZBACH 1882 (pozn. 26) 11.

⁷⁹ Výborně dochovaným příkladem intaktně dochované barokní galerie předků je duchcovský soubor v hlavním sále zámku, jehož výzdoba vznikla na počátku 18. století. Podrobněji srov.: Pavel PREISS / Pavel R. POKORNÝ: Zámek Duchcov. Valdštejnská rodová galerie. Václav Vavřinec Reiner, obrazy a fresky, Praha 1992. V rámci některých sídel dokonce vznikaly i sály předků, vizualizující tradice rodu komplexní uměleckou výzdobou. Pro odpovídající příklad je možné sáhnout do moravského prostředí a připomenout Vranov nad Dyjí nebo Jaroměřice nad Rokytnou.

uplatnění erbů, vlastních i příbuzných při výzdobě interiérů, nejčastěji v podobě nástěnných a nástropních maleb, štuků, krbových říms atd. A zde se již dostáváme do přímého kontaktu s uměleckou objednávkou. Setkáme se s ní i na dalším exponovaném místě reprezentace rodové paměti, v rodových hrobkách. Ty bývají v této době frekventovaně lokalizovány do prostředí některého z kostelů hlavního rezidenčního sídla, ať už farního nebo řádového. Setkáme s nimi ale i mimo tato centra, např. v řádových svatyních, k nimž mají rody zvláštní pouto nebo v chrámech zvláštního významu.⁸⁰ Oslava rodové paměti v umělecké podobě na těchto místech nabývá mnoha variant.

2. Sanzeno, Sanktuarium sv. Romedia

⁸⁰ Rodové hrobky byly zakládány na nejrůznějších místech. Např. Albrecht z Valdštejna ustanovil rodové pohřebiště v konventním kostele kartouzy ve Valdicích, roudničtí Lobkovicové jej měli u zdejších kapucínů, Nosticové u sokolovských příslušníků téhož řádu, Kolovratové u obutých augustiniánů v Dolním Ročově. Sasko-Lauenburští si zřídili vlastní velkou samostatně stojící pohřební kapli sv. Anny s kryptou. Klášterečtí Thunové měli svou hrobku pod tamním kostelem Nejsvětější Trojice, děčínští původně pod nově vybudovanou loretskou kaplí na děčínském náměstí. V rámci poutního areálu v Hejnicích byla zřízena na počátku 18. století hrobka Gallasů. Jiné rody zvolili formu uložení ostatků v prestižním kostele. Příkladem jsou Černínové a kaple sv. Zikmunda v chrámu sv. Víta, ale i někteří příslušníci dalších významných rodů, kteří se v metropolitní svatyni nechali pohřbít, třeba Šlikové, Valdštejnové a Šternberkové. Podrobněji k rodinným hrobkám srov.: KUBEŠ 2005, 169-175. Zde uveden také vyčerpávající přehled další literatury.

Vedle prestiže zastávaných úřadů a míry urozenosti byl další ostře sledovanou distinkcí aristokracie její okázalý a nákladný životní styl, kterým ostatním společenským vrstvám trvale připomínala stavovské rozdíly a svým souputníků vlastní bohatství a postavení. Právě vizualizace bohatství byla neustále přítomnou alfou i omegou. Dimenze životního stylu byly totiž důležitým měřítkem rozlišujícím jednotlivé segmenty aristokracie a vymezuujícím některé mantinely vnitřních vztahů. Ponechme stranou otázky každodenního charakteru týkající se způsobu komunikace, vystupování, odívání, stolování, slavností nejrůznější povahy, hudby, divadla, honů, chovu koní a řady dalších momentů, vytvářející nejen běžný rámec života jednotlivých aristokratů, ale zároveň další viditelnou a významnou složku reprezentace. Soustředme se spíše na její jinou, méně efemerní část.

Jedním z klíčových momentů reprezentace bohatství bylo vlastnictví odpovídajícího sídla či přesněji sídel, která svou podobou a výbavou důstojně odrážela společenský status svého majitele.⁸¹ Sídelní strategie české aristokracie zpravidla zahrnovala několik typů sídel, užívaných panstvem v různých částech roku a k různým účelům.⁸² Vedle hlavní rodové rezidence v centru nejvýznamnějšího panství, to byla sídla na vedlejších panstvích a statcích, u nichž převládala především hospodářská funkce. V městském prostoru to pak byl palác, jehož vlastnictví se stalo v 17. století pro aristokracii obligátní.⁸³ Zatímco pouze nepočetné rody, zpravidla výrazněji spjaté službou se dvorem, si vybudovaly své paláce také ve Vídni (např. Lobkovicové, Černínové, Kinští, Nosticové), valná většina českých rodin vlastnila jeden či více paláců v Praze. Portfolio panských sídel doplňovaly lovecké záměčky a letohrádky využívané pouze ke kratším pobytům v klimaticky příznivějších částech roku. Podobu jednotlivých objektů určovaly nákladné barokní přestavby, navrhované domácími i zahraničními architekty, méně často pak úplné novostavby známé především z prostředí menších, sezónně využívaných staveb.

---

⁸¹ K tomuto tématu podrobněji srov.: KUBEŠ 2005; Zdeněk HOJDA: Rezidence české šlechty v baroku (Několik tezí), *Acta Universitatis Purkynianae, Philosophica et Historica* 1, 1992, 161-178; Václav BŮŽEK / Pavel KRÁL (ed.): *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku (=Opera historica 7)*, České Budějovice 1999.

⁸² K problematice rezidenční sítě srov.: Václav BŮŽEK / Josef HRDLIČKA / Pavel KRÁL / Zdeněk VYBÍRAL: *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha / Litomyšl 2002, 173.

⁸³ K urbanizaci šlechty v 17. století srov.: Petr MAŤA: *Soumrak venkovských rezidencí. „Urbanizace“ české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem*, in: BŮŽEK / KRÁL 1999 (pozn. 81) 139-161.

Všechny tyto budovy, ať už stály v centrech panství, na jednotlivých statcích či v pražském prostoru, byly trvalou připomínkou významu stavebníka, a proto byly pravidelně doplňovány erby a nápisovými kartušemi, obsahujícími kromě identifikace svého iniciátora také dataci dokončení stavby nebo renovace. V minimalistické verzi je erb či dvojice erbů,⁸⁴ doplněn pouze monogramem. Objevují se různé variace od jednoduchého podání s minimem ozdob až po bohatou stafáž heraldických figur. Osazení fasády budovy vlastním symbolem je nutné vnímat jako významný moment sebeprezentace i reprezentace celého rodu. Sdělení směřuje v první řadě k současníkům a podle typu stavby poukazuje na zbožnost, dobročinnost, bohatství, postavení, ale také osobní vkus stavebníka. Zároveň je poselstvím pro následující generace, kterým má stavba trvale připomínat stavebníkovu památku. Ve chvíli kdy je k samotnému erbu připojen nápis stává se stavba a její fasáda mluvícím emblémem. Hluboký význam této symbolické komunikace dobře dokládá citace P. Mati z díla Karla Eusebia z Lichtensteinu: *“Neboť toto je jediná a největší příčina vznešených a nádherných staveb: Nesmrtelné jméno, sláva a věčná památka, jež po sobě zanechává stavitel...stavby nesou erb a jméno stavebníka a zvěstují všem, že před tolika stovkami let byla v tom kterém rodě vznešená a mocná osoba, která svým vysokým a hlubokým rozumem a skrze velkou moc a zámožnost vymyslila, zřídila a díky svému bohatství nechala zbudovat takové vznešené dílo a stavbu.”*⁸⁵

V rámci aristokratických sídel je možné identifikovat prostory, které hlavními nositeli reprezentační funkce. V první řadě to byly velké sály, vkládané do téměř všech typů aristokratických sídel, ať už těch využívaných celoročně nebo jen sezónně. Právě ony bývaly obvykle nejhonosněji zdobené. Dále to byly jídelny, soukromé pokoje majitele objektu a jeho rodiny, galerie a knihovny. Velký důraz byl kladen také na duchovní prostory staveb, kaple a soukromé oratoře. Z volně stojících staveb byla věnována zvýšená pozornost také umělecké výbavě letohrádků. Zvláštní pozornost bývala v některých případech věnována také stájím a jízdárnám, protože vlastnictví vybraných koní bývalo vnímáno jako další z reprezentativních prvků.

---

⁸⁴ Běžně se objevuje aliance erbů stavebníka a jeho manželky.

⁸⁵ MAŤA 2004, 249.

Stavebnická a objednatelská pozornost aristokracie ovšem zdaleka nebyla orientována pouze na vlastní panské stavby. Pravidelnou součástí okázalé reprezentace byly i investice do sakrálních objektů ve vlastním patronátním obvodu, případně v jiných lokalitách, demonstrující zároveň objednatelovu osobní zbožnost. Do druhé kategorie patří podpora rozličných poutních míst a řádových kostelů. V rámci poutních areálů byla poměrně častou formou propagace vlastního rodu kaple, jejíž kompletní vybavení a výzdobu patronové financovali. Patronát označoval název kaple i erby uplatňující se v rámci jejího vybavení. Existenci rodových kaplí máme doloženou i v řádovém prostředí.⁸⁶ Objednatelskou aktivitu směřovanou v tomto ohledu na vlastní majetky odrážela podoba a vybavení farních i filiálních kostelů a kaplí. Osobu fundátora nebo obnovitele trvale a viditelně připomínaly opět erby a nápisy umístěné nad vstupním portálem nebo na vítězném oblouku. Znaky objednatelů se mohou uplatňovat také na oltářních obrazech, jejich rámech i součástech bohoslužebné výbavy. Za pozornost také stojí vybavování městského i venkovského prostoru volnou plastikou s náboženskou tematikou, které byla vedle invokačních nápisů a identifikace konkrétního fundátora opět většinou opatřena příslušným erbem.

Jinou viditelnou součástí aristokratického stylu života úzce souvisejícího s uměleckou objednávkou se v průběhu 17. století stalo sběratelství orientované nejen na jednotlivé kategorie výtvarných děl, jako byla malba, grafika nebo plastika, ale také na produkty uměleckého řemesla, např. rozličné šperky, hodiny, nejrůznější vědecké přístroje, zbraně, koberce, tapiserie, sklo, nebo později také porcelán.⁸⁷ Shromažďované kolekce byly nejen vhodnou možností investice a teaurace volného kapitálu, ale zároveň opět vnějším a viditelným výrazem prosperity. O velkém významu některých uměleckých kolekcí, případně jejich části, pro samotné aristokraty svědčí skutečnost, že byly v určitých případech včleňovány do fideikomisního majetku a u řady rodin se tak staly jednou z hmotných záruk zdárného ekonomického pokračování rodového vývoje. Obklopovali se jimi nejen

---

⁸⁶ Příkladem je Kaplířovská kaple v zaniklém dominikánském kostele sv. Jakuba v Litoměřicích. Srov.: Jakub PÁTEK / Kamil PODROUŽEK: K počátkům kostela sv. Antonína Paduánského v Milešově, in: Ústecký sborník historický, Suplementum 2/2, Kulturně historická regionalistka II, Ústí nad Labem 2012, 46.

⁸⁷ K tomuto tématu srov.: SLAVÍČEK 1983, 61-78; Idem 1993, 97-106; Idem 2007, 13-38. U poslední práce uveden vyčerpávající přehled další literatury k tomuto tématu.

skuteční milovníci a znalci umění, ale také všichni ostatní aristokraté, byť často bez zjevného osobního zájmu a důrazu na exkluzivitu souborů. Otázka reálného bohatství v případě kvality kolekcí často nebyla rozhodující.⁸⁸ Výrazným segmentem sbírek se staly také více či méně rozsáhlé knihovny, jež je také nutné nahlížet jako jeden z reprezentačních prvků zámeckého nebo palácového vybavení.

Lpění na uvedených kategoriích okázalé reprezentace bylo pro českou a rakouskou aristokracii 17. století nezbytně nutné, byť ještě nepocítila takové ohrožení svých dosavadních pozic jako její souputníci v některých zemích západní Evropy. Vzájemná symbióza panovníka a loajální vysoké šlechty zde sice stále fungovala, nicméně některé z jevů, jako byl výše zmíněný prodej zemských a dvorských úřadů, maskovaný často odměnou za výhodné půjčky fisku, nebo oficiální možnost zisku či polepšení titulu za úplatu,⁸⁹ představovaly signály ohlašující narušení výsadního postavení tradičních šlechtických rodů.

2.2. Základní rysy aristokratické umělecké objednávky v českém prostředí dvacátých až padesátých let 17. století

Aby bylo možné vnímat uměleckou objednávku Michaela Osvalda v místním kontextu, je potřebné podívat se, na jakou tradici v Čechách navazovala. První polovina 17. století znamenala z hlediska uměleckého vývoje výrazný předěl, v němž postupně doznívají tendence pozdní renesance a rudolfínského manýrismu a jejich pozice přebírá raně barokní umělecká orientace mísící starší domácí tradici a nové vlivy,⁹⁰ směřované sem v této době převážně ze severoitalské oblasti. Zatímco v rudolfínském období vycházely výrazné stimuly umělecké tvorby z prostředí

---

⁸⁸ Známým příkladem bohatého „sběratele“ bez osobního zaujetí je postava předního vídeňského politika Jana Adolfa ze Schwarzenberku (1615-1683).

⁸⁹ V roce 1659 delegoval panovník právo udělování šlechtických patentů a erbů na říšskou kancelář a tzv. Hofpfalzgrafen, kteří tyto služby poskytovali na základě taxativně daných tarifů. Taxa za udělení hraběcího titulu byla např. stanovena na 4000 zlatých. Srov.: MUNCK 2002, 181.

⁹⁰ Z novějších přehledových prací k otázce raného baroka v Čechách výběrově srov.: Věra NAŇKOVÁ: Architektura 17. století v Čechách, in: Dějiny českého výtvarného umění II/1, Praha 1989, 249-278; Oldřich J. BLAŽÍČEK: Barokní sochařství 17. století v Čechách, in: Ibidem, 292-314; Michal ŠROŇEK: Barokní malířství v Čechách, in: Ibidem, 324-356; Mojmír HORYNA: Architektura baroka v Čechách, in: Vít VLNAS (ed.): Sláva barokní Čechie. Stati o umění, kultuře a společnosti 17. a 18. století, Praha 2001, 78-93; Tomáš HLADÍK: Sochařství baroka v Čechách, in: Ibidem, 132-148; Pavel PREISS: O malířství českého baroka, in: Ibidem, 176-200; Pavel VLČEK / Ester HAVLOVÁ: Praha 1610-1700. Kapitoly o architektuře raného baroka, Praha 1998, 7-13.

dvora, po roce 1613, kdy se dvůr definitivně přesunul do Vídně, zde v tomto ohledu zůstalo určité vakuum. Situace na objednatelské scéně se pak výrazně mění po roce 1620. Nejaktivnějším zadavatelem stavebního podnikání a uměleckých objednávek se stává katolická církev, jejíž pozice se po potlačení stavovského povstání a represím státní moci vůči nekatolíkům výrazně upevňuje.⁹¹ Dobře postižitelná je objednatelská aktivita jezuitů, premonstrátů, augustiniánů a dalších tradičních řádů. Stranou tohoto dění nezůstala však ani dobová aristokracie, která se jednak na některých církevních objednávkách podílela, jednak se soustředila na vlastní sídla a statky.

Četnost a velikost jejích objednávek je dána objemem finančních prostředků, které měla na tyto účely k dispozici. Mezi osobami stojícími za výraznějšími objednávkami dvacátých a třicátých let tak téměř bez výjimky nacházíme aristokraty výrazně profitující z dobových poměrů. Z toho je zjevně patrný přímý vztah mezi hmotnou základnou a rozsahem umělecké objednávky odrážející se často i v její umělecké kvalitě, byť to nemusí být vždy pravidlem. Proto je při komplexnějším pokusu o zhodnocení umělecké objednávky dané osoby na místě alespoň elementárně zmapovat její majetkové poměry. Finanční možnosti objednavatelů nezávisely pouze na velikosti a hospodářské struktuře jejich majetků, ale byly také ovlivňovány dobovými ekonomickými poměry. Chceme-li obecně charakterizovat hospodářskou roli šlechty v Čechách 17. století, můžeme využít studii E. Maura,⁹² který uvádí, že zemi v té době charakterizovala vysoká koncentrace šlechtického majetku.⁹³ Panskému stavu, především jeho nejvyšší třídě, patřila v Čechách většina pozemkového fondu. České šlechtické velkostatky neměly co do rozlohy a výnosu ve střední Evropě dobovou konkurenci. Jejich výnosnost plynula nejen z velikosti, ale také z úspěšné režijní velkovýroby a protoprůmyslového podnikání, k nimž se přidávaly tzv. mimoekonomické faktory, jako bylo využívání robotní síly a

---

⁹¹ Vedle mocenských pozic dochází také k výraznému vzestupu katolické církve v oblasti majetkové, když od dvacátých let probíhá rozsáhlá restituci majetků v minulosti ztracených v 15. a 16. století.

⁹² MAUR 2003 (pozn. 23) 131-144.

⁹³ K tématu srov.: Ondřej FELCMAN: Majetkové poměry feudální třídy v druhé polovině 17. století, in: Josef PETRÁŇ (ed.), *Proměny feudální třídy v Čechách v pozdním feudalismu*, Praha 1976, 195-228.

monopolního prodeje některých základních komodit.⁹⁴ Vedle samotného zemědělství přinášely aristokracii zisky obory, jako bylo dřevařství, pivovarnictví, lihovarnictví, železářství a textilní výroba či sklářství, které buď ve své režii provozovala na svých statcích, nebo jejich výrobu poddanými zatížila příslušnými dávkami. Ačkoliv příjmy velkostatků představujících hlavní část majetkové opory aristokracie bývaly značné, náklady vydávané na okázalou reprezentaci je často převyšovaly. Běžným jevem se tak stávalo zadlužení, které pokud nepřesáhlo únosnou míru, patřilo v této společenské skupině k normálu.⁹⁵ Existuje ale nemálo příkladů, kdy předluženost majetku vedla nutně k jeho částečnému či dokonce úplnému rozptýlení, a to zvláště v době obecné ekonomické recese, jaká nastala v Čechách ve druhé třetině následujícího století.

V souvislosti se šlechtickým podnikáním je třeba připomenout ještě jednu skutečnost kontrastující s převládajícím názorem, že období třicetileté války bylo dobou všeobecné ekonomické deprese. Řada příslušníků aristokracie, která byla podnikatelsky zainteresována na válečných operacích, naopak zaznamenala značné příjmy, jak shodou okolností částečně dokládá i následující přehled velkých stavebníků do poloviny 17. století. Majitelé panství také profitovali z vysokých cen obilí i dalších komodit vyvolaných potřebami armád i nedostatkem způsobeným ničením hospodářství při průtazích jednotlivých vojsk. Po skončení války nastala všeobecná hospodářská deprese, kdy nízká poptávka omezovala prodej i ceny. K opětovnému oživení došlo až v devadesátých letech, na něž navázala doba konjunktury první třetiny 18. století.⁹⁶

V tomto kontextu není překvapující, že na počátku domácí barokní aristokratické objednávky stojí mimořádná osobnost Albrechta z Valdštejna (1583-1634).⁹⁷ Trvalou připomínkou jeho objednatelských aktivit je nejen ohromný protobarokní malostranský palác a jeho výzdoba,⁹⁸ ale také řada pozoruhodných

---

⁹⁴ MAUR 2003, 133. Dalším ze zajímavých autorových postřehů je skutečnost, že využití robotní tj. apriory bezplatné síly při budování panských staveb, včetně těch reprezentativních (zámky, letohrádky, kostely, kaple), znamenalo pro stavebníky nemalé šetření celkových nákladů.

⁹⁵ K tématu aristokratické zadluženosti podrobněji srov.: VALENTA 2011 (pozn. 22) 101-169.

⁹⁶ MAUR 2003, 141-142.

⁹⁷ K jeho osobě celkově srov.: Josef JANÁČEK: Valdštejn a jeho doba, Praha 1978.

⁹⁸ K paláci podrobně srov.: Ivan MUCHKA / Květa KŘÍŽOVÁ: Valdštejnský palác, Praha 1996; Mojmir HORYNA: Valdštejnský palác v Praze, Praha 2003.

staveb v Jičíně a jeho okolí.⁹⁹ Skupina umělců, které Valdštejn na svých objednávkách zaměstnával, pocházela nejen z oblasti dnešního italsko-švýcarského pomezí, jak je pro období první poloviny 17. století typické, ale z velké části také z Florencie.¹⁰⁰ Na jeho příklad pak nepoměrně skromněji s malým časovým odstupem navázaly další osoby profitující z hlubokých politických změn odehrávajících se ve dvacátých letech a vysocí císařští důstojníci, kteří se v průběhu třicetileté války v Čechách usazují.¹⁰¹ V pražském prostředí to byl především Pavel Michna z Vacínova a jeho potomkové budující na Malé Straně v blízkosti Vltavy honosný palác, dokončený před rokem 1644.¹⁰² Na českém venkově je možné zaznamenat objednatelské aktivity Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka (1572-1652) v Jindřichově Hradci a Přibíka Jeníška z Újezda (kolem 1580-1651) v Březnici. Z okruhu vojenských objednatelů je nutné zmínit Baltazara Marradase (1560-1638) a jeho realizace na Hluboké a v Rudolfově u Českých Budějovic,¹⁰³ Julia Jindřicha Sasko-Lauenburského (1586-1665) a jeho stavby v Toužimi a Ostrově nad Ohří. Z mladší generace pak Ottavia Piccolominiho (1599-1556) a jeho péči věnovanou Náchodu nebo Waltra Leslieho (1607-1667), který v padesátých letech nechal upravit své sídlo v Novém Městě nad Metují. Jako velmi zajímavá, byť prozatím málo poznaná, se jeví umělecká objednávka dalšího vojáka, zastávajícího v padesátých letech post vojenského velitele Čech Jana de la Corona (kolem 1600-1665), která zanechala nejvýraznější stopu v Zahořanech na Litoměřicku.¹⁰⁴ Finální fáze umělecké objednávky těchto politických a vojenských aktérů období třicetileté

---

⁹⁹ K tématu jičínských staveb srov.: Z českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 3-1997, Valdštejnská loggie a komponovaná barokní krajina okolí Jičína. Sborník referátů z vědecké konference konané ve dnech 6. - 8. března 1997 v Jičíně, Semily 1997.

¹⁰⁰ Mezi Florentány náleželi Giovanni Battista Pieroni de Galiano (1586-1654), Vincenzo Boccacci (kolem 1585-1644), Bartolommeo Baccio di Bianco (1604-1656).

¹⁰¹ K tématu podrobněji srov.: Ivana PANOCHOVÁ: Mezi zbraněmi mlčí múzy. Protobaroko v české a moravské architektuře 1620-1650 a jeho donátorské pozadí. Stylová, funkční a ideová analýza (disertační práce na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci), Olomouc 2004.

¹⁰² K paláci podrobněji srov.: VLČEK / HAVLOVÁ 1998 (pozn. 90) 53-60.

¹⁰³ Srov.: Ivana PANOCHOVÁ: Důstojníci a rivalové Albrechta z Valdštejna v roli stavebních donátorů v době třicetileté války v Čechách a na Moravě, Umění LIV, 2006, č. 6, 492-503.

¹⁰⁴ Představuje ji pozoruhodná zámecká budova a kostel Nejsvětější Trojice, situovaný do pohledově exponované polohy. Jedná se o velmi kvalitní architekturu z let 1653-1657, spojovanou tradičně s litoměřickým stavitelem Bernardem Spinetou. Vzhledem k typologii stavby a jejímu řešení ale bude dle našeho názoru nutné hledat autora projektu mezi významnějšími architekty poloviny 17. století. Ke kostelu podrobněji srov.: Věra NAŇKOVÁ: K typologii české sakrální architektury 17. století, Umění XXXIV, 1986, 138-143; Eva SPÁROVÁ: Stavební vývoj a dokumentace současného stavu kostela Nejsvětější Trojice v Zahořanech, okr. Litoměřice (bakalářská práce na Pedagogické fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem), Ústí nad Labem 2001.

války, jejichž materiální základna se zrodila „divokým“ způsobem, se překrývá s počínající aktivitou nové generace, která svůj ekonomický a mocenský potenciál převzala v rámci dědictví. Jejimi významnými představiteli byli Václav Eusebius z Lobkovic (1609-1677), Jan Hertvík Nostic (1610-1673), Humprecht Jan Černín (1628-1682), František Ferdinand Gallas (1635-1697) nebo Julius František Sako-Lauenburský (1641-1689), kteří se soustředili na raně barokní přeměnu svých starších venkovských rezidencí, a v případě Černína s Nosticem také na stavbu a vybavení monumentálních pražských paláců. Těžiště jejich objednávek leží v šedesátých až osmdesátých letech, kdy se na tomto poli výrazným způsobem prosazuje také Michael Osvald Thun.

3. Předkové Michaela Osvalda Thuna

Rodová devíza Thunů „Im Thun nie Ruhn“ znamená v překladu „Konat, nikdy neustávat.“ Jakým způsobem je ve středověku a na prahu novověku naplňovali vzdálení i bezprostřední předkové Michaela Osvalda v jižním Tyrolsku a později také v Čechách se pokusí nastínit následující kapitola.

3.1. Původ Thunů a přehled jejich nejstarších dějin

Tradičně je ve starší i novější literatuře přijímána premisa, že rod Thunů pochází z jižního Tyrolska, konkrétně z jeho jižní, dnes romanizované části - Tridentstva. První písemné zprávy jméno rodu zaznamenávají v polovině 12. století. V dobových listinách se objevují jeho různé variace - *Thunne*, *Tunnum*, *Tonnum*, *Tonno*, *Tono* a *Tunno*. Centrum rodového majetku postupně vytvořily četné pozemky a několik hradů, které Thunové získali na levé straně toku výše zmíněné řeky Noce v oblasti na sebe navazujících údolí Val di Non (něm. Nonstall) a Val di Sole (něm. Sulztall).¹⁰⁵ Vedle toho ovšem existuje i teritoriálně odlišná verze, která klade počátky rodu do oblasti ležící jižně od švýcarského Bernu, kde leží město Thun u Thunersee. První písemný záznam o rodu má podle této teorie poházet z roku 1127, kdy je zmiňován jakýsi Werner z Thunu a jeho dva bratři, v souvislosti se sporem ohledně kláštera v Trubu. Následně se pak měl rod usadit v průběhu 13. století v jižním Tyrolsku, kde v následujícím století vytvořil několik větví.¹⁰⁶

V souvislosti s vývojem majetkových poměrů a růstem počtu členů rodu k tomuto dělení skutečně dochází patrně na přelomu 13. a 14. století. V souvislosti s tím se u Thunů vytváří instituce seniorátu zajišťující držbu majetku nejstaršímu

---

¹⁰⁵ Srov.: Carlo PACHER: Trentino. Kunst und Kultur, Trento 1985, 43-49; Marco BELLABARBA: La famiglia Thun di Castel Thun. note storiche, in: Marina BOTTERI OTTAVIANI / Laura dal PRÁ / Elvo MICH (ed.): Arte e potere dinastico. Le raccolte di Castel Thun dal XVI al XIX secolo, Trento 2007, 41-44.

¹⁰⁶ JUFFINGER / BRANDHUBER 2008, 23. Tato verze byla již v 19. století odmítnuta A. A. Legisem-Glückseligen. Jméno Thun bylo v německém jazykovém prostoru značně rozšířené, z čehož plynula řada záměn. Srov.: WURZBACH 1882, 11.

žijícímu představiteli rodiny bez ohledu na jeho lineární příslušnost.¹⁰⁷ V tomto období je aktivita členů rodu stále ještě vymezena nonským regionem, jehož hranice začínají výrazněji překračovat až v 15. století. Postupně získávají příslušníci rodiny posty v rámci správního aparátu vyšších správních celků – brixenského a tridentského biskupství a tyrolského hrabství. Některé z úřadů, například šenkovství při dvoře tridentského biskupa získané v roce 1448 nebo později stejný post v rámci biskupství brixenského (1558), byly dědičného charakteru. Nejvýznamnějšího postavení dosáhl Viktor Thun († 1487), který se stal v roce 1484 purkrabím hradu Tirol. Někteří Thunové se také začínají objevovat u samotného císařského dvora. Příkladem Zikmund Thun (1487-1569), absolvent právních studií na německých a italských univerzitách, byl jmenován císařským radou a komořím. Působil jako zástupce císaře na Tridentském koncilu a také jako jeho velvyslanec při Benátské republice. V oblasti titulárního vzestupu je nutné zmínit roky 1495, kdy byla jedna z linií povýšena Maxmiliánem I. do stavu říšských korouhevních pánů a rok 1530, kdy byly Thunové přijati do baronského stavu.

3. Erb Thunů (18. století)

---

¹⁰⁷ SLAVÍČKOVÁ 1998 (pozn. 29) 5.

Hledání původního panského sídla Thunů je relativně složité. Existuje hned několik alternativ, které se shodují v tom, že stálo někde v rozsáhlém katastru dnešní obce Vigo di Ton ležící severním směrem ve vzdálenosti zhruba 30 kilometrů od Tridentu na svazích široce rozloženého, nicméně značně kopcovitého údolí řeky Noce. Za lokalitu původu bývá zpravidla označováno zaniklé sídlo Ton (Castello San Pietro) v exponované poloze v blízkosti dnešní Viga.¹⁰⁸ Druhou často uváděnou možností je nedaleká lokalita nazývaná Dosso del Castelleto, kde mělo stát panské sídlo v místech mladšího kostela sv. Markéty.¹⁰⁹ Je ale zmiňována také možnost, že původní thunský hrad stával na masivu Torre delle Visione nad úžlabinou potoka Rochetta.¹¹⁰ Thunové postupně ve středověku vybudovali či získali v údolí řeky Noce několik hlavních rodových sídel, která se začala pomalu v 15. a 16. století proměňovat ze strohých hradních architektur s výrazně obranou funkcí v pohodlnější šlechtické rezidence. I vzhledem k terénním podmínkám ovšem nedošlo k výrazným přestavbám, jež by objekty více otevřely do okolní krajiny, a tak si i dnes většina tyrolských thunských rezidencí zachovala vnější podobu romanticky působících středověkých sídel. Nejvýznamnějším z nich byl hrad Thun (známý ve středověku jako Castello di Belvesino) založený ve 13. století na výrazné vyvýšenině nad údolím potoka Rinassico. V 16. století pak byl výrazným způsobem upravován v renesančním duchu a obehnan mohutným systémem předsunutých hradeb, vyztužených dělovými baštami. Tuto podobu si bez výraznějších změn uchoval do dnešní doby.¹¹¹ Dalším významným sídlem rodu byl hrad Brughier (it. Bragher) ležící severovýchodním směrem od městečka Taio, který Thunové získali v první polovině 14. století. Na rozdíl od Thunu nebyl zdejší hrad vybudován ve výšinné poloze, ale stojí v poměrně úzkém údolí potoka Rio Valle. I toto sídlo se postupně v interiéru proměňovalo v pohodlnější rezidenci, nicméně vnější podoba středověkého hradu zůstala, byť s mladšími doplňky, zachována.¹¹² Z hlediska rodové historie byl významný také hrad Caldes, stojící ve stejnojmenné obci v údolí Noce

---

¹⁰⁸ Ottova encyklopedie XXV. 1997, 397.

¹⁰⁹ http://www.castelthun.com/index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=164
[citováno 16. 9. 2012]

¹¹⁰ SLAVÍČKOVÁ 1998, 8.

¹¹¹ Objekt byl v nedávné době revitalizován a dnes je jako veřejnosti přístupná expozice součástí uměleckých sbírek Buonconsiglio ve správě autonomní provincie Trento.

¹¹² Objekt je stále v majetku rodiny Thunů. Dnes jsou zde byty zaměstnanců správy statku.

severovýchodně od Malé.¹¹³ Jeho nejstarší částí je mohutná obytná věž ze 13. století, k níž byly později za vlastnictví Thunů, kteří hrad získali jako dar v roce 1464, připojovány další objekty. Čtvrtým ze zásadních hradů byl Castelfondo v blízkosti městečka Fondo v údolí říčky Novella. Založen byl již ve 12. století, později byly ke středověkému jádru připojovány další budovy. Ve vlastnictví Thunů se ocitl ve druhé polovině 15. století. Ke zmíněným hradům náležely četné pozemky, vsi a některá další méně významná panská sídla. Na počátku 16. století tak Thunové představovali jedny z nejvýznamnějších hegemonů oblasti Val di Non a částečně také Val di Sole.

Vzhledem ke společenským ambicím rodiny a také úřadům, které někteří z Thunů zastávali v rámci tridentského biskupství, bylo významné také vlastnictví paláce v samotném Tridentu. Už jeho exponovaná poloha v těsné blízkosti biskupské rezidence a dómu v dnešní ulici Via Belanzani jasně demonstrovala význam a postavení svých vlastníků, kteří se postupně stali nejen přední rodinou Tridentska, ale celého jižního Tyrolska.¹¹⁴ Thunové získali palác v roce 1454. V polovině 16. století byl palác nákladně renesančně přestavěn a pojal do svého organismu řadu okolo stojících starších staveb.¹¹⁵

V první polovině zmíněného století bylo přistoupeno k dalšímu dělení rodu do větví pojmenovaných na základě sídel synů Antonína Marii II. „Potens“ († 1522) a jeho manželky Jenoféfy z Wolkenstein-Rodenegg. Vytvořily se tak základy pro vznik linie Castel Thun, u jejíž počátků stál nejstarší syn Lukáš (1485-1559), a linie Castel Caldes, která byla založena jeho mladším bratrem Jakubem (1494-1559). Poslední z trojice větví odvozující svůj název od získaného hradu Brughier významně v následujících stoletích zasáhla do českého prostředí. Zakladatelem větve byl mladší bratr Lukáše a Jakuba Cyprián (1501-1573), komoří a tajný rada Ferdinanda I. a Maxmiliána II. Jeho pokračovatelem byl jediný syn Zikmund (1537-1596), kterého zplodil se svou první manželkou Helenou z Cles. Stejně jako otec i on byl jmenován

---

¹¹³ Dnes je objekt v majetku autonomní provincie Trento, která jej adaptovala na konferenční a výstavní centrum.

¹¹⁴ Prestiž rodiny v jihotyrolském regionu byla v novějším období výrazně podtržena episkopáty Zikmunda Alfonse v Brixenu (1663-1677) a v Tridentu (1668 -1677). Jeho následovníky na tridentském stolci, který byl zároveň stolcem říšského knížete, pak byli Antonín Dominik II. Thun (1730-1748), Petr Michael Vigil Thun (1776-1800) a Emanuel Josef Maria Thun (1800-1818), za něhož bylo Tridento sekularizováno a připojeno k Tyrolskému hrabství.

¹¹⁵ Současná podoba paláce je výsledkem restaurátorských prací zahájených v roce 1831 architektem Rodolfem Vantinim. Od roku 1873 je budova majetkem města Trident. Dnes se v ní nachází úřady městské zprávy.

císařským radou a komořím. V roce 1579 se stal seniorem rodu a na konci svého života z této pozice definitivně přerozdělil majetek Thunů, který byl do té doby společně užíván příslušníky všech větví.¹¹⁶ Jeho pokračovateli byly synové, kteří vzešli z manželství s Annou Kristýnou Fuchsovou z Fuchsenbergu. Nejstarším ze synů, kteří se dožili dospělosti, byl Jan Cyprián, narozený v roce 1568 nebo 69. Po něm následoval Jiří Zikmund (1574-1651), jemuž po smrti otce připadla správa většiny tyrolského majetku, později rozděleného mezi jeho početné potomstvo, jež se dále větvilo. Třetím synem byl Kryštof Šimon (1582-1635) předurčený jako nejmladší z potomků pro vojenskou, respektive duchovní kariéru, jež dokázal v budoucnu dovedně spojit. Při dělení majetku po otci, který synům v rámci brughierské větve připadl, získal Jan Cyprián Castelfondo a Jiří Zikmund Brughier. Nároky Kryštofa Šimona byly uspokojeny příslušným pozemkovým dílem bez vlastního hradu.

4. Castel Brughier

---

¹¹⁶ SLAVÍČKOVÁ 1998, 50. Formálně bylo rozdělení majetku stvrzeno 9. dubna 1596. Srov.: http://www.trentinocultura.net/catalogo/cat_fondi_arch/progetto_Thun/famiglia_Thun_h.asp [citováno 20. 7. 2012]. Linie Castel Thun získala sídla Thun, Visione a Sanpietro, linie Castel Caldes sídla Caldes, Roccu, Altaguardu, Cagnô a Castel Brughier sídla Brughier a Castelfondo. Srov.: Zdeněk HENIG: Z Thun-Hohensteina 1631 – 1926, Horní zámek, <http://www.zamek-benesov.cz/historie-zamku/horni-zamek-1562-1926/z-thun-hohensteinu-1631-1926/> [citováno 22. 7. 2011].

3. 2. První generace v Čechách

Pro vznik české větve byly zásadní dvě osobnosti, Jan Cyprián a Kryštof Šimon, nejstarší a nejmladší z trojice Zikmundových synů. K výrazné majetkové expanzi rodiny mimo nonský region došlo v průběhu dvacátých let 17. století prostřednictvím osoby druhého jmenovaného, který se velmi aktivně podílel na výrazné proměně pozemkových poměrů v Čechách po Bílé hoře. Kryštof Šimon Thun se narodil se v roce 1582. Vychováván byl převážně na rodovém sídle Castelfondo, vyššího vzdělání pak dosáhl na italských univerzitách, kde je nejprve v roce 1599 zamenán v Sieně a o tři roky později v Padově.¹¹⁷ V roce 1603 pak byl spolu s dalšími příbuznými povýšen Rudolfem II. do stavu říšských svobodných pánů.¹¹⁸ Následně působil v habsburských jednotkách na tureckém bojišti. V roce 1600 vstoupil do řádu sv. Jana Jeruzalémského,¹¹⁹ kde postupně dosáhl řady hodností, včetně výnosných komturských prebend v Chebu, Lošanech a Olešnici.¹²⁰ Byl také jmenován velkopřevorem v Uhrách.

Kryštof Šimon je příkladem čínorodé osobnosti, která dokázala úspěšně skloubit kariéru vojenskou, duchovní i dvorskou. V rámci poslední jmenované postoupil až do bezprostřední blízkosti císaře. Ferdinand II. jej totiž nejprve vybral jako tzv. „Aja“, tedy jakéhosi supervizora nad výchovou a vzděláním synů Ferdinanda Ernsta (budoucího císaře Ferdinanda III.), který se v roce 1619 po smrti prvorozeného bratra Jana Karla posunul na nástupnickou pozici, a nějaký čas také mladšího arcivévody Leopolda Viléma.¹²¹ Thunovou vlastní doménou ve vzdělávacím procesu mladých arciknížat byla tematika vojenské taktiky a techniky, kterou jako zkušený praktik plně ovládal. Poté, co byl v roce 1625 arcikníže Ferdinand korunován na uherského krále a dosáhl plnoletosti, byl Kryštof Šimon jmenován nejvyšším

---

¹¹⁷ Ingrid MATSCHINEGG: *Österreicher als Universitätsbesucher in Italien (1500-1630)*, (disertační práce Universität Graz), Graz 1999, 294.

¹¹⁸ JUFFINGER / BRANDHUBER 2008, 23.

¹¹⁹ Alberto MOSCA: „Desideria solo l'accrescimento e l'honore della familia“. Cristoforo Simone Thun-Hohenstein. *Un percorso biografico*, in: Studi Trentini. Storia, Trento 2011, 167.

¹²⁰ *Ottova encyklopedie XXV*. 1997, 398.

¹²¹ Renate SCHREIBER: „ein galerie nach meinen humor“ Erzherzog Leopold Wilhelm, Wien 2004, 17. Na výchově budoucího císaře se vedle Kryštofa Šimona Thuna podílel také další maltézský rytíř Jacob von Dhaun a jezuité.

hofmistrem jeho samostatného dvora.¹²² Díky významnému dvorskému postavení a především četným konexím byla jeho startovací pozice na počátku dvacátých let, kdy byla zahájena výrazná metamorfóza pozemkové držby v Čechách, velmi výhodná.

Když dne 9. listopadu 1620 dorazila k Maxmiliánu Bavorskému deputace poražených českých stavů vedená Vilémem z Lobkovic, nabídla bělohorskému vítězi uznání vlády Ferdinanda II., ovšem s podmínkou, že jim bude zajištěna amnestie, zachována náboženská svoboda a nedotknutelnost majetku. Jednalo se o zoufalý pokus stavovské reprezentace stojící zcela mimo politickou realitu.¹²³ Vývoj následujících let šel naprosto odlišným směrem. Jedním z účinných prostředků, které pomohly napříště zabránit obdobné „ohavné rebelii“, jak bylo stavovské povstání Habsburky 17. století označováno, bylo drastické oslabení zdejšího stavovského systému. V oblasti právní bylo hlavním nástrojem Obnovené zřízení zemské z roku 1627, nový zákoník vymezující striktně vedle soudních záležitostí také mantinely politického života v zemi. Krokem, který vydání této normy předcházela, byly rozsáhlé konfiskace především šlechtického, ale také měšťanského a municipálního majetku.

První konfiskace započaly již před samotnou Bílou horou, kdy byl zabaven jihočeský majetek Petra ze Švamberka a následně převeden jako umoření dluhu na Karla Bonaventuru Buquoye. Dlouhodobý konfiskační proces měl tři fáze, reagující na bělohorské vítězství, saský vpád z let 1631-1632 a likvidaci Valdštejna a jeho spojenců. První dějství bylo zahájeno již na počátku roku 1621, kdy začaly v interakci mezi Prahou a Vídní vznikat první seznamy nejzávažnějších provinilců a soupisy jejich majetku. Vyčerpaná císařská pokladna začala hbitě zabavené statky využívat jako zástavu za půjčky, které požadovala od českých šlechticů. Ti ovšem na druhé straně očekávali splacení starých půjček, odměnu za svou věrnost a služby z krizových let 1618 – 1620. Hodnota majetku, který byl zabaven jen v roce 1621 je odhadována na řadu milionů zlatých. Takto získaný majetek, i v případě že byl zastaven, zůstával ve vlastnictví panovníka. Na jaře 1622 byly ovšem Karlem z Lichtensteina zastavitelé vyzváni, aby si statky do půl roku koupili nebo je vrátili fisku oproti návratu dlužné

---

¹²² Ibidem.

¹²³ JANÁČEK 1978 (pozn. 97) 197.

částky.¹²⁴ Tím byl zahájen složitý a z finančního hlediska pro Vídeň značně nevýhodný proces obchodních transakcí, v němž panství a statky byly často postupovány zástavním držitelům i dalším osobám za podhodnocené částky, či po srážkách dluhů a odměn dokonce téměř zdarma. Zářným příkladem jsou obchodní transakce Albrechta z Valdštejna, který díky svému obchodnímu talentu dokázal nashromáždit obrovský majetek s vynaložením relativně velmi malého objemu hotových financí.

Z krátkodobého hlediska bylo cílem prodejů naplnit vídeňskou pokladnu, z dlouhodobého pak definitivní destrukce reakční části společenských elit a jejich nahrazení novou, k císařskému dvoru zcela loajální skupinou, která bude ochotna přistoupit na odlišně fungující stavovský systém zemské zprávy a bude na panovníkovi v mnoha ohledech přímo závislá. Vedle tradičních českých rodů, jako byli Lobkovicové, Slavatové, Černínové, Trčkové nebo Valdštejnové, jejichž někteří příslušníci dokázali profitovat z nastalé situace, se v nejvyšších patrech domácí společnosti začaly pevně usazovat rody zcela nové, přilákané do Čech četnými možnostmi zisku rozsáhlého majetku, na který by ve své původní vlasti nikdy nedosáhly. Právě nabízený pozemkový fond byl hlavním prostředkem upevnění klientského vztahu mezi panovníkem a loajálním šlechticem. Půda měla také zároveň svázat nového majitele s českým politickým prostředím, v němž měl v roli plnoprávného aktéra logicky zastupovat habsburské zájmy.

Sociální struktura nových majitelů půdy, kteří začínají ve dvacátých a třicátých letech spoluvytvářet novou zemskou šlechtu, je neobyčejně pestrá. Jednalo se výhradně o osoby, které působily v habsburských službách, a to buď přímo u vídeňského dvora, u dvora některého z arcivévodů nebo v armádě. Pocházely nejčastěji z dědičných habsburských zemí, ze Slezska a různých částí Říše. Především ve vojenských kruzích se ale našla i řada osob, pocházejících z dalších zemí západní Evropy, např. Španělska, Francie, Skotska nebo Irska.¹²⁵ Mezi těmi, kteří ve dvacátých a třicátých letech sedmnáctého století zakupují či za výhodných

---

¹²⁴ JANÁČEK 1978, 248.

¹²⁵ Komplexní statistika pro jednotlivé konfiskační vlny bohužel prozatím nebyla zpracována. Její výsledky, získané podrobným studiem Bílkových konfiskací by jistě zajímavým způsobem odkryly sociální i regionální strukturu nově příchozích rodů, označovaných nejčastěji lapidárně jako „cizí šlechta“.

podmínek získávají v Čechách pozemky, byly také příslušníci rodů z jižního Tyrolska. Vedle samotných Thunů to byli třeba Wolkensteinové nebo později Gallasové. Již dříve se na Moravě usadili Lichtensteinové, jejichž původní rodové sídlo se nacházelo v lokalitě Leifers v blízkosti Bolzána.

5. Kryštof Šimon Thun

Kryštof Šimon Thun, „welcher gleich nach der Weißenberger Schlacht sein erfahrenen Auge auf den confiscirten Gütern der adeligen böhmischen Exulanten richtete“,¹²⁶ se svými nákupy a dalšími finančními transakcemi, jako byly výhodné půjčky státní pokladně umořované ze strany fisku především opět pozemky, postavil po bok dalších císařských klientů z armádních kruhů, jakými byli Baltazar

---

¹²⁶ LEGIS-GLÜCKSELIG 1866 (pozn. 25) 42.

Marradas, Martin Huerta, Julius Jindřich Sasko-Lauenburský nebo Rombald Collalto.¹²⁷ Inventář thunovského rodového archivu uvádí, že majetek, který získal v průběhu necelých deseti let, odpovídal hodnotě téměř 600 000 zlatých.¹²⁸ I přesto, že se rozsahem získaného majetku nemohl ani zdaleka rovnat Albrechtovi z Valdštejna nebo mimořádně aktivní Marii Magdaleně Trčkové, zůstává Kryštof Šimon jedním z nejvýraznějších aktérů první vlny konfiskací.

Vzhledem k tomu, že právě majetek se stal nejdůležitějším podkladem pro vzestup thunského rodu v Čechách a byl jedním z nezbytných předpokladů stavebních aktivit a uměleckých objednávek následujícího pokolení, je nezbytné vzniku majetkové základny věnovat obšírnější pozornost. Kryštof Šimon se do pozemkových obchodů v Čechách zapojil s určitým zpožděním, teprve rok poté, co došlo k primárním odprodejům konfiskátů. Prvním zbožím, na které se zaměřila jeho pozornost, byly statky ležící v prostoru západně od Kadaně. V průběhu stavovského odboje zemřel jejich majitel Kryštof Fictum z Fictumu, pán na Novém Šumberce a Klášterci, „muž vzácný, prozřetelný a v putování světa hrubě zběhlý... za času vzpoury jeden z direktorův“.¹²⁹ Celý jeho rozsáhlý majetek propadl rozhodnutím hrdelní komise v dubnu 1621 konfiskaci a v červnu 1623 za něj Kryštof Šimon zaplatil sumu 71 040 kop míšenských. Součástí koupě byla panství Klášterec nad Ohří a Nový Šumbruk s řadou přínaležejících vsí a dvorů.¹³⁰ Za dalších 46 571 kop míšeňských pak ve stejnou dobu Thun získal sousedící konfiskát po Matyáši mladším ze Štampachu, odsouzeném k zabavení dvou třetin majetku v listopadu 1622, představovaný statky Felixburg a Egerberg.¹³¹ Bylo tak vytvořeno menší severočeské dominium, které se o několik desítek let později stane hlavní hmotnou základnou Michaela Osvalda. Dalším majetkem, zakoupeným o měsíc později, byly východočeské Svinčany a

---

¹²⁷ Ke stavebnímu podnikání císařských důstojníků podrobněji srov.: PANOCHOVÁ 2006 (pozn. 101).

¹²⁸ Kateřina NOVÁ: Rodinný archiv Thun-Hohenstein, Klášterec n.O., 1459-1816. Dílčí inventář, Děčín 2001-2002, 23.

¹²⁹ BÍLEK 1883 (pozn. 30) 104.

¹³⁰ Konkrétně se jednalo o hrad Nový Šumbruk a k němu náležející poplužní dvůr, městečko Klášterec, vsi Pruněřov, Mikulovice, Miřetice, Černice, Domašín, Údolíčko, Halže, Kunov, Petlery, Podmílesy, Klášterecká Jeseň, Černýš, Okounov, Hora, Kunov, Tuknov, Nebesa a Boč včetně pil, hamrů a mlýnů. Do desek zemských byl majetek zapsán až v dubnu 1627. Srov.: Ibidem.

¹³¹ Součástí získaného majetku byl zámek Felixburg s pivovarem a poplužním dvorem, vesnicemi Rašovice, Oslovice, Perštejn, Lomazice, Krhovice, Dolany, pustý hrad Egerberg s poplužními dvory v Leskově, vsi Kotvinu, Suchý Důl, Meziříčí, Radonice a některé dnes zaniklé osady. Srov.: BÍLEK 1883, 623-624.

Svojšice s Cholticemi.¹³² Prodejní cena těchto statků ležících mezi Přeloučí a Heřmanovým Městcem, konfiskovaných v roce 1621 bratrům Bernardu Mikulášovi a Štěpánovi Gerštorfům z Gerštorfu, byla vyčíslena na 23 320 a 54 827 kop míšeňských.¹³³ Uvedený majetek si Kryštof Šimon neponechal, ale převedl jej na bratra Jana Cypriána.¹³⁴ Ačkoliv oba získali inkolát až v roce 1627,¹³⁵ byla smlouva ze srpna roku 1623 prokazatelně vložena již dříve do Desk zemských.¹³⁶ V této době se ovšem jednalo o běžnou praxi, plně legitimizovanou v roce 1627 zněním článku A XX. v oktroyovaném Zemském zřízení.¹³⁷ Podruhé se k nákupům Kryštof Šimon odhodlal v roce 1628. Zatímco před pěti lety, kdy v důsledku předchozích finančních machinací mincovního konsorcia řízeného Hansem de Witte, došlo v prosinci 1623 ke státnímu bankrotu,¹³⁸ skupoval Kryštof Šimon podhodnocené konfiskáty za tzv. „dlouhou mincí“, byla povaha pozemkových nákupů na konci dvacátých let již odlišného charakteru. V důsledku vydání císařského patentu z 31. července 1627 namířeného proti nekatolické šlechtě se mu naskytla příležitost získat další rozsáhlé a hospodářsky atraktivní majetky na severu Čech. Text patentu proti nekatolíkům, formulovaný do jisté míry „otcovsky a milostivě“,¹³⁹ dával příslušníkům protestantské šlechty lhůtu šesti měsíců, během kterých měli konvertovat ke katolictví.¹⁴⁰ Osobám, které tento požadavek nesplní, bylo po uplynutí lhůty zakázáno trvale bydlet a osobně vlastnit majetek na území království. Nicméně dostaly ještě dalších šest měsíců na to, aby si mohly uspořádat své majetkové poměry a odprodaly statky katolickým příbuzným či jiným zájemcům.

---

¹³² Státní oblastní archiv v Litoměřicích – pobočka Děčín, fond Rodinný archiv Thun-Hohenstein, Klášterec n. O. (dále RA Thun-Hohenstein Klášterec), kart. 1, inv. č. 28, signatura C 3/1. Součástí majetku byl zámek a městečko Choltice s poplužním dvorem, pivovarem, tvrz ve Svojšicích s dvorem a pivovarem, několik menších vsí a řada lesů a rybníků.

¹³³ BÍLEK 1883, 114; 119-120.

¹³⁴ Darovací smlouva. Srov.: SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 3, inv.č. 30, sign. C3/3.

¹³⁵ LEGIS-GLÜCKSELIG 1866, 29.

¹³⁶ Přípisek na originálu kupní smlouvy. Srov.: SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 3, inv.č. 28, sign. C3/1.

¹³⁷ Hermegild JIREČEK (ed.): Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království českého, Praha 1888, 28.

¹³⁸ Podrobněji k mincovnímu konsorciu a státnímu bankrotu srov.: JANÁČEK 1978, 241-246.; Arnošt KLÍMA: Dlouhá válka (1618-1648), Praha 1996, 115–121.

¹³⁹ Jiří MIKULEC: 31. 7. 1627, Rekatolizace šlechty v Čechách. Čí je země, toho je náboženství, Praha 2005, 177.

¹⁴⁰ Český překlad patentu srov.: Ibidem 173–177.

Toto řešení zvolili také příslušníci české větve saského luteránského rodu pánů z Büнау vlastníci rozsáhlé pozemky po obou stranách česko-saské hranice. Po řadě jednání o ceně nabízeného majetku došlo mezi nimi a zmocněnci Kryštofa Šimona k vzájemné dohodě. T. Bílek uvádí, že k prodeji bünauských statků došlo na počátku srpna 1628.¹⁴¹ Další literatura pak líčí pohnutý odjezd členů rodiny a symbolické předání majetku Janu Zikmundu Thunovi již k lednu toho roku.¹⁴² Zdá se ovšem, že časově by vše mohlo odpovídat znění dekretu. Nejdůležitějším ze získaných bünauských statků byl Děčín (včetně levobřežních Podmokel) patřící Rudolfovi staršímu z Büнау, jehož dohodnutá prodejní cena byla stanovena na 160 000 zlatých rýnských.¹⁴³ Současně s Děčínem koupil Kryštof Šimon od Vintíře z Büнау panství Blansko za 66 000 zlatých rýnských. O měsíc později byla zakoupena panství Bynov, v bezprostřední blízkosti Děčina, a Schönstein,¹⁴⁴ ležící při saské hranici, za 73 000 zlatých rýnských, a v následujícím roce od Doroty, rozené z Engelberku, manželky Jindřicha staršího z Büнау, statek Jílové v ceně 36 000 zlatých rýnských.¹⁴⁵ Rozsáhlý obchod byl ovšem značně komplikovaný z hlediska finančního plnění smluv. V případě Děčina bylo Rudolfu z Büнау hotově zapláceno pouze 60 000 zlatých rýnských, a zbytek měl být splácen počínaje rokem 1629 vždy po 15 000 ročně, rozdělených do dvou obvyklých termínů na sv. Jiří a sv. Martina. Za panství Schönstein a Bynov bylo hotově zapláceno pouze 31 000 zlatých rýnských, obdobné to bylo v případě Jílového. Platební kalendář se ovšem nepovedlo dodržet, což mělo brzy narušit legitimitu smluv.¹⁴⁶

Epilogem Kryštofa Šimona v případě materiálního zajištění utvářející se české větve rodu byly menší nákupy na přelomu dvacátých a třicátých let. Roku 1630 byl ke kláštereckému panství přikoupen statek Pětipsy, který jako manský připadl po smrti Oldřicha Hrobčického z Hrobčic v roce 1629 králi. Hrobčický byl manstvím potrestán za účast na povstání v roce 1623. Pětipsy od české komory odkoupil Thun

---

¹⁴¹ BÍLEK 1883, 53–55.

¹⁴² František ŠUMAN (ed.): Rytíři z Büнау v Čechách a Sasku, Děčín 2006, 18–19.

¹⁴³ Stejně jako u ostatních statků byla celková platba rozdělena na zálohu a následující pravidelné splátky. K definitivnímu vyrovnání mezi Thuny a Bünauskými v této otázce došlo až v roce 1671. Srov.: BÍLEK 1883, 53–54. Rudolf st. z Büнау vlastnil také Trmice a Stebno u Ústí nad Labem.

¹⁴⁴ Zaniklá tvrz a ves v katastru dnešní obce Tisá. V roce 1631 byla zdejší tvrz, sloužící jako správa panství, vypálena Chorvaty a následně zcela zpustla. Její zdivo bylo postupně rozebráno na jiné stavby. Srov.: SEDLÁČEK 1923, 93.

¹⁴⁵ BÍLEK 1883, 53–54. Ve všech případech se splácení protáhlo o řadu let.

¹⁴⁶ Ibidem, 52–56

za 25 266 zlatých rýnských. Statek nicméně zůstal v manském postavení, které bylo po zaplacení příslušné taxy zrušeno až v roce 1652 ve prospěch prasynovce Guidobalda.¹⁴⁷ Vedle toho držel Kryštof Šimon krátkodobě ještě některé menší statky. V roce 1626 mu byly zastaveny statky Libeň a Chotouň,¹⁴⁸ v roce 1630 následoval nákup statku Litovice u Unhoště za odhadní cenu 13 184 zlatých rýnských.¹⁴⁹ V roce 1632 mu byly postoupeny Valdštejnem statky Žimutice na Třeboňsku a Reneč na Plzeňsku, které mu ale byly po Valdštejnově smrti znovu odebrány.¹⁵⁰ Ze soudobých zisků ležících mimo hranice Čech je nutné připomenout hrabství Hohenstein na severu Durynska, které Kryštof Šimon získal od císaře v roce 1628 jako zástavu za půjčku 100 tisíc zlatých.¹⁵¹ V tom samém roce také za 56 tisíc zlatých koupil johanitskou komendu v Chebu, kterou pak nechal přivtělit k pražskému priorátu řádu.¹⁵² Ruku v ruce s růstem majetku dosáhli Thunové úspěchu také v rovině titulární. V srpnu 1629 bylo ve Vídni devět čelných představitelů rodu, včetně Kryštofa Šimona a jeho starších bratrů Jiřího Zikmunda a Jana Cypriána, povýšeno do stavu říšských hrabat.¹⁵³ Členové brughierské větve navíc získali oproti ostatním příbuzným nárok na titulaturu „*Hoch- und Wohlgeborene*“, čehož další větev Caldes dosáhla až s odstupem času v roce 1632.¹⁵⁴

Kryštof Šimon se jako dvaapadesátiletý aktivně zúčastnil bitvy proti spojeným švédsko-saským oddílům u Nördlingenu v září 1634, kdy poprvé bojoval pod velením svého někdejšího žáka arcivévody Ferdinanda, který stál v čele císařské armády od května téhož roku. Ve svých velitelských začátcích měl mladý Habsburk k ruce dva zkušené vojenské matadory Matyáše Gallase a Oktávia Piccolominiho. V bitvě císařští dosáhli prvního velkého vítězství po Valdštejnově likvidaci, Kryštof Šimon byl ovšem zraněn a následně nucen podstoupit operaci. Jeho stav se i přesto neustále

---

¹⁴⁷ Ibidem, 188-189. Ke statku patřily vsi Pětipsy se zámkem a poplužním dvorem, Račetice, Libědice, Nová Ves a Kličín s poplužními dvory.

¹⁴⁸ Ibidem, 945.

¹⁴⁹ Ibidem, 314.

¹⁵⁰ Ibidem, 303.

¹⁵¹ JUFFINGER / BRANDHUBER 2008, 25.

¹⁵² LEGIS-GLÜCKSELIG 1866, 43.

¹⁵³ Originál diplomu datovaný ve Vídni 24. 8. 1629. Srov.: SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 2, inv. č. 23, sign. B1/3. Vydání diplomu předcházela listina stvrzená Ferdinandem II., potvrzující původ rodiny, vydaná v Innsbrucku 5. 5. 1629. Srov.: SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 1, inv. č. 2, sign. A1/1c.

¹⁵⁴ LEGIS-GLÜCKSELIG 1866, 42.

zhoršoval. Posledním jeho velkým přáním byl vstup do jezuitského řádu, který mu byl generálem Tovaryšstva přislíben. S tímto krokem však nesouhlasil císař, který se od něj snažil Thuna odvrátit, mimo jiné i slibem udělení řádu Zlatého rouna a titulu španělského granda.¹⁵⁵ Ke konci března 1635 sepsal Kryštof Šimon svůj testament a 27. března ve Vídni zemřel. Na základě závěti byly jeho tělesné ostatky pohřbeny v kostele jezuitského profesního domu na náměstí „Am Hof“. Svým odkazem bohatě vzpomněl na vídeňské a tridentské jezuitu a na příslušníky dalších řádů. K založení vratislavského jezuitského kolegia odkázal 100 tisíc zlatých, chebské johanitské komendě svůj statek Meierhof. Další majetek v hodnotě mnoha set tisíc poručil Jiřímu Zikmundovi, aby jej spravedlivě rozdělil. Svému synovci Janu Zikmundovi pak odkázal majetek ležící v Čechách, ale také v Rakousku a Tyrolsku.¹⁵⁶

Tento odkaz by nebyl možný, bez papežského dispenzu k volnému nakládání s majetkem, který si Kryštof Šimon zajistil již v roce 1624 od Urbana VIII.¹⁵⁷ Bez něj by majetek automaticky připadl johanitskému řádu. Je ovšem zjevné, že se Kryštof Šimon snažil dostatečně zajistit své bratry a jejich potomky a napomoci k dalšímu růstu moci rodu. V roce 1627 se vzdal ve prospěch obou bratrů všeho majetku zděděného po otci i matce a ve stejném roce předal české statky Janu Cypriánovi a synovci Janu Zikmundovi. V roce 1631 pak přenechal Jiřímu Zikmundovi nárok na panství Hohenstein. V souvislosti s uspořádáním majetkových poměrů po jeho smrti vypukl mezi dědici Jiřím Zikmundem, od roku 1638 seniorem rodu, a Janem Zikmundem vleklý spor o rozdělení odkázaných statků. Podstatou sporu, který coby žalobce zahájil Jan Zikmund, byla polovina lenních statků získaných Kryštofem Šimonem jako pozůstalost po Janu Arbogastovi z caldeské větve. Jiří Zikmund oplátkou vzápětí napadl Jana Zikmunda s tím, že podle závěti jeho otce Jana Cypriána měly být české statky rozděleny a část jich měla připadnout jemu. Dalším sporným momentem bylo rozdělení části tyrolských statků, kterých se v roce 1627 vzdal Kryštof Šimon ve prospěch obou bratrů. Tento spleťitý a dlouhotrvající spor, známý jako „*Thun contra Thun*“ se protáhl až do roku 1657, kdy jej narovnáním ukončil ze své pozice salcburský arcibiskup Guidobald. V dubnu 1659 bylo do

---

¹⁵⁵ Ottova encyklopedie XXV. 1997, 398.

¹⁵⁶ LEGIS-GLÜCKSELIG 1866, 43.

¹⁵⁷ Ottova encyklopedie XXV. 1997, 398. Opis papežského dispenzu. Srov.: SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 8, inv. č. 143, sign. E3/1.

zemských desk vloženo narovnání, podle nějž české statky, odhadnuté souborně na 516 757 zlatých byly potvrzeny Leopoldem I. potomkům Jana Zikmunda a tyrolské, s výjimkou Castelfonda a Sarnthalu, potomkům Jiřího Zikmunda.¹⁵⁸ Na některých z nich si ovšem česká větev i nadále udržela podíl a příjmy.¹⁵⁹ Hrabství Hohenstein, které původně obdržel Jiří Zikmund od bratra již za jeho života, bylo již dříve ujednáním Vestfálského míru přisouzeno Braniborsku, nicméně přídomek ke jménu si obě větve ponechaly i do budoucna.¹⁶⁰

Druhou osobou, stojící u počátků české větve Thunů je starší bratr Kryštofa Šimona Jan Cyprián narozený v roce 1569. V roce 1588 je zaznamenán jeho pobyt na univerzitě v Bologni.¹⁶¹ V lednu 1593 pojal v Thunském paláci v Tridentu za manželku Annu Marii z Preysingu, dceru Jana Petra Preysinga z Altenpreysingu a jeho ženy Marie Alžběty rozené ze Seyboldsdorfu. Na svět přivedli trojici potomků, nejprve v roce 1594 Jana Zikmunda, budoucího otce Michaela Osvalda, o dva roky později dceru Annu Alžbětu a nakonec v roce 1598 ještě syna Konstantina Antonína.¹⁶² Všechny tři děti se narodily na Castelfondu, kde v té době rodina žila, a které Janu Cypriánovi připadlo v roce 1596 při dělení rodového majetku. Okolo roku 1612 pak nechal vybudovat další sídlo castel Vigna.¹⁶³

O životních osudech Jana Cypriána je známo relativně málo. Zdá se, že ačkoliv byl nejstarší, žil spíše ve stínu svých aktivnějších bratrů Jiřího Zikmunda a Kryštofa Šimona. Titulárně byl příslušníkem tyrolského dvora, když obdržel hodnosti rady a komořího arcivévody Leopolda. Vedle toho zastával dědičný úřad šenka při dvoře brixenských a tridentských biskupů. V roce 1621 vstoupil do dvorské služby u arcivévody Maxmiliána, ovšem pouze jako jeho doprovod na cestách. V březnu 1604 byl v Praze spolu s dalšími příbuznými Rudolfem II. povýšen do stavu říšských svobodných pánů.¹⁶⁴ O čtvrt století později pak byl ve Vídni jedním z Thunů

---

¹⁵⁸ LEGIS-GLÜCKSELIG 1866, 44.

¹⁵⁹ SLAVÍČKOVÁ 1998, 14.

¹⁶⁰ JUFFINGER / BRANDHUBER 2008, 26.

¹⁶¹ MATSCHINEGG 1999 (pozn. 117) 295.

¹⁶² Anna Alžběta se v dospělosti provdala za Karla Trauttmansdorfa a poté, co byl v Matarellu v roce 1628 zavražděn, vstoupila do manželství s Jana Arbogastem z Annaberku. O manželství Konstantina Antonína nemáme zprávy, zemřel v roce 1624 v Hallu. Srov.: THUN 1925 (pozn. 27), Stammtefel XI., Böhmische Linie bis zur Verzweigung der Kinder Johann Josefs. (dále St. XI.).

¹⁶³ LEGIS-GLÜCKSELIG 1866, 45.

¹⁶⁴ Diplom je datován v Praze 9. 3. 1604. Srov.: SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 1, inv. č. 2, A1/1 c.

povýšených do říšského hraběcího stavu. Téměř celý svůj život prožil v Tridentsku, kde jej prameny zaznamenávají v souvislosti s několika pozemkovými transakcemi. V roce 1598 koupil za 22 000 zlatých statek Campan u Caldara, v roce 1609 získal za 50 000 zlatých panství Reinegk v Sarnthalu a v roce 1624 mu bylo na patnáct let zastaveno panství Sarnthein za sumu 43 214 zlatých. Roku 1628 se pak Jan Cyprián spolu s manželkou a synem Janem Zikmundem odebral do Čech. V Tridentu právě dozníval skandál, kdy byl v blízkém Matarellu zavražděn Karel Trauttmansdorf, manžel dcery Jana Cypriána Anny Alžběty. Tchán byl obviňován, že měl ve vraždě zetě prsty, a byl proti němu dokonce veden soudní proces.¹⁶⁵ V této době se již psal jako pán na „Děčíně, Klášterci, Castelfondu a Sarnthalu“.¹⁶⁶ Dne 4. prosince 1627 totiž jemu a jeho potomkům Kryštof Šimon postoupil všechny české statky.¹⁶⁷ Jan Cyprián zemřel v prosinci roku 1630 na děčínském zámku, pochován byl v lednu následujícího roku v kostele sv. Václava, kam byla po své smrti o čtyři roky později pochována také jeho manželka Anna Marie.¹⁶⁸

3.3. Počátky umělecké objednávky českých Thunů

Prvorozený a v tu chvíli již jediný žijící syn Jana Cypriána Jan Zikmund se narodil 20. září 1594. Do Čech se odebral z Tridentska v roce 1628 spolu s rodiči a svou druhou manželkou Annou Markétou, rozenou svobodnou paní z Wolkenstein-Trostburgu, s níž se oženil na počátku roku, a s dětmi z prvního manželství. Za své první sídlo si rodina zvolila děčínský zámek, který je v následujícím roce uveden jako rodiště syna Václava.¹⁶⁹ Tato volba se zdá logickou s ohledem na doloženou skutečnost, že ačkoliv byla místní rezidence v době prodeje vnějškově ještě středověkým hradem, v interiéru jej páni z Büнау nechali adaptovat na pohodlné šlechtické obydlí.¹⁷⁰ Navíc v porovnání s Kláštercem, případně s dalšími získanými

---

¹⁶⁵ LEGIS-GLÜCKSELIG 1866, 45.

¹⁶⁶ Sarnthal leží 15 km severním směrem od Bolzána.

¹⁶⁷ Již z roku 1623 existující darovací smlouvy týkající se statků Klášterce, Felixburku a Choltic, které Kryštof Šimon převedl na Jana Cypriána. Srov.: SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 3, inv. č. 30, sign. C3/3. Jako vrchnost vystupuje Jan Cyprián v roce 1630, kdy v září vydává všeobecný cechovní řád pro Klášterec. Srov.: VACHATA 1997 (pozn. 47) 106.

¹⁶⁸ Srov.: THUN 1925, St. XI.

¹⁶⁹ SLAVÍČKOVÁ 1998, 7.

¹⁷⁰ ŠUMAN 2006 (pozn. 142) 53-63.

sídly, byl Děčín větší a významnější. Na význam, který nový majitel Děčínu přikládal, poukazuje také skutečnost, že sem povolal kapucínskou misi, která zde již v roce 1628 zahájila rekatolizační činnost, přerušenu však saským vpádem v roce 1631.

6. Jan Zikmund Thun

Jan Zikmund byl bezpochyby mužem značného kulturního rozhledu. Vlastní vzdělávací proces, zahájený v prvním desetiletí 17. století v rodném Tridentsku a pokračující v Itálii,¹⁷¹ završil studiem v Paříži. Svůj rozhled a kulturní obzory si výrazně prohloubil službou u španělského dvora, po níž následoval dvůr vídeňský. Ve Francii a Španělsku byl Jan Zikmund v přímém kontaktu s nejvýznamnější dvorskou kulturou své doby. Toto prostředí nemohlo nezanechat v mladém šlechtici hluboký dojem a v mnohém nepochybně inspirovalo jeho pozdější vlastní aktivitu.

---

¹⁷¹ Jeho pobyt na univerzitě v Boloni je doložen v září 1609. Srov.: MATSCHINEGG 1999, 295.

Thunovská literatura starší i novější provenience shodně uvádí, že Jan Zikmund byl prvním příslušníkem rodu, který se prosadil v české zemské politice na postu jednoho z královských místodržitelů. Ve skutečnosti se ovšem jeho jméno v seznamu nejvyšších zemských úředníků neobjevuje.¹⁷² Prokazatelná je tedy jen jeho titulární příslušnost ke dvoru, když byl postupně jmenován císařským komořím a později také tajným radou. Vedle těchto titulů používal přídomek znějící „pán na Děčíně, Klášterci, Cholticích, Castelfondu a Sarntalu“.¹⁷³ Jeho hlavní pozornost se zaměřila na správu českých statků, silně komplikovanou válečnými událostmi třicátých a čtyřicátých let.

Jak už bylo zmíněno, hlavní rezidenci rodiny představoval děčínský hrad, který byl v této době považován díky své exponované poloze za strategicky významnou pevnost kontrolující labskou cestu. Z tohoto důvodu mu byla věnována ze strany soupeřících vojenských stran zvýšená pozornost. Poprvé se to projevilo na podzim roku 1631, kdy sem byla narychlo dosazena císařská posádka, která nicméně brzy kapitulovala před saským útokem. Sasové pak hrad drželi i poté, co byly jejich oddíly z Čech vypuzeny, až do uzavření Pražského míru v roce 1635. Někdy na přelomu roku 1631 a 1632 proběhl pokus Rudolfa st. z Bünau o navrácení majetku prodaného Thunům před třemi roky. Argumentem byly pozastavené splátky, které byly určeny kupní smlouvou. I přes intervenci příbuzného plukovníka Jáchyma Šlejnice se mu ovšem nepodařilo vydání zámku saskými vojáky dosáhnout. Následně, zjevně ve hmotné nouzi, žádal Jana Zikmunda o možnost žít na dvoře v Podmoklech, za niž nabízel srážku z celkové ceny splátek. Jan Zikmund se k prosebníkovi zachoval velkoryse a poskytl mu k užívání dvory v Těchlovicích a Lesné. V roce 1632 nicméně Rudolf odešel opět do Saska. V Čechách byl poté Valdštejnovou komisí odsouzen ke ztrátě všeho majetku, včetně nedopracovaných částek za Děčín. Toto rozhodnutí bylo sice později zrušeno, ale i přesto zemřel někdejší majitel Děčína v roce 1643 ve velké chudobě.¹⁷⁴ Smlouvy nebyly dodrženy ani v případě ostatních bünauských statků. Doplatek za Jílové byl prokazatelně ještě v roce 1645, nejspíše bez úspěchu, urgován

---

¹⁷² Srov.: František ROUBÍK, Místodržitelství v Čechách v letech 1577-1749, Příloha II., Sborník archivních prací 2/1967, 580-588.

¹⁷³ THUN 1925, St. XI.

¹⁷⁴ ŠUMAN 2006, 19.

dokonce ve Vídni. Statky Bynov a Schönstein pak byly Thuny definitivně splaceny až v roce 1655.¹⁷⁵

Období let 1635-1639 bylo časem relativního klidu, kdy byl Děčín opět v rukách svého právoplatného majitele, jehož pobyty zde je v této době možné předpokládat. Správu děčínského panství vedl thunovský hejtman Jan Schober z Hohenfurthu, jenž také krátce s hradní čeledí odolával útoku Švédů, kteří na hrad zaútočili. Ti zde přezimovali do jara 1640, kdy v květnu město i hrad dobyli císařští vojáci, které doprovázel opět Schober. Následně byla na hradě dlouhodobě umístěna stálá císařská posádka, která vyjíдалa okolí stejně jako Švédové. Koncem roku 1645 bylo znovu dobyto město Švédy, na hrad se ale nedostali. Znovu se vrátili v září 1648, kdy byl z Prahy vyslán oddíl, aby získáním děčínského hradu zajistil vodní cestu z Čech do Saska potřebnou pro odvoz ohromné pražské kořisti. Zhruba po týdně se to Švédům skutečně podařilo a z Děčína odtáhli až v červnu roku 1649. Město i hrad byly poničeny, panství zplundrováno. Obdobně na tom byly i ostatní thunovské statky na Děčínsku. Nejvýraznějším příkladem je zničená a později už neobnovená tvrz Schönstein, někdejší centrum jednoho z bünauských panství. Velmi obdobně vypadala i situace na východočeských statcích, kde byla tamní panská sídla výrazně poničena, a také na statcích okolo Klášterce, jimž bude věnována samostatná pozornost.

Lze předpokládat, že rodina se v Děčíně zdržovala pouze ve chvílích, kdy to umožňovala bezpečnost situace. V opačném případě pobývala v Praze, jak dokládají záznamy o rodinných událostech.¹⁷⁶ Prozatím nezodpovězenou otázkou zůstává, který konkrétní dům či domy první Thunové v Praze obývali. Jan Zikmund je ještě za života svého strýce uveden jako kupec Černhauzovského domu na Malé Straně. Thun měl za nabízený dům v roce 1634 zaplatit odhadní cenu 30 000 zlatých Albrechtovi z Valdštejna, který mu jej měl postoupit.¹⁷⁷ Vzhledem k situaci, která nastala po Valdštejnově odstranění, ovšem není jasné, zda vůbec došlo k uskutečnění prodeje. Jako pravděpodobnější se jeví, že Jan Zikmund hledal pro

---

¹⁷⁵ BÍLEK 1883, 52; 55.

¹⁷⁶ V roce 1635 zde zemřela druhá manželka Jana Zikmunda. V tom samém roce zde zemřela i Janova matka, o kterou se po smrti otce staral. O dva roky později tu hrabě uzavřel třetí sňatek s Markétou Annou, hraběnkou Öttingenovou z Baldern a v roce 1639 se jim tu narodil syn František Zikmund.

¹⁷⁷ BÍLEK 1883, 69.

sebe a svou rozrůstající se rodinu jiné pražské bydliště. Další dochovanou zprávu o thunské koupí pražských nemovitostí máme až z konce čtyřicátých let, kdy poslední manželka mezitím zesnulého Jana Zikmunda Markéta Anna postupně zakoupila několik domů v dnešní Sněmovní ulici na Malé Straně.¹⁷⁸ Prozatímní zjištění tak směřují k domněnce, že ve třicátých a čtyřicátých letech využívala rodina v Praze pronajaté prostory, čemuž by mohl napovídat i pozůstalostní inventář osobního majetku pořízený po smrti Jana Zikmunda v roce 1646. V jeho úvodu je zaznamenáno, že se jedná o soupis „*Mobilien und andere Sachen, in dem Wünicischen Haus zu Prag sich befunden...*“.¹⁷⁹ Tento dům se prozatím nepodařilo identifikovat.

Zděděnou majetkovou základnu Jan Zikmund sám rozšířil, když v roce 1631 získal Benešov nad Ploučnicí, přesněji řečeno jeho část. Prodávajícím byl příbuzný z manželčiny strany Zikmund z Wolkensteinu a konkrétním předmětem prodeje tzv. Horní zámek, benešovské panství a díl statku Markvartice.¹⁸⁰ Správa Benešova byla částečně komplikována děleným vlastnictvím panství, přičemž tzv. Dolní zámek, polovinu města a příslušející pozemkový fond vlastnil do roku 1634 Vilém z Vchynic, jemuž byl majetek zkonfiskován, a po něm generál Jan z Aldringenu a jeho dědicové. Thunovský Horní zámek byl v letech 1631-1632 obsazen Sasy a následně rodinou dřívějších majitelů rytířů Paustů z Liebstadtu, kteří se odvolávali na nezaplacené úroky z prodejní ceny. Problém byl narovnan až v roce 1635, kdy Jan Zikmund úroky zaplatil a Paustové, kteří v Benešově žili, mu opět Horní zámek předali.¹⁸¹ Od Zikmunda z Wolkensteinu koupil Jan Zikmund již dříve statek Jirny u Prahy, který ale k umoření dluhu ihned převedl na svého věřitele svobodného pána Viléma z Brandejsa.¹⁸²

Výše zmiňované válečné podmínky zjevně neumožnily Janu Zikmundovi výraznější rozvinutí vlastních uměleckých objednávek. Jednalo se o obecný dobový jev, kdy pozoruhodná stavební a objednavatelská aktivita některých velkých

---

¹⁷⁸ LEDVINKA / MRÁZ / VLNAS 2000 (pozn. 38) 320.

¹⁷⁹ SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 24, inv. č. 314, sign. G 34/7.

¹⁸⁰ SEDLÁČEK 1923 (pozn. 51) 282. Benešov nad Ploučnicí zakoupil Zikmund z Wolkensteinu od sourozenců Paustů z Liebstadtu teprve v roce 1628, Markvartice o rok později.

¹⁸¹ Srov.: HENIG, <http://www.zamek-benesov.cz/historie-zamku/horni-zamek-1562-1926/z-thun-hohensteinu-1631-1926/> [citováno 22. 7. 2011].

¹⁸² BÍLEK 1883, 132. Statek zakoupil Zikmund z Wolkensteinu v roce 1625 od královského fisku za 26 020 kop.

stavebníků dvacátých let byla vystřídána útlumem v této oblasti. Zatímco po celá dvacátá léta představovaly české země především zázemí císařských jednotek, často slušně profitující z válečných kampaní odehrávajících se na území Říše, dochází na počátku třicátých let k prudkému obratu. Nejprve to byly saské jednotky, které vtrhly do země v roce 1631, a po nich následovaly jednotlivé vlny švédských oddílů, které střídavě operovaly na českém území až do roku 1649. Zbídačená panství a neustálé průtahy různých vojsk zkrátka nevytvářely vhodnou půdu, z níž by mohly vyrůstat závažnější umělecké objednávky a stavební aktivity známé z první fáze třicetileté války.

Jan Zikmund zemřel na děčínském zámku 29. června roku 1646 a pochován byl, stejně jako jeho rodiče, ve zdejší kostele sv. Václava, kde jeho ostatky spočinuly vedle druhé manželky Anny Markéty, uložené zde již v roce 1635.¹⁸³ Po smrti Jana Zikmunda byl vyhotoven výše zmíněný inventář mobilii pražského domu, dokládající mimo jiné, že zemřelý vlastnil 28 obrazů. V souladu s trendem doby, šlo převážně o portréty rodových příslušníků a příbuzných, které obligatorně doplňovaly některé habsburské podobizny.¹⁸⁴ S přihlédnutím k faktu, že z této řady vybočuje pouze šestice obrazů s jiným námětem, nelze přičítat Janu Zikmundovi v tomto ohledu zásadní sběratelské zásluhy.¹⁸⁵ O případných obrazových souborech umístěných na venkovských sídlech nejsme informováni. Stejný inventář zaznamenává také knihy zemřelého, které se aktuálně nacházely v Praze. Vysvítá z něj, že pražská hraběcí knihovna obsahovala více než čtyři desítky titulů, mezi nimiž nacházíme řadu italských spisů, pojednávajících o zemědělství, nemalý počet děl římských klasiků, jako spisy Vergiliovy, Horatiovy nebo Ovidiovy, ale také knihy praktické, jako například německou gramatickou příručku nebo latinsko-německý slovník.¹⁸⁶

Na závěr této části lze shrnout, že Jana Zikmunda Thuna rozhodně není ještě možné počítat k významným stavebníkům, zadavatelům uměleckých zakázek ani sběratelům prvotní fáze raného českého baroka, byť pro to mohl mít díky svému vzdělání a rozhledu slušné předpoklady. V nelehké době válečného konfliktu mu

---

¹⁸³ THUN 1925, St. XI.

¹⁸⁴ SLAVÍČEK 2007a, 84-85.

¹⁸⁵ Srov.: SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 24, inv. č. 314, sign. G 34/7.

¹⁸⁶ Ibidem.

spíše připadla důležitá role správce neustále ohrožovaného majetku, které se úspěšně zhostil. V průběhu třicátých ani čtyřicátých let nedošlo k odprodeji žádného ze zděděných statků. Naopak rodové majetkové portfolio dokonce ještě rozšířil. Do budoucna tak byl vytvořen základní předpoklad pro rozsáhlou stavební aktivitu jeho synů a na ní navázané umělecké objednávky.

4. Kdo byl Michael Osvald Thun

Ich, Michael Osvald, deß heiligen Römischen Reichs_Graff von Thun Erb_Herr derer Herrschafften Clösterle, Felixburg, Fünffhunden, Schechuschitz, Bensen, Ledecz, Bohdanetz, Swoissitz, Salleschau, Freyenthurn und Maretsch; der Römis. Kayserl. Auch zu Hungarn und Böheimb Königl. Majest. Würcklich geheimber Rath, Cammerer, Königlicher Stadthalter und grössen Land_Rechts Beysitzer im Königreich Böheimb etc. Tuto téměř úplnou titulaturu obsahuje úvodní část hraběcí závěti. Odrážejí se v ní majetkové poměry hraběte a posty, které zastával, ale abychom mohli odpovědět na otázku v názvu kapitoly, je nutné podniknout výrazně širší historickou sondu.

4.1. Rodina

Rok 1631 znamenal pro střední Evropu pokračování vleklého válečného dramatu za účasti řady států, do něhož výrazným způsobem o rok dříve vstoupil nový hráč v podobě „Iva ze severu“ švédského krále Gustava Adolfa. V květnu toho roku vzrušila obyvatele celého kontinentu zpráva o zkáze Magdeburku, který byl po šesti měsících obležení dobyt císařskými jednotkami pod vedením vrchního velitele generalissima Jana Tserclaese Tillyho. Přímý útok na obléhané město trval pouhé tři hodiny, po nichž následovalo drancování a pálení, které ani ve válečné době nesneslo co do brutality a rozsahu srovnání. „Hrozné zajisté divadlo tehdáž toho města a způsob byl, poněvadž v prchlivým hněvu se to konalo a mírnosti v trestání zachovati nedopustilo, poněvadž měšťanův do 22 000 že by zahynouti mělo, o tom mnozí poznamenali, ač někteří 20 000 pokládají.“¹⁸⁷ Apokalyptické popisy a dokumentační grafika zobrazující zkázu bohatého města obletěly tehdy ve formě letáků a kramářských písní značnou část kontinentu.¹⁸⁸

Také podzim toho roku byl bohatý na události, které výrazným způsobem ovlivňovaly dění nejen v oblasti bezprostředního válčiště, ale i v jeho zázemí, do něhož je nutné zahrnout i české země. 17. září došlo k významné bitvě u Breitenfeldu nedaleko Lipska, v níž spojené švédské a saské armádní sbory pod

---

¹⁸⁷ TICHÁ Zdenka (ed.): Paměti Kocmánkovy, in: Kroniky válečných dob, Praha 1975, 17-18.

¹⁸⁸ Robert ENGLUND: Nepokojná léta, Praha 2001, 100.

velením Gustava Adolfa porazily Tillyho císařskou armádu. Jedním z přímých důsledků porážky byla podzimní invaze saské armády pod velením generála Hanse Georga von Armina směřující přes Lužici do Čech. Sasové překročili hranici na počátku listopadu a již 15. listopadu vstoupily jejich jednotky do Prahy. S nimi, případně v jejich závěsu, se do Čech vrátila celá řada osob, které byly dříve nuceny zemi opustit, a došlo také k přechodnému přebírání původních statků a úřadů.

A právě v tomto roce, v neklidné době mezi breitenfeldskou porážkou a saským vpádem, porodila dne 13. října druhá manželka Jana Zikmunda Anna Markéta syna Michaela Jana Osvalda. Čerstvě dvojnásobná matka byla dcerou svobodného pána Marka Osvalda z Wollkenstein-Trostburgu, po němž dostalo novorozeně jedno z křestních jmen. Mladá hraběnka bohužel zemřela o pouhé čtyři roky později v září 1635 při svém pátém porodu. Úmrtním místem byla Praha, o něco později pak byla Anna Markéta pohřbena v děčínském kostele sv. Václava. Fakt, že Jan Zikmund Thun byl ženatý celkem třikrát a každý z těchto svazků byl bohatě naplněn potomstvem, vytváří okolo Michaela Osvalda spletitou síť rodinných a sourozeneckých vztahů, v níž je na počátku nutné se dobře zorientovat, a to především s ohledem na budoucí dělení thunovského majetku i četné umělecké objednávky Michaela Osvalda provázané výrazně s obdobnou aktivitou jeho bratrů.¹⁸⁹

Jan Zikmund se poprvé oženil v únoru 1612 v městečku Malé ve Vall di Sol. Za manželku mu byla vybrána vzdálená sestřenice Barbora Ginevra Thunová (1591-1618), dcera bohatého Jana Arbogasta Thuna (1565-1633), posledního mužského představitele linie Castel Caldes, a jeho manželky Judity von Arco († 1629). Volba nevěsty nepůsobí nijak překvapivě s ohledem na obvyklou sňatkovou politiku Thunů, kteří tradičně vybírali protějšky pro své děti právě z řad šlechty sídlící v regionu Val di Non a Val di Sole.¹⁹⁰ Posilovaly se tak příbuzenské vazby nobilit zdejší oblasti, která dlouho do období novověku zůstávala s ohledem na historický vývoj i svou geografickou polohu relativně uzavřeným celkem. Atraktivita nevěsty

---

¹⁸⁹ Pro tuto potřebu bylo využito dvojice rodokmenů, které se v určitých ohledech od sebe odlišují. Jako nejkomplexnější je více využít: THUN 1925; a dále <http://genealogy.euweb.cz/thun/thun4.html>. [citováno 16. 5. 2009].

¹⁹⁰ Tuto konzervativní sňatkovou praxi je možné sledovat i u řady dalších jihotyrolských rodin mimo nonský region. Například významný válečník Matyáš Gallas (1588-1647), rodák z Tridentu, si za svou první manželku zvolil Isabelu z Arco a později se oženil s Dorotou Annou z Lodronu.

byla posílena výhledem na zajímavé majetkové zisky. Poté, co v raném věku zemřel jediný syn Jana Arbogasta Jakub Antonín, bylo zjevné, že na manžela dcery v budoucnu přejde část nemalého majetku caldeské větve.¹⁹¹ Nevěsta byla o tři roky starší než ženich a jejich svazek byl naplněn narozením šesti potomků, čtyř synů a dvou dcer, z nichž se pouze polovina dožila dospělosti. Jako první se roku 1613 na hradě Caldes narodil syn Jan Cyprián, který ovšem o čtyři roky později zemřel. Poté následovalo narození Judity Anny (*1614) a Kryštofa Šimona (*1615), k němuž došlo již na novém sídle rodiny Castelfondu. Dalším sourozencem byl Guidobald, narozený také na Castelfondu v roce 1616. V následujícím roce následovalo v Malé narození chlapečka, pokřtěného opětovně jménem Jan Cyprián, který však ihned zemřel. Při posledním porodu dcery Barbory v lednu 1618 na Castelfondu, kde rodina trvale žila, Barbora Ginevra zemřela, stejně jako novorozeně. Následujících deset let mezi dvacátým čtvrtým a třicátým čtvrtým rokem svého života zůstal Jan Zikmund vdovcem, což je obtížně vysvětlitelné s ohledem na dobové zvyklosti. Nejspíše se nepočítalo s tím, že by právě jeho potomstvo mělo v budoucnu v rámci thunovské rodové strategie významnější úlohu, a proto na něj nebyl vytvářen zvláštní tlak v ohledu dostatečného počtu potomků. Navíc brughierská větev byla v tomto ohledu plodností strýce Jiřího Zikmunda dostatečně saturována. S trojicí svých manželek Eufémií z Cles, Jenoféfou Thunovou z linie Caldes a Marií Barborou z Firmianu totiž postupně zplodil údajně 21 dětí.¹⁹² I když více než polovina z nich se nedožila dospělosti, byla tyrolská brughierská větev dostatečně početná a v budoucnu se dokonce dále štěpila do nových linií Caldes (II.), Castelfondo a Croviana.¹⁹³

Situace se změnila ve chvíli, kdy byl Jan Zikmund předurčen k dědictví českých statků získaných Kryštofem Šimonem. Těsně před přesídlením do Čech se tak oženil s Annou Markétou z Wolkenstein-Trostburgu (*po 1600). Po roce se novomanželům

---

¹⁹¹ Zjevnou snahou Jana Arbogasta bylo udržet majetek v rodině. Starší dcera Jenoféfa se stala druhou manželkou strýce Jana Zikmunda Jiřího Zikmunda. Poté co Jan Arbogast v roce 1633 zemřel, byl majetek větve Castel Caldes rozdělen mezi Jiřího Zikmunda a Kryštofa Šimona.

¹⁹² Ke genealogické struktuře české větve srov.: <http://genealogy.euweb.cz/thun/thun5.html>, [citováno 16. 8. 2008].

¹⁹³ Nemalá potence, jejímž výsledkem byl počet dětí převyšující číslo deset, byla u Thunů relativně častým jevem. Je možné připomenout významného Antonína Mariu, zv. „Potens“, který na konci 15. století zplodil s dvojicí manželek nejméně 13 potomků, kteří se dožili dospělosti, včetně syna Cypriána, zakladatele brughierské větve. Dalším z neobyčejně plodných Thunů byl pak v 18. století Jan Josef František Thun, který spolu třemi manželkami přivedl na svět celkem 24 potomků.

narodila v únoru roku 1629 dcera, pokřtěná jako Anna Magdaléna, která ale bohužel záhy zemřela. Ještě v tom samém roce na počátku prosince porodila Anna Markéta znovu. Tentokrát se jednalo o syna, pokřtěného po ústředním českém patronu Václavovi. Poté následovalo zmíněné narození Michaela Osvalda a po něm přišla na řadu dcera Anna Magdalena, narozená v prosinci roku 1633. Posledním přímým potomkem druhého manželství byla další dcera Johana Kateřina, při jejímž porodu ovšem matka zemřela. Znovu se tak opakovala tragická událost z roku 1618. V tomto případě se ovšem narozená dcera dožila dospělosti.¹⁹⁴

K uzavření svého posledního sňatku se odhodlal v té době již třiačtyřicetiletý Jan Zikmund v červenci 1637, kdy si v Praze na Malé Straně vzal Markétu Annu, dceru hraběte Arnošta z Öttingen-Baldern a jeho manželky Kateřiny, rozené z Helfenstein-Wiessensteigu.¹⁹⁵ Na rozdíl od předchozích dvou manželek pocházejících z jihotyrolských rodin se tentokrát Thun rozhodl pro nevěstu ze starobylého švábského rodu. I přes pokročilý věk otce počet sourozenců Michaela Osvalda dále narůstal. Prvním potomkem vzešlým z tohoto svazku byl syn Maxmilián (*1638), v řadě za sebou pak následovali František Zikmund (*1639), Romedius Konstantin (*1641), Klára Františka (*1642), Jan Arnošt (*1643) a Rudolf Guidobald (*1644). Poslední dva potomci Jan Zikmund Konstantin (*1645) a Marie Anna (*1646), narozená až po otcově smrti, zemřeli v červenci roku 1648. Celkem tedy byl Jan Zikmund otcem devatenácti dětí, z nichž šest zemřelo při porodu nebo v dětském věku. Při bližším pohledu na tyto manželské svazky je zajímavé si uvědomit především frekvence porodů všech tří žen plnících hlavní úlohu manželky aristokrata, tedy poskytnout dostatečný počet potomků, kteří zajistí pokračování rodu nebo rodové větve. V případě druhé generace v Čechách usazených Thunů byl tento úkol díky potenci Jana Zikmunda splněn více než dostatečně, a to i na dobové poměry.

Velký počet sourozenců sebou ale tradičně přinášel také komplikace při budoucím majetkovém vypořádání a nutnost včas vyřešit uspokojivým způsobem

---

¹⁹⁴ THUN 1925, St. XI.

¹⁹⁵ Mladší sestrou nevěsty byla Marie Magdaléna (1619), která se provdala v roce 1650 za Viléma, markraběte Bádenského. Z tohoto svazku vzešla Marie Anna, vévodkyně Zaháňská, od roku 1680 druhá manželka Ferdinanda Augusta Popela z Lobkovic, syna a především dědice Václava Eusebia Popela z Lobkovic. S oběma ženami Markéta Anna udržovala později písemný styk.

jejich společenské a ekonomické uplatnění. Proto zpravidla již v době dospívání byl jednotlivým dětem rodiči zvolen určitý typ profesní dráhy, kterému bylo podřízeno jejich vzdělávání. Situace byla jednodušší u dcer, kde se nabízely dvě možnosti. Tou první nejobvyklejší bylo připravit dceru pro budoucí sňatek, který jednak zbavil rodinu ekonomické zátěže (nepočítáme-li v to věno), a jednak, v případě správné volby ženicha, mohl přinést celou řadu výhod spočívajících například v získání mocného přímluvce u dvora či posílení rodové prestiže spojením s některým z význačných rodů. Existuje i nemálo případů, a potomstvo Jana Zikmunda Thuna nepředstavuje výjimku, kdy příslušnice aristokratického rodu opouští světské prostředí a odchází do kláštera. V případě mužských potomků se v zásadě nabízelo více druhů kariéry, a to v oblasti světské a duchovní. Do první kategorie patřilo uplatnění v armádě, u dvora, v diplomacii nebo ve stavovské správě země, do druhé potom vyšší posty v církevní nebo řádové hierarchii, ale v některých i případech i prostý řeholní život. Všechny tyto kariérní modely lze najít mezi sourozenci Michaela Osvalda. Vzhledem k tomu, že některým z bratrů bude v jiné kapitole věnována samostatná pozornost v souvislosti s jejich uměleckou objednávkou, podívejme se teď v krátkosti na uplatnění zbývajících skupiny sourozenců.

Nejstarší z nich Juditu Annu záhy po smrti její matky předurčil Jan Zikmund k duchovnímu stavu, když ji odeslal na vychování do arciknížecího řádového domu v Innsbruku, kde poté prožila více než čtvrt století. Dva roky poté, co se Guidobald Thun stal salcburským arcibiskupem, přešla do benediktýnského kláštera na Nonnberku v Salcburku, kde se stala v roce 1657 priorkou a kde také v roce 1669 zemřela jako pod svým řádovým jménem Marie Josefa.¹⁹⁶ Pro světskou kariéru byl naopak predestinován druhorozený syn Kryštof Šimon, jenž se měl stát otcovým nástupcem a hlavou české větve rodu.¹⁹⁷ Na tuto roli se připravoval mimo jiné studiem na univerzitě ve Štýrském Hradci, kde na počátku třicátých let pobýval společně s mladším Guidobaldem. Později se oženil s Annou Barborou Trauttmansdorfovou a jeho další kroky vedly do služby v císařských oddílech. Při slezském tažení pod velením tridentského krajana Jana Matyáše Gallase proti Švédům došlo k tragické události. V souboji, který následoval po hádce s jiným

---

¹⁹⁶ JUFFINGER / BRANDHUBER 2008, 35-38.

¹⁹⁷ Prvorozený Jan Cyprián zemřel ve věku čtyř let v roce 1617.

důstojníkem, byl Kryštof Šimon zastřelen a jeho ostatky následně uloženy v jednom z kostelů v Kladsku.¹⁹⁸ Tím se v roce 1643 otevřela cesta pro budoucí významné postavení Michaela Osvalda v rodinné hierarchii.

Mladší sestra Michaela Osvalda Anna Magdaléna se stala v mládí dvorní dámou manželky Ferdinanda III. císařovny Eleonory, roz. Gonzaga. V roce 1656 dvůr opustila, když se ve Vídni provdala za Jana Maxmiliána hraběte z Herbersteinu, zemského hejtmana ve Štýrsku. Zemřela při návštěvě Salcburku v roce 1702.¹⁹⁹ Další ze sester Klára Františka se v roce 1666 provdala v Praze za císařského polního maršálka Arnošta Ferdinanda hraběte Suys. Zemřela někdy po roce 1687. Mladší sestra Johana Kateřina se stala v roce 1656 nejprve dvorní dámou císařovny Eleonory, o dva roky později dvůr opustila a vstoupila ve Vídni do karmelitánského kláštera u sv. Jakuba, kde také zemřela jako jeptiška v roce 1688.

Cestou řeholního života se vydala i dvojice bratrů, byť u prvního z nich se jednalo o kariéru silně vzdálenou tichu klášterních zdí. Byl jím František Zikmund narozený 1. září 1639 v Praze. Spolu se starším Maxmiliánem studoval v polovině padesátých let obojí právo v Ingolstadtu. V roce 1656 vstoupil, stejně jako kdysi prastrýc Kryštof Šimon, do řádu maltézských rytířů a stal se velkopřevorem v Čechách a komturem komend v Grebinkách a ve Vídni. Výrazně se uplatnil také v císařských službách, když byl v roce 1680 jmenován císařským komořím a působil mnoho let jako zvláštní vyslanec v Polsku, Mnichově a Londýně. V roce 1692 byl jmenován tajným císařským radou. V roce 1700 dosáhl hodnosti císařského polního maršála a stal se členem vídeňské válečné rady. Část života prožil na Maltě, kde působil jako admirál maltézského loďstva. V jeho čele společně s Benátčany bojoval v roce 1694 proti Turkům a vyznamenal se natolik, že jej následně papež Inocenc XII. jmenoval velitelem papežské flotily.²⁰⁰ Stejně jako Kryštof Šimon i on získal od papeže Klementa XI. dispens k volnému odkazu majetku, nicméně v roce 1702 náhle v Livornu zemřel, aniž by stačil připravit svůj testament. Pochován byl u zdejších kapucínů. Nádherný mramorový náhrobek umístěný v řádivém kostele nechal vyhotovit bratr Jan Arnošt.²⁰¹ Nejmladších z dospělých synů Jana Zikmunda Rudolf

---

¹⁹⁸ JUFFINGER / BRANDHUBER 2008, 38-30.

¹⁹⁹ Ibidem.

²⁰⁰ Ottova encyklopedie XXV. 1997, 398.

²⁰¹ LEGIS-GLÜCKSELIG 1866, 52.

Guidobald, narozený 3. července 1644, vstoupil do kapucínského konventu u sv. Josefa v Praze, kde přijal řeholní jméno Jan Maria a kde zemřel v roce 1697. Již dávno předtím se vzdal své části dědictví ve prospěch bratra Maxmiliána.²⁰²

4.2. Vzdělání

Dětství a dospívání barokního aristokrata je zpravidla obtížně zpracovatelnou pasáží jeho biografie. Je přirozené, že pro toto období většinou absentují relevantní pramenné materiály, které by poskytovaly byť elementární údaje. Většinou první písemné doklady informující o průběhu výchovy a vzdělání jednotlivých osob představují matriční záznamy školských ústavů, případně dochované výtisky titulů obhajovaných univerzitních tezí. K těm se později v některých případech může přidat ještě jiný typ pramene – korespondence s někdejšími pedagogy či vychovateli nebo dedikace literárních děl, které se občas retrospektivně vrací k dobám studií adresáta věnování.²⁰³ Tyto uvedené doklady, pokud se dochovají, ovšem mapují až pozdější fáze aristokratova edukačního procesu. O jeho počátcích se objevují zprávy jen výjimečně.

Jak vypadal začátek výchovy a vzdělávání Michaela Osvalda se lze pouze domnívat na základě soudobých analogií.²⁰⁴ Zhruba do rozmezí pátého až sedmého roku byl vychováván v rámci skupiny sourozenců z druhého otcova manželství ženským osazenstvem thunovské domácnosti, kde na výchovu dětí dohlížela matka a po její smrti nová otcova manželka. Ve druhé polovině třicátých let začal být Michael Osvald podle obvyklého modelu vyučován domácím preceptorem, a to společně s o dva roky starším bratrem Václavem. Jak již bylo uvedeno výše, rodina v tomto období nejčastěji pobývala v pražském domě nebo na děčínském zámku.

---

²⁰² JUFFINGER / BRANDHUBER 2008, 53.

²⁰³ Ukázkou takového vztahu pedagoga a urozeného žáka je Balbínova korespondence s Karlem Maxmiliánem Lažanským nebo dedikace rodových dějin od Jana Tannera osobě Václava Vojtěcha ze Šternberka. Srov.: Pavel PREISS: Patria mihi pro coelo est. Karel Maxmilián Lažanský, žák Bohuslava Balbína. Několik poznámek ke kulturnímu profilu barokního šlechtice, in: Jiří FÁK (ed.): Městské památkové zóny Manětín a Rabštejn, Mariánská Týnice 1997, 32-34.; Pavel PREISS / Mojmír HORYNA / Pavel ZHRADNÍK: Zámek Trója u Prahy. Dějiny stavby, plastika a malba, Praha-Litomyšl 2000, 12-13.

²⁰⁴ K tématu podrobněji srov.: Martin HOLÝ: Výchova a vzdělání české a moravské šlechty v 16. a první třetině 17. století, Folia historica bohemia 21, 2005, 111-210.

„*Velisrinisque, provehor ad Sapientiam. Mare scientiarum vastum es tet infestum Scopulis.* Vlnami a zákrutami plují k moudrosti. Moře Moudrosti je rozsáhlé a pro útesy nejisté.“ těmito slovy vypůjčenými ze začátku textové části titulu univerzitních tezí Karla Maxmiliána Lažanského,²⁰⁵ jednoho z generačních současníků Michaela Osvalda, je možné uvést popis druhého a třetího stupně jeho vzdělávacího procesu. Jak vypadaly ony „zákruty“, kterými Michael Osvald „plul“ za svým vzděláním, pouze tušíme. I zde totiž narážíme na „útesy“ v podobě absentujících archivních pramenů, které by mohly detailně dokumentovat průběh a zakončení jeho studií. Nejběžnější cesta souputníků Michaela Osvalda vedla po dokončení domácího školení na některý z ústavů gymnaziálního typu, provozovaných v 17. století v českých zemích téměř výhradně Tovaryšstvem Ježíšovým. Na přelomu 30. a 40. let 17. století jich v Čechách existovalo dvanáct.²⁰⁶ Po absolvování tohoto druhu školy čekalo na mladé aristokraty často studium na pražské univerzitě, na její filozofické a právnické fakultě.²⁰⁷ Příklady této studijní posloupnosti máme okolo poloviny 17. století, ale i v době následující, desítky. Vypadala tak studijní dráha již zmíněných Václava Vojtěcha ze Šternberka, jeho pozdějšího švagra Karla Maxmiliána Lažanského či o málo později v sedmdesátých letech Františka Antonína Šporka. U Thunů vidíme v tomto ohledu praxi odlišnou. Ačkoliv rodina Jana Zikmunda žila převážně v této době v Praze, nenacházíme Michaela Osvalda v seznamech studentů žádného z místních jezuitských gymnázií, ani později v matrikách pražské univerzity. Místem, kde Michael Osvald zahájil spolu s bratrem Václavem svá studia, byl Salcburk.

V této volbě rezonuje především tradiční orientace české větve rodu na rakouské prostředí, zjevná v mnoha ohledech ještě hluboko v 18. století. Studium v Salcburku bylo vedle studií ve Štýrském Hradci a v Ingolstadt, součástí rodové tradice, jak dokládá nemalý počet Thunů, kteří byli na zdejší benediktýnské univerzitě imatrikulováni. Jen v rozmezí let 1633-1656 se jednalo o osm studujících.²⁰⁸ Prvním z nich byl Guidobald zaznamenaný zde v roce 1633, kdy sem

---

²⁰⁵ Pavel PREISS: *Kořeny a letorosty výtvarné kultury baroka v Čechách*, Praha 2008, 157.

²⁰⁶ Kateřina BOBKOVÁ-VALENTOVÁ: *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*, Praha 2006, 58-59.

²⁰⁷ K situaci pražské univerzity a jejích fakult v barokním období obecně srov.: Ivana ČORNEJOVÁ (ed.), *Dějiny univerzity Karlovy II. 1622-1802*, Praha 1995.

²⁰⁸ LEGIS-GLÜCKSELIG 1866, 31. Zcela běžně se mezi zdejšími studenty setkáváme s velkým počtem šlechticů, jejichž příbuzní byli členy dómské kapituly. Vedle Thunů to byly více než tři desítky Lodronů,

přešel ze Štýrského Hradce. Právě on sehrál důležitou roli při volbě vzdělávací instituce pro své bratry. Vzhledem k jeho trvalé přítomnosti v Salcburku, je možné předpokládat, že byl v průběhu studia supervizorem jejich výsledků, chování a nakládání s financemi. Jaké akademické ovzduší Václava s Michaellem Osvaldem na počátku čtyřicátých let v Salcburku očekávalo, odpoví následující exkurz.

Oproti pražské univerzitě se salcburská zdaleka nemohla honosit mnohasetletou tradicí. Naopak se jednalo o univerzitu velmi mladou, založenou teprve na přelomu druhého a třetího desetiletí 17. století. S první myšlenkou vzniku vysokého učení ve městě přišel arcibiskup Wolf Dietrich z Raitenau, který hodlal jeho vybudování svěřit jezuitům. Za jeho nástupce Marka Sittika z Hohenems (1612-1619) ovšem došlo ke změně původního záměru a kroky směřující ke vzniku univerzity byly dále konány v kooperaci s benediktýny ze salcburského svatopetrského opatství. Ti, v čele s opatem Joachimem Buechauerem,²⁰⁹ získali postupně ke spolupráci na tomto projektu řadu dalších opatství, a to především v jihoněmecké a švýcarské oblasti. Nakonec byla vytvořena benediktýnská konfederace sdružující 33 a později dokonce 62 opatství a klášterů, která měla zajistit a garantovat kvalitní výuku. S tou bylo započato nejprve na gymnáziu založeném v roce 1617, které mělo posloužit jako zárodek pro rychlý vznik klasické univerzity. Do roku 1619 spadá vydání zakládacího instrumentu vysokého učení, na nějž měla navázat povolení a privilegia císaře a papeže. V této době již seděl na arcibiskupském stolci Paris Lodron, který se také odmítl smířit s císařským rozhodnutím z roku 1620, které školu nazývalo gymnáziem (byť s akademickými právy a svobodou) a povolovalo pouze právo udělování magisterských titulů. V roce 1622 tak dorazila z Vídně vylepšená privilegia, která postavila salcburské vysoké učení právně na úroveň tradičních univerzit. V roce 1625 byl vznik vysokého učení confirmován také z Říma, kdy byla salcburská univerzita poručena do ochrany sv. Karla Boromejského.²¹⁰

---

dvě desítky Lambergů a Fuggerů, řada Kuenburgů a hrabat de Arco. Srov.: Hans WAGNER: Die Studenten an der alten Universität, in: Festschrift Universität Salzburg 1622-1962-1972, Salzburg 1972, 71.

²⁰⁹ K osobnosti Joachima Beuchauera srov.: Adolf HAHNL: Die benediktinischen Klöster, in: KELLER / NEUHARDT 2003 (pozn. 73) 56-57.

²¹⁰ Peter PUTZER: Die Gründug der Universität, Paris archiepiscopus Salisburgensis Fundator, in: Ibidem, 35.

Tím, že bylo vybudování univerzity a její správa svěřena benediktýnům, došlo k výraznému narušení tradiční hegemonie jezuitů, kteří si udržovali přímý vliv na ostatních středoevropských univerzitách, ať už to byla třeba Praha, Olomouc, Vídeň, Ingolstadt nebo později Vratislav.²¹¹ První fakultou vznikající univerzity byla fakulta teologická. Teologie, doplněná filozofickými přednáškami, byla vyučována již na původně založeném gymnáziu. Následovalo ustavení dalších dvou fakult, filozofické a juristické, na které bylo ovšem až do poloviny století vyučováno pouze církevní právo. Pokus o založení medicínské fakulty nebyl v salcburských podmínkách dlouhodobě úspěšný.²¹²

Samotný průběh salcburského studia Michaela Osvalda je možné na základě ojedinělých zmínek rekonstruovat následovně. K roku 1642 měli být oba bratři uvedeni v seznamu šlechtických studentů imatrikulovaných v Salcburku.²¹³ Vzhledem ke skutečnosti, že v tomto roce dosáhl věku 11 let, jeví se údaj jako odpovídající. Potvrzuje to také pozdější zápis, vztahující se k roku 1646. V rámci studentských divadelních představení účinkovali pravidelně také studenti ze vznešených rodin.²¹⁴ V soupisu Thunů, kteří v průběhu 17. a na počátku 18. století vystoupili v Salcburku na studentské jeviště, nacházíme informaci, že Michael Osvald účinkoval ve hře o svatém Zikmundovi označené pořadovým číslem 29. Za jeho jménem je uvedena poznámka „Rhetor“,²¹⁵ což by odpovídalo skutečnosti, že v tomto roce mohl dokončovat studium ve třídě rétoriky, která zpravidla uzavírala gymnaziální vzdělání.²¹⁶

Dospívajícího Michaela Osvalda ale přirozeně neformovalo pouze studium a prostředí školy, ale také celková atmosféra města, v němž řadu let žil. Salcburk na

---

²¹¹ Srov.: Zdeněk HOJDA / Ivana ČORNEJOVÁ: Pražská univerzita a vzdělanost v českých zemích v 17. a 18. století, in: ČORNEJOVÁ 1995 (pozn. 207) 225-240.

²¹² Srov.: Peter PUTZER: Die Alma Mater Benedictina als Barock-phänomen – Zur Geschichte der Salzburger Benediktineruniversität, in: Christian ROHR (Hg.): Barocker Geist und Raum. Die Salzburger Benediktineruniversität. Beiträge des Internationalen Symposions in Salzburg, 3. bis 5. Oktober 2001, 31-44.

²¹³ LEGIS-GLÜCKSELIG 1866, 32, pozn. 9. Autor zde odkazuje na spis *Historia universitatis Salisburgensis, Bonndorffii 1728, Liber III., cap. 4, Illustrissimi ac Generosissimi DD. Comites ac Barones, qui in Salisburgensem Matriculam sunt recepti.*

²¹⁴ K baroknímu divadlu na univerzitě srov.: Alfons ISNENGI: Das Theater an der alten Salzburger Universität, in: *Festschrift Universität Salzburg 1622-1962-1972*, Salzburg 1972, 173-192.

²¹⁵ LEGIS-GLÜCKSELIG 1866, 32. Autor odkazuje na informace získané od salcburského univerzitního bibliotékaře dr. A. J. Hammerleho.

²¹⁶ BOBKOVÁ-VALENTOVÁ 2006 (pozn. 206) 60, pozn. 7. Výuce rétoriky předcházela zpravidla čtyřletá (na některých školách pouze dvouletá) výuka gramatiky a roční výuka poetiky.

počátku čtyřicátých let 17. století představoval jedno z menších kulturních center střední Evropy. Byl hlavním městem duchovního knížectví a sídelní rezidencí arcibiskupa, pod jehož církevní svrchovanost spadala značná část rakouských zemí a části jihu německého geografického prostoru. Na přelomu 16. a 17. století byla zahájena pozvolná přeměna středověkého charakteru města, na jejímž konci stála v 18. století okázalá barokní rezidence. V době, kdy zde Michael Osvald zahájil svá studia, dosahoval počet obyvatel zhruba 9 tisíc duší, a to včetně několika předměstských částí.²¹⁷

7. Salzburg

Čtyřicátá léta byla třetí dekadou episkopátu Parise Lodrona, muže, který stál v čele Solnohradska od volby v roce 1619. Právě osobnost tohoto energického preláta vtiskla do dějin a charakteru raně barokního Salzburgu velmi výraznou stopu. Lodron proslul vedle celé řady státnických a hospodářských činů také

²¹⁷ Peter F. KRAMML: Die Stadt Salzburg, in: KELLER / NEUHARDT 2003, 24.

rozsáhlou fundační a mecenášskou aktivitou rovnoměrně rozloženou do celého dlouhého období jeho episkopátu trvajícím téměř třicet čtyři let. V roce 1646 bylo dokončeno budování moderního fortifikačního systému města zahájené z Lodrova podnětu roku 1620, a to podle dobově ceněných italských vzorů. Orientace arcibiskupského dvora na předalpské umění je charakteristická pro počáteční fázi barokní epochy v Solnohradsku. Paris Lodron ji zdědil, stejně jako některé činné umělce, po svých předchůdcích. Jedním z čelních Italů v Salcburku byl hlavní dvorní architekt *comacino* Santino Solari (1576-1646) povolán sem z Říma v roce 1612, aby přepracoval Scamozziho plány pro obnovu salcburského dómu. Solari je vedle toho podepsán pod většinou z významných architektonických realizací zadaných dvorem ve dvacátých až čtyřicátých letech.²¹⁸ K jeho dílům patří projekt univerzitních budov, návrh a realizace výstavby předměstské rezidenční vily Hellbrunn s rozsáhlým parkem, ležící jižně od města, či rodinné kaple Lodronů ve Ville Lagarina nedaleko tridentského Rovereta.

Dominance italských umělců v dvorském prostředí je zjevná také v oblasti malby, což dokládá početná skupina dochovaných obrazů v řadě sakrálních objektů Solnohradska. Transparentní ukázkou je opět salcburský dóm. Na jeho hlavním oltáři je umístěno rozměrné plátno s výjevem Zmrtvýchvstání Krista z let 1625-1628. Jeho autorem byl další z arcibiskupových oblíbenců Florentin Arsenio Mascagni (1579-1637).²¹⁹ I on byl v Salcburku činný již v době Lodronova předchůdce Marka Sittika, zhruba od roku 1616. S jeho malířským projevem, který je ukázkou pozdního manýrismu s aplikací některých raně barokních prvků, se mohl dobový návštěvník setkat vedle hlavního oltáře dómu také v místním Rupertově oratoriu nebo v Hellbrunnu, kde mimo jiné vymaloval výzdobu hlavního sálu. Paris Lodron mu také v roce 1629 zadal výmalbu kostela Nanebevzetí Panny Marie ve Ville Lagarina a zdejší lodronské kaple. Mascagniho nepřiliš modelovaná plošná malba plná objemově převyšovaných postav našla odezvu u dalšího italského malíře pracujícího v

---

²¹⁸ Podrobněji k jeho osobě srov.: Ingeborg WALLENTIN: Der Salzburger Hofbaumeister Santino Solari (1576-1646). Leben und Werk aufgrund der historischen Quellen, Mitteilungen der Gesellschaft für Salzburger Landeskunde 134, 1994, 191-310;

²¹⁹ Podrobněji k jeho osobě srov.: Susanne ROTT-FREUND: Fra Arsenio Mascagni (ca. 1570-1637) und der Beginn der barocken Deckenmalerei nördlich der Alpen, Hildesheim 1994.

Salcburku Ignazia Solariho (?-po 1646, nejspíše 1650), syna zmíněného architekta.²²⁰ Solari mladší maloval v obdobném stylu jako Mascagni, který tak bývá označován za jednoho z možných učitelů. Oba malíři pracovali vedle sebe při freskové výzdobě dómu.²²¹ I. Solari byl také autorem plátna se scénou Kladení Krista do hrobu a Krista v předpekli v jeho presbytáři a snad i malby na postranním oltáři Panny Marie Sněžné se zakladatelskou scénou římské baziliky Santa Maria Maggiore z roku 1630.²²² Malba obou Italů již nenašla v salcburském prostředí přímé pokračovatele.

Jiní jejich krajané nacházeli uplatnění při dvorských zakázkách v oblasti kamenné plastiky a štukatury. Řada italských jmen se tak objevuje v účtech výzdoby Hellbrunnu nebo dómu. Z velké části se jednalo o hornoitalské mistry přicházející každou sezónu do Salcburku z oblasti jezera Como. V Salcburku i v celém Solnohradsku první poloviny 17. století ovšem fungovala také celá řada domácích dílen kontinuálně tvořících ještě v doznívajícím duchu 16. století a domácí tradice. Pokud byla kamenosochařská plastika doménou Italů, tak naopak dřevorezba zůstala v rukách solnohradských a jihoněmeckých umělců. Z nejvýznamnějších je možné připomenout třeba Hanse Waldburgera, Hanse Perneggera mladšího nebo Jakoba Gerolda.²²³ Totéž je možno říci i o uměleckém řemeslu, které také pocházelo téměř výhradně z dílen místních mistrů a z importu z jihoněmeckých regionů.²²⁴

Prozatím nezodpovězenou otázkou zůstává, zda i univerzitní studium absolvoval Michael Osvald v Salcburku. V matričních knihách univerzitních studentů se jeho jméno neobjevuje,²²⁵ což ovšem zcela nevylučuje, že mohl patřit k posluchačům místního vysokého učení, byť jen na filozofické fakultě. Jako další možnost by se nabízela univerzita v Ingolstadt, kde roku 1651 studoval právo bratr Václav.²²⁶ Na stejné škole jsou v padesátých letech zachyceni v matrikách ještě další

---

²²⁰Podrobněji k jeho osobě srov.: Hans VOLLMER (Hg.): Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart, Band XXXI., Leipzig 1999, 230.

²²¹Tato vrstva výzdoby se nedochovala.

²²²Oltář náležel kolegiu Panny Marie Sněžné, založenému v roce 1622 Parldem Lodronem.

²²³Srov.: Johannes RAHARTER: Die Skulptur, in: KELLER / NEUHARDT 2003, 101-106. Jakob Gerold se v roce 1627 přesunul do Prahy, odkud se na počátku čtyřicátých let opět do Salcburku vrátil.

²²⁴Srov.: Adold HAHNL: Das Kunsthandwerk, KELLER / NEUHARDT 2003, 107-116.

²²⁵Za sdělení děkuji Christophu Brandhuberovi, řediteli univerzitního archivu v Salcburku.

²²⁶Valentinus ROTMARS / Ioannes ENGERDUS: Annales ingolstadiensis academiae, II. (1572-1672), Ingolstadii 1782, 324; Götz von PÖLNITZ: Die Matrikel der Ludwig-Maximilians Universität Ingolstadt / Landshut / München, München 1940, 746.

čtyři studenti z thunského rodu.²²⁷ Bohužel ani zde se nesekáváme v záznamech s jeho jménem. Negativní jsou i pokusy o jeho hledání v seznamech studentů univerzity hradeckoštýrské, pražské a olomoucké. Vzhledem k původu rodiny nelze zcela vyloučit studium na některé z italských univerzit, byť pro tuto možnost nenacházíme v bližším rodinném okruhu dobovou analogii. O místě Thunova studia tak stále panují dohady. Do budoucna by je mohl vyřešit šťastný nálezný v některém z univerzitních archivů. Všechny prozatímní pokusy v tomto ohledu prozatím selhávají.

S určitou dávkou nejistoty se setkáváme u Michaela Osvalda i v případě finální fáze aristokratické přípravy pro budoucí uplatnění, kavalírské cesty.²²⁸ Ono označení „kavalírská“ poměrně dobře vystihuje metamorfózu mladého aristokrata, k níž mělo v jejím průběhu dojít. Na rozdíl od klasické akademické peregrinace studentů z nižších sociálních vrstev známé již od středověku představovala kavalírská cesta proces připravující mladého aristokrata na skutečný vstup do urozené společnosti. Jak uvádí P. Maťa „...cílem nebylo teoretické vzdělání a hluboká erudice, nýbrž všestranná integrace do světa urozených.“²²⁹ Z. Hojda uvádí, že forma šlechtických „le grand tour“ se v našich podmínkách ustálila zhruba na počátku 80. let 16. století a nedoznala výrazné proměny až do doby jejich zániku v polovině 18. století.²³⁰ U Michaela Osvalda nám bohužel chybí pramenný materiál, který by konkrétní podobu cesty zachytil. V thunském archivu se nedochoval cestovní deník, památník, konvolut příslušné korespondence ani účetní doklady. Při pokusu o její přibližnou rekonstrukci tak musíme vycházet z analogií, což nepředstavuje výraznější problém

---

²²⁷ Ladislaus BUZAS: Die Matrikel der Ludwig-Maximilians Universität Ingolstadt / Landshut / München, I. Ingolstadt, IV., Personen register, München 1981, 248.

²²⁸ Literatura k tématu je poměrně široká. Výběrově srov.: Zdeněk HOJDA: „Kavalírské cesty“ v 17. století a zájem české šlechty o Itálii, in: Jaromír HOMOLKA (ed.) Itálie, Čechy a střední Evropa. Referáty z konference pořádané ve dnech 6. – 8. 12. 1983, Praha 1986, 216-239; Idem: „Le grandezza d'Italia.“ Die Kavaliertouren der böhmischen Adeligen, die Kunstbetrachtung und die Kunstsammlungen im 17. Jahrhundert, in: Hans Bernd HARDER / Hans ROTHE (Hg.): Studien zum Humanismus in den böhmischen Ländern. Teil III. Topographien und Reisenbeschreibungen bis zur Zeit Balbins, Köln / Weimar / Wien, 1993, 151-160; Idem: Delitiae Italiae. Česká aristokracie a Evropa, in: SLAVÍČEK 1993, 63-66; Harry KÜHNEL: Die Adelige Kavaliertour im 17. Jahrhundert, Jahrbuch für Landeskunde von Niederösterreich, N. F. 36, 1964, 364-384.; Antje STANNEK: Telemachs Brüder. Die höfische Bildungsreise des 17. Jahrhunderts, Frankfurt am Main 2001; Mathias LEIBETSEDER: Die Kavaliertour. Adelige Erziehungsreisen im 17. und 18. Jahrhundert, Köln / Weimar / Wien 2004.

²²⁹ MAŤA 2004, 317.

²³⁰ HOJDA 1993 (pozn. 228) 64.

z toho důvodu, že kavalírské cesty středoevropských zámožných katolíků dodržovaly zpravidla obdobnou trasu i skladbu vyučovaných disciplín.

Cestu nastupoval dospívající aristokrat v období před dvacátým rokem života, i když nebylo výjimkou, že s ohledem na celkovou finanční náročnost ji prodělali společně sourozenci či příbuzní, kteří se mohli věkem od sebe poněkud lišit. Jinou z možností ušetření nákladů bylo vytvoření menší skupiny účastníků z řad šlechtických vrstevníků. K oběma variantám se uchylovaly i bohatší rody, neboť financování cest, trvajících od dvou až do pěti let, představovalo pro rodičovské či poručnické pokladny citelnou zátěž. Hlavní postavou každé cesty byl najímaný hofmistr, který cestu zajišťoval po stránce logistické i výchovné. Určoval přesnou trasu cesty, délku pobytu v jednotlivých lokalitách, připravoval pro mladé šlechtice program, určoval náplň vzdělávacích hodin a také vybíral místní učitele. Mladí aristokraté si v průběhu cesty osvojovali a rozšiřovali své poznatky z teoretických disciplín, s nimiž se setkali již v předcházejícím studiu. Obligátně k nim patřily základy římského práva, matematika, geometrie, pevnostní stavitelství, geografie, historie a státověda.²³¹ Neméně důležitou součástí programu pak byla tzv. „*exercia*“, tedy šlechtická cvičení, jejichž zvládnutí bylo nezbytnou povinností každého mužského příslušníka nobilitované vrstvy. Patřila k nim jízda na koni, šerm, tanec a hra na hudební nástroj a také kreslení. Zvláště poslední disciplínu je z hlediska formující se osobnosti potencionálního budoucího objednavatele a znalce umění potřeba zdůraznit, stejně jako fakt, že častou součástí výuky teoretických předmětů nebylo pouze studium fortifikačních systémů a staveb, ale také lekce architektury jako takové. Zpravidla je vedli najímaní místní průvodci a znalci, mezi nimiž byli nezřídka i praktikující architekti.²³² Spolu se svými svěřenci například prováděli kritiku spatřených staveb a seznamovali je také se základy a teoretickými východisky staré i moderní architektury. Dokladem zájmu o architekturu jsou autentické pohledy na spatřené stavby a zajímavá místa objevující se v cestovních denících a skicářích mladých cestovatelů, ale také grafické listy s vedutami navštívených měst

---

²³¹ SLAVÍČEK 2007a, 15.

²³² Například hrabě Leopold Lamberg absolvoval v Paříži měsíční kurz u architekta a rytce Jeana Marota. Srov.: Friedrich POLLEROß: Kunst-Reisen und Kunst-Handel im 17. und 18. Jahrhundert, in: Idem (Hg.): Reiselust & Kunstgenuss, Barockes Böhmen, Mähren und Österreich, Petersberg 2004, 14.

zaznamenané ve šlechtických sbírkách. To, že hlubší zájem o obor a jistá vlastní erudice byly v průběhu 17. století obvyklou součástí výbavy barokního aristokrata, dokládá také fakt, že řada inventářů palácových knihoven zaznamenává větší či menší množství teoretických antických i renesančních traktátů o architektuře.

8. Studium v Římě

Díky intenzivnímu pobytu v cizích zemích se rovněž výrazně zlepšovala schopnost komunikace v moderních jazycích používaných v každodenním styku vysokých kruhů. Nejfrekventovanější z nich, italština, se dokonce stala v souladu s celkovou orientací na italské umění kulturním jazykem dvora Ferdinanda III. a Leopolda I. Jak v průběhu století stoupal politický význam Francie Ludvíka XIV. a především Paříže coby nového vůdčího centra evropské kultury, rostla úměrně tomu také popularita francouzštiny v aristokratických kruzích. Méně frekventovaným jazykem pak byla po celé zmíněné období španělština, což souviselo mimo jiné i s faktem, že Iberský poloostrov nepatřil mezi pevné součásti cest mladých českých kavalírů. Stejně tak jako Holandsko nebo Anglie, ačkoliv i tyto země se objevují v cestovních itinerářích. Nejobvyklejší varianta cesty zavedla mladé aristokraty do Itálie, Francie a Španělského Nizozemí. Stranou zájmu ovšem

nezůstávala ani Říše a její jednotlivé dvory. Právě umění bezproblémového pohybu ve dvorském prostředí, osvojení si etikety, ceremoniálu a dalších nezbytných dovedností, bylo jednou z nejdůležitějších součástí závěrečné fáze edukace. Příležitost k jejímu zvládnutí nabízela mladým aristokratům především řada italských panovnických rezidencí v čele s papežským Římem.

Michael Osvald absolvoval svou kavalírskou cestu na počátku padesátých let. Navázal tak na příklad svého otce i staršího bratra Guidobalda. Její významnou složku tvořila italská fáze. Z. Hojda s J. Pánkem uvádějí, že většina předpokládaných cest české šlechty do Itálie v raném novověku není doložena vůbec či pouze v nahodilých záznamech.²³³ Jeden z takovýchto záznamů potvrzuje pobyt Michaela Osvalda na Apeninském poloostrově. Konkrétně je mladý hrabě zachycen v Římě v červnu roku 1652.²³⁴ Tato informace není nijak překvapující, jen stěží si lze představit, že by se trasa jeho kavalírské cesty mohla papežskému městu vyhnout. Je ovšem velmi cenná, protože je jejím jediným dokladem.

Při rekonstrukci předpokládané trasy lze odhadnout, že se k završení svého vzdělání Michael Osvald vypravil z Čech nebo ze Salcburku, a to nepochybně za výrazné podpory Guidobalda, který se jako starší bratr ve významném postavení ve výchově mladších sourozenců výrazně angažoval a zřejmě se na ní i finančně podílel. Předpokládat lze i subvenci ze strany nevlastní matky Markéty Anny spravující na počátku padesátých let dědictví po Janu Zikmundovi. Na základě dobových zvyklostí je možné konstatovat, že doprovod zhruba dvacetiletému cestovateli poskytoval osobní sluha a speciálně najatý hofmistr. Zda mladý hrabě cestoval sám nebo v menší společnosti stejně starých urozenců, což je s ohledem na finance pravděpodobnější, bohužel nevíme. Jisté je, že jej na cestě nedoprovázela žádná ze sourozenců. Věkem blízký bratr Václav se totiž v této době připravoval na svou

---

²³³ Zdeněk HOJDA / Jaroslav PÁNEK: Benátky 16. - 18. století očima českých cestovatelů, in: Ladislav DANIEL (ed.): Benátčaně. Malířství 17. a 18. století z českých a moravských sbírek, Milano 1996, 33.

²³⁴ http://img.bibl.hertz.it/jquery/digilib.html?fn=/SchedeNoack/Thun_001v.tif&ww=1&wh=1&clp=fitwidth [citováno 14. 9. 2012]. Konkrétně se jedná o 13. červen 1652. Informace je výtěžena z výpisků Friedricha Noacka, které si pořizoval z římských archivů pro přípravu svých knih. Srov.: Friedrich NOACK: Deutsches Leben in Rom 1700 bis 1900, Stuttgart 1907; Idem: Das Deutsche Rom, Rom 1912; Idem: Das Deutschtum in Rom seit dem Ausgang des Mittelalter 2 Bde., Stuttgart 1927.

duchovní kariéru v Ingolstadtu a Řím navštívil až dva roky po Michaelu Osvaldovi v roce 1654.²³⁵

Ať už mladý Thun vyjel z Děčína, Prahy nebo Salcburku je možné očekávat, že na své cestě na jih, která ze střední Evropy mohla vést do Itálie nejspíše přes Brennerský průsmyk, mohl absolvovat kratší návštěvu v kraji svých předků a příbuzných v oblasti Tridentska. Na počátku padesátých let sice stále ještě pokračoval spor s tyrolskou větví o dědictví po Kryštofu Šimonovi a Janu Zikmundovi, nicméně je možné očekávat, že s ohledem na rodovou historii Michael Osvald tato místa alespoň krátce navštívil. Odtud mohl pokračovat do Mantovy a posléze Ferrary, z níž pak mohl nejsnadněji směřovat k důležité zastávce, již nebylo možné vynechat. Byly jí Benátky, město na laguně, jehož politická moc v oblasti Středomoří sice postupně ztrácela svůj lesk, avšak pro cestovatele ze střední Evropy byly pravou vstupní branou do Itálie. Mladé šlechtice na kavalírských cestách, stejně jako umělce přicházející do Itálie ze zaalpské oblasti pro poučení, lákala zdejší atmosféra s příděchem orientální pompy, nepřeborné množství pamětihodností a uměleckých pokladů, stejně jako morálně volnější prostředí, výrazně se kontrastující se střeoevropskou realitou. Město, které mělo v 17. století stabilně asi 140 tisíc obyvatel, mělo navíc pro příchozí cestovatele výrazný nádech velkoměsta. Zdejší pompézní slavnosti, jako byl věhlasný karneval nebo slavné *Spozalizio del mare*, stejně jako zdejší divadlo či opera, lákaly zámožné cestovatele k delším pobytům. Při společenských příležitostech byl Michael Osvald nepochybně konfrontován nejen s celou řadou dalších aristokratů a významných osob správního aparátu benátské republiky, ale také se ženami nazývanými *Cortigiany oneste*,²³⁶ tvořícími v této době přirozenou součást benátské vyšší společnosti.

Vedle společenské konverzace a odpovídajícího chování měl možnost pod vedením hofmistra, případně speciálně najatého „cicerona“ poznávat zdejší památky i zcela moderní umění. Hlavním atrakcí města byl chrám sv. Marka a jeho pokladnice obdivovaný řadou Thunových současníků. Na svých cestách po městě se zcela jistě nemohl vyhnout návštěvě arzenálu s benátskou flotilou, uměleckých

---

²³⁵ Srov.: pozn. 235.

²³⁶ Noblesní kurtizány. Odhady hovoří o tom, že v 17. století se v Benátkách stabilně pohyboval počet nevěstek různé úrovně v řádu zhruba 10 000.

sbírek v Pallazzo Grimani ani návštěvě Dóžecího paláce s řadou grandiózně vyzdobených sálů, představujících skutečnou klenotnici benátské malby 16. století. Nejen zde, ale i v řadě benátských kostelů musela na mladého hraběte mocně zapůsobit velká plátna Tizianova, Veronesova, Tintoretova či Jacopa Bassana. Vedle toho ale měl možnost seznámit se pod vedením komentátora také s obrazy mladších mistrů, jejichž tvorba na výše zmíněný slavný čtyřlístek benátského cinquecenta přímo navazovala. Malíři jako Carletto Caliari (1570-1596), Domenico Tintoreto (1560-1635) či Leandro Bassano (1557-1622) úzce navázali na tvorbu svých otců, kterou ale nedokázaly vlastními silami dále posunout či rozvinout. Stín velkých mistrů nepřekonal ani Jacopo Palma il Giovane (1548-1628), jehož malbu je také možné označit za eklektickou. Benátská malířská stagnace počátku 17. století označovaná někdy také jako krize manýrismu, je částečně kladena také do souvislosti s papežským interdiktum, který nad celou republikou vyhlásil Pavel V. v roce 1606 a který znemožňoval určitý druh kontaktů s Římem jako hlavním vývojovým centrem dobového umění. Moderní tendence barokní malby vycházející na jedné straně z Caravaggiova odkazu a na druhé z tvorby Boloňské školy se tak začaly v Benátkách prosazovat až v pozdějším období, v tvorbě Alessandra Varotariho, zv. Padoviano (1588-1648), Tiberia Tinelliho (1586-1638) či Nicola Renieryho (1591-1667). Vedle jejich děl mohl určitě Michael Osvald vidět také díla benátských „cizinců“ Římana Domenica Fettiho (1590-1623), Němce Johanna Lisse (1597-1631) a Janovana Bernarda Strozziho (1581-1644), kteří do Benátek přinesli aktuální vlivy především ze svého římského a v případě Lisse i holandského a pařížského pobytu. Ze současných autorů byl hrabě konfrontován nejspíše s tvorbou Padoviánových žáků Pietra della Vecchia (1603-1678), Girolama Forabosca (1605-1679), Pietra Liberiho (1605-1687) a Francesca Maffeie (1605-1660), kteří zdejší scénu v době jeho návštěvy ovládali. V oblasti soudobé architektury pak mohl obdivovat realizace Baldassare Longhena (1598-1682), třeba rozestavěný pompézní chrám Santa Maria delle Salute či některé z jeho městských paláců. Benátky byly v této době také vyhlášeným centrem obchodu s uměním a knihami, kde řada českých šlechticů zahajovala svou dráhu sběratele. Zvláště populární byla zdejší obrazová alba zachycující pohledy na město, zdejší slavnosti i módu, kterými proslul například grafik Giacomo Franco (1550-1620). Ve městě působilo více než 100

tiskáren a benátský knižní trh byl jedním z největších v Evropě 17. století. Dá se předpokládat, že některé nákupy zde mohl učinit i Michael Osvald.

V souvislosti s Benátkami je možné reálně spekulovat také o návštěvě nedaleké Padovy, kde se nacházela univerzita benátské republiky. Mezi mladými aristokraty přicházejícími do Itálie bývalo zvykem nechat se zapsat na zdejší právnická studia, byť se samotná docházka na přednášky ani délka pobytu zpravidla neodpovídala řádnému studiu. Pobyt na této univerzitě byl spíše prestižní záležitostí a jeho těžiště leželo opět především v rovině společenské. Cesta z Benátek do Padovy byla dosti často realizována po vodě po řece Brentě, v jejímž údolí se nacházela celá řada pozoruhodných vil. O tom jaká další místa mohl Michael Osvald cestou do Říma navštívit, už můžeme bohužel jen spekulovat. Pokud by se držel nejčastěji používané trasy, vedla by jeho cesta do Boloně a odtud do Loretta, jehož návštěvu lze v Thunově případě považovat za téměř jistou.²³⁷

Hlavní magnet ovšem představoval Řím nabízející svým návštěvníkům kombinaci nepřehledného množství antických památek a desítek bohatě vybavených kostelů a paláců, v nichž bylo možné zhlédnout řadu špičkových děl a uměleckých sbírek. Řím byl zároveň sídlem papežského dvora a hlavním poutním centrem celého křesťanstva. Ačkoliv i jiná italská města poskytovala mladým cestovatelům příležitost spatřit velké množství grandiózních slavností nejrůznější povahy, velkolepá procesí, divadelní a hudební představení, měl i v tomto ohledu Řím výsadní postavení.

Nevíme, jak dlouho se Michael Osvald v Římě zdržel. Délku jeho zdejšího pobytu je ale nutné odhadovat snad v řádu měsíců. Náplní pobytu bylo jistě nejen další praktické procvičování jazyků, ale i uvedení do zdejší vysoké společnosti a s tím související zdokonalování společenského vystupování, komunikace, rozhledu i možnost navázání užitečných konexí pro budoucnost. Neméně významnou součástí bylo i poznávání římských památek různých období, sakrálních objektů i věhlasných římských paláců a vil s množstvím nejrůznějších sbírek.

Na počátku padesátých let, kdy Thun ve městě pobýval, dominovala zdejší umělecké scéně mimořádná osobnost Giana Lorenza Berniniho (1598-1680).

---

²³⁷ Návštěva tohoto poutního místa pravděpodobně podnítila pozdější stavbu loretánské kaple v Klášterci nad Ohří.

Geniální sochař a architekt se sice od roku 1646 nacházel v oficiální nemilosti papeže Inocence X., nicméně i přesto byl bezkonkurenčně římským umělcem číslo jedna. Vedle jeho starších prací z dvacátých a třicátých let mohl Thun spatřit nedávno dokončený nádherný náhrobek umělcova velkého mecenáše Urbana VIII. ve svatopetrském chrámu. Hraběcí pozornosti nemohlo ujít ani úchvatné Vidění sv. Terezie z Ávily v kapli Cornarii v Santa Maria della Vittoria právě dokončené na objednávku kardinála Federica Cornara. Thun se do tohoto karmelitánského kostela bezpochyby vypravil, aby na vlastní oči shlédl „zázračný“ bělohorský obraz uložený zde od roku 1621.

Michael Osvald se v Římě pohyboval v období druhé části pontifikátu Inocence X. (1644-1655) a na řadě míst měl možnost pozorovat projevy reprezentace papežské rodiny v městském prostoru. Hlavním jevištěm bylo náměstí Piazza Navona, kde byl od roku 1634 představován rodový palác, na jehož podobě se podíleli především Girolamo Rainaldi (1570-1655) a Francesco Borromini (1599-1667). V roce 1648 byla před palácem dokončena monstrózní fontána Čtyř řek s egyptským obeliskem, na jejíž podobě měl výrazný podíl také Bernini. V roce 1652 pak byla Rainaldim zahájena stavba kostela Santa Agnese in Agone koncipovaného jako grandiózní palácová kaple i budoucí pohřebiště Pamphiljů. Další ukázkou rodových objednávek byla Vila Pamphilj, známá jako Belrespirio, vystavěná nad Trastevere v letech 1644-1652 podle plánů Girolama Rainaldiho na objednávku papežova synovce Camilla Pamphilj a vyzdobená plastikami papežského sochaře Alessandra Allgardiho (1598-1654).

K programu nutně musely náležet i návštěvy dalších paláců a vil skýtajících možnost obdivovat rozsáhlé umělecké sbírky i reprezentativní výzdobu. K nejvěhlasnějším patřily paláce Bentivoglio, Aldobrandini, Colonna, Farnese, Ludovisi, Peretti, Borghese či Barberini, kde byla jedním z hlavních lákadel úchvatná nástrovní malba s oslavou božské prozřetelnosti a rodu Barberini Pietro da Cortona (1596-1669) z let 1632-1639. Z římských vil nebylo možné vynechat návštěvu vily Giustiniani, Medici, Borghese a také renesanční Farnesiny s nádhernými nástěnnými malbami. U mladého katolického aristokrata se dá také očekávat, že trávil nemálo času v římských svatyních, a to nejen ze zájmu o jejich historii a výzdobu, ale také

s ohledem na osobní zbožnost, kterou návštěva papežského města a dvora musela jen upevnit.

Návštěvníkům Říma byla pro poznávání města k dispozici řada specializovaných bedekrů, jako například *Roma ricercata nel suo sito & nella scuola di tutti gli Antiquarij* od Fioravanta Martinelliho,²³⁸ vydaný poprvé v roce 1650, jehož přívazkem byla anonymní část, nazvaná *Nota delli musei, librerie, galerie, et ornamenti di statue e pitture ne' palazzi, nelle case, e ne' giardini di Roma*.²³⁹ Je pravděpodobné, že Thunův hofmistr zajistil hraběti erudovaného průvodce městem, případně i učitele kresby či teorie architektury. Nepochybně zde přišel také do kontaktu s některými římskými umělci, ať už jako návštěvník ateliéru či přímo zákazník. Nákup uměleckých děl, knih, map a nejrůznějších upomínek byl běžnou součástí kavalírských výdajů. Tyto památky z cest nejrůznější povahy bylo možno zakoupit nejen v ateliérech umělců, ale i u široké škály obchodníků (někdy i překupníků).

Dá se předpokládat, že se hrabě často pohyboval také ve společnosti dalších mladých cestovatelů, což při nepřeborném množství lákadel zdejšího života představovalo zcela jistě vítanou možnost občasného zpestření vzdělávacího programu. Na okraj je třeba zmínit i fakt, že návštěva italských měst obecně měla pro mladé muže i další iniciační rozměr. Na dospívajícího kavalíra musela hluboce zapůsobit také s ohledem na řadu sociálních i morálních odlišností, které z části silně kontrastovaly s prostředím střední Evropy. Jak uvádí M. Koldinská, kavalírská cesta představovala pro mladého šlechtice také „možnost zásadního vybočení z cudných domácích poměrů“,²⁴⁰ a to v nejrůznějším smyslu slova.

Zda se po skončení římského pobytu vydal Michael Osvald rovnou na sever nebo ještě zamířil k návštěvě Neapole, bohužel nevíme. Dá se očekávat, že se z jihu vydal ještě do Florencie a Milána, odkud mohl pokračovat do oblibátní Francie a jižního Nizozemí. Připomeňme, že v případě jeho otce a staršího bratra byla kavalírská cesta doplněna také návštěvou Španělska a Anglie. Zda se do těchto zemí, které již nebyly zcela běžnou součástí kavalírských cest střeoevropských

---

²³⁸ Srov.: Zdeněk HOJDA: II/1-9 *Roma ricercata...*, in: SLAVÍČEK 1993, 73-74.

²³⁹ Srov.: Idem: II/1-1, přívazek 2, *Notta dell musei...*, in: Ibidem.

²⁴⁰ Marie KOLDINSKÁ: Každodennost renesančního aristokrata, Praha 2001, 118.

šlechticů, podíval i Michael Oswald, nám zůstává utajeno. Datem, které je možno považovat za nejzazší pro dokončení jeho „*le grand tour*“, je rok 1653. Na jeho konci se totiž mladý hrabě zúčastnil smuteční delegace vedené bratrem Guidobaldem ze Salcburku do Řezna, aby na říšském sněmu oficiálně oznámila skon arcibiskupa Lodrona.²⁴¹ V tuto chvíli byl Michael Oswald dospělým a plnoprávným příslušníkem aristokratické společnosti.

4.3. Dospělost

Následujícího roku 1654 se 14. září se v Salcburku oženil s Alžbětou hraběnkou z Lodronu (1635-1688), neteří zemřelého arcibiskupa. Alžběta byla jednou ze čtyř dcer Parisova bratra Kryštofa (kolem 1588-1662), salcburského maršálka a držitele nově vytvořeného fideikomisu lodronské primogenitury, a Kateřiny rozené ze Spauru (1603-1676). Výběr nevěsty se uskutečnil v duchu rodové tradice dodržené i u první generace české větve Thunů. Sňatková politika Jana Zikmunda i jeho dětí zůstala orientována převážně na tyrolské rodiny, respektive širší okruh rakouské šlechty. Dějištěm sňatku byl salcburský dóm a oddávajícím sám novopečený arcibiskup Guidobald. Mezi svědky při tomto pompézně pojatém aktu se objevil i nový děkan salcburské kapituly Karel II. hrabě Lichtenstein-Castelcorn (1623-1695), budoucí biskup olomoucký a vratislavský, který se stal jednou z velkých postav uměleckých investic druhé poloviny 17. století na Moravě.²⁴²

Ve svazku s Alžbětou z Lodronu strávil hrabě celkem 34 let. Jako první se manželům narodila v Praze dcera, která byla 10. listopadu 1661 v Praze u sv. Mikuláše na Malé Straně pokřtěna jako Eleonora Barbora Kateřina. O dva roky později, v roce 1663, následovalo narození další dcery, pokřtěné 17. února jménem Anna Marie opět u sv. Mikuláše. Bohužel novorozeně vzápětí zemřelo. V roce 1665 pak přišla na svět třetí dcera Marie Magdalena a poslední potomek se narodil opět v Praze 5. února 1667. Byl to konečně syn, který dostal jméno František Josef Antonín.²⁴³ Bohužel i on zemřel brzy po porodu. Michael Oswald se tak nedočkal v tomto svazku mužského

---

²⁴¹ Christoph BRANDHUBER: *Iter ad astra – Der Weg zu den Sternen*, in: JUFFINGER / BRANDHUBER / SCHLEGEL / WALDERDORFF 2008, 69.

²⁴² Srov.: PAVLÍČKOVÁ 2001 (pozn. 10).

²⁴³ THUN 1925, St. XI.

potomka. Když Alžběta z Lodronu v roce 1688 zemřela, rozhodl se ještě jednou vstoupit do manželství, a to již ve značně pokročilém věku. Za manželku si v následujícím roce vybral hraběnku Annu Cecílii (1674-1721), dceru Jana Josefa Ignáce z Thannhausenu a jeho manželky Anny Eleonory, roz. hraběnky z Wetzhausenu.²⁴⁴ Věkový rozdíl mezi novomanželky byl enormních 43 let. Těžko říci, zda tento sňatek byl motivován ze strany stárnoucího ženicha zoufalou snahou po získání mužského dědice či jinými důvody. Druhé manželství ovšem nebylo vzhledem k věku hraběte naplněno potomstvem, Michael Oswald zemřel po necelých pěti letech a mladá vdova se následujícího roku provdala znovu.

Obě dcery z prvního manželství, které se dožily dospělosti, se provdaly. Starší Eleonora Barbora Kateřina se na podzim 1679 v Bohosudově stala ženou Antonína Floriána knížete z Lichtensteina (1656-1721). V tomto případě se podařilo Michaelu Oswaldovi zajistit svou dceru do budoucna skvělým způsobem. Nastávající zeť,²⁴⁵ kterému tehdy bylo dvacet tři let, měl před sebou zářivou kariéru v císařských službách a za sebou nemalý lichtensteinský majetek a rodovou prestiž. Byl synem knížete Hartmana z gundakarské větve a Sidonie Alžběty, roz. hraběnky ze Salm-Reifferscheidtu. Zhruba v době sňatku zahájil svou dráhu v diplomatických službách. Od konce osmdesátých let působil jako mimořádný vyslanec Leopolda I. v Římě. V roce 1691 pak byl jmenován rakouským velvyslancem u papežského stolce. V Římě strávil (na své nemalé náklady) celkem tři roky. Po návratu z Itálie v roce 1694 byl Lichtenstein jmenován hofmistrem arcivévody Karla (budoucího císaře Karla VI.) a v této pozici se podílel na jeho vzdělání, především v oboru rozličných věd. Dva roky na to mu byl udělen řád Zlatého rouna. Karel v roce 1703 získal titul španělského krále a kníže s ním odjel na Iberský poloostrov. Když Karel po smrti Josefa I. získal vládu nad podunajskou monarchií, vrátil se s ním zpět i Antonín Florián. Ve druhém decenniu 18. století zaznamenal výrazný nárůst majetkové základny, když na něj v roce 1711 přešel dědictvím majorát gundakarské větve a o dva roky později také majorát karolínské větve. Ohromné bohatství i vkus vytříbený dlouhodobými pobyty v Římě, Barceloně i Vídni přispěly k tomu, že Antonín Florián představoval nejen

---

²⁴⁴ Svatební smlouva. Srov.: SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 7, inv. č. 119, sign. D2/1.

²⁴⁵ K jeho osobnosti srov.: WURZBACH, XV., 1866, 118.

jednoho z předních rakouských politiků své doby, ale také jednu z pozoruhodných postav umělecké objednávky přelomu 17. a 18. století. Ačkoliv byla většina jeho aktivit na tomto poli směřována mimo Čechy, nechybí ani zde doklad zamýšleného velkorysého Lichtensteinova stavebního podniku. Jedná se o impozantní návrh podoby poutního areálu rumburské lorety, jehož plány vypracoval Johann Lucas von Hildebrandt (1668-1745).

Ze svazku s Eleonorou Barborou Kateřinou se narodilo jedenáct potomků, nejdříve šest synů a poté pět dcer. Všichni synové, s výjimkou Josefa I. Jana Adama (1690-1732),²⁴⁶ který se stal dědicem otcových majetků, zemřeli v dětském věku. Naopak téměř všechny dcery se dočkaly dospělosti.²⁴⁷ Eleonora Barbora zemřela v únoru roku 1723, necelé dva roky po smrti svého manžela. Její ostatky byly uloženy v Kunvaldu na Moravě.²⁴⁸

Obdobně vhodného ženicha bezpochyby zamýšlel Michael Osvald vybrat i pro svou druhou dceru, a to jak s ohledem na její budoucí zajištění, tak s důrazem na sňatkovou strategii, jejímž úkolem bylo získat vlivné a bohaté příbuzné. Druhá dcera Marie Magdaléna si ovšem na základě vlastního rozhodnutí proti přání svého otce vybrala císařského důstojníka Františka Josefa hraběte Serényiho (*okolo 1670-1705). Byl synem někdejšího hejtmana Brněnského kraje Františka Gabriela Serényiho (který teprve získal hraběcí titul) a jeho manželky Marie Bennigny roz. Popelové z Lobkovic z bílinské větve rodu. Po svém předčasně zemřelém otci měl zdědit statek Kunín na Moravě a Lysice, které přikoupil strýc Jan Karel. Jeho hlavní obživou však byla služba v císařské armádě, v níž v roce 1692 dosáhl hodnosti plukovníka a později byl povýšen na polního maršálka. Datum sňatku není známé, nicméně vzhledem k věku novomanželů je možné jej předpokládat ve druhé polovině osmdesátých let. Je více než zjevné, že ženich nevynikal ani urozeným původem, ani pozemkovým majetkem, což Michael Osvald přijímal, zdá se, těžce. Jeho mocenský potenciál a možnosti vhodných konexí se rovnaly prakticky nule. Otec tehdy pohrozil vdavekchtivé dceři, že jí v případě sňatku vydědí. I přesto

---

²⁴⁶ Druhou manželkou Josefa I. Jana Adama se ve vídeňském Hofburgu stala v roce 1716 Mariana, hraběnka Thunová (* 1698), vnučka Maxmiliána Thuna. Zemřela však pouhých čtrnáct dní po svatbě.

²⁴⁷ www.genealogy.euweb.cz/liecht/liecht.3.html#AF, [citováno 29. 7. 2012].

²⁴⁸ THUN 1925, St. XI.

k němu ale došlo.²⁴⁹ Manželský svazek trvající do roku 1705, kdy hrabě Serényi zemřel při vojenském tažení v Itálii, nebyl obdařen žádným potomkem.

Z hlediska širší rodiny je nutné připomenout ještě rok 1693, kdy se Michael Osvald stal seniorem thunského rodu. Role hlavy všech rodových větví, mu jakožto nejstaršímu příslušníkovi připadla po smrti Jiřího Vigila, syna Jiřího Zikmunda. Kvůli formálním povinnostem vůči tridentskému knížectví dokonce tehdy odcestoval na určitý čas do Tridentu, kde měl možnost poprvé navštívit své zdejší majetky. Poté, co následujícího roku zemřel, přešel seniorát na Kryštofa Antonína Šimona, dalšího ze synů Jiřího Zikmunda.²⁵⁰

Michael Osvald vstupuje na veřejnou scénu před polovinou padesátých let, v souvislosti s účastí na zmíněném salcburském poselstvu do Řezna. Neúčastnil se ho v žádné oficiální funkci, ale jako bratr stávajícího kapitulního děkana Gudidobalda Thuna. Stejně jako řada mladých aristokratů před ním v tuto chvíli ležela otázka, který druh světské kariéry zvolit. Vzhledem k původu i konexím jistě mohla připadat v úvahu dvorská kariéra, a to buď přímo u vídeňského dvora, nebo v rámci diplomatických služeb, které ovšem byly zpravidla podmíněny dostatečným majetkem, jímž prozatím Michael Osvald nevládl. Vzhledem k tomu, že byl nejstarším potomkem Jana Zikmunda, který nebyl v duchovní službě, bylo nasnadě, že jeho hlavním úkolem v rámci rodové strategie bude v budoucnu především dobrá správa části svěřených thunských statků, jejichž struktura byla rozebrána v předchozí podkapitole. Klasická dvorská kariéra byla velmi náročná na čas, který úředníci trávili v blízkosti panovníka. Tím pádem bylo velmi obtížné věnovat výraznější pozornost správě českých od Vídně značně vzdálených statků. Další možností byla dvorská služba při dvoře salcburského arcibiskupa, nicméně problém se správou statků by zůstal stejný a navíc ambice Michaela Osvalda již v této době mířily výše. Nejvhodnějším modelem se tak zdála kariéra stavovského úředníka, která se dala daleko lépe kombinovat s aktivní správou statků a zároveň přinášela dostatek vlivu i společenské prestiže. A právě pro ni se Michael Osvald rozhodl.

---

²⁴⁹ Glückselig uvádí, že hrabě skutečně dceru vydědil. Srov.: LEGIS-GLÜCKSELIG 1866, 51. Kondicil Thunovi závěti ale Marii Magdalénu zmiňuje, na základě čehož se poté v dlouholeté soudní při domohla spolu se sestrou zisku otcova alodního odkazu.

²⁵⁰ LEGIS-GLÜCKSELIG 1866, 54.

Začátky byly ovšem stejné jako u ostatních příslušníků aristokratické vrstvy. Již v roce 1654 byl Michaelu Osvaldovi udělen titul císařského komorníka, který mu zajišťoval přístup ke dvoru a viditelně jej svazoval s panovníkovou osobou. Tento čestný úřad se vyvinul z původní skutečné funkce urozených komorníků působících v 16. století v císařově bezprostřední blízkosti. Zhruba od dvacátých let 17. století se obsah titulu proměnil v demonstraci formální vazby mezi jeho nositelem a panovníkovou domácností. Tento čestný úřad působil především jako přírůstek ke šlechtické titulatuře. Svému nositeli zajišťoval jistou precedenci, nicméně díky inflaci jeho udělování nebyl jeho význam příliš zásadní. Vyším stupněm projevu vazby držitele čestného úřadu a osoby panovníka byla hodnost tajného rady. Tajná rada vznikla v období Ferdinanda I. a původně ji tvořil malý počet vzdělaných aristokratů radících císaři v zahraniční i domácí politice. I zde ovšem došlo v průběhu 17. století k výraznému obsahovému posunu od skutečného členství v radě do čistě titulární roviny.²⁵¹ Tajné radovství bylo udělováno zpravidla v mnohaletém časovém odstupu od komornictví. Michael Osvald jej získal až v roce 1687, sedm let před svou smrtí.

Do skutečné funkce však byl panovníkem „soukromník“ Thun jmenován již dávno předtím, nejpozději v roce 1664,²⁵² kdy získal post přisedícího většího zemského soudu. Tomuto orgánu podléhaly soudní pře osob z nejvyššího stavu a záležitosti svobodného majetku, zapsaného v Deskách zemských. Příslušníky soudu byli všichni nejvyšší zemští úředníci a skupina přisedících jmenovaných v 17. století výhradně z okruhu aristokracie. Jak poukázal P. Mat'a, post přisedícího byl v období druhé poloviny 16. a v 17. století odrazovým můstkem pro získání některého z postů v kolegiu místodržících, tedy nejvyšších zemských úředníků.

Do něj byl Michael Osvald dosazen 26. listopadu 1664. Stalo se tak na přímělu papežského legáta s jednoduchým odůvodněním „pro zásluhy“.²⁵³ Hrabě byl do zemské vlády jmenován císařem jako mimořádný místodržící a neměl tak vykázanou žádnou konkrétní portfej. Instituce tzv. *supernumerárních* místodržících byla

---

²⁵¹ Václav BŮŽEK / Ivo CERMAN / Rostislav SMÍŠEK: Kolektivní identita společenských struktur a její proměny, in: BŮŽEK 2010, 197-198.

²⁵² Joseph STURZ: Geschichte der Fiesikomis-Herrschaft Klösterle, rukopis, s.l., s.d., nepag.. Digitální kopie uložena v SOA Litoměřice – SOKA Chomutov se sídlem v Kadani, sign. CD 34.

²⁵³ ROUBÍK 1967, 587.

zavedena právě v šedesátých letech, aby při častých absencích řádných držitelů nejvyšších zemských úřadů, byla zajištěna dostatečná prezence na zasedání místodržitelského kolegia. Funkce mimořádného místodržícího byla bezplatná a pro její výkon byli vybíráni pouze příslušníci panského stavu. Prvním takovým místodržícím-náhradníkem se v roce 1660 stal Humprecht Jan Černín, druhým pak o čtyři roky později právě Michael Osvald. Bližší podmínky Thunova působení na této pozici bohužel nejsou známy, nicméně nebyly pro něho zjevně příliš zatěžující. K roku 1667 je zaznamenáno, že mimořádní místodržící se v kolegiu objevovali jen velmi zřídka.²⁵⁴ Pokud k tomu připočteme skutečnost, že zemský soud zasedal zhruba čtyřikrát do roka, je zjevné, že úřady hraběte časově příliš neomezovaly v jeho dalších aktivitách, nicméně mu přinášely tolik důležitou prestiž a nárok na přednostní postavení.

Na doplnění je nutné dodat, že v roce 1689 se mezi mimořádnými místodržícími objevuje jméno jeho mladšího bratra Konstantina Romedia jmenovaného za zásluhy o habsburský dům. Post mu je opakovaně potvrzen v letech 1694 a 1700.²⁵⁵ Tím se ovšem poněkud překvapivě uzavírá přítomnost Thunů v českých zemských úřadech 17. století. Jasně to ukazuje na skutečnost, že ačkoliv bratři měli odpovídající původ a majetkovou základnu, kterou se mohli bez problému rovnat například Nosticům nebo Martinicům, s jejichž jmény se mezi nejvyššími zemskými úředníky v této době opakovaně setkáváme, jejich ambice nesměřovaly k zisku některého z významných zemských úřadů. To samé platí i o dvorské službě ve Vídni, v níž se nikdo z bratrů Michaela Osvalda neobjevuje, s výjimkou epizody bratra Maxmiliána a jeho diplomatického působení.²⁵⁶

I přesto ale můžeme u Michaela Osvalda jasně vysledovat kontinuální snahu o vylepšení vlastního společenského statusu, a to v titulární rovině. Vyvrcholila v roce 1689, kdy Thun spolu s prezidentem vídeňské dvorské komory Wolfgangem Andreasem Orsini-Rosenbegem a hrdinou obrany Vídně polním maršálem Ernstem Rüdigerem Starhembergem požádal panovníka o udělení knížecího titulu. Ke

---

²⁵⁴ Ibidem, 564-565.

²⁵⁵ Ibidem, 588.

²⁵⁶ Částečnou výjimkou, potvrzující spíše pravidlo, je diplomatická služba, které se v určité fázi svého života věnoval mladší bratr Maxmilián.

kýženému aktu ovšem nedošlo, v čemž svou roli sehrál i odpor některých vídeňských a pražských úředníků, kteří tím hájili své vlastní postavení.²⁵⁷

4.4. Majetkové poměry

Zásadní otázkou, bez níž není možný komplexní pohled na objednavatelskou aktivitu Michaela Osvlada Thuna, je jeho majetková situace, kterou je nutné sledovat v časovém posunu od padesátých do devadesátých let. Na jejím počátku vidíme vlastníka jednoho nevýznamného statku na severozápadě země a na konci pak držitele velkého rodového svěřenectví doplněného řadou alodních statků. Právě hmotná základna a příjmy, které z ní plynuly, umožnily Michaelu Osvaldovi mimořádně rozsáhlou stavební činnost a na ní navázanou další uměleckou objednávku.

Situace týkající se majetku byla po otcově smrti v roce 1646 značně komplikovaná. Nárok na jeho rozdělení mělo osm mužských potomků, nepočítaje v to budoucí věno pro dvojici sester a finanční prostředky na obživu ještě realtivně mladé vdovy Markéty Anny. Jediným plnoletým synem Jana Zikmunda byl v té době Guidobald, který nicméně jako osoba duchovního stavu dědický podíl prozatím nepřevzal.²⁵⁸ Majetkových poměrů rodiny se pochopitelně neustále negativně dotýkaly válečné útrapy. Ačkoliv nemáme potřebné údaje, je nepochybné, že výnosy ze statků neustále ničených průtahy vojsk nemohly být výrazně vysoké. K tomu ještě stále nebyl vyřešen příbuzenský spor „*Thun contra Thun*“.

V souladu s dobovými obyčejí převzala správu manželova majetku vdova Markéta Anna, která jej měla spravovat k rukám jeho synů. Ve svých osmadvaceti letech byla tato energická žena postavena před úkol nejen zajistit správu českých (a nutno dodat částečně zadlužených) thunských statků, ale zároveň se do budoucna postarat o majetek a kariéru svých vlastních dětí ze třetího manželství. Pokusila se dokonce získat pro ně větší díl dědictví, než na který měly nárok, což pochopitelně velmi zhoršilo vztahy s nevlastními syny v čele s tehdejšíím děkanem salcburské

---

²⁵⁷ Srov.: P. MAŤA 2004, 720, pozn. 108.

²⁵⁸ Po otcově skonu nicméně ještě v létě 1646 přijel do Čech, aby dohlédl na všechny důležité záležitosti spojené s poslední vůlí. Srov.: JUFFINGER / BRANDHUBER 2008, 62.

kapituly Guidobaldem. Právě on se stal v příštích letech významným protihráčem nevlastní matky hájícím zájmy svých bratrů z druhého otcova manželství. I díky svému postavení, zvláště poté co dosedl na arcibiskupský stolec, byl zjevně pro své mladší sourozence velkou autoritou, mocným patronem a v případě nouze také poskytovatelem chybějících financí. Nicméně jeho vztah s nevlastní matkou, ke všemu o dva roky mladší než on sám, byl až do jeho smrti opakovaně napjatý.²⁵⁹

Výkonnou správu zajišťovali hejtmané panství a hospodáři jednotlivých statků, kteří jim byli podřízeni. Hejtmané korespondovali s pražskými hraběcími úředníky. Pro léta 1634-1643 je doložena existence postu regenta thunských panství v Českém království, který v letech 1641-1643 zastával rytíř Jan Bartoloměj Sulzner z Kleefeldu, dědičný pán na Vikleticích a Soběsukách u Kadaně.²⁶⁰ Později už funkce zmiňovaná není, zřejmě byla nahrazena obligátním sekretářem, který byl vedoucí postavou centrální správy statků. Do jeho kompetence spadal dohled nad oběma pokladnami, hlavní i „domácí“, a pravomoc v zastoupení majitele jednat s vrchnostenskými zprávami. K ruce míval pokladníka, který přímo řídil hlavní pokladnu a vedl účty pokladny domácí, a revidenta, který kontroloval správnost došlých naturálních i peněžních účtů zasílaných do Prahy z venkovských panství. Sekretář zastával významné postavení nejen směrem ke správě statků, ale také v rámci hraběcího dvora, který zpravidla tvořil spolu s hofmistrem a komorníky.²⁶¹

K dělení pozemkového fondu, který odkázal Jan Zikmund svým synům, bylo přistoupeno Guidobaldem v říjnu 1653, kdy vzniklo dědické narovnání vložené v únoru následujícího roku do Desk zemských.²⁶² Do této doby dosáhli dospělosti další dva synové, Václav a právě Michael Osvald. Nejstaršímu z vlastních synů Markéty Anny Maxmiliánovi bylo teprve patnáct a nejmladšímu Rudolfovi Guidobaldovi dokonce pouhých devět. Vedle jmenovaných bylo potřeba podělit ještě zbývající tři bratry Františka Zikmunda, Romedía Konstantina a Jana Arnošta. Pozemkový majetek byl proto rozdělen na osm dědických podílů principálně tak, že nejstarší trojici připadly statky v Žateckém kraji a mladším sourozencům statky na

---

²⁵⁹ JUFFINGER / BRANDHUBER 2008, 30-32.

²⁶⁰ STURZ, nepag..

²⁶¹ KŘIVKA Josef / HANZAL Josef / KOŠŤÁL Miloslav: Státní archiv v Litoměřicích. Průvodce po archivních fondech II., Praha 1963, 247

²⁶² STURZ, nepag.

Děčínsku, ve východních Čechách a v Tyrolsku. Klášterec nad Ohří získal Guidobald, Pětipsy Václav, Michael Oswald Felixburk, Maxmilián Děčín, František Zikmund Jílové a Schönstein, Romedius Konstantin Choltice a tyrolské Castelfondo, Jan Arnošt Podmokly a Rudolf Guidobald Bynov.²⁶³ Markéta Anna si na základě manželovi poslední vůle podržela pro své doživotní užívání Benešov nad Ploučnicí a Markvartice prohlášené v roce 1663 za samostatné panství. Podmínkou bylo, že jakmile se znovu provdá, přechází Benešov s Markvarticemi ihned do majetku synů.²⁶⁴ Dědictví po Janu Zikmundovi bylo zatíženo dluhem ve výši 20-30 tisíc zlatých a bratři se dohodli, že po smrti nebo nové svatbě Anny Markéty budou k umoření dluhu společně využívat Benešov s Markvarticemi, na nichž každý bude mít osminový podíl.²⁶⁵

9. Felixburk

Panství Felixburk, které Michael Oswald při dělení získal, bylo sice relativně rozsáhlé, ale také značně poničené válkou a zdejší poškozený zámek se nejevil jako

---

²⁶³ KRPÁLKOVÁ 2010 (pozn. 40) 16.

²⁶⁴ STURZ, nepag.

²⁶⁵ SKŘIVÁNEK 1970 (pozn. 75) IV.

sídlo vhodné k pobytu mladého hraběte. Díky velkorysému přístupu obou starších bratří, kteří již v této době byli hmotně plně zajištěni svými prebendami, se ovšem situace Michaela Osvalda záhy výrazně zlepšila. V roce 1655 nebo 1656 se Guidobald a Václav vzdali svého dědictví po otci v jeho prospěch, což téhož roku konfirmoval Ferdinand III.²⁶⁶ Tímto krokem byla vytvořena hmotná základna potřebná pro odpovídající životní úroveň mladšího bratra, který měl být nejen biologickým pokračovatelem rodu, ale také hlavním reprezentantem Thunů v Čechách. Podmínkou bylo, že předaný majetek bude děděn v rámci thunovské české primogenitury.²⁶⁷ Došlo tak k opětovnému spojení všech statků ležících v Žateckém kraji v rukách jediného držitele. Tyto statky, nazývané v Berní rule souborně *Klástersko*, jejichž centrem byl již v době Kryštofa Šimona a Jana Zikmunda učiněn Klášterec nad Ohří, byly po celý život hlavní majetkovou základnou Michaela Osvalda a vytvořily základ prvního thunského fideikomisu.

Bratrská podpora ze strany Guidobalda šla ovšem ještě dál, když se rozhodl zajistit pro svého bratra a zřejmě i své občasné pražské pobyty vlastní pražský dům. Jeho volba padla na malostranské prostředí a dům, který už byl v minulosti s Thuny spojen. Šlo o bývalý Černhausovský dům pod terasami Pražského hradu v dnešní Thunovské ulici čp. 180.²⁶⁸ Dům v roce 1621 získal odkazem od svého strýce Jan Bedřich z Černhauzu. V následujícím roce byl sice zkonfiskován, ale o dva roky později byl majiteli navrácen. V otázce domu se angažoval i Albrecht z Valdštejna, takže došlo opět k jeho odebrání. V roce 1637 byli Černhausové rehabilitováni a dům jim byl znovu vrácen. V roce 1644 ale následovala císařská resoluce, která domy převedla na Waltra hraběte Leslieho. Tím tahanice o dům neskončily. Vyřešeny byly až v roce 1655, kdy na vlastní náklady opravený a vybavený dům nabídl Leslie salcburskému arcibiskupovi.²⁶⁹ Ten sice měl o palác zájem, nicméně jednání o jeho koupi se protáhla. Guidobald například odmítal odkoupit s palácem také jeho inventář. Za dům samotný nabízel maximální cenu 18 000 zlatých. Nakonec k dohodě došlo a 9. února 1656 zakoupil Thun palác včetně tzv. Dolního domu čp.

---

²⁶⁶ Darovací instrumenty. Srov.: SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 15, inv. č. 217, sign. F7/3; kart. 15, inv. č. 219, sign. F7/5.

²⁶⁷ WURZBACH 1882, 33.

²⁶⁸ Dnes je zde umístěno velvyslanectví Velké Británie.

²⁶⁹ LEDVINKA / MRÁZ / VLNAS 2000, 323.

172 společně se všemi náležitostmi, zahradami, *lusthausy* a studnami.²⁷⁰ Celková cena, kterou arcibiskup složil v hotovosti, dosáhla 22 000 zlatých, z toho 1 000 zlatých klíčného.²⁷¹ Guidobald zůstal vlastníkem paláce až do roku 1668, kdy jej převedl Michaelu Osvaldovi do dědičného držení, k čemuž přidal 3 000 zlatých na potřebné opravy, hloubení nové studny a plat zahradníka.²⁷²

Na počátku přelomu padesátých a šedesátých let zaměřil Guidobald svou pozornost do oblasti jižního Tyrolska, kde postupně zakoupil několik menších statků. V roce 1658 za pomoci prostředníka koupil za 9 208 zlatých statek Maretsch, ležící v bezprostřední blízkosti Bolzána, a nedaleký statek Steinmanhof. V roce 1667 pak poskytl 50 000 zlatých na koupi dalších majetků, tentokrát v oblasti Tridentstva. Prodávajícími byli potomci Jana Matyáše Gallasse, synové František Ferdinand a Antonín Pankrác, a předmětem transakce statky Mattarello a Ravina,²⁷³ ležící na dnešních jižních předměstích Tridentu na levém a pravém břehu Adidže. Součástí transakce, která ve výsledku stála 70 600 zlatých, bylo ještě panství Freienthorn/Castelfranco.²⁷⁴ Všechny zmíněné statky se staly o několik let později součástí nově vzniklého kláštereckého fideikomisu. Spravovány byly také pražským sekretářem. Otázkou zůstává, jaká byla jejich skutečná rentabilita. Správa vzdálených statků musela být poměrně komplikovaná. Ne zcela jasný je tak skutečný smysl jejich nákupu. Možná nad zájmy ekonomickými v tomto případě převládá zájem o prestiž a rodové tradice snažící se udržet pouto s regionem, odkud Thunové pocházeli. Tuto domněnku podporuje skutečnost, že Guidobald od bratrů Gallasů v létě 1667 odkoupil také jejich tridentský palác na Via Mancini ležící ve vzdálenosti zhruba 200 m od původního thunovského paláce na Via Belanzani.²⁷⁵ Stejně jako pražský palác i všechny tyrolské majetky přenechal Guidobald Michaelu

---

²⁷⁰ Původně gotický dům v dnešní Sněmovní ulici patřící od roku 1595 Černhauzům a od roku 1644 Waltru Lesliemu. Dům byl za Thunů ve špatném stavu a až do roku 1723, kdy byl zbourán, byl využíván jako sklad a stáje Leslieovského paláce čp. 180. Srov.: VLČEK 1999, 272.

²⁷¹ Ibidem, 323.

²⁷² LEDVINKA / MRÁZ / VLNAS 2000, 323. Autoři zde uvádí, že darovací smlouva nese datum 9. září 1668. V této době byl ale Guidobald již více než 3 měsíce po smrti.

²⁷³ Originál smlouvy. Srov.: SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 3, inv. č. 50, sign. C 9/1.

²⁷⁴ LEGIS-GLÜCKSELIG 1866, 86.

²⁷⁵ Opis smlouvy. Srov.: SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 3, inv. č. 55, sign. C9/13.

Osvaldovi s tím, že budou zahrnuty do fideikomisního majetku.²⁷⁶ Součástí plánovaného fideikomisu se mělo stát také císařské komorní panství Přísečniceležící v Krušných horách a sousedící s kláštereckými statky.²⁷⁷ Guidobald je získal do zástavy v roce 1668 a po jeho brzké smrti přešlo opět na Michaela Osvalda.

Právě v šedesátých letech je možné předpokládat nepříliš velké oživení ekonomiky hraběcích statků těžce zasažených třicetiletou válkou. Zatímco v předchozích uvedených případech byl Michael Osvald pouze pasivním příjemcem předaného majetku, v šedesátých letech se s ním setkáváme již jako s cílevědomým mužem, který se svými nákupy pokouší vhodně zúročit získaný nebo úvěrem zajištěný kapitál. První známou samostatnou transakci provedl již v roce 1659, kdy koupil od Alžběty Mirošovské nevelkou ves Minice ležící severně od Žatce,²⁷⁸ kterou správně připojil k panství Pětipsy. K Pětipsům byla později stejným způsobem připojena část vsi Michalovice nedaleko Litoměřic, kde Michael Osvald vlastnil vinici.²⁷⁹

Hlavní pozornost ovšem věnoval postupnému budování nové domény v tehdejší Kroušimském a hlavně Čáslavském kraji, v němž jako první získal v březnu roku 1661 panství Žehušice ležící východně od Kutné Hory. Koupil je jako zadlužené od mladého Maxe Adama z Valdštejna. Dřívějším majitelem byl jeho otec Burian Ladislav z Valdštejna, který zemřel v roce 1645. Jeho syn Max Adam se Žehušic ujal po nabytí plnoletosti v roce 1659, ale předluženost jej donutila hledat rychle na toto panství kupce. Součástí žehušického panství bylo městečko Chotusice a 30 vsí.²⁸⁰ Kupní cena byla stanovena na 110 000 zlatých,²⁸¹ což se při velikosti panství nezdá přemrštěné. Vedle toho ale bylo nutné počítat se skutečností, že na panství vázly

---

²⁷⁶ Michael Osvald Thun jako nový majitel paláce a statků obdržel v roce 1669 oficiálně tridentský inkolát. WURZBACH 1882, 33.

²⁷⁷ Součástí panství byly vsi Rusová, Volyně, Třebíška, Cibrle, Kýšovice, Sobětice, Dörnsdorf, Kovářská, Pavlov a Nová Víska. Srov.: Karel DOSKOČIL (red.): Berní rula II. Popis Čech R. 1654. Souhrnný index obcí, osad a samot k berní rule, Praha 1954, 603.

²⁷⁸ Kupní smlouva. Srov.: SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 5, inv. č. 74, sign. C17/1. Platba byla rozdělena do řady splátek, které byly definitivně vyrovnány v roce 1669.

²⁷⁹ Další vinice vlastnila rodina v Malíči, Mlázicích a Pšovce. Srov.: SLAVÍČKOVÁ 1998, 12.

²⁸⁰ Součástí panství byly vedle Chotusic vesnická sídla Žehušice, Rohozec, Sulovice, Horušice, Horka, Bojmany, Vyčapy, Vlačice, Horní Bučice, Dolní Bučice, Zaříčany, Lovčice, Semtěš, Sovolusky, Sovoluská Lhota, Litošice, Seník, Brloh, Krasnice, Lipnička, Radkovec dvůr u Kochánova, Kochánov, Koňkovice, Trpišovice, Dobrovítova Lhota, Smrčná, Závidkovice, Radostovice, Broumova Lhota, Nová Ves u Světlé. Srov.: Karel DOSKOČIL (red.): Berní rula I. Popis Čech R. 1654. Souhrnný index obcí, osad a samot k berní rule, Praha 1953, 181.

²⁸¹ NOVÁK 2002 (pozn. 47) 23.

některé dluhy, které bylo potřeba zlikvidovat. Ve stejném roce přikoupil Michael Oswald od Václava Vraždy z Kunvaldu za 3000 zlatých blízké Druhanice se zpustlým poplužním dvorem a k Žehušicím je připojil.²⁸²

Obě tyto transakce vedly k pevnému majetkovému zakotvení Michaela Osvalda v regionu východní části středních Čech, které bylo ještě výrazně posíleno v následujícím desetiletí. V tehdejší Čáslavském kraji totiž leželo další rozlehlé panství, do jehož nákupu Michael Oswald investoval v roce 1677. Šlo o velké panství Leděč nad Sázavou zahrnující celou řadu vsí a poplužních dvorů.²⁸³ Leděč byla ještě před Bílou horou v roce 1616 prodána Janu Rudolfu Trčkovi z Lípy. Ten byl sice zařazen na seznam provinilců, kteří měli být po povstání potrestáni, nicméně díky své energické manželce Marii Magdaléně a řadě vlivných přímluvců byl omilostněn.²⁸⁴ K pádu manželského páru a rozpadu ohromného pozemkového vlastnictví, které zvláště Marie Magdaléna dokázala v rámci rozprodeje konfiskátů získat, došlo v roce 1634 v souvislosti s chebskou exekucí, kdy byl spolu s Valdštejnem zlikvidován i jejich syn Adam Erdman Trčka. Otec byl následně vyšetřován a v září 1634 zemřel.²⁸⁵ Jeho závěť však nebyla císařem uznána a došlo ke konfiskaci celého trčkovského majetku odhadovaného na hodnotu zhruba 4 000 000 zlatých.²⁸⁶ Proces byl ukončen roku 1636, kdy bylo zahájeno dělení mezi nové majitele. Panství Leděč a Hamr byla konfiskační komisí odhadnuta na 162 536 zlatých rýnských.²⁸⁷ Nový majitel generální strážmistr Adrián, svobodný pán z Enkerfurtu za ně ovšem přímo nezapltil ani groš.²⁸⁸ Dostal je od panovníka darem k zapravení dlužných odměn za vojenské služby s tím,²⁸⁹ že na své náklady vyřídí pohledávky ve

---

²⁸² SCHALLER 1787b (pozn. 48) 88.

²⁸³ Panství bylo tvořeno městečkem Leděč s hradem, štěpnicí, chmelnicí, pivovarem, poplužními dvory Hradec, Podolí a Dobrá Voda, vesnicemi Kožlín, Ostrov, Sechov, Bohumilice, Mstislavice, Chřenovice, Obrvaň, Jedlá, Pavlovice, Bělá, Sychrov, Volavá Lhota, Machovice, Milanovice, Kozlov, Olešná, Souboř, Habrek, Číhošť, Kynice, Hroznětín, Tunochody, Leština, Zdeslavice, Vrbka, Bohdaneč, Třebětín, Víckovice, Kotoučov, Prostřední Ves, Řeplice a Michalovice. Srov.: DOSKOČIL 1953, 169.

²⁸⁴ V roce 1629 byli dokonce Trčkové povýšeni do hraběcího stavu pro Říši a o rok později i pro České země. V roce 1633 se Jan Rudolf stal zemským sudím.

²⁸⁵ Marie Magdaléna Trčková, roz. z Lobkovic, zemřela již předchozího roku.

²⁸⁶ BÍLEK 1883, 695.

²⁸⁷ Eduard DOUBEK: Z historie města Ledče nad Sázavou, Leděč nad Sázavou 1957, 41.

²⁸⁸ Adrián z Enkerfurtu pocházel z Nizozemí, sloužil původně v bavorském vojsku, poté přešel již jako generál k císařským oddílům. Bojoval u Lützeniu i Nördlingenu. V roce 1635 byl povýšen do stavu svobodných pánů, 1636 získal český inkolát. V roce 1651 byl jmenován polním maršálkem a v roce 1658 povýšen za zásluhy do hraběcího stavu. Zemřel v červenci 1663 v Ledči.

²⁸⁹ BÍLEK 1883, 697. Darovací smlouva je z června roku 1636.

směru ke třetím osobám a umoří část trčkovského dluhu. Enkerfurt pak panství držel do své smrti v roce 1663. Leděč přešla na jeho syna Jana Ferdinanda, který ji v lednu 1667 prodal Michaelu Osvaldu za 132 500 zlatých a 1000 zlatých klíčného.²⁹⁰ Její součástí už nebylo panství Hamr, které Adrián z Enkerfurtu odprodal již v roce 1646.²⁹¹ Oproti tomu Michael Osvald získal ještě od jeho matky Anny Marie z Enkerfurtu, roz. z Verdenberka, sousedící statek Bohdaneč s tvrzí a dvorem. Od stejné prodávající hrabě koupil současně ještě nevelký statek Svojšice ležící západně od Kolína v Kouřimském kraji,²⁹² který Anna Marie získala v roce 1638 od Jindřicha Mrackého z Dubé.²⁹³ K němu pak ještě v roce 1689 přikoupil dvůr v blízkých Zalešanech.

Posledním významným majetkovým ziskem Michaela Osvalda byla koupě několika sousedících domů na pražských Hradčanech, na jejichž místě hodlal vystavět nový městský palác. Jednalo se o pětici staveb a přiléhajících pozemků zakoupených v roce 1685 od Ferdinanda Václava z Lobkovic za 21 500 zlatých a 600 zlatých klíčného.²⁹⁴

Z hlediska rodového thunského majetku v Čechách byl důležitým krokem vznik dvou fideikomisů, které byly shodně intabulovány do Desk zemských v roce 1671. Fideikomis, který se jako právní instituce v Čechách pozvolna prosazuje po Bílé hoře,²⁹⁵ do střední Evropy přišel ze Španělska. Sloužil především k tomu, aby se šlechtický majetek vinnou většinou počtu potomků nerozměňoval a nezadlužoval. Před Bílou horou byl nejběžnější dědickou praxí ve šlechtickém prostředí tzv. nedíl, tedy nárok všech legitimních synů na užívání ideálně stejné části otcovského majetku, který se v řadě rodin využíval ještě v pozdější době.²⁹⁶ Novým trendem

---

²⁹⁰ Ivana EBELOVÁ: Hrad v Ledči nad Sázavou – dějiny hradu, strojopis, 12. Uloženo v Moravském zemském archivu v Brně – Státním okresním archivu Havlíčkův Brod. Podmínkou kupní smlouvy bylo uhradit ze strany kupujícího v co nejkratší době dluhy, které na panství vázly.

²⁹¹ BÍLEK 1883, 698.

²⁹² Vedle samotných Svojšic byl tvořen ještě vesnicemi Krychnovem a Bošice. V roce 1680 připojil Michael Osvald ke Svojšicím ještě dvůr Votelaž. Srov.: DOSKOČIL 1953, 327. V roce 1689 pak přibýly ještě nedaleké Zalešany.

²⁹³ SEDLÁČEK 1923, 243.

²⁹⁴ Srov.: František KAŠIČKA / Milada VILÍMKOVÁ: Stavebně historický průzkum Prahy, blok č. 1230, Hradčany čp. 182/IV., SÚRPMO, 1972, 21.

²⁹⁵ K vývoji české majorátní držby srov.: Valentin URFUS: Rodinný fideikomis v Čechách, Právněhistorické studie 9, 1962, 193-237.

²⁹⁶ K instituci nedílu srov.: Karel MALÝ / Florián SIVÁK: Dějiny státu a práva v Československu do roku 1918, I. díl, Praha 1988, 200-202.

české, potažmo středoevropské aristokratické společnosti zvláště ve druhé polovině 17. století se stala implementace fideikomisu do oblasti dědické praxe a správy majetku. V sémantické rovině totiž bylo „vlastnictví“ u fideikomisního majetku nahrazeno „držbou“ přecházející po držitelově smrti na nejstaršího syna, v případě že takový syn nebyl k dispozici, pak na jiné mužské členy rodiny v přesně stanovené posloupnosti. Zřízení fideikomisu povoloval panovník, který byl také formálním ochráncem dodržování fideikomisního řádu. Hmotnou podstatou nebývala zpravidla pouze panství a statky, ale i vzácný mobiliář, vybavení, šperky či hotové finance. Ustanovení fideikomisu tak vytvářelo nejen ochranu rodového majetku, ale především díky jasným pravidlům, konkretizovaným v zakládací listině, minimalizovalo možnost vzniku příbuzenských sporů při dělení podstatné části majetku zemřelého majorátního pána.²⁹⁷

Je nasnadě, že vzhledem ke své rozvětvenosti se pro zřízení fideikomisu rozhodli také Thunové, byť s tím relativně dlouho otáleli. Zatímco řada jiných předních rodů zřídila své majoráty již v průběhu třicetileté války (např. Černínové, Nosticové nebo Trautmannsdorfové) a další bezprostředně po ní (např. Colloredové nebo Piccolominiové), přistoupili Thunové k tomuto kroku až na počátku sedmdesátých let. Prokazatelně ale o obdobném řešení uvažovali Guidobald, Václav a Michael Osvald již v době, kdy se poslední jmenovaný ujímal jejich spojených dědických dílů, které mu oba duchovní s touto podmínkou přenechali.²⁹⁸ Vznik kláštereckého fideikomisu byl potvrzen listinou Leopolda I. vydanou ve Vídni 2. února 1671.²⁹⁹ Ze stejného roku pochází také nezbytný fideikomisní instrument.³⁰⁰ Součástí kláštereckého majorátu se staly statky Klášterec, Felixburk, Pětipsy, Minice, Druhanice, Žehušice a tyrolské statky Mattarello a Steinmanhof. Do fideikomisu bylo vtěleno zároveň zastavené panství Přísečnice s tím, že pokud bude v budoucnu vyplaceno, měla jej nahradit pevná částka 115 000 zlatých, vycházející z odhadu jeho hodnoty.³⁰¹ Dále byl součástí fideikomisu Lesliovský palác v Praze a palác v Tridentu.

---

²⁹⁷ K tématu fideikomisu srov.: VALENTA 2011, 47-56.

²⁹⁸ Dokládá to dochovaná korespondence z let 1655-1665. Srov.: SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 15, inv. č. 216, sign. F7/2.

²⁹⁹ Srov.: SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 12, inv. č. 192, sign. F1/1.

³⁰⁰ Srov.: SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 12, inv. č. 195, sign. F2.

³⁰¹ K vykoupení Přísečnice došlo v roce 1689, ovšem do kapitálového majetku fideikomisu bylo přičteno pouze 64 584 zlatých z obdržené sumy. Srov.: SKŘIVÁNEK 1970, VII.

V roce 1684, poté co zemřela vdova po Janu Zikmundovi, bylo k majorátu připojeno ještě část panství Benešov nad Ploučnicí.³⁰² Vedle nemovitostí byla součástí fideikomisu fixní částka na hotovosti i kapitál vázaný v půjčkách a beneficiích. Držitelem majorátu se stal Michael Osvald.

Současně vznikl v roce 1671 druhý thunovský majorát - děčínský, který obdobným způsobem upravil normu pro držbu a dědictví spojených statků mladších bratrů Maxmiliána, Františka Zikmunda a Jana Arnošta.³⁰³ Do něj byly zařazeny statky Děčín, Podmokly, Jílové, Schönstein a Bynov. Jeho držba byla svěřena nejstaršímu z bratrů ze třetího manželství Maxmiliánovi. Zároveň byla uzavřena smlouva mezi příslušníky obou majorátů upravující nástupnictví v případě, že jeden z nich zůstane bez dědice. Za takových okolností přecházela držba na příslušníky druhého majorátu s tím, že v případě, že v něm budou k dispozici dva bratři – synové, bude každý uveden ve správu jednoho majorátu. Starší z nich měl mít vyhrazeno právo volby.³⁰⁴

Thunové byli jediným českým rodem, který v jedné generaci založil tři fideikomisy. Vytvoření toho posledního, co do rozsahu zároveň nejmenšího, provedl v roce 1703 Jan Arnošt. Spojil do něj hornorakouské statky Achleuten a Hechenberg v odhadní ceně 115 000 zlatých získané v roce 1692. Vedle toho jej nadal základní sumou 300 000 zlatých a dalším kapitálem ve výši 185 000 zlatých. Do jeho držby byl uveden arcibiskupův synovec Jan Arnošt Kajetán držící v této době již děčínský fideikomis. Vznik svěřenectví sice vyřešil důležité otázky správy a užívání majetku a jasně definoval zákonitosti dědické posloupnosti, ale i tak zůstal Thunům dostatečný prostor pro vzájemné drobnější majetkové sváry, doložené řadou zachovaných pohledávek, kvitancí, sporů o plnění nadací, ale také soudními akty, napadajícími například některé závěti.³⁰⁵

Uvedený výčet majetku dává sice tušit, že Michael Osvald byl držitelem rozsáhlé pozemkové základny a řadil se do skupiny významných českých

---

³⁰² Skládala se z dílu města Benešov n. Pl., dílu Markvartic a vsí Horní Habartice, Dobrná a Brložec. Srov.: DOSKOČIL 1653, 392, pozn. 124.

³⁰³ Rudolf Guidobald, který byl již v té době řeholníkem, přenechal svou část dědictví ve prospěch Maxmiliána v roce 1664.

³⁰⁴ SKŘIVÁNEK 1970, VII.

³⁰⁵ Příkladem je spor vedený v sedmdesátých letech mezi Romediem Konstantinem a Maxmiliánem o část dědictví. Srov.: SOA Zámorsk, RA Thunové Choltice, kart. 3, inv. č. 75.

velkostatkářů, ale podrobnější ekonomický rozbor přesahuje zaměření tématu práce i současný stav poznání archivních dokumentů. Dodnes neexistuje spolehlivá metoda, která by jednoznačně dokázala spočítat výnosnost jednotlivých panství.³⁰⁶ Použijeme-li ovšem dříve zmíněnou metodu E. Maura, je možné se alespoň rámcově pokusit stanovit výnosnost hraběcích statků z berního hlediska. Hrubým odhadem je možné říci, že v součtu všech statků, které Michael Osvald vlastnil nebo držel v polovině osmdesátých let, dostaneme počet necelých 500 berně osedlých,³⁰⁷ což jej opět řadí do skupiny předních domácích aristokratů. Ačkoliv na nejbohatší magnáty, jako byli ve starší generaci Humprecht Jan Černín, Ferdinand Vilém Slavata a v mladší pak Jan Kristián I. z Eggenberka a Ferdinand Vilém Eusebius ze Schwarzenberku, hleděl z výrazného odstupu, v každém případě je možné závěrem této části konstatovat, že bezpečně patřil k dvacítce největších českých aristokratických vlastníků půdy druhé poloviny 17. století.

4. 5. Pozůstalost a dědicové

Michael Osvald zemřel 30. ledna 1694 ve věku šedesáti tří let. Bezprostřední příčinu jeho smrti neznáme. Jako úmrtní místo je v literatuře tradičně uváděna Praha.³⁰⁸ Závěť a připojený kondicil jsou ale uzavřené doložkou, že k jejich stvrzení hrabětem a přítomnými svědky došlo 30. ledna na zámku v Klášterci nad Ohří. Zde byl také hrabě pohřben do nově založené rodové hrobky, kterou nechal vybudovat současně se stavbou kostela Nejsvětější Trojice. Své poslední záležitosti upravil výše zmíněným testamentem, který je díky své podrobnosti zajímavou sondou do dobové testamentární praxe i nejbližšího prostředí, které Michaela Osvalda obklopovalo. Opět nám ho pomůže přiblížit malý exkurz, čerpající z jeho testamentu.

---

³⁰⁶ K této problematice srov.: VALENTA 2011, 74-83.

³⁰⁷ Odhad byl stanoven na základě počtů berně osedlých na jednotlivých statcích, zachyceném v Berní rule, případně jejich pozdějších revizitacích. Zohledněna byla premisa E. Maura, že až do osmdesátých let 17. století nelze očekávat výraznější nárůst počtu berně osedlých oproti situaci z padesátých let. Nejvýraznější ekonomické celky představovala panství Ledec nad Sázavou, kde je v roce 1656 zaznamenán počet 201 berně osedlých, Klášterecko (155), Žehušice (101) a Přisečnice (65).

³⁰⁸ Srov.: THUN 1925, St. XI.; LEGIS-GLÜCKSELIG 1866, 51.

Po obligátních invokacích Boží milosti a poručení své duše do rukou Boha, žádá hrabě, aby byl pochován beze vší pompy do krypty, kterou nechal zřídit pod kláštereckým kostelem. Vedle toho stanovuje počet 3 tisíc zádušních mší, které mají být slouženy v Praze a v krajích Žateckém a Litoměřickém a na panstvích Žehušice, Ledec a Svojšice. Své místo v závěti nacházejí také obě klášterecké mariánské kaple, na jejichž údržbu má jít ročně 100 zlatých. Zdejšímu kaplanovi pak má být každoročně vyplaceno 300 zlatých. Klášterecký kostel Nejsvětější Trojice měl jednorázově pro věčnou fundaci dostat 1000 zlatých, venkovské kostely v Petlerech, Mikulovicích, Boči, Okounově, Radnicích, Žehušicích, Rohozci, Chotusicích, Dolní Bučici a Bojmanech každý po 50 zlatých. U kostelů na ledečském panství, které jsou označeny za velmi chudé, pak byla částka navýšena na 100 zlatých. Faráři v Klášterci a Okounově měli získat po 75 zlatých. Své dceři Eleonoře, která „mir allzeit einen sonderbahren Respect bezeuget“, zůstává 55 tisíc zlatých, bratranci Františku Václavovi pak 20 tisíc zlatých. Přítel Jan František Krakowský, majitel panství Chlumec u Chabařovic měl dostat křišťálové nádoby, koupené dříve od Thunovy sestry. Další část vyhradil hrabě svým věrným služebníkům, které odměnil udělením svobody pro ně i jejich rodiny. Patřil sem jeho sekretář Jan Michael Stolze, jeho bratři František a Julius a Jan Kuntzen se svým synem Janem Michaelem, hraběcím pážetem. Někteří z nich měli dostat i nemalou finanční odměnu a obleky z hraběcího šatníku. Hrabě dále uvádí, že je dlužen fideikomisnímu majetku přes šedesát tisíc zlatých, které má jeho dědic vrátit. K textu závěti byl ještě připojen doplňující kondicil, aby v ní nebylo potřeba škrtat. Uvádí se v něm, že dědic alodu je povinen to, co zbylo ze zástavní ceny přísečnického panství a korutanského dědictví zaplatit fideikomisu. Každé z dcer, tedy i ze závěti původně vyloučené Marii Magdaléně, má doživotně vyplácet 3000 zlatých. Zeť Adam měl dostat velké hodiny se stříbrnými soškami a nejlepšího koně z hraběcích stájí. Umělecké předměty měli obdržet na památku také hraběcí lichtensteinští vnukové „Josephle“ a „Antonerle“.

Závěť i kondicil opatřil hrabě svým podpisem a pečeti, stejně jako přítomní svědkové Ferdinand Vilém Popel z Lobkovic, Ferdinand Maxmilián Hrzán z Harasova, Arnošt Bohumír Schütz z Leopoldsheimu, Oldřich Felix Popel

*z Lobkovic a Erasmus Kryštof ze Štampachu. Volba svědků jasně potvrzuje to, že byla závěť sepsána skutečně v Klášterci, kam byli narychlo sezváni šlechtičtí sousedé ze Žateckého kraje.*³⁰⁹

To, že byla nicméně závěť připravena s předstihem, dokládá skutečnost, že je v jejím třetím bodě uvedeno, že pokud bude mít Michael Oswald Thun ještě syna, případně bude v době jeho smrti manželka těhotná, bude tento potomek univerzálním dědicem fideikomisu i alodních nemovitých majetků. V opačném případě přechází fideikomisní majetek ve smyslu příslušné smlouvy ze sedmdesátých let na držitele děčického fideikomisu a za univerzálního dědice alodu je zvolen „*milovaný bratr*“ Konstantin Romedius. Zůstavitel si ovšem nepřeje, aby byl v budoucnu tento majetek zatěžován dluhy nebo rozprodáván. Má být držen v této linii rodiny, pokud budou k dispozici potomkové Konstantina Romedia. V případě, že by vymřeli, má majetek přejít na vysoce „*ctěného a milovaného pana bratrance*“ Františka Václava Thuna, jeho nejstaršího syna nebo jeho nejbližší příbuzné.³¹⁰

Převod fideikomisního majetku na nejstaršího žijícího bratra se obešel bez komplikací s ohledem na to, že nástupnictví v rámci majorátu bylo jasně stanoveno již při jeho ustavení v roce 1671. Maxmilián, který si nechal získaný majetek zapsat do Desk zemských již 19. února 1694,³¹¹ pak klášterecký fideikomis spravoval až do své smrti v roce 1701.³¹² Po ní došlo k rozdělení fideikomisní držby, když ve správu kláštereckého fideikomisu vstoupil starší žijící syn Jan František Josef, jehož poručníkem byl ustanoven strýc Jan Arnošt, a ve správu děčického mladší Jan

---

³⁰⁹ Ferdinand Vilém z Lobkovic byl majitelem panství Nové Sedlo – Jezeří, které po něm později dědil jeho mladší bratr a zároveň druhý ze svědků Oldřich Felix Popel. Ferdinand Maxmilián Hrzán z Harasova držel Červený Hrádek, Arnošt Bohumír Schütz z Leopoldsheimu panství Cítoliby a Erasmus Kryštof ze Štampachu Valeč.

³¹⁰ František Václav Arnošt Thun (1658-1698) byl příslušníkem větve Croviana, synem Karla Cypriana a Anny Heleny Doralice roz. z Cles. Byl císařským komorníkem, vrchním strážmistrem, od roku 1690 salcburským válečným radou. Od roku 1692 zastával post velitele tělesné gardy arcibiskupa Jana Arnošta. V roce 1693 se oženil s Marií Eleonorou Terezií Herbersteinovou, dcerou Jana Maxmiliána Herbersteina a Anny Magdaleny roz. Thunové, neteří Michaela Osvalda.

³¹¹ SEDLÁČEK, 1936a, 69.

³¹² V roce 1695 přikoupil k žehušickému panství statek Zbislav od Františka Bernarda Věžníka z Věžníku.

Arnošt Josef Kajetán,³¹³ zastoupený vzhledem k věku prozatím svou matkou Marií Adelheidou, roz. z Preysingu. V roce 1717, kdy druhý z bratrů jako bezdětný zemřel, přešel děčínský i achleutenský fideikomis do rukou Jana Františka Josefa.³¹⁴ O rok později však Jan František Josef sám v červnu 1720 zemřel a veškerý fideikomisní majetek přešel na jeho syna Jana Josefa Františka.³¹⁵

Výrazně komplikovanější situace nastala v rámci vypořádání alodních statků Michaela Osvalda. Ve smyslu znění závěti byla tato část majetku předána Konstantinu Romedioví, který nebyl součástí žádného z obou v té době existujících fideikomisů. Michael Osvald, jak jsme viděli, zavázal svého dědice řadou nejrůznějších úkolů, z nichž některé zůstaly prokazatelně nesplněny. Konstantin Romedius zemřel v roce 1700 sice bez zůstavené závěti, jeho dědictví měl ale automaticky získat jediný žijící syn Romedius Jan František.³¹⁶ Vzhledem k tomu, že byl prozatím nezletilý, přiřkl zemský soud poručnictví jeho matce Marii Františce Barboře roz. hraběnce ze Salmu a Neuburgu, která se v držení Choltic, Markvartic, Ledče a Svojšic uvázala v červnu roku 1700.³¹⁷ S nastalým právním stavem se ovšem odmítly smířit obě dcery Michaela Osvalda, které za podpory svých manželů zahájily vleklý soudní spor o zneplatnění otcovy závěti.³¹⁸ Pře, vypuknuvší záhy po smrti Michaela Osvalda, a trvajíc od roku 1694 do roku 1706, je dobře dokumentována

---

³¹³ Jan Arnošt Josef Kajetán (1694-1717). V roce 1701 byl v Salcburku jmenován strýcem Janem Arnoštem prvním komturem řádu sv. Ruperta. V roce 1713 ukončil studia na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze. V roce 1716 se oženil se svou sestřenicí Marií Annou, dcerou Antonína Floriána, knížete z Lichtensteinu a Eleonory Barbory Kateřiny, roz. z Thunu, dcery Michaela Osvalda. Srov.: LEGIS-GLÜCKSELIG 1866, 53.

³¹⁴ Jan František Josef (1686-1720) císařský komorník a královský místodržící. V roce 1708 se v Salcburku oženil s Marií Filipínou, dcerou Aloise Tomáše hraběte z Harrachu a Marie Barbory roz. hraběnky ze Šternberku. Jeho objednavatelskou aktivitu dodnes připomíná sousoší sv. Jany z Mathy, sv. Felixe z Valois a sv. Ivana na Karlově mostě, které v roce 1714 vytvořil Fedrinand Maxmilián Brokoff.

³¹⁵ Jan Josef František (1711-1788) byl čtyřikrát ženatý. Z těchto svazků vzešlo 24 dětí a jmenovaný se tak stal zakladatelem všech nových rozrodů české větve. Na konci svého života rozdělil majetek do čtyř nových majorátů kláštereckého, děčínského, choltického a benátecko-poběžovického.

³¹⁶ Romedius Jan František (1683-1719) císařský komorník, knížecí salcburský nejvyšší stájník a lovcí, přísedící většího zemského soudu a místodržící v Čechách. Oženil se v Salcburku v roce 1705 s Marií Josefou, dcerou Karla Arnošta hraběte z Valdštejna a Marie Terezie, roz. hraběnky z Losensteinu. Ze svazku vzešla jediná dcera.

³¹⁷ SEDLÁČEK 1936 (pozn. 51) 202. Dokládá to i listina vydaná v Praze 18. 7. 1700 potvrzující měšťanům Ledče nad Sázavou dříve udělená privilegia. Srov.: MZA Brno – SOKA H. Brod, fond Archiv města Ledče nad Sázavou, LI/31. Barbora Františka zemřela v Praze v březnu 1707.

³¹⁸ SOA Litoměřice – Děčín, fond Ústřední správa klášterecké větve Thunů, inv. č. 28, ev. č. 13.

zachovaným právním rozkladem a konvolutem dalších dokumentů.³¹⁹ Sestrám se nakonec podařilo na základě znění kondicilu dosáhnout toho, že Česká dvorská kancelář závěť anulovala a bratranec Romedius Jan František s matkou byli přinuceni k tomu, aby jim vydali někdejší otcův alodní majetek. Sestřenice šly dokonce tak daleko, že požadovaly náhradu za škody, které jim vznikly cizím užíváním jejich majetku.³²⁰

Jak dokládají listiny, spravovaly sestry získaný majetek nejprve společně, a to nejpozději od roku 1703. O tři roky později došlo k sesterské dohodě o dělbě zděděných statků,³²¹ takže jako majitelka Ledče nad Sázavou se objevuje jen samotná Marie Magdaléna. Po její smrti v roce 1708 se majitelkou panství stala znovu Eleonora Barbora, která v roce 1718 darovala Leděč a Bohdaneč svému synovi Josefovi I. Janu Adamovi, knížeti z Lichtensteina (1690-1732).³²² Ve stejném roce prodala hradčanský palác, získaný při dělbě dědictví v roce 1706,³²³ velkovévodkyni Anně Marii Františce Toskánské (1672-1741) roz. vévodkyni Sasko-Lauenburské, která za něj bez vybavení zaplatila sumu 20 000 zlatých včetně klíčného.³²⁴ V únoru 1723 pak Eleonora Barbora ve Vídni zemřela. Zatímco fideikomisní majetek zůstal plně zachován v rukách Thunů, alodial, který po sobě v roce 1694 Michael Osvald zanechal, se zcela rozplynul již během jednoho čtvrtstoletí.

Manželce zemřelého Anně Cecílii, v roce 1694 teprve dvacetileté, mělo být vyplaceno jednorázově 30 000 zlatých přislíbených ve svatebním listu z října 1689.³²⁵ Vzhledem k věku a naději na nový sňatek se Michael Osvald nerozhodl pro trvalejší zajištění její existence. Jeho správný předpoklad se naplnil záhy. Následujícího roku se mladá vdova provdala podruhé za Aloise Thomase Raimunda hraběte z Harrachu (1669-1742), který právě zahajoval svou úspěšnou politickou kariéru v diplomatických

---

³¹⁹ Průběh sporu a argumenty žalující strany podrobně dokumentuje obsáhlý tisk. Srov.: Landesarchiv Salzburg, fond Geheimes Archiv, XXV. T 7. Další dokumenty ke sporu jsou uloženy v SOA Litoměřice – Děčín, fond Ústřední správa klášterecké větve, inv. č. 28, ev. č. 13. (dále ÚS Klášterec).

³²⁰ LEGIS-GLÜCKSELIG 1866, 51.

³²¹ KAŠIČKA / VILÍMKOVÁ 1972 (pozn. 294), 28.

³²² Kníže se v únoru 1716 ve vídeňském Hofburgu oženil se sestřenicí své matky Marií Annou (1698-1716), dcerou Maxmiliána Thuna a Marie Adelheidy, roz. z Preysingu. Novomanželka ovšem po necelých třech týdnech zemřela.

³²³ Cena ne zcela dokončeného paláce byla tehdy odhadnuta na 36 000 zlatých, a to patrně včetně mobiliáře. Srov.: KAŠIČKA / VILÍMKOVÁ 1972, 29.

³²⁴ Ibidem.

³²⁵ Závěť Michaela Osvalda Thuna, fol. 6 [Příloha]. Tištěná podoba závěti je součástí výše uvedeného tisku (pozn. 319).

službách jako císařský vyslanec v Drážďanech.³²⁶ Na rozdíl od prvního manžela mu Anna Cecílie dala celkem deset potomků. Zemřela ve Vídni v únoru 1721.

---

³²⁶ Ve dvacátých a třicátých letech dosáhl značného postavení jako vícekrát neapolský (1728-1733) a následně člen vídeňské tajné konference (1734-1742). Proslul jako sběratel umění a stavebník, v jehož službách opakovaně působil mimo jiných i Johann Lucas von Hildebrandt. Z českého prostředí je nutné uvést alespoň jeho návrhy pro kostely sv. Jiří v Jiříkově u Rumburka a oltářů pro kostel sv. Jana Nepomuckého ve Starých Křečanech. Srov.: Klára MÁGROVÁ: Kostel sv. Jana Nepomuckého ve Starých Křečanech. Průvodce po stavební historii a uměleckém významu, Jiříkov 2009, 15.

5. Umělecké objednávky bratrů Michaela Osvalda Thuna – důležitý prvek objednavatelské interakce

Devíza „Maiorum calcaria et acta“ je nenápadně umístěna na koňské čabrace na jedné z grafických apoteóz salcburského arcibiskupa a novopečeného kardinála Guidobalda z Thunu z roku 1668. Primární český překlad „významné ostruhy a činy“ je možno ve smyslu latinské metafory vyložit také jako „pobídky a činy“. Ostruhám, činům, ale také pobídkám bratrů Michaela Osvalda v oblasti umělecké objednávky je věnována následující kapitola.

Výrazným momentem ve snaze zhodnotit umělecké objednávky Michaela Osvalda je otázka, jakým způsobem mohly být ovlivněny obdobnou aktivitou početné skupiny bratrů, z nichž rovnou pět se zapsalo do dějin středoevropského barokního umění řadou významných zakázek svěřovaných pravidelně prvořadým uměleckým osobnostem své doby. Stopy thunovských uměleckých objednávek pokrývajících časové období celé druhé poloviny 17. století najdeme na řadě míst jak v Čechách, tak mimo ně. Thunové z této první generace české větve prosluli především jako stavebníci, a to v rovině kvantitativní i kvalitativní. Umožnilo jim to v první řadě finanční zázemí odrážející jejich majetkovou základnu i vysoké posty, které někteří z nich zastávali. Nutným předpokladem byl ale i osobní vkus a schopnost dobrého výběru umělců, kteří thunovské stavby navrhovali, prováděli a vyzdobovali. V obou těchto případech opakovaně hrál roli úzký vztah mezi sourozenci, který zajišťoval často vzájemnou podporu nejen v otázce financování staveb a jejich výzdoby, ale také v případě získávání jednotlivých umělců.

5.1. Církevní stavebníci a objednavatelé

Při podrobném studiu historie thunovských rodových větví zaujme velký počet jejich mužských příslušníků, kteří si pro své uplatnění zvolili církevní kariéru. V intencích 17. století se ovšem jednalo o relativně běžný jev, který zdaleka

nepředstavoval jen „vhodný regulativ biologického vývoje rodu“.³²⁷ Naopak, církevní kariéra nabízela řadu možností důstojného uplatnění a především odpovídajícího hmotného zajištění. Urození preláti nejen že nezatěžovali svými potřebami rodový majetek, ale nezřídka jej díky svým kompetencím a vlivu dokázali ještě rozmnožit. Řada aristokratických příslušníků vyššího kléru se zároveň dokázala vyrovnat svým postavením světským příbuzným, a nezřídka je i velmi výrazně překonat. Ačkoliv tato dráha „požadavkem celibátu a řadou dalších omezení znamenala zřejmý zásah do životního stylu“,³²⁸ byla pro řadu šlechticů nesporně přitažlivá, zvláště když ne všechny regule stavu bylo vždy nezbytně nutné dodržet. V českých podmínkách atraktivitu této životní dráhy zvyšovala ještě skutečnost, že vydáním Obnoveného zřízení zemského byli církevní preláti ustanoveni samostatným politickým stavem předcházejícím ve stavovské hierarchii i samotnou skupinu šlechty. Dobovým důkazem prestiže postavení církevního hodnostáře byli i někteří příslušníci panovnického domu, jako byl Leopold V. Tyrolský (1586–1632),³²⁹ z mladší generace pak arcivévoda Karel Josef (1649-1664).³³⁰ Ještě výraznějším příkladem byl bratr Ferdinanda II., arcivévoda Leopold Vilém, skutečný církevní multiobročník,³³¹ prosazující se výrazně spíše ve světské oblasti, ať už jako místodržitel některých habsburských zemí či jako vojevůdce císařské armády.

Také v rámci thunské rodové strategie byla církevní dráha častou volbou pro zajištění existence mladších synů a v některých případech také dcer, které místo sňatku vstupovaly do klášterů. Se jmény Thunů ze všech tří hlavních větví je možné se opakovaně setkat v roli kanovníků v Brixenu, Tridentu, Salcburku, Pasově, Freisingu, Řezně a Augšpurku. V. Vlnas hovoří v souvislosti se získáváním míst v uvedených kapitulách o „thunském nepotismu“, v jehož rámci hrály roli i blízké příbuzenské vazby s dalšími jihotyrolskými rodinami Wolkensteinů a Firmianů.³³² K tomu je nutné doplnit ještě úzké provázání s Lodrony, především ve

---

³²⁷ MAŤA 2004, 519.

³²⁸ Ibidem, 480.

³²⁹ Syn arciknížete Karla II. a bratr Ferdinanda II. Zastával v letech 1598-1626 biskupský stolec v Pasově a v letech 1607-1626 ve Štrasburku. V roce 1626 se v Římě obou diecézí vzdal a oženil se s ovdovělou Klaudíí Medičejskou.

³³⁰ Syn Ferdinanda III. Zastával v letech 1662-1664 biskupské stolce v Olomouci, Pasově a Vratislavi.

³³¹ Po strýci Leopoldovi V. byl zvolen na biskupské stolce v Pasově a Štrasburku (1626-1662), dále byl titulárně biskupem v Halberstadtu (1628-1648), Magdeburku (1631-1638), Olomouci (1637-1662) a Vratislavi (1656-1662). V letech 1641-1662 velmistrem Německého řádu.

³³² VLNAS 2007 (pozn. 34), 430.

druhé polovině 17. století. Řada příslušníků thunského rodu získala v rámci svých kanonikátů vyšší posty děkanů nebo proboštů a nemálo z nich usedlo i na biskupský či dokonce arcibiskupský stolec.³³³ Vzhledem k tomu, že většina z diecézí představovala současně suverénní státní útvary v rámci Říše, získali někteří Thunové pro svou osobu vedle církevní hodnosti i titul knížete a stali se samovládcí nezávislých území. To řadě z nich umožnilo velkolepé stavební podnikání, rozsáhlou sběratelskou aktivitu i přímou podporu barokní kultury v diecézích na jihu dnešního Německa, Rakouska a severu Itálie. Ve srovnání s tím byla příležitost uplatnění ve vyšších sférách církevní hierarchie v Čechách 17. století relativně malá. Vedle pražského arcibiskupství obsazeného v dlouhém rozmezí let 1626 až 1694 pouze trojicí arcipastýřů bylo ve hře jen lukrativní johanitské velkopřevorství a později ještě biskupství litoměřické a hradecké založené v roce 1655, respektive 1664.³³⁴ Ani příslušnost k českým kapitulám, ať už titulární nebo sídelní, neposkytovala většinou dostačující materiální zázemí. Z toho důvodu bylo mezi českými duchovními s modrou krví běžným jevem mnohoobročnictví a výrazná orientace na posty v zahraničních kapitulách, především v Olomouci a Vratislavi, ale také v Říši.

Cesta k vrcholným postům středoevropské církevní kariéry vedla právě přes konkrétní kanonikáty. Po překonání období první poloviny 17. století, kdy nemalou část středoevropských stolců obsadili výše uvedení příslušníci Habsburského domu, totiž začalo obecně platit, že biskup byl volen kapitulou z vlastního středu. Tento postup můžeme vidět také u bratrů Michaela Osvalda. Zatímco jejich současníci z tyrolských větví se v duchu rodové tradice dále orientovali na kariéru v rámci jihotyrolských diecézí Trident a Brixen, s nimiž byli Thunové svázáni majetkově i v ceremoniální rovině,³³⁵ příslušníci české větve tuto vazbu přehodnotili a svou pozornost postupně zaměřili na biskupství řezenské, pasovské, arcibiskupství

---

³³³ V barokním období získalo biskupský nebo arcibiskupský stolec dvanáct Thunů. Z větve Castel Thun byl Zikmund Alfons knížetem-biskupem v Tridentu (1668-1677), Rudolf Josef knížetem-biskupem v Seckau (1690-1702), Dominik Antonín knížetem-biskupem v Tridentu (1730-1748) a Tomáš Jan knížetem-biskupem v Pasově (1795-1796). Z české větve se kromě trojice bratrů Guidobalda, Václava a Jana Arnošta stal knížetem-biskupem v Pasově ještě Leopold Leonard (1796-1826). Z tyrolské linie větve Castel Brughier byl Jakub Maxmilián knížetem-biskupem v Gurku (1709-1741), Josef Maria v Gurku (1741-1761) a v Pasově (1761-1763) a Emanuel Maria v Tridentu (1800-1818).

³³⁴ Pražskými arcibiskupy byli Arnošt Vojtěch Harrach (1626-1667), Matouš Ferdinand Sobek z Bílenberka (1668-1675), Jan Bedřich z Valdštejna (1675-1694). Podrobněji srov.: Jiří KETTNER: Dějiny pražské arcidiecéze v datech, Praha 1993, 90-99.

³³⁵ Ještě Jan Cyprián je titulován jako dědičný šenk biskupa tridentského a brixenského.

salcburské a jeho sufragánní biskupství v jižním a jihovýchodním Rakousku. A jak se ukázalo, byla to volba nadmíru úspěšná, protože hned trojice bratrů Michaela Osvalda v nich dosáhla nejvyššího postavení a dva z nich dokonce po určitou část šedesátých let současně ovládali Salcburk, Řezno i Pasov.

5.1.1. Jan Guidobald (1616-1668)

V Guidobaldově osobě získal jeho mladší bratr nejen ochránce vlastních dědických zájmů, ale i vzor úspěšného muže, který mu mohl do jisté míry nahradit zemřelého otce. Zároveň měl možnost získat od bratra řadu inspirací díky jeho rozsáhlé objednavatelské a kulturní aktivitě zaměřené především na Salcburk, kterou měl možnost podrobně poznat poté, co jeho bratr usedl na arcibiskupský stolec. Ačkoliv právě v tento moment dlouholetý pobyt Michaela Osvalda ve městě na Salzachu skončil, jeho mnohočetné vazby k městu přetrvaly, stejně jako intenzivní kontakty s bratrem. Mezi Salcburkem a Kláštercem nad Ohří bylo vytvořeno silné pouto a Guidobaldova umělecká objednávka působila na bratra jako pobídka k obdobným aktivitám, byť přirozeně ne v zeměpanském měřítku knížete-arcibiskupa.

Jak už bylo uvedeno, zanechal po své smrti Jan Zikmund dostatečně početnou generaci dědiců a tím i záruku dalšího pokračování české větve rodu. První manželství uzavřel Jan Zikmund v roce 1612 s příbuznou z větve Castel Thun Barborou Ginevrou. Z tohoto krátkého svazku trvajících pouze do roku 1618 vzešly dvě dcery a čtyři synové. Dospělého věku se dožili jen dva, Kryštof Šimon (1615 – 1643) a mladší Guidobald.³³⁶ A právě on byl prvním z celkového počtu šesti synů Jana Zikmunda, kteří se vydali na duchovní dráhu. Guidobald se narodil v prosinci roku 1616 na rodovém sídle Castelfondo. Nejnižšího stupně vzdělání dosáhl nejspíše střídavě na Castelfondu a v Tridentu, kde rodina vlastnila městský palác. Jako druhorozený byl již od dětského věku předurčen pro duchovní stav. První krok tímto směrem učinil Jan Zikmund v roce 1630, když pro syna získal kanonikát v Magdeburku. Následujícího roku obdržel mladý Thun ve svatováclavské kapli chrámu sv. Víta nižší svěcení. Příslušnost k magdeburské kapitule byla ale vinou

---

³³⁶ <http://genealogy.euweb.cz/thun/thun4.html>, [citováno 5. 8. 2008].

válečných událostí pouze titulární a v roce 1635 došlo dokonce k jejímu úplnému zániku. Záhy po zisku magdeburského kanonikátu zahájil Guidobald studium na jezuitské univerzitě ve Štýrském Hradci. Spolu se starším bratrem Kryštofem Šimonem se zde imatrikuloval na počátku roku 1632, kdy se zde věnoval studiu logiky. V následujícím roce se příbuzný z matčiny strany hrabě Jiří Oldřich z Wolkenstein-Rodeneggu vzdal svého kanonikátu v salcburské a brixenské kapitule a doporučil Guidobalda na obě uprázdněná místa.³³⁷ Guidobald se tak stal čekatelem na řádné členství, podmíněné mimo jiné dosažením věku 24 let.³³⁸

Následujícího roku 1634 odešel do Říma, kde zahájil teologické studium na proslulém jezuitském Collegiu Germanicu. Souvislý pobyt v Římě trvající dva roky byl neobyčejně důležitý nejen pro Guidobaldovu církevní kariéru, ale zároveň podnítil jeho vztah k aktuálnímu římskému umění a třibil jeho vkus. Mezi moderní stavby, které prokazatelně měly mladého čekatele salcburského kanonikátu zaujmout a najít později ohlas v jeho salcburských stavebních realizacích, počítá H. Ramisch soudobé realizace Gian Lorenza Berniniho, konkrétně kostel Santa Bibiana a Madernovy kostely Santa Susana a Santa Maria della Vittoria s fasádou Giovanniho Battisty Soriy.³³⁹ Připočíst lze nepochybně i nedávno dokončený chrám sv. Petra, jehož výrazné ozvuky se později díky Guidobaldovi objeví také v Salcburku. Z Říma se přesunul na podzim roku 1636 do Sieny, kde se nechal zapsat na zdejší univerzitu.

V Sieně mladý teolog nastoupil kavalírskou cestu vedoucí dále do Francie, Španělska a Anglie a odtud přes dnešní Belgie, Nizozemí a Německo do Čech. Zde je jeho pobyt doložen na jaře roku 1639.³⁴⁰ V roce 1641 se stal konečně řádným členem salcburské dómské kapituly, v níž od roku 1645 zastával post děkana a později generálního vikáře. V únoru 1654 pak byl po smrti arcibiskupa Parise Lodrona zvolen jeho nástupcem.³⁴¹ V této funkci byl potvrzen papežem Inocentem X. a 24. března byl kardinálem Arnoštem Vojtěchem z Harrachu v Salcburku slavnostně intronizován. V roce 1666 následovala jeho další intronizace, tentokrát v Řezně, a v březnu následujícího roku završil Guidobald svou úspěšnou kariéru ziskem

---

³³⁷ BRANDHUBER 2008, 60 – 61.

³³⁸ Johann HIRNSPERGER: Das Salzburger Domkapitel, KELLER/NEUHARDT 2003, 40.

³³⁹ RAMISCH 2001 (pozn. 34) 34.

³⁴⁰ BRANDHUBER 2008, 61-62.

³⁴¹ K datům postupu v církevní hierarchii srov.: <http://www.catholichierarchy.org/bishop/bthungr.html> [citováno 26. 8. 2008].

kardinálského klobouku. Salcburské arcibiskupství nepředstavovalo samostatnou správní jednotku pouze ve smyslu církevním, ale i v rovině státoprávní. Arcibiskup byl zároveň knížetem a správcem země s širokými pravomocemi. Guidobald byl jedním z důležitých exponentů habsburské politiky. V šedesátých letech působil jako hlavní komisař císaře Leopolda I. při říšském sněmu v Řezně.³⁴² Výkon této funkce mu ovšem zabraňoval trvale pobývat v Salcburku a zapříčinil, že posledních šest let svého episkopátu se do knížectví vracel jen zřídka. Tato situace si vynutila jmenování místodržícího pověřeného faktickým výkonem správy. Byl jím ustanoven František Vigilius hrabě Spaur, biskup z Chimsee.³⁴³ V posledních letech života se evidentně přesunuje hlavní Guidobaldův zájem na samotné Řezno, v němž trvale pobýval již od roku 1662, tedy ještě za života svých biskupských předchůdců Jana Jiřího z Herbersteinu a Adama Vavřince z Toerringsteinu.

10. Guidobald Thun

---

³⁴² Do tohoto úřadu byl jmenován v roce 1662. Projevem ocenění jeho služeb bylo také udělení hodnosti „primas germaniae“ v roce 1666. Tento titul, spojený tradičně od středověku s hodností magdeburského arcibiskupa, byl již delší dobu neobsazen díky dřívější sekularizaci. Podrobněji k působení Guidobalda při říšském sněmu v Řezně srov.: Reinhard HEINISCH: Der Salzburger Erzbischof Guidobald Graf Thun als kaiserlicher Prinzipalkommissar in Regensburg, Bericht über den 15. österreichischen Historikertag in Salzburg 1981, Wien 1984, 116-130.

³⁴³ Diecéze Chimsee společně se diecézemi Seckau, Gurk a Lavant tvořilo čtveřici exterritoriálních území představujících od středověku podřízenou salcburské arcidiecéze. Zdejší biskupové byli dosazováni arcibiskupem a náležel jim titul kníže-biskup.

V celkové charakteristice pozdějšího hodnocení Guidobaldovy osobnosti se vedle učenosti, spravedlivosti a výrazného hospodářského nadání, které pomohlo částečně stabilizovat poměry uvnitř knížectví po skončení třicetileté války, také často poukazuje na jeho nádherymilovnost a zálibení v honosné reprezentaci. S obdobím jeho vlády je spojena řada kulturních podniků. Jejich výčtu bude předcházet malý exkurz představující arcibiskupa Thuna jako nádobu všech ctností a muže vysokých morálních a duševních kvalit, v němž lze najít zajímavé odrazy dobové mentality i kulturního ovzduší Salcburku v padesátých a šedesátých letech.

V roce 1681 byl v Salcburku u nakladatele Johanna Babtisty Mayra vydán soubor gratulačních spisků s názvem „Corona Gratulatoria Seu Gratulationes Diversae Quas Magnis Principibus Accinuit Alma & Celeberrima Universitas Salisburgensis“.³⁴⁴ Autorem byl benediktýn a někdejší salcburský univerzitní profesor básnictví a rétoriky Paris Gille. Jednalo se o sbírku pěti latinských holdů vytvořených v rozmezí let 1654 až 1668. Oslaveni v nich byli postupně členové salcburské kapituly, kteří dosáhli biskupské hodnosti. Konkrétně se jednalo o Václava Thuna, Maxe Gandolfa Khuenburga, Karla z Lichtensteina-Castelkornu³⁴⁵ a Guidobalda. Tomu byly určeny dokonce dva z těchto spisků. První, s názvem „Horizon Iuvaviensis...“, byl poprvé vydán tiskem u příležitosti jeho inaugurace v září roku 1654.³⁴⁶ Druhý, nazvaný „Gratulatio Panegyrica...“, pak vznikl na oslavu jeho návratu z Říma, kde obdržel kardinálský klobouk, v březnu 1668.³⁴⁷

---

³⁴⁴Spisek Horizon Iuvaviensis je dostupný online na

http://www.gbv.de/du/services/gLink/vd17/1:623505E_001,800,600. [citováno 16. 7. 2009]

Spisek Gratulatio panegyrica je dostupný online na <http://archive.org/details/gratulatiopanegyooogill>. [citováno 16. 7. 2009]

³⁴⁵ Části věnované olomouckému biskupovi Karlu z Lichtenštejna-Castelkornu, nazvané „Infula Illustrissimo Et Reverendissimo Domino Domino Carolo Ex Comitibus De Liechtenstein Episcopo Olomucensi &c. Candido Lapillo Lecta, & adcantata Ab Apolline Et Musis Salisburgensibus“ již byla českou kunsthistorií věnována pozornost. Srov.: Petr INGERLE: Paris Gille: Infula pro pro Karla II. z Liechtensteina-Castelkorna. Emblematická apologie církevního aristokrata, in: Beket BUKOVINSKÁ – Lubomír SLAVÍČEK (ed.): Pictura Verba Cupit. Sborník příspěvků pro Lubomíra Konečného, Praha 2006, 57- 68.

³⁴⁶ Celý název zní: Horizon Iuvaviensis Sub Novo Sidere Celsissimi ac Reverendissimi Domini Domini Guidobaldi E Comitibus De Thun, Archiepiscopi Salisburgensis, Sedis Apostolicae Legati, R.I. Principis VIII. Kal. Octobris Anno M.DC.LIV. Augustissime Inaugurati, Illustrissimae Familiae Gloriosissimus, Laetissimae Patriae Felicissimus, A Musis Benedictinis Salisburgensibus Decantatus, Eldem: Celsissimo Principi Ex debito obsequio Dedicatu

³⁴⁷ Celý název zní: Gratulatio Panegyrica Quam Eminentissimo, Celsissimo ac Reverendissimo Domino Domino Guidobaldo Ex Comitibus De Thun R.E. Cardinali Archiepiscopo Salisburgensi, Sedis

Obě dvě gratulace jsou stejně jako ostatní součásti svazku „Corona Gratulatoria...“, doplněny 22, respektive 12 pozoruhodnými impresami.³⁴⁸

Neméně zajímavé jsou i titulní listy obou spisků. U prvního z nich je ryl slavný augšpurský rytec Wolfgang Kilian (1581-1662) podle předlohy salcburského malíře a kreslíře Christiana Zacha (1620-1668). Nový arcibiskup je zde oslaven šestící hlavními alegorickými postavami a některými emblematickými doplňky. V nejspodnější části vlevo je vyobrazena svalnatá mužská postava držící hornické kladívko. K její správné interpretaci napomáhá především vědro, o které se opírá, nesoucí nápis „Condiendo/k ochucení“. Že se jedná nepochybně o alegorii solného dolování, jednoho z hlavních příjmů knížectví, dokládá také téměř nepostřehnutelný výjev kutajícího horníka. Na pravé straně je v polosedu zobrazena ženská postava s obnaženým poprsím představující alegorické znázornění salcburských řek. Její význam dokládá nádoba s nápisem „Rigando/zavlažení“, z níž vytéká proud vody. Obě postavy se nachází při spodní části jehlanových sloupů s reliéfním vyobrazením figur Štěstěny a Času. Pod prvním z nich čteme „Fortuna Rebili/šťěstěna Rebiliova“ a pod druhým „Tempore firmo/v pevném čase“.³⁴⁹ Oba sloupy zezadu zajišťují postavy Herkula a Persea. První z jehlanů vrcholí lodronovským erbem přidržovaným andílkem a doplněným devizou „Ad fortia/k hrdinským činům“. Zrcadlově je na druhé straně umístěn thunský erb s přiloženým nápisem „Ad sublimia/k výšinám“. Mezi nimi je zachycena veduta salcburského hradu a téměř dostavěného salcburského dómu. Před ním je v přírodní scénérii vyobrazeno osm mladých dívek při zábavě nedaleko fontánky. Ve vyšší sféře se pak vznášejí postavy Slávy a Merkura. Přidržují nápisové pole s názvem gratulacia stylizované do podoby kůže stažené

Apostolicae Legato, Episcopo Ratisbonensi, R.I. Principi Nec Non C.M. Ad Comita Imperialia Plenipotentiario &c. Cum Cardinalis Romana Purpura Salisburgum Suum auspicatissimo Adventu illustraret, Ex humillimo obsequio dixerunt Musae Salisburgenses Anno M.DC.LXIX.

³⁴⁸ Kompletní soubor emblémů je dostupný na <http://mdz1.bib-bvb.de/~emblem/emblalle.html?inpKng=paut&inpBegriff=Gille,%20Paris> [citováno 16. 7. 2009].

K výnamu impres v rámci barokní komunikace a reprezentace srov.: Dalibor VESELÝ: Architektura ve věku rozdělené reprezentace. Problém tvořivosti ve stínu produkce, Praha 2008, 149.

³⁴⁹ Interpretace metaforického významu těchto dvou nápisů a jejich případného vztahu není zcela jasná. Sousloví Rebiliova šťastěna je spojeno s postavou římského vojáka a politika Gaia Caninia Rebilii, který se stal konzulem na samém konci republikánského období. Šlo vlastně o podivný Caesarův žert, kdy nechal Rebilii zvolit na místo dopoledne zemřelého spolukonzula 31. prosince roku 45 před Kristem na pouhých 11 hodin. Příhodu zaznamenal Marcus Tullius Cicero. Žertem pak byl Rebiliiův „konzulát“ označován jako šťastný, neboť se za něj nic špatného nepříhodovalo.

z jednorožce.³⁵⁰ Celý výjev vrcholí ve vzdušné sféře, kde z mraků vystupují lunární znamení vah a lva a mezi nimi výjev mladé panny krotící jednorožce. Sám arcibiskup Guidobald zde není zastoupen figurálně ani portrétně.

Zato na titulním listu druhého ze zmíněných spisků je postava arcibiskupa, navracejícího se z úspěšné římské cesty, hlavním motivem. Podle předlohy Burkharda Schramanna (činného v Salcburku v rozmezí let 1636 až 1674) jej v Augšpurku vyryl Bartolomeus Kilian (1630-1696). Guidobald je tu představen jako kardinál, jedoucí v honosném krytém voze řízeném andělem a taženém šestispřežím. Na spodním okraji listu se objevuje výrazný nápis „Serus in Coelum redeas, diuque Laetus intersis populo Quirini./Později ať se navrátíš do nebe, byli jsi již dlouho šťastný přítomen v lidu Quirinově.“³⁵¹ Tři dětská putti v popředí rozhazují na cestu před kočárem ovocné plody. Po stranách kočáru kráčí pětice vojáků ve stylizované antické zbroji, z nichž tři jdoucí v prvním plánu nesou štíty s impresami. První štít zleva, s vyobrazením mužské busty, korunované vavřínovým věncem, nese nápis „Servat prudentia laurum/at' slouží prozíravost vavřínu“. Druhý, s motivem přesýpacích hodin, je doplněn slovem „Assiduitate/vytrvale“, a na posledním obkružuje slunce nápis „Vile latex virtus/Málo cenná je skrývaná ctnost“. Další z vojáků, jdoucí za vozem, nese dva sloupky s nápisy „Pro Deo/za Boha“ a „Pro Caesare/za císaře“. Koně táhnou vůz do jeskyně, nad níž stojí postava Pallas Athény, Pegasus a Apollón. Nad jejím vjezdem je umístěn nápis „Arduo pro publico/za obecné těžkosti“. Anděl řídící kardinálův vůz třímá v ruce dlouhou polnici, z níž vychází nápis „Mundique per aures ibis/A do světa skrze uši půjdeš“. Na kolech vozu jsou zachyceny motivy větve s nápisem „Tolerantia/snášenlivost“ a šestice sloupů doplněných nápisem „Constantia/stálost“. V pozadí na vysoké skále je vyobrazen arcibiskupský hrad Hohensalzburg. Výjev zajímavě doplňuje v nejvyšší sféře vlevo trojice světců vznášejících se na oblaku. Ti sesílají na hlavu novopečeného kardinála tři světelné paprsky vycházející ze dvou miter a kardinálského klobouku. Na základě jejich

---

³⁵⁰ Jednorožec je thunským heraldickým a symbolickým zvířetem.

³⁵¹ Jedná se o citát z Horatiovy První knihy básní (I. od. 2., 45). Srov.: http://www.ae-lib.org.ua/texts-c/horatius_odes_lt.htm [citováno 29. 8. 2008]. Quirinem byl nazýván Romulus, poté co byl po své smrti zbožštěn a ztotožněn se seinským bohem války. Lid Quirinův je tak básnickým označením římského lidu.

atributů a vzhledem k zřetelnému významu této části v nich lze identifikovat patrona salcburské arcidiecéze sv. Ruperta, sv. Petra jako patrona zdejšího benediktýnského opatství a patrona řezenské diecéze sv. Wolfganga. Trojici doplňuje nápis „Tegimus a protegimus/pokrýváme a chráníme“.³⁵² Přítomen je opět i motiv jednorožce, erbovního zvířete Thunů, tentokrát v podobě vycpané hlavy zavěšené na Guidobaldově kočáru.

11. Titulný list „Gratulatio Panegyrica“

³⁵² Za výraznou pomoc při překladu latinských nápisů děkuji Davidu Tomíčkoví.

Oba spisky v textu i impresách oslavují arcibiskupa Guidobalda jako dobrého a osvěceného správce země navazujícího na tradici svého předchůdce Parise Lodrona, jemuž byl v minulosti salcburskými měšťany udělen titul „*Patria patri*“. Na titulním listu „*Horizon Iuvaviensis*“ je zachycena téměř hotová stavba salcburského dómu s nedostavěnou horní částí věží. Jeho dokončení a vybavení části interiéru bylo jedním z hlavních úkolů, kterému se nastupující arcibiskup po celé období svého episkopátu intenzivně věnoval. S jakou energií se do této akce vložil, je možné pozorovat již na samotném počátku jeho úřadu.

V roce 1598 vyhořel původní salcburský románský dóm a záhy byla jeho poškozená stavba z rozhodnutí arcibiskupa Wolfa Dietricha von Reitenau stržena.³⁵³ Původní plány pro novostavbu vypracované benátským architektem Vincenzem Scammozim (1548-1616) byly za následného episkopátu Marka Sittika výrazně změněny nově angažovaným vedoucím stavby Santinem Solarim. Ke slavnostnímu položení základního kamene došlo v dubnu 1614. V září 1628 byla uskutečněna osmidenní slavnost konsekrace nedokončeného dómu zasvěceného sv. Rupertovi a sv. Virgilovi.³⁵⁴ Vybavování samotného interiéru bylo tehdy teprve v počátcích. Zpráva z roku 1628 zachycuje existenci hlavního mramorového oltáře s Mascagniho obrazem Zmrtvýchvstání Krista.³⁵⁵ Ostatní oltáře umístěné v křížení a v jednotlivých postranních kaplích byly pouze provizorní.³⁵⁶ Vzhledem k válečným událostem a také dvěma morovým epidemiím se tempo stavby a její vybavování ve třicátých a čtyřicátých letech znatelně zpomalilo. Ještě na počátku padesátých let, patrně v předtuše blízkého se konce života, se Paris Lodron pokusil písemnou kodifikací některých pravidel pro finalizaci a vybavení stavby zavázat svého následovníka dokončením díla v duchu svých představ.³⁵⁷

---

³⁵³ K osobnosti Wolfa Dietricha von Reitenau a Salcburku na přelomu 16. - 17. století srov.: Ernst von FRISCH: Wolf Dietrich von Salzburg im Lichte seiner Kunstsammlung, Salzburg 1949; Eva STAHL: Wolf Dietrich von Salzburg, Weltmann auf dem Bischofsthron, Wien-München 1987; ENGELSBERGER/WAGNER 1987 (pozn. 72).

³⁵⁴ Peter Keller vysvětluje brzké datum konsekrace rozestavěného dómu potřebou politicko-náboženské manifestace podílu salcburského knížectví na kulminujícím vítězném postavení katolických sil ve Střední Evropě. Srov.: Peter KELLER: Der Dombau, in: KELLER / NEUHARDT 2003, 80; k tématu dále srov.: Friederike ZAISBERGER: Das Fest zur Weihe des Salzburger Domes 1628, in: Ibidem, 84-87.

³⁵⁵ Peter HUSTY: Keine Zeit für Kunst, Anmerkungen zur Malerie, in: Ibidem, 95-97.

³⁵⁶ Wolfgang PROHASKA: Karel Škréta (1610-1674) Ausgießung des Hl. Geistes, in: LORENZ 1999 (pozn. 2) 399.

³⁵⁷ KELLER 2003 (pozn. 354), 80-82.

V roce 1654 pokračovaly stavební práce na západním průčelí, včetně dostavby dvou hranolových věží. Právě do této fáze stihl ještě nový arcibiskup zasáhnout. Z jeho rozhodnutí byla na základě modifikace starších Solarových plánů upravena podoba horních pater obou věží, dostavěných již ve dvacátých letech do výšky oken prvního patra a zakrytých provizorními jehlancovými střechami. K jejich definitivnímu dokončení došlo po roce 1657 osazením helmic.³⁵⁸ Fasáda průčelí byla systémem oblouků napojena na sousedící stavby Dómského náměstí, což mělo vycházet z Madernova pojetí svatopetrského průčelí, které H. Ramisch považuje v některých bodech za inspirativní předobraz salcburského dómu.³⁵⁹

Zatímco ve spojitosti se samotnou dómskou stavbou a její štukovou výzdobou se objevují převážně jména italských umělců, svůj vztah k raně baroknímu středoevropskému umění prokázal Guidobald v případě objednávky obrazů pro nové oltáře postranních kaplí. V souladu s dobovým trendem se nový arcibiskup rozhodl obrátit s touto zakázkou na některé z renomovaných zaalpských malířů. Vzhledem k prestiži zakázky padla jeho volba na umělce těšící se aktuálně důvěře mnoha významných objednavatelů. Již v roce 1654 se začalo reálně uvažovat o zhotovení nových oltářních architektur, které měly nahradit ty provizorní, umístěné zde pravděpodobně od dvacátých let. Guidobald se přitom mohl (nebo spíše musel) opřít o znění Lodronova výše zmíněného dekretu „*Distributio Capellarum Beneficiarum*“ z roku 1652 kodifikujícího zasvěcení jednotlivých kaplí.³⁶⁰ Jejich patrocina (s výjimkou kaple sv. Karla Boromejského) reflektovala zasvěcení oltářů starší stavby, avšak s ohledem na menší plánovaný počet kaplí bylo nutno některá patrocina spojit.³⁶¹

Jako první z malířů byl kontaktován Johann Heinrich Schönfeld (1609-1684), soudobě vysoce hodnocený císařským dvorem a zvláště oblíbený v jihoněmecké oblasti. Poté co vytvořil v roce 1654 arcibiskupův portrét (často v pozdější době používaný jako předloha pro grafický přepis), byla mu svěřena zakázka na dva

---

³⁵⁸ Ibidem, 79.

³⁵⁹ RAMISCH 2001, 34-35.

³⁶⁰ Hans TIETZE: Österreichischer Kunsttopografie, Band IX, Die kirchlichen Denkmale der Stadt Salzburg (mit Ausnahme von Nonnberg und St. Peter), Wien 1912, 6.

³⁶¹ Srov.: Adolf HAHNL: Die Bildprogramme des barocken Dome Versuch einer thematischen Interpretation, in: 1200 Jahre Dom zu Salzburg 774-1974. Festschrift zum 1200jährigen Jubiläum des Domes zu Salzburg, Salzburg 1974, 120 – 139; Franz MARTIN: Die patrozinen des Dom und seiner Ältere, in: Salzburger Dom 1628-1928, Salzburg 1928, 37-45.

oltářní obrazy. Zadanými náměty byly výjevy sv. Rocha a Šebestiána (1654) a Karla Boromejského mezi nemocnými morem (1655). Není zcela jisté, zda i třetí Schönfeldův salcburský obraz se skupinou světců v čele se sv. Martinem, Řehořem, Jeronýmem, Mikulášem (1669) byl objednan ještě Guidobaldem. Pravděpodobně současně s ním maloval Schönfeld pro salcburský dóm ještě obraz čtvrtý s námětem sv. Vincence, Floriána, Osvalda, Erasma a Cecílie nahrazený v roce 1828 výjevem Proměnění Páně.

Další dva obrazy na postranní oltáře byly zadány jinému z prominentních umělců poloviny 17. století Joachimovi von Sandrartovi (1606-1688). V roce 1656 byl Guidobaldem pozván do Salcburku, kde dostal za úkol, stejně jako dříve Schönfeld, nejprve namalovat arcibiskupův portrét. Zda se jednalo o zkoušku malířových schopností či využitou příležitost nechat si zhotovit reprezentativní podobiznu od dobově ceněného autora zůstává otevřené. Sandrart po roce 1656 vytvořil pro dóm oltářní plátno s výjevem Sv. Anny Samotřetí se skupinou světců a Křest Kristův později nahrazený obrazem stejného námětu od Franze de Neve. Dalším z obrazů objednaných Guidobaldem pro boční oltáře, který opustil Salcburk již v průběhu 18. století, byl výjev mučednické smrti lokálně uctívaného světce Thiema namalovaný na arcibiskupovu objednávku v roce 1662 Christopherem Paudißem (1630-1666).³⁶² Z pohledu českých dějin umění představuje nejzajímavější moment další arcibiskupova objednávka svěřená Karlu Škrétovi.³⁶³ Zjevně díky předchozí arcibiskupově znalosti mistrových děl a věhlasu, kterému se v Praze šedesátých let těšil, mu byla zadána zakázka dvojice pláten s námětem Ukřižování a Soslání Ducha svatého, kterými program postranních oltářů vyvrcholil. Guidobald je objednal na samém sklonku svého života v roce 1667 nebo 1668.³⁶⁴

V postranních kaplích dómu také od poloviny padesátých let intenzivně probíhala štuková výzdoba provedená v ostatních částech většinou již ve třicátých letech. V exteriéru došlo k prohloubení účinku dokončované fasády osazením několika plastik. V roce 1660 vznikly postavy patronů dómu někdejších salcburských

---

³⁶² LORENZ (pozn. 2) 399-401.

³⁶³ Podrobněji srov.: Jakub PÁTEK: Karel Škréta, Guidobald Thun a objednávka obrazů pro salcburský dóm, in: Lenka STOLÁROVÁ (ed.): Karel Škréta a malířství 17. století v Čechách a v Evropě. Sborník příspěvků z odborného kolokvia pořádaného Národní galerií v Praze v klášteře sv. Anežky České ve dnech 23. – 24. března 2010, Praha 2011, 63-68.

³⁶⁴ NEUMANN 2000 (pozn. 46) 89-90.

episkopů sv. Ruperta a sv. Virgila umístěné po stranách vstupních portálů. Sokly obou plastik jejich autor Bartolomäus von Obstall (kolem 1631-1694) opatřil Guidobaldovým znakem.³⁶⁵ Patrně současně byly na štít dómu umístěny postavy Mojžíše, Eliáše a Salvátora vytvořené také kolem roku 1660 Tommasem di Garona (kolem 1620-1667).³⁶⁶

12. Průčelí salcburského dómu

Guidobaldova umělecká objednávka ovšem zdaleka nebyla soustředěna pouze na budovu dómu. V pozici zadavatele se s ním setkáváme při výrazné úpravě prostoru Dómského náměstí, které dostavbami a úpravami fasád rezidence nechal proměnit v rozlehlé nádvoří.³⁶⁷ Další trvalou památkou na Guidobaldův salcburský episkopát je Rezidenční kašna na Rezidenčním náměstí vytvořená na přímou arcibiskupovu objednávku v letech 1656 – 1661. Jejím autorem byl právě zmíněný sochař a kameník Tommaso di Garona.³⁶⁸ Technické řešení dostal na starost

---

³⁶⁵ K jeho osobnosti srv.: Franz MARTIN: Obstall, Bartholomäus van, in: VOLLMER XXV. 1999, 533.

³⁶⁶ Johannes NEUHARDT: Der Dom zu Salzburg: offizieller Führer des Domkapitels, Regensburg 1998, 32.

³⁶⁷ Podrobněji srv.: Walter SCHLEGEL: Erzbischof Guidobald Graf von Thun als Bauherr, in: JUFFINGER / BRANDHUBER/SCHLEGEL/WALDERDORFF 2008, 205-256.

³⁶⁸ Srv.: Franz MARTIN: Der Meister des Residenzbrunnens?, in: Mitteilungen der Gesellschaft für Salzburger Landeskunde, Band 80, s. 205.

architekt a sochař Antonio Dario (kolem 1630-1702).³⁶⁹ Kašna je působivá nejen díky svému monumentálnímu měřítku, ale také díky zajímavým kontrastům jednotlivých pater s figurami atlantů, stylizovaných delfínů a vrcholící postavou tritona. Netřeba pochybovat o tom, že i při zadání této arcibiskupovy zakázky silně zaznívaly římské vzpomínky. Jako inspirační zdroj se přímo nabízí skupina Berniniho fontán, které znal Guidobald částečně z římské autopsie a částečně zprostředkovaně díky zprávám salcburských agentů při papežské stolici a dobové grafice, která s překvapující rychlostí informovala zaalpskou Evropu o nejnovějších pozoruhodnostech Věčného města. V Salcburku, jak dokládají nápisové desky a thunské erby, inicioval i některé další stavby, například v roce 1662 založenou zimní jízdárnu. Mimo město je pak spojen s věhlasným blízkým poutním místem Maria Plain, kde nechal starší malou kapli upravit na větší dřevěný osmiboký objekt, schopný pojmout narůstající počet mariánských poutníků.

Ačkoliv Guidobald od roku 1662 dlouhodobě pobýval mimo Salcburk, věnoval pozornost zdejším projektům i nadále. Zajížděl sem z Řezna především v rámci letních pobytů. Při posledním z nich se 8. května 1668 v Hellbrunu poranil při přecházení můstku mezi dvěma rybníčky. Spadl do vody a rána, kterou si přitom přivodil na levé noze, se zanítila. Následovalo období několika týdnů, kdy otrava postoupila do celého těla a zdravotní stav arcibiskupa se zhoršil natolik, že bylo jen otázkou času, kdy nastane smrt. Guidobald zemřel v Salcburku 1. června 1668. Nezanechal po sobě sice psanou závěť, nicméně na základě jeho přání byly ostatky rozděleny a uloženy na několika místech. Tělo bylo uloženo v sarkofágu do blízkosti oltáře sv. Františka v dómu, stejně jako v případě jeho předchůdce Parise Lodrona. Arcibiskupovu památku trvale připomíná nádherný mramorový epitaf s Guidobaldovým portrétem. Vnitřnosti byly předtím vyjmuty a převezeny do Alttöttingu, kde byly uloženy do hrobky Lodronů. Srdce mělo být v budoucnu přeneseno do poutního chrámu Maria Plain, který byl teprve ve výstavbě. Do té doby bylo uloženo do speciálně zhotovené truhly a uchováváno v sakristii dvorní kaple u františkánů, kteří se těšili arcibiskupově mimořádné přízni.

---

³⁶⁹ K jeho osobnosti srov.: SCHLEGEL 2008 (pozn. 367) 212; VOLLMER VIII. 1999 (pozn. 220) 402-403.

5.1.2. Jan Václav (1629-1673)

Vazba daná obdobným věkem, stejnou matkou a společnou výchovou byla příčinou toho, že právě k Václavovi měl Michael Osvald ze všech sourozenců zjevně nejbližší. Tato vazba nebyla přerušena ani na počátku padesátých let, kdy se jejich cesty poprvé rozešly, a její projevy je možné sledovat po celý život až Václavovy smrti. Těžiště jeho uměleckých objednávek leželo v Pasově, nicméně se s jeho jménem setkáme také v Klášterci nad Ohří, k němuž měl velmi silný vztah.

Václav byl druhým bratrem Michaela Osvalda, který se stal suverénním vládcem v knížecí hodnosti a dvojnásobným biskupem.³⁷⁰ Narodil se 6. prosince 1629 na děčínském zámku jako první syn ze svazku Jana Zikmunda s Annou Markétou, roz. Wolkenstein-Trostburg. Michaelu Osvaldovi byl blízký nejen věkem, ale také společnou výchovou, která oba sourozence na dlouhou dobu spojila. Bratři dohromady absolvovali domácí vzdělávání, studovali spolu v Salcburku a jejich cesty se rozešly až na přelomu čtyřicátých a padesátých let v souvislosti s přípravou na budoucí odlišnou kariéru. Ta byla u Václava předurčena již v roce 1643, kdy se stal členem salcburské kapituly. V zimě roku 1651 tak začal studovat obojí právo na jezuitské univerzitě v Ingolstadt, aby se připravil na očekávané uplatnění v rámci salcburského arcibiskupství.³⁷¹ V roce 1654 je potom zaznamenán jeho pobyt v Římě, kde si mohl prohlubovat své vzdělání na Collegiu Germanicu, stejně jako Guidobald před dvaceti lety, nebo jen rozšiřovat obzory v rámci kavalírské cesty. V roce 1656, kdy už byl starší bratr Guidobald dva roky salcburským arcibiskupem, získal Václav kanonikát v Pasově, který se měl stát v budoucnu jeho hlavním působištěm.

---

³⁷⁰ Podrobněji k jeho působení v těchto úřadech srov.: Markus HANSIZ SJ: *Metropolis Lauriacensis cum Episcopatu Pataviensi chronologice proposita*, Augsburg 1727, 759-773; Josef OSWALD: *Wenzeslaus Graf von Thun, Fürstbischof von Passau*, in: Ludwig SCHROTT / Gertrude DIEPOLDER (ed.): *Bayrische Kirchenfürsten*, München 1964, 180 – 189; Gottfried SCHÄFFER: *Passauer Kirchenfürsten der Renaissance und des Barock*, Freilassing 1985, 29.

³⁷¹ LEGIS-GLÜCKSELIG, 31.

13. Titulní list „Suffragium deorum conspirantium“

V té době stál formálně v čele pasovského biskupství arcivévoda Leopold Vilém, který řídil zdejší záležitosti za pomoci svého generálního vikáře. Poté co arcikníže v listopadu roku 1662 zemřel, prosadil na tento post Leopold I. svého mladšího bratra, tehdy třináctiletého Karla Josefa, který po svém strýci „zdědil“ rovněž biskupské stolce v Olomouci a Vratislavi. Nový biskup navštívil Pasov pouze na krátký čas v roce 1663. Záležitosti biskupství tak i nadále spravoval děkan kapituly a biskupský administrátor Johann Hektor Schad z Mittellbiebrachu. Karel Josef nečekaně na počátku roku 1664 zemřel a císař neměl k dispozici dalšího vhodného habsburského nástupce. Kapitule dal ale zároveň najevo, že si nepřeje volbu člena jiného panovnického nebo knížecího rodu. Tento požadavek kapitula respektovala a zavázala se do budoucna na post knížete-biskupa dosazovat pouze osoby ze svého

středu. Volba, která se uskutečnila 27. března 1664, tak padla na relativně mladého Václava Thuna, sídlícího do této doby převážně v Salcburku. Ten ovšem určitou dobu váhal, zda pasovský stolec přijme. Bezpochyby po důkladné poradě s bratrem Guidobaldem se nakonec k tomuto kroku rozhodl a podepsal svou volební kapitulaci. Slavností biskupské svěcení mu bylo uděleno 20. dubna 1664. Opět následuje malý exkurz do světa barokní panegyriky a grafiky.

Také Václavova pasovská intronizace byla oslavena gratulačním spiskem z pera Parise Gilleho. Autor ji nazval „Suffragium Deorum Conspirantium in illustritissimum revererendissimum Dominum Dominum Wenceslaum e com. De Thun nuper electum Episcopum Passaviensem ad Solemnissimam Inaugurationem“. Vytištěna byla v Salcburku v roce 1665 opět v tiskárně Johanna Baptisty Mayra.³⁷² Vedle gratulačního textu obsahuje tento útlý svazek také 7 emblémů a graficky pojatý titulní list. Autorem jeho předlohy byl znovu Burkhard Schramman, rytcem pak salcburský Paul Seel (?-1695). Novopečený biskup je zde představen v doprovodu tří alegorických ženských postav. Vpravo vidíme mladou ženu s věncem na hlavě poukazující na včelí úl nesoucí nápis *Dando./má být dán*. Levou rukou pak společně s vedlejší postavou drží zrcadlo, nad nímž je umístěn nápis *Reddendo./má být vrácen*. Druhá z žen za Thunovými zády podává ruku třetí postavě třímající v levé ruce přesýpací hodiny s nápisem *Accipiento./má být přijat*. Nad touto skupinou se na oblaku vznáší dvojice andílků, jeden má na hlavě mitru a druhý helmu s pery. Společně nesou tabuli s lehce modifikovaným názvem spisku „*Suffragium Deorus Conspirantium In Ill:& Rev. Prin. Ac D.D. Wencesalum Ep̃um Passau*“. Nad nimi je vyobrazeno slunce s lidskou tváří. V pravé části z nebes vystupuje pravice držící lucernu, v níž je uloženo planoucí srdce s otevřeným okem. Z něj vychází světelný paprsek,

---

³⁷² Textová část je dostupná na

<http://bookgoogle.cz/books?id=1dFJAAAACAAJ&pg=PP13&lpg=PP13&dq=Suffragium+deorum+conspirantium+in+...+dominum+Wenceslaum+%C3%A8+com.+de+Thun,+nuper+electum+episcopum+Passaviensem+...&source=bl&ots=JF83GQWmwh&sig=y8R4mdaUvboko6jdNo-Cn6v53mA&hl=cs&sa=X&ei=Ztl7UJmnFovgtQarnoHgAQ&ved=oCDAQ6AEwAA>; grafická na <http://mdz1.bib-bvb.de/~emblem/emblalle.html?inpKng=paut&inpBegriff=Gille,%20Paris>. [obojí citováno 18. 10. 2012].

spadající na biskupovu hlavu opatřený nápisem Inveni Hominem/nalezl jsem člověka.

Důvodem Václavova váhání zda nabízený post přijmout byly jistě důvody spojené se stavem pasovské diecéze, především její ekonomickou situací. Město, do něhož v roce 1664 Václav nakonec přesídlil, neslo na mnoha místech četné stopy po ničivém požáru z dubna roku 1662. Oheň tehdy vypukl v měšťanském špitálu a ve výsledku zničil nebo poškodil téměř devět set staveb. Silně zasáhl i biskupskou rezidence a středověký dóm sv. Štěpána. Hlavním úkolem nastupujícího biskupa tak byla obnova rezidenčního města i biskupského chrámu, tedy projekty vyžadující nemalé finanční částky i osobnost energického a poučeného stavebníka.³⁷³ V obou těchto ohledech mladý biskup s úspěchem obstál. V následujících devíti letech, kdy zde jako kníže-biskup vládl, prokázal nemalý hospodářský talent. Díky jeho aktivitě byly položeny v knížectví základy manufakturní výroby a zavedeny zásady merkantilismu. Zisky plynoucí do státní pokladny, pak byly z velké části určeny právě na obnovu zničeného centra země.

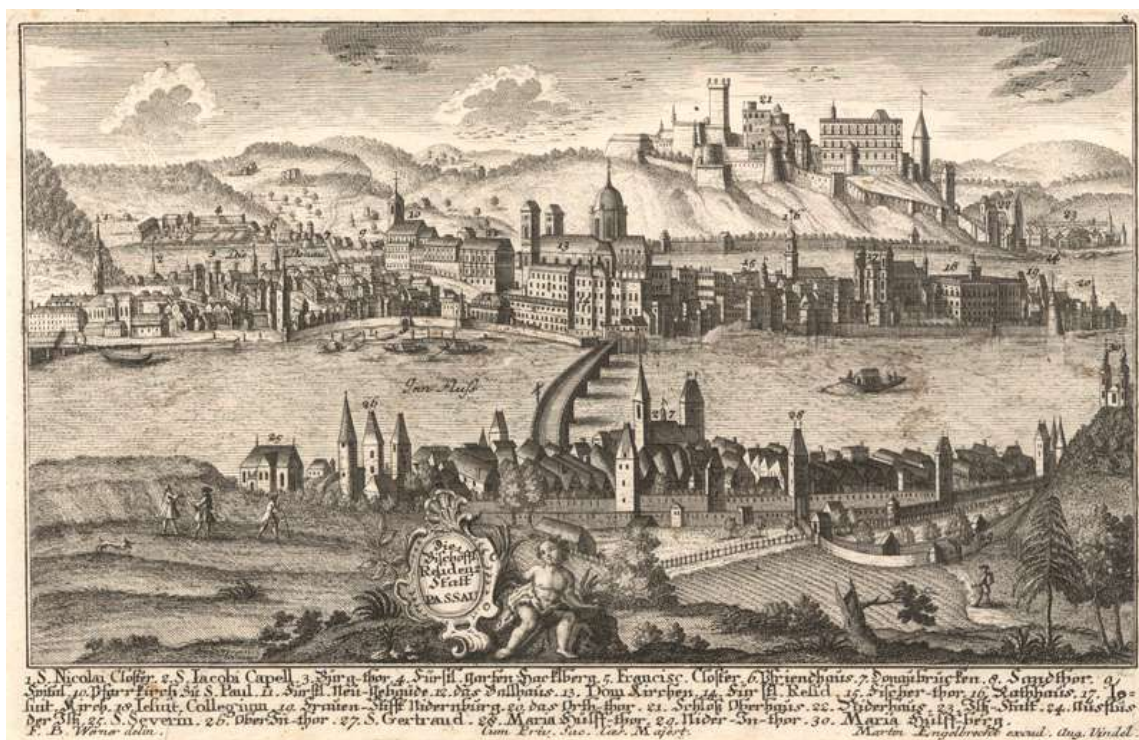
Když v květnu roku 1662 informovala dopisem pasovská kapitula svou tehdejší hlavu Leopolda Viléma o stavu poničeného chrámu sv. Štěpána, psala, že shořely střechy a z větší části i vybavení interiéru. Hlavní konstrukce stavby ale údajně zásadně poškozeny nebyly, a tak byl biskup požádán, aby dovolil rychlé provizorní zastřešení zabraňující dalšímu poškození zatékající vodou. Velmi záhy se ale ukázalo, že škody budou výrazně závažnější, když se části dómu začaly postupně bortit. V následujících dvou letech byly prováděny zabezpečovací práce, kombinované s nutným bouráním silně narušených partií. Dohled nad stavebním děním měl zdejší stavitel Wolfgang Sacra, který také navrhl plán na obnovu středověké stavby, a to s ohledem na ekonomické možnosti doby. Tuto variantu ovšem Václav Thun rozhodně odmítl a rozhodl se vybudovat nový barokní chrám, který by odpovídal potřebě reprezentace pasovského biskupa a který by zároveň aktuálně reagoval na moderní církevní stavby, jaké měl možnost poznat v Itálii a ve svém posledním

---

³⁷³ Srov.: Josef OSVALD: Fürstbischof Wenzeslaus Graf von Thun (1664-1673) und Wiederaufbau des Dome und der Residenz zu Passau, Ostbayrische Grenzmarken, Passauer Jahrbuch für geschichte, Kunst und Volkskunde, 11, 1969, 15-19.

působišti v Salcburku. Jak uvádí M. Horyna: „Pobyty mladého Václava v Římě jistě prohloubily jeho znalosti architektury a kvalifikovaly ho jako budoucího stavebníka, schopného formulovat náročné úkoly pro svého architekta.“³⁷⁴ Nedostatek financí a především absence vhodného muže pro tak závažný úkol zapříčinily, že první zmínky o obnovené stavební činnosti na dómu jsou zaznamenány až z roku 1667.

14. Pasov

Finanční prostředky na znovuvýstavbu dómu se snažil Václav získat z různých zdrojů. Již záhy po svém nástupu vyslal poselstva do Vídně a Bavorska, aby získal podporu ze strany významných sousedů s tím, že některé farnosti inkorporované do pasovské diecéze byly součástí Rakouska, respektive Bavorska. Zatímco Vídeň poskytla pouze malý příspěvek ve výši necelých 10 000 zlatých, Wittelsbachové postupně přispěli celkovou sumou dosahující téměř 50 000 zlatých. Jiný zdroj příjmů představovaly Václavovy prebendy ze salcburské arcidiecéze. Záhy po nástupu v Pasově byl totiž uveden na stolec biskupa v korutanském Gurku, podřízené diecézi Salcburku a o rok později, v září 1666, byl jmenován proboštem salcburské

³⁷⁴ Mojmír HORYNA: Barokizace pasovského dómu. Luragovo dílo na rozhraní raného a vrcholného baroka a česká architektura kolem roku 1700, Umění LII, 2004, 221.

kapituly.³⁷⁵ Václav tím získal nejen nová důstojenství a právo nosit tři infule, ale také výnosy v desítkách tisíc zlatých, které mohl z části investovat právě do svých staveb v Pasově.³⁷⁶

Patrně již v době obnovení prací byl Václav v kontaktu se zkušeným architektem, který v zimních měsících začal připravovat plány na výraznou rekonstrukci dómu. Byl jím pražský stavební podnikatel Carlo Lurago. Ačkoliv přímý doklad chybí, lze se právem domnívat, že tím, kdo bratra na Luraga upozornil a jeho služby doporučil, nebyl nikdo jiný než Michael Osvald, který s ním měl pravděpodobně přímou zkušenost z Klášterce. Možnost vedení obnovy dómu, která se Luragovi v Pasově díky tomu nabídla, byla vyvrcholením jeho životního díla. V březnu roku 1668 byla podepsána první z řady smluv zavazující jej stavbou „na paušál“. Lurago tak nejen vypracoval plány schválené biskupem, ale přislíbil také provedení všech zednických prací, včetně nutných bouracích aktivit, postavení lešení, omítnutí, vybílení stavby a kompletního dodání veškerého potřebného materiálu k těmto úkolům. Sjednaná odměna byla stanovena ve výši 25 500 zlatých, z nichž měl Lurago vyplácet všechny zaměstnance. Architekt dále přislíbil, že se stavebnímu dohledu bude věnovat intenzivně a pro dobu své nepřítomnosti stanoví zodpovědného vedoucího stavby. Biskup měl právo určit i vlastního políra, který bude průběh prací dozorovat. Součástí smlouvy nebyla výzdoba kostela, ani tesařské a kamenické práce. Poslední ze jmenovaných kategorií byla svěřena dalšímu pražskému mistrovi Francescovi della Torre (kolem 1625-1687), který v Pasově zaměstnal také místní bratry Bernarda a Michaela Grubery.³⁷⁷ V souvislosti s podobou průčelí pasovského dómu se spekuluje o možnosti, že do něj svými návrhy aktivně zasáhl i sám Václav, a to jak v oblasti zdobných prvků, tak jeho kompozice. Obnova dómu, zahájená na jaře 1668, postupovala relativně rychle, zřícení dvou starších pilířů na severní straně střední lodi ovšem ukázalo, že některé

---

³⁷⁵ Papež Alexandr VII. mu udělil dispens umožňující spojení těchto tří hodností.

³⁷⁶ Podrobněji k financování znovuvýstavby pasovského dómu srov.: Ludger DROST: Die Architektur, in: MÖSENER 1995 (pozn. 32) 65-74.

³⁷⁷ Ibidem, 221-222.

ponechané části původní stavby jsou v horším stavu, než se očekávalo. Smlouva s Luragem proto byla přepracována a navýšena na 30 000 zlatých.³⁷⁸

15. Portál pasovské biskupské rezidence s bustou Václava Thuna

Vedle stavby dómu věnoval Václav mimořádnou pozornost také obnově a rozšíření blízké biskupské rezidence, která požárem silně utrpěla. Sám musel po svém příchodu do Pasova dočasně sídlit mimo město v zámku Oberhaus na levém břehu Dunaje. Později své sídlo přesunul do konventu augustiniánů u kostela sv. Mikuláše ve městě. Rekonstrukce staré rezidence probíhala v letech 1666-1670 pod vedením dvorního stavitele Petera Paneckha. Za účelem zvětšení stávajícího okrsku

---

³⁷⁸ Edice plného znění smluv uzavřených mezi Carlem Luragem, Václavem Thunem a jeho nástupcem. Srov.: Ibidem, 588-591.

stavby zakoupil v roce 1665 sousední vyhořelý Zengerhof, kde nechal vybudovat soukromé obytné prostory. V roce 1670, kdy se také do částečně obnovené rezidence nastěhoval, nechal vyzdobit jeden z portálů stavby svou bustou. Výzdoba interiérů rezidence je již z velké části výsledkem činnosti Václavových nástupců. Na její obnově po dalším požáru města z července 1680 se podílel i Carlo Lurago,³⁷⁹ ale již ve službách Václavova následovníka a blízkého osobního přítele Šebestiána z Pöttingu (biskupem v Pasově 1673-1687), který se také výrazným způsobem zasadil o nádhernou štukovou, malířskou a plastickou výzdobu dómu. Tato fáze obnovy svatostánku byla zahájena po roce 1677, jejími hlavními protagonisty byli, vedle biskupů Pöttinga a jeho nástupce Karla Jana Filipa hraběte Lamberka (biskupem v Pasově 1689-1712) v roli zadavatelů, především příslušníci štukatérské rodiny Carlone v čele s Giovannim Battistou (1642-1721) a malíř Carpofo Tencalla (1623-1685).

Václav se nedožil ani dokončení stavebních prací, k němuž došlo v roce 1675. O dva roky dříve mu totiž, jak uvádí poeticky část nápisu na epitafu: "*Ianuarius Aeternitatis lanuam apervit/Leden otevřel cestu k věčnosti*". Zemřel 6. ledna 1673 ve věku necelých čtyřiceti čtyř let. Obtíže se zdravím se u něho začaly projevovat již v roce 1669, kdy trpěl problémy s ledvinami.³⁸⁰ Na jejich přechozený zánět pak také zemřel. Tělo bylo uloženo provizorně do Trenbachovy kaple a v roce 1688 přeneseno do dokončené krypty.³⁸¹ Osobu alterfundátora dómu trvale připomíná epitaf umístěný na severní straně presbytáře v blízkosti hlavního oltáře. Toto místo ve své závěti biskup sám určil, stejně jako autora bohatě zdobeného mramorového epitafu. Kolem roku 1673 jej vytvořil Johann Seitz, který měl k dispozici Václavem schválené nákresy salcburské provenience.³⁸² Výsledek představuje lehce variovanou kopii Guidobaldova epitafu, od které se odlišuje pouze tvarovými detaily a v některých partiích také použitím jiného druhu kamene. Jinak jsou rozvrh i výzdoba včetně použitého dekoru analogické se salcburským epitafem bratra Guidobalda. Portrét zachycující polopostavu zemřelého provedený na měděné tabuli, je prací neznámého autora. Mušlovitou nikou pro umístění epitafu pak

---

³⁷⁹ Lurago o čtyři roky později v Pasově 12. října 1684 zemřel.

³⁸⁰ JUFFINGER / BRANDHUBER 2008, 40.

³⁸¹ Ernestine WEISS: Die Bischofsepitaphien, in: MÖSENER 1995, 515.

³⁸² Podle smlouvy z března 1673 za práci obdržel 850 zlatých a 12 říšských tolarů.

připravil v roce 1679 Carlo Lurago. Stejně jako u bratra, došlo i u Václava k rozdělení ostatků. Jeho srdce bylo po smrti vyjmuto a následně uloženo v kryptě pod kostelem Nejsvětější Trojice v Klášterci nad Ohří,³⁸³ což podtrhuje zvláštní význam, který Václav této stavbě přikládal.

5.1.3. Jan Arnošt (1643-1709)

Pro úplnost je nutné alespoň krátce zmínit také uměleckou objednávku nejmladšího z bratrů Michaela Osvalda, který významně zasáhl do vývoje středoevropského baroka. Vzhledem k tomu, že jeho vlastní objednatelské aktivity spadají až do posledního desetiletí 17. a prvních let 18. století, je zjevné, že u nich není možné počítat s výraznější inspirací ve směru k Michaelu Osvaldovi. I přesto ale existují umělecká jména, která oba objednavatele průkazně spojují, a je jisté, že oba bratři vzájemně své aktivity sledovali, jak dokládají fundace Jana Arnošta určené pro podpory církevních staveb Michaela Osvalda.

Dne 6. července 1643 při pobytu Anny Markéty, roz. z Öttingen-Baldern v Tyrolsku se na Castelfondu narodil další ze synů Jana Zikmunda,³⁸⁴ pokřtěný jménem Jan Arnošt, který měl v budoucnosti vykročit ve stopách svého o více než čtvrt století staršího bratra Guidobalda.³⁸⁵ O průběhu jeho vzdělání nejsou k dispozici dostupné informace.³⁸⁶ Známe až jeho vyvrcholení, kdy se na přání své matky (a proti vůli Guidobalda) vydal ve druhé polovině šedesátých let na kavalírskou cestu. Kromě obligátního poznání Itálie, Nizozemí a Španělska jej cesta zavedla až do exotického prostředí severní Afriky, kde navštívil dnešní Alžírsko a Tunis. Nutno dodat, že svou cestou způsobil řadu starostí především bratru Václavovi, který byl opakovaně nucen řešit jeho dluhy, pročež dokonce uvažoval o prodeji bratrova zděděného statku Podmokly.³⁸⁷ O jeho dalším profesním směřování bylo už v té době rozhodnuto. V roce 1662 mu Guidobald zajistil kanonikát

---

³⁸³ THUN 1925, St. XI.

³⁸⁴ Jako místo narození se objevuje také Praha nebo Štýrský Hradec.

³⁸⁵ K jeho osobnosti podrobněji srov.: Franz MARTIN: Salzburger Fürsten in der Barockzeit, Salzburg 1982, 142-164; Karl KLAMMINGER: Johann V. Ernst Graf von Thun (1679-1687), in: Karl AMON (Hg.) Die Bischöfe von Graz-Seckau 1218 bis 1968, Graz 1969, 312-316; Franz ORTNER: Salzburger Bischöfe in der Geschichte des Landes (696-2005), Frankfurt am Main 2005, 240-245.

³⁸⁶ Neobjevuje se mezi studenty v Salcburku ani Ingostadtu.

³⁸⁷ JUFFINGER / BRANDHUBER 2008, 50.

v salcburské kapitule a s malým odstupem mu Václav dopomohl ke stejné prebendě i v Pasově. V roce 1677 byl Jan Arnošt vysvěcen na kněze a své primice slavil v Děčíně.³⁸⁸ V prosinci roku 1679 byl Guidobaldovým nástupcem salcburským arcibiskupem Maxem Gandolfem Kuenburgem jmenován knížetem-biskupem v Seckau,³⁸⁹ čímž zároveň získal úřad generálního vikáře Dolního i Horního Štýrska a Vídeňského Nového města. Dne 30. června 1687 jej pak salcburská kapitula zvolila arcibiskupem.³⁹⁰

Období jeho vlády je spojené s dalším rozkvětem Salcburku a bývá označováno za „druhou barokizaci“ města. Jan Arnošt ve své velkolepé stavební politice financované částečně z velkých příjmů plynoucích z účasti na podnikání Východoindické společnosti, navázal na svého předchůdce Kuenburga, který v roce 1685 povolal do Salcburku architekta Giovanniho Gaspara Zuccalliho (1667-1717).³⁹¹ Ten dvojicí svých kostelů sv. Kajetána a sv. Erharda uvedl do města vrcholně barokní architekturu.³⁹² V roce 1689 byl sice Zuccalli jmenován do funkce salcburského dvorního architekta a zemského stavitele, nicméně arcibiskup Thun záhy získal do svých služeb umělce, který Zuccalliho při dvorních objednávkách zcela zastínil. Byl jím vídeňský architekt Johann Bernhard Fischer z Erlachu (1656-1723), který první zakázku pro Salcburk dodal ve stejném roce. Jednalo se o plán úpravy a výrazného rozšíření zahrady při zámečku Mirabell na pravém břehu Salzachu, v němž mladý projektant výborně využil i své primární školení. Původně se vyučil sochařem a k architektuře se přiklonil až v době svého dlouhého římského pobytu mezi lety 1670-1686. Nejprve ji studoval u „Giovanniho Paola Tedesca“, tedy Johanna Paula Schora (1615-1674) a později pracoval v okruhu Gian Lorenza Berniniho (1598-1680). Poté co v osmdesátých letech působil v Neapoli ve službách neapolského vícekrále, vrátil se v roce 1686 do Štýrska a následujícího roku se usadil ve Vídni. Zde jako „žák“ Berniniho vzbudil téměř okamžitě pozornost mezi stavebníky z aristokratické společnosti a stal se učitelem architektury mladého následníka trůnu Josefa I. K jeho

---

³⁸⁸ ORTNER 2005 (pozn. 386) 240.

³⁸⁹ V roce 1687 se seckauského biskupství vzdal a na uvolněné místo později jmenoval svého příbuzného z tyrolské větve Rudolfa Josefa Thuna.

³⁹⁰ Ibidem.

³⁹¹ K jeho osobnosti a dílu srov.: Hansjörg WEIDENHOFER: Giovanni Gaspare Zucalli (um 1654-1717). Sein Leben und Zuschreibung von Bauten in Salzburg, in: *Ars Bavarica* 61/62, 1990, 29-78.

³⁹² Obě stavby byly zahájeny v roce 1685 a dokončeny až v devadesátých letech.

prvním domácím objednatelům se vedle Jana Adama Ondřeje z Lichtensteinu (1662-1712) nebo Michaela Jana Althana (1643-1702) připojili i Jan Arnošt s Maxmiliánem, kteří v následujícím desetiletí pověřili Fischera velkým množstvím návrhů, a to jak staveb, tak jejich prvků a zařízení. Jeho tvorba dovedně kombinující vlivy římského baroku s francouzským klasicismem zjevně plně odpovídala osobnímu vkusu obou zmíněných bratrů.

Nejvýraznější možnost uplatnění poskytl Jan Arnošt Fischerovi přímo v Salcburku, kde byla podle jeho návrhů vystavěna v devadesátých letech hned čtveřice kostelů, což jak správně upozorňuje H. Lorenz, je velmi výjimečná záležitost.³⁹³ Kongeniální spojení Jana Arnošta v roli stavebníka a Fischerovy tvůrčí invence trvale připomíná kostel Nejsvětější Trojice, univerzitní kostel Neposkvrněného početí P. Marie, špitální kostel sv. Jana a kostel sv. Marka při klášteře uršulinek. Pátá sakrální stavba byla vybudována mimo Salcburk. Jedná se o poutní kostel v Kirchentalu nedaleko městečka Lofer. Fischerovy návrhy se neomezily pouze na sakrální architekturu. Z oblasti profánní je nutné připomenout jeho projekt pro stavbu skalní jezdecké školy, portálu dvorních stájí a především podobu zámečku Kleßheim na předměstí Salcburku. Fischer do Salcburku dodával plány a v rámci svých kontraktů upravených povinností do města zajížděl k občasným vizitacím a konzultacím. Vedení staveb bylo svěřeno nejspíše zdejšímu stavebnímu úřadu.³⁹⁴ Salcburk se díky architektonické proměně na přelomu 17. a 18. století začal nazývat „německým Římem“ či „Římem severu“ a hlavní iniciátor tohoto procesu se nechal na grafickém listu v roce 1699 programově oslavit jako velkorysý stavebník.³⁹⁵

---

³⁹³ Hellmut LORENZ: Der Architekt Johann Bernhard Fischer von Erlach (1656-1723) – seine Augtraggeber und seine Reisen, in: POLLEROß 2004 (pozn. 232) 70.

³⁹⁴ Ibidem.

³⁹⁵ Ikonografický rozbor grafického listu. Srov.: KRPÁLKOVÁ 2010, 25-26.

16. Jan Arnošt Thun a jeho fundace

Nejstarší realizaci podle Fischerova návrhu z roku 1689, vybudování vrcholně barokní zahrady při zámečku Mirabell, můžeme přímo označit za thunský rodinný podnik. Jako spoluzadavatel je v tomto případě vedle arcibiskupa uváděn také Maxmilián. Důležitou složku účinnu zahradní kompozice představovala plastická výzdoba zadaná již v roce 1690 skupině salcburských sochařů. Zkušený sochař Bartolomäus von Obstall, působící ještě v Guidobaldových službách, postupně vytvořil šestnáct figur antických bohů a bohyň pro osazení balustrády u zámecké budovy a osm postav tritonů. Další z umělců oslovených v této souvislosti byl Otávio Mosto (1659-1701). Tento sochař a štukatér pocházející z Padovy provedl na

objednávku maršálka Maxmiliána Thuna nejprve čtveřici soch personifikujících roční období a čtyři monumentální sousoší zosobňující čtyři elementy.³⁹⁶ V následujícím roce začal Mosto podle Fischerových návrhů práce na skupině trpasličích figur, na nichž se podílela také dílna salcburského sochaře Bernarda Mandla.³⁹⁷ Jiná objednávka směřující k tomuto umělci následovala v roce 1693, kdy Jan Arnošt pověřil Mosta štukovou výzdobou thunovské pohřební kaple sv. Františka, kterou o tři léta dříve založil v salcburském františkánském kostele Panny Marie. Na arcibiskupovu objednávku vznikla v devadesátých letech také dvojice výrazných soch apoštolských knížat určených před vchod do salcburského dómu nesoucí na soklech thunské erby.

Malířskou výzdobu zmíněné rodové kaple u františkánů svěřil její fundátor v roce 1693 Johannu Michaelu Rottmayrovi (1654-1730), rodákovi z blízkého Laufenu an der Salzach, který se po dlouhém benátském pobytu v dílně Johanna Carla Lotha vrátil přes Pasov do rodného kraje. V roce 1689 se stal dvorním malířem Jana Arnošta, jenž jej pověřoval vedle malby pláten i prováděním nástěnných maleb, jak ukazuje sál karabiniérů arcibiskupské rezidence, malby ve Skalní jízdárně či kupole salcburského kostela Nejsvětější Trojice. Její výmalba v roce 1697 byla malířovým posledním dílem pro Jana Arnošta, po němž Salcburk definitivně opustil a odešel do Vídně.

Jan Arnošt se vedle salcburských staveb finančně podílel i na sakrálních projektech svých bratrů v Čechách. Jeho nejvýraznější pozornost patřila Děčínu, kde byl spolu s Maxmiliánem stavebníkem zdejšího kostela Povýšení sv. Kříže. Vedle děčínského kostela Jan Arnošt finančně podpořil také stavby a výbavu zdejší loretánské kaple, mariánských kaplí v Klášterci nad Ohří a zámecké kaple sv. Romedia v Cholticích. Pro další provoz kaplí pak ustanovil četné nadace.

Jan Arnošt zemřel 20. dubna 1709 na mozkový nádor. H. Slavíčková uvádí, že arcibiskup trpěl oční chorobou, která mezi lety 1695-1702 způsobila úplnou ztrátu

---

³⁹⁶ Za roční období představovaná Florou, Cererou, Pomonou a Vestou, bylo vyplaceno po 200 zlatých za jednu sochu, u pak 500 zlatých za každou. Oheň je symbolizován Aeneem zachraňujícím Anchísa a Askánia z Tróje, vzduch dvojicí Herakla a obra Antaia, země Únosem Proserpiny a voda únosem Heleny. Srov.: Friederich PIRCKMAYER: Notizen zur Bau-und Kunstgeschichte Salzburg, Salzburg 1903, 46.

³⁹⁷ Günther. G. BAUER: Salzburger Barockzwerge. Das barocke Zwergentheater des Fischer von Erlach im Mirabellgarten zu Salzburg, Wien 1989, 5.

zraku,³⁹⁸ což by s nádorovým onemocněním skutečně mohlo souviset. Jeho tělo bylo uloženo do krypty salcburského dómu. Ačkoliv v roce 1690 fundoval rodovou pohřební kapli u františkánů, bylo srdce podle jeho přání uloženo v salcburském kostele Nejsvětější Trojice a vnitřnosti ve špitálním kostele sv. Jana.³⁹⁹ Stejně jako Guidobalda i Jana Arnošta zde připomíná epitaf umístěný na pravé straně bočního oltáře Panny Marie Sněžné. Koncepčně je řešen obdobně jako v případě staršího bratra.

5.2. Světští stavebníci a objednatelé

Důležitý stimul pro umělecké objednávky Michaela Osvalda představovala také stavebnická a objednatelská aktivita dvojice bratrů, kteří našli své uplatnění ve světské oblasti. Analogie nacházíme především v typech staveb, které vznikaly prakticky ve stejné době, a které i s ohledem na geografickou blízkost a rodinné vazby nepochybně Michael Osvald osobně znal nebo o nich byl alespoň dobře informován. Zvláště rozsáhlá stavební činnost a umělecké objednávky svěřované četným prominentním umělcům, kterými proslul bratr Maxmilián, hrály nepochybně významnou inspirační roli, skrývající možná i určitou dávku sourozeneckého soutěžení.

5.2.1. Jan Maxmilián (1638-1701)

Maxmilián se narodil jako první syn ze svazku Jana Zikmunda s Annou Markétou 19. srpna 1638. Stejně jako ostatním bratrům i jemu se dostalo univerzitního vzdělání, když studoval spolu s bratrem Františkem Zikmundem od roku 1655 obojí právo v Ingolstadt. O rok později jsou již oba zaznamenáni jako studenti salcburské univerzity. Maxmilián se poprvé oženil v únoru 1664 s Marií Františkou Emerentianou (†1679), dcerou hraběte Kryštofa z Lodronu a Kateřiny ze Spauru. Nevěsta byla sestrou první manželky Michaela Osvalda Alžběty a získat její

---

³⁹⁸ SLAVÍČKOVÁ 1998, 57. V roce 1705 ustanovil pro správu arcidiecéze svým koadjutorem salcburského dómského děkana a v té době již i vídeňského biskupa Františka Antonína Harracha (1665-1727), který se stal v roce 1709 jeho nástupcem.

³⁹⁹ ORTNER 1995, 244.

ruku představovalo neobyčejně komplikovaný proces.⁴⁰⁰ Z jejich svazku se v letech 1664 až 1678 narodilo celkem devět dětí, z nichž se pouze dvě dožily dospělosti.⁴⁰¹ Druhé manželství Maxmilián uzavřel v srpnu 1680 s Marií Magdalénou (1659-1687), dcerou Hartmanna knížete z Lichtensteinu a Sidonie Alžběty Salm-Reifferscheidové. Dala mu šest dětí, z nichž se dospělosti dožila pouze dcera Marie Magdaléna a syn Jan František Josef, který se stal v budoucnu jediným pokračovatelem české linie rodu.⁴⁰² Do třetího manželství vstoupil v listopadu 1688 s Marií Adelheidou (†1748), dcerou Jana Maxe hraběte z Preysingu a Anny Marie z Törringu. V manželství se narodil pouze jeden potomek, syn Jan Arnošt Josef Kajetán.⁴⁰³

Ačkoliv byl Maxmilián vlastníkem rozsáhlé pozemkové držby v Čechách, jeho kariéra byla orientována, na rozdíl od Michaela Osvalda, na Vídeň a v pozdějších letech především na Salcburk. V roce 1665 jej Leopold I. jmenoval císařským komorníkem a zároveň jej vyslal s poselstvím ke své nastávající nevěstě španělské infantce Markétě Marii Terezií, dceři krále Filipa IV.⁴⁰⁴ Maxmiliánovu významnou pozici u Leopoldova dvora i přízeň, kterou mu panovník zachoval, dokládá skutečnost, že v únoru 1693 byl Maxmilián jmenován tajným císařským radou a císař mu také dopomohl k titulu rytíře řádu Zlatého rouna, který získal od španělského krále Karla II. v roce 1696, spolu s právem užívat titul don.

Vzápětí po nástupu do funkce salcburského arcibiskupa v roce 1687 jej Jan Arnošt jmenoval svým dvorním maršálkem, což bylo důležité především s ohledem na finanční stránku věci. Z této funkce a beneficií, která novopečený arcibiskup spojil s českými rodovými majetky, plynuly totiž do Maxmiliánova rozpočtu nemalé zisky, které bylo možné obratem použít také pro rozsáhlé stavební podnikání a uměleckou objednávku na jeho vlastních majetcích.⁴⁰⁵ Výrazněji se tím také prohloubilo

---

⁴⁰⁰ Podrobněji srov.: JUFFINGER / BRANDHUBER 2008, 46-48.

⁴⁰¹ Dcera Marie Anna Leopoldína (1664-1730), provdaná v roce 1693 za Antonína hraběte z Montfortu, Bregenzu, Tettmangu a Argenu, a syn Jan Maxmiliána Ondřej Arnošt (1673-1701), který se v roce 1696 oženil s Marií Terezií ze Šternkerku. Srov.: THUN 1925, St. XI.

⁴⁰² Anna Magdaléna (1684-1744) vstoupila do kláštera na Nonnberku v Salcburku, Jan František Josef (1686-1720) se věnoval správě thunských majetků, především jako držitel kláštereckého fideikomisu.

⁴⁰³ Jan Arnošt Josef Kajetán (1694-1717) stál po otcově smrti v čele děčínského a choltického fideikomisu.

⁴⁰⁴ Při svatebním banketu ve Vídni 12. prosince 1666 údajně panovník přislíbil Maxmiliánovi povýšení do stavu říšských knížat. Ten však měl odpovědět, že je radši bohatým hrabětem než chudým knížetem. Srov.: LEGIS-GLÜCKSELIG 1866, 51.

⁴⁰⁵ SLAVÍČKOVÁ 1998, 55.

propojení Salcburku a českých thunských center. V Salcburku jsou s Maxmiliánem spojeny některé ze staveb jeho bratra, např. výstavba poutního kostela v Kirchenthalu u Lofern či již zmíněná mirabellská zahrada.

Vlastní objednavatelskou aktivitu pak Maxmilián plně rozvinul v Čechách. Lze ji rozdělit do dvou časových úseků. V prvním z nich patřila jeho hlavní pozornost Děčínu, který mu připadl v rámci dědictví po otci, a ve druhém pak budování okázalého pražského sídla na Malé Straně. Barokní proměnu Děčína, kterou Maxmilián zahájil ve druhé polovině šedesátých let, je nutné chápat jako postupnou dalekosáhlou proměnu rezidenčního města, která u nás v této době nemá adekvátní obdobu. Do té doby značně izolovaný středověký hrad, adaptovaný v 16. století pány z Bünau, byl důmyslně propojen s městským organismem, který začaly ovládat nově zbudované architektonické dominanty. J. Synecký hovoří v této souvislosti o přímé inspiraci urbanistickým pojetím barokního Říma a Salcburku.⁴⁰⁶

Prvotní zájem mladého stavebníka se z pochopitelných důvodů upnul k adaptaci panského sídla v Děčíně, který se stal po zbytek života jeho hlavní mimopražskou rezidencí. Stavební práce byly zahájeny ve druhé polovině šedesátých let, kdy došlo k zahájení výrazné přestavby vybraných částí děčínského hradu. Zatímco západní část za Orlím příkopem, představovaná středověkou stavbou s renesančními úpravami 16. století, byla ponechána bez větších změn, došlo k výrazné přestavbě čtyřkřídlého renesančního zámku ve východní části areálu. Za zmínku stojí především vybudování dvoupodlažní luxusně vybavené konírny, která odrážela velkou zálibu stavebníka v chovu koní. Dobovou podobu části interiérů zámku dokládají popisy B. Balbína a M. Voigta, které shodně hovoří o zdejších mobiliáři s velkým obdivem. Osobu stavebníka zámku dodnes připomíná východní edikulový portál doplněný datací 1674, Maxmiliánovým monogramem a dvojicí erbů Thunů a Lodronů. Nově pojatou příjezdovou cestu k zámku zajistila tzv. Dlouhá jízda, téměř 300 m dlouhý stoupající koridor, ohraničený po obou stranách zdí, jehož náročné budování spojené s lámáním cesty do rostlé skály trvalo 15 let.⁴⁰⁷

---

⁴⁰⁶ Jakub SYNECKÝ: Architektura a urbanismus 17. století v Děčíně, Děčínské vlastivědné zprávy, 2 – III, 1992, 20.

⁴⁰⁷ KRPÁLKOVÁ 2010, 66.

17. Děčín

S chovem hraběcích koní úzce souviselo vybudování kryté jízdní a střelnice v prostoru jižního svahu předzámčí. Na opačné straně severního svahu pak byla založena menší, tzv. Růžová zahrada. Jedná se o obdélně koncipovaný prostor při severní zdi Dlouhé jízd, jehož charakter je určen výraznou architektonickou složkou a její sochařskou výzdobou. V ní byla vybudována stavba sally tereny, trojice vyhlídkových pavilonků a neobvyklá stavba gloriety. Stavba sally tereny je věnována do roku 1672. Její dochovaná iluzivní malířská výzdoba nese v hlavním poli výjev Helia, který na svém voze vyjíždí na pouť po nebeské klenbě. Dále se zde oblibitně objevují thunské a lodronské erby. Malby z roku 1678 byly atribuovány

Giuseppe Bragallimu.⁴⁰⁸ Další dominantní stavbu představuje glorieta koncipovaný jako patrová budova s baldachýnovým vyhlídkovým útvarem umístěným na terase. Zároveň je v glorieta umístěn přístup do kryté dlouhé chodby, vedoucí na panskou oratoř kostela Povýšení sv. Kříže. Zahrada se dočkala také bohaté plastické výzdoby, patrně v letech 1682-1683, kterou dodala dílna Abrahama Kitzingera. Její značná část v podobě mytologických postav je zde dodnes zachována.⁴⁰⁹ Nejrozlehlejší zahrada pak byla založena severně od hradního areálu v sousedství a výškové úrovni města. Prostřednictvím dlouhého schodiště byla spojena s budovou sally terreny, zatímco bránou a vysokou zdí byla oddělena od sousední městské zástavby. Členěna byla do dvou parterů a vybíhala podél skalního ostrohu až téměř k labskému břehu. Dnes zaniklý prostor byl doplněn několika vodními díly, jejichž vrcholem měla být monumentální fontána navržená Fischerem z Erlachu snad v roce 1691. V zachovaném nákresu byla fontána tvořena kašnou ve tvaru obrovské mušle umístěné na umělém skalisku a zdobené řadou figur a zvířat, včetně thunského erbovního jednorožce. Inspirací pro zadavatele mohla být v tomto případě salcburská Rezidenční kašna dokončená v roce 1660, případně Fischerova brněnská kašna na Zelném trhu. Ačkoliv byly kamenické práce zahájeny a došlo k vytesání obří mušle, celek nebyl nikdy realizován.

Prostředí svého rezidenčního města hrabě doplnil ve druhé polovině šedesátých let stavbou loretánské kaple umístěné zcela mimořádně do prostoru děčínského náměstí. Maxmilián kapli založil podle přání svého zesnulého otce.⁴¹⁰ Volba exponovaného prostoru náměstí souvisela se záměrem zřídit při kapli rodovou hrobku děčínských Thunů. Z architektonického hlediska se jednalo o jednoduchý pilastrový typ lorety bez vnější figurální výzdoby.⁴¹¹ V nárožích balustrády byla ale umístěna čtveřice vysokých sloupů nesoucích sochy. Kapli vysvětil v roce 1670 stavebníkův bratr Václav. Finálním doplňkem děčínského barokního organismu se stala stavba kostela sv. Kříže založeného v místech staršího

---

⁴⁰⁸ Podrobně k výmalbě sally terreny srov.: Martin MÁDL: Giuseppe Bragalli and Bolognese ceiling painting, *Umění LIX*, 2011, 366–368.

⁴⁰⁹ Podrobný výčet srov.: KRPÁLKOVÁ 2010, 73-75.

⁴¹⁰ Jan BUKOVSKÝ: *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*, Praha 2000, 129, pozn. 16.

⁴¹¹ Santa Casa byla odstraněna v roce 1885 a všechny ostatky Thunů byly přeneseny do kostela sv. Kříže.

kostelíku stejného zasvěcení.⁴¹² H. Ramisch uvádí, že když v roce 1687 hledali Maxmilián s Janem Arnoštem, kterého je možné právem považovat za spoluiniciátora stavby, vhodného autora návrhu, obrátili se prý na doporučení Maxmiliánova švagra Antonína Floriána z Lichtensteinu na jeho „Hausarchitekta“ Jana Bernharda Fischera z Erlachu, který se právě usadil ve Vídni.⁴¹³ Fischerovo autorství návrhu kostela ovšem není možné pramenně doložit.⁴¹⁴ Čeští badatelé jeho autorství zpravidla odmítají.⁴¹⁵ Ať už ale kostel navrhl kdokoliv, je zjevné, že jeho výrazové řešení a působení je v českém prostředí ojedinělým importem, který má blíže k architektuře Salcburku než k soudobé produkci českých zemí.⁴¹⁶ Kostel je jednododní s přízdními pilíři, s vloženým transeptem a s výraznou kupolí nad křížením. Nad bočními kaplemi probíhá průchozí pás empor. Plastickou výzdobu kostelního průčelí prováděla opět dílna severočeských Kitzingerů a František Preiss (1660-1712). Původní mobiliář byl zničen požárem v roce 1749, s výjimkou mramorového hlavního oltáře ve tvaru mohutného kříže z roku 1691, umístěného na mense. Tuto mensu provedl pražský kameník Santin Aichel,⁴¹⁷ sochařskou výzdobu v podobě mramorových figur dodal současně Ottavio Mosto.⁴¹⁸ K vysvěcení kostela došlo 15. srpna 1691. Slavnostní akt provedl Jan Arnošt, jak připomíná erb a nápis umístěný na průčelí nad erbem stavebníka Maxmiliána, neobvykle spojeným s trojicí erbů manželů.

Ačkoliv urbanistická úprava Děčína a zámeckého areálu probíhající v šedesátých až devadesátých letech představovala dlouhodobý a náročný úkol, chybí nám bohužel jména navrhujících architektů, kteří se na ní podíleli. Pokud se jí

---

⁴¹² Ke kostelu srov.: Miloš VAVREČKA: Děkanský kostel Povýšení sv. Kříže v Děčíně (diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze), Praha 2010.

⁴¹³ Prvotní kontakt Fischera s Lichtensteiny, konkrétně s Janem Adamem Ondřejem (1662-1712), je doložen až v následujícím roce 1687 případně 1688, kdy architekt navrhl budovy stájí na zámku v Lednici. Zúčastnil se i soutěže na podobu Lichtensteinského zahradního paláce na předměstí Vídně v Rossau, ale projekt byl svěřen Domenicu Egidiu Rossimu a Fischer vyprojektoval pouze podobu zahradního belvederu.

⁴¹⁴ H. Ramisch zároveň považuje za možné, že se Fischer zúčastnil svěcení kostela v roce 1691 a dostal se tak prvně do styku s Janem Arnoštem, což je nutné odmítnout. Srov.: RAMISCH 2001, 40. Dále srov.: Idem: Die Kirche zum hl. Kreuz in Tetschen (Decin nad Labem), ein früheres Werk des Johann Bernard Ficher von Erlach, Das Münster 49, 1996, 98-108.

⁴¹⁵ Fischerovo autorství odmítl i Hans Sedlmayr, který považuje za navrhujícího architekta J. B. Matheye. Srov.: Hans SEDLEMAYR: Johann Bernard Fischer von Erlach, Wien 1976, 61.

⁴¹⁶ S tím konvenuje i názor J. Syneckého, který navrhuje hledat východisko autora v Salcburku před Fischerovým uměleckým vystoupením. SYNECKÝ 1992 (pozn. 406) 27.

⁴¹⁷ Věra NAŇKOVÁ: Aichel, Santino, in: VLČEK 2004 (pozn. 55) 12.

⁴¹⁸ Václav VANČURA: Ottavio Mosto, Umění XLIII, 1995, 352.

formou návrhů mohl zúčastnit Fischer z Erlachu, stalo se tak až na jejím úplném konci. Hrabě Maxmilián se musel v předchozích více než dvaceti letech obracet na jiné umělce, kteří především v případě netradičního propojení zámku s městem a dokonalého využití členité terénní situace panského sídla prokázali výraznou invenci i pokročilou znalost moderní architektury přesahující rámec českých zemí. O jejich jménech se ale bohužel můžeme prozatím pouze dohadovat.

V polovině devadesátých let, po dokončení děčínských staveb, se Maxmiliánova stavebnická pozornost obrátila na Prahu. Svou zdejší uměleckou objednávkou posledních let svého života výrazně přispěl k nové orientaci pražských objednavatelů odrážející se v přechodu od raného baroka k jeho vrcholné fázi. Za jedno z médií této transformace je možné právem považovat Maxmiliánův malostranský palác čp. 176 v dnešní Sněmovní ulici,⁴¹⁹ jehož budování zahájil v roce 1695. Datum zahájení velkolepé stavby oprávněně vzbuzuje otázku, jakým způsobem byl tento krok podmíněn smrtí a odkazem Michaela Osvalda. Domníváme se, že důležitým impulzem pro Maxmiliána byla především skutečnost, že reprezentativní, byť ne zcela dokončený, hradčanský palác připadl bratrovi Konstantinu Romediovi. Zisk výnosného kláštereckého fideikomisu ale zároveň umožnil Maxmiliánovi vlastní stavbu, k jejíž realizaci a nákladnému vybavení tak mohl přizvat přední umělce své doby. Důkazem dobré finanční situace stavebníka je dynamika s jakou rozměrná stavba rostla, projevující se také v rychlosti jejího uměleckého vybavování. Navíc mu v rámci fideikomisu připadl i bratrův blízký „Lesliovský“ palác čp. 180 spolu s domem čp. 172 v dnešní Thunovské ulici využívaný následně jako hospodářské prostory. Potřebu odpovídajícího pražského sídla a nádheru jeho vybavení zřejmě také z části stimulovala skutečnost, že Maxmiliánovi byl císařem přislíben řád Zlatého rouna, což ještě vystupňovalo nároky na reprezentaci osoby jeho budoucího nositele.

Jako staveniště rozsáhlého paláce využil Maxmilián čtveřici starších domů, které postupně od roku 1650 získala jeho matka Markéta Anna. Sám Maxmilián k nim ještě v roce 1694 přikoupil nárožní dům od Ludmily Františky z Kolowrat a v následujícím roce nechal zahájit stavební práce. Stavbu paláce vedl Jakub Antonín

---

⁴¹⁹ Dnešní budovy Poslanecké sněmovny ČR. Thunové prodal požárem poškozený palác českým stavům v roce 1799. Na počátku 19. století došlo k jeho klasicistní úpravě.

Achcynger zachycený i na dalších thunských stavbách.⁴²⁰ Otázkou ale opět je, kdo byl návrhatelem projektu. V minulosti se objevily pokusy připsat projekt paláce J. B. Matheyovi nebo J. B. Santinimu, které ovšem byly odmítnuty. Vzhledem k době výstavby a Fischerově doloženému pražskému pobytu v červnu 1695 se nabízí možnost, že autorem návrhu paláce či alespoň některých jeho prvků, mohl být právě on.⁴²¹ Absence plánů či kontraktu a výrazná klasicistní úprava budovy ovšem neumožňují provést v této záležitosti jednoznačné rozhodnutí. Stavba paláce a jeho umělecká výbava si vyžádala sumu 48 669 zlatých, k nimž ovšem nejsou připočteny některé další výdaje na vnitřní úpravy a vybavení.⁴²²

Jedním z vrcholů umělecké výzdoby paláce byla výmalba hlavního sálu provedená v roce 1696 J. M. Rottmayrem za 3500 zlatých. Horentní sumě odpovídal rozměr malby, která se v duchu soudobých tendencí obsahově „roztekla“ po celém stropě a stěnách sálu. Bohužel nedochované iluzivně pojaté výjevy z Trojské války jsou tak jedním z prvních příkladů vrcholně barokní nástěnné malby v Praze.⁴²³ K dalším umělcům zachyceným v účtech patřili malíř Jan Rudolf Bys, sochař František Preiss, pozlačovač Petr Andreas Koch a štukatéři Tomasso Soldatti, Rochus Bayer a Giovanni Pietro Palliardi. Jak dokládá L. Slavíček, hrabě Maxmilián věnoval také velkou pozornost vybavení paláce luxusním, často z Vídně či Itálie importovaným mobiliářem.⁴²⁴

Maxmilián zemřel 9. července 1701 v Salcburku. Jeho ostatky byly převezeny do Děčína a uloženy do loretánské kaple. V roce 1855 byly pak po zrušení lorety přeneseny spolu do kostela Povýšení sv. Kříže.

---

⁴²⁰ Věra NAŇKOVÁ: Fischer z Erlachu v Thunovské korespondenci, *Umění* XXXI, 1983, 334. Autorka uvádí jeho účast na stavbách v Děčíně, Klášterci a na malostranském domě čp. 180. Achcyngerova životní data známa nejsou.

⁴²¹ Fischerovo autorství se předpokládá minimálně u dvojice dochovaných vstupních portálů, vytvořených Santinem Aichlem, které výrazně konvenují s Fischerovou tvorbou ve vídeňském prostředí.

⁴²² NAŇKOVÁ 1983 (pozn. 420) 334.

⁴²³ Ke kontaktům Maxmiliána Thuna s Rottmayrem srov.: Lubomír SLAVÍČEK: Johann Michael Rottmayr und Graf Maxmilian Thun: Neue Erkenntnisse zur Provenienz der Gemälde Rottmayrs Paintings, *Opuscula Historiae Artium*, 2006, 23-42.

⁴²⁴ Podrobněji srov.: SLAVÍČEK 2007b (pozn. 33) 193-206.

5.2.2. Romedius Konstantin (1641-1700)

Třetí syn z posledního manželství Jana Zikmunda s Markétou Annou, roz. z Ottingen-Baldern, byl pokřtěn po sv. Romediovi, světci, jehož kult byl rozšířen na majetcích Thunů ve Vall di Non. Narodil se 2. března 1641 a na rozdíl od většiny svých sourozenců se nestal duchovním.⁴²⁵ O průběhu jeho edukace nejsme informováni, ale vzhledem k jeho pozdějšímu uplatnění lze konstatovat, že prošel obdobným vzdělávacím procesem jako jeho starší bratři, byť se s jeho jménem v matrikách tradičních „thunských“ univerzit neseťkáváme. Konstantin Romedius se oženil 25. listopadu 1669 v Praze u sv. Mikuláše na Malé Straně s Barborou Františkou, dcerou hraběte Karla ze Salmu a Neuburgu a Alžběty, rozené hraběnky z Tübingen.⁴²⁶ Z tohoto svazku vzešla trojice potomků, z nichž první dva zemřeli ihned po porodu. Dospělosti se tak dožil pouze syn Romedius Jan František (1683-1719).

Konstantin Romedius našel své uplatnění nejprve v armádě, později pak v zemské službě i při správě zděděné části rodového majetku. S jeho jménem se setkáme na pozici hejtmana Chrudimského kraje, od roku 1689 až do své smrti v roce 1719 pak zasedal v kolegiu českých místodržících. Z hlediska dvorských funkcí byl Konstantin Romedius jmenován „za zásluhy v bojích s Turky“ císařským komorníkem a později také císařským tajným radou.⁴²⁷ Jako hospodář se soustředil na správu zděděného panství Choltice ve východních Čechách v blízkosti Přelouče, které získal spolu s tyrolským Castelfondem v rámci dělení otcovského majetku.⁴²⁸ Zatímco ostatní bratři spojením majetků vytvořili na počátku sedmdesátých let dva velké rodové majoráty, Konstantin Romedius zůstal téměř zcela stranou tohoto procesu. Ačkoliv bývá nesprávně označován za zakladatele či prvního držitele třetího thunského fideikomisu, jeho panství Choltice a Castelfondo byly za jeho života alodním majetkem.⁴²⁹

---

⁴²⁵ Byť i zde tato varianta na počátku šedesátých let přicházela v úvahu, jak dokládá jeho zájem o kanonikát určený pro Jana Arnošta. Srov.: JUFFINGER / BRANDHUBER 2008, 46.

⁴²⁶ THUN 1925, St. XI.

⁴²⁷ WURZBACH 1882, 34.

⁴²⁸ Konstantin Romedius v roce 1683 uvažoval o prodeji tyrolských majetků tamním příbuzným z důvodu komplikované správy. LEGIS-GLÜCKSELIG 1866, 52.

⁴²⁹ V roce 1719 Choltice prodala vdova po Romediovi Janovi Marie Josefa, roz. z Valdštejna, za 250 000 zlatých Václavu Chotkovi z Chotkova, který je prodal Františku Norbertovi z Trautmansdorfu. Od něj je pak v roce 1732 koupila vdova po Janu Františku Josefovi Thunovi Filipína roz. z Harrachu za

Oproti Michaelu Osvaldovi a Maxmiliánovi byla hmotná základna Konstantina Romedia výrazně menší,⁴³⁰ ovšem i přesto se v intencích svých možností zařadil po bok svých bratrů na poli uměleckých objednávek. Hlavním dokladem je novostavba zámku v Cholticích s unikátní zámeckou kaplí. Nový raně barokní zámek nahradil notně zchátralou gerštofovskou renesanční tvrz, která nebyla panstvem obývána od počátku dvacátých let a za třicetileté války byla opakovaně vydrancována. Kdy přesně byla jeho výstavba zahájena, je sporné. V literatuře se objevuje jako nejranější datum konec šedesátých let,⁴³¹ torzovitě dochované prameny však ukazují spíše na léta sedmdesátá.⁴³² Část autorů uvádí zahájení prací až v následujícím deceniu.⁴³³ Na stejně nejisté půdě stojíme v otázce autorství zámeckého komplexu. Opakovaně je zmiňován „Rossi da Lucca“, jehož účast ovšem není pramenně podložena. V osmdesátých letech na štukové výzdobě choltické kaple pracoval jinak neznámý Antonio Nuvolone, označený ve svinčanské matrice v roce 1684 jako „*magister fabricae*“ a v roce 1686 jako „*baumister*“.⁴³⁴ A. Jirka kdysi navrhol připsání projektu J. B. Matheyovi, což ovšem většina badatelů odmítla.⁴³⁵ Stavba zámku, původně koncipovaného jako patrová trojkřídlá budova s čestným dvorem, nebyla dokončena v plném rozsahu. Vybudováno bylo pouze kompletní západní křídlo a větší část jižního obsahujícího osmibokou zámeckou kapli zasvěcenou stavebníkovu osobnímu patronovi sv. Romediovi.⁴³⁶

---

celkovou sumu 260 000 zlatých. Choltice byly do achleutenského fideikomisu inkorporovány až v roce 1749. Srov.: SKŘIVÁNEK 1970, X.

⁴³⁰ Panství Choltice tvořil 1 městys a 15 vesnic a ve druhé polovině 17. století je zde zaznamenáno 60 berně osedlých. Srov.: DOSKOČIL 1953, 282.

⁴³¹ KRPÁLKOVÁ 2010, 88.

⁴³² VLČEK 2001 (pozn. 54) 271.

⁴³³ FIALA 1989 (pozn. 52) 158.

⁴³⁴ Věra NAŇKOVÁ: Nuvolone, Antonio, in: VLČEK 2004, 456.

⁴³⁵ Srov.: Antonín JIRKA: J. B. Mathey und einige Fragen der böhmischen Architektur um 1700, in: Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity (=Studia minora facultatis philosophicae universitatis brunnensis F 16), 1972, 146-147; Věra NAŇKOVÁ: Na okraj dvou článků o barokní architektuře v Čechách, Umění XXIV, 1976, 124.

⁴³⁶ Srov.: JOCHAM 1861 (pozn. 74) 49-53. Sv. Romedius byl zřejmě skutečně žijící osobou pocházející z rodu vlastníků tyrolského hradu Thaur v blízkosti Innsbrucku. Ačkoliv je nejčastěji přijímáno, že žil v 11. století, světecká legenda datuje jeho životní příběh do konce 4. století. Po smrti rodičů měl vykonat zbožnou pouť do Říma, cestou zpět navštívit tridentského biskupa sv. Vigila a následně se usadit jako eremita v blízkosti dnešního Sanzena na svazích Val di Non, v místech, kde došlo k umučení věrozvěstů Sicinia, Martyria a Alexandra. Později zde vzniklo Santuario San Romedio, k němuž na počátku 16. století získali od papeže patronátní právo Thunové. Romediův kult je doložen ve Val di Non již od 12. století, k jeho rozšíření mimo tridentskou a brixenskou diecézi ale nikdy nedošlo. Sv. Romedius je nejčastěji zobrazován jako poustevník s medvědem, jehož vede na ohlávce nebo na něm jede.

18. Zámecká kaple v Cholticích

Pro české země naprosto kuriózní patrocínium tyrolského poustevníka, ojedinělý ikonografický program malířské a štukové výzdoby a v neposlední řadě také její unikátní literární podklady opakovaně poutají pozornost badatelů,⁴³⁷ proto zmiňme pouze některé zajímavé momenty související úzce s naším tématem. Za autora jejího architektonického řešení označuje P. Preiss samotného hraběte Konstantina Romedia. Vychází při tom z dobového spisu choltického zámeckého kaplana, strahovského premonstráta Amada von Friedenfelse,⁴³⁸ podle něž

---

⁴³⁷ Srov.: PREISS 1970 (pozn. 35), 229-236; Idem 2008, 177-204; Wolf B. OERTER: Der Mani von Choltice, in: Vít VLNAS / Tomáš SEKYRKA (ed.): *Ars baculum vitae*. Sborník studií z dějin umění a kultury k 70. narozeninám prof. PhDr. Pavla Preisse, DrSc., Praha 1996, 127-132; Lucie ŠPALKOVÁ: *Barokní kaple sv. Romedia v Cholticích. Ikonografie vnitřní výzdoby*, Litomyšl 2004; Josef CHVOJKA: *En Romedius Thaur. Ikonografie vnitřní výzdoby zámecké kaple sv. Romedia* (bakalářská práce na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně) Brno 2009.

⁴³⁸ Amandus von Friedenfels (1644-1732) věnoval choltické kapli sv. Romediovu a jeho úzké vazbě k thunskému rodu v devadesátých letech dva tisky s bohatým grafickým doprovodem: *Gloriosus*

hraběte „*Bůh a příroda nadali zvláštním architektonickým talentem*“.⁴³⁹ Autorem mimořádně propracovaného ikonografického programu, zahrnujícího vedle četných výjevů z legendy titulárního světce, biblických výjevů ze Starého zákona, postav apoštolů a západních církevních otců také naprosto ojedinělá zobrazení osmi „*arciheretiků*“, byl královohradecký biskup Jan František Kryštof z Talmberka.⁴⁴⁰ Učený prelát ve své koncepci výzdoby bohatě uplatnil také dobově oblíbená aenigmata, anagramy a emblémy.⁴⁴¹ Vedle již zmíněného štukatéra Antonia Nuveloneho pracovali na realizaci výzdoby pokrývající všechny stěny i kupoli malíři Johann Steger a Giuseppe de Rossi.⁴⁴² Nevyjasněný zůstává podíl Antonína Martina Lublinského, který je na základě grafiky z Friedenfelsových spisů a prokázané spolupráce se Stegerem na jiných zakázkách v Cholticích předpokládán. Obraz na hlavním oltáři zachycující sv. Romedia, který vyhání ďábla z posedlého mladíka, namaloval v roce 1692 J. M. Rottmayr. Tato informace není nikterak překvapivá, pokud dodáme, že objednavatelem plátna byl Jan Arnošt Thun, který se na realizaci kaple finančně podílel a který ji slavnostně vysvětil 2. září 1692. Jeho malovaný znak je umístěn v kupoli v souboru šestnácti erbů oslavujících soudobé příslušníky rodu Thuhů a Salmů,⁴⁴³ kteří zastávali některý z vysokých církevních postů.⁴⁴⁴

Konstantin Romedius jako osoba činná v zemských vrcholných orgánech potřeboval pro své opakované pražské pobyty odpovídající zázemí, a to nejpozději od osmdesátých let. Sám sice mezi pražskými stavebníky té doby nefiguruje, ale v jejich výčtu se setkáme se jménem Konstantinovy manželky Barbory Františky, která nechala výrazně přestavět malostranský dům U Zlaté husy, jež získala v roce 1686.⁴⁴⁵ Tuto přestavbu dodnes připomíná raně barokní bosovaný portál

---

sanctus Romedius: Ex Comitibus de Tahur Andek, Et Altae Guardiae Dominis, Vallis Ananiae in Tyrolia Apostolus, Magnus Thaumaturgus, & Anachoreta... Pragae 1699; Ectypon Sumptuosae ac Magnificae Capellae Romedii: Quam Illustrissimus ac Excellentissimus Dominus Dominus Romedius Constantinus, ... In Arce Sua Choltitzensi extruxit, Pragae 1699.

⁴³⁹ PREISS 2008, 183.

⁴⁴⁰ Jan František Kryštof z Talmberka (1646-1698) byl v letech 1676-1698 třetím hradeckým biskupem. Dříve působil jako kanovník a německý kazatel u sv. Víta a zastával post probošta v kapitule Všech svatých na Pražském hradě. Údajně se jednalo o muže s fenomenální pamětí.

⁴⁴¹ Podrobněji srov.: PREISS 2008, 184-200; CHVOJKA 2009 (pozn. 427), 20-29.

⁴⁴² K výčtu umělců činných při výzdobě kaple srov.: PREISS 2008, 274-275, pozn. 24.

⁴⁴³ Manželka Romedia Konstantina Barbora Františka byla spoluzakladatelkou kaple.

⁴⁴⁴ Kompletní přehled thunovských erbů srov.: CHVOJKA 2009, 27-28.

⁴⁴⁵ Dům čp. 289, dnešní Sterneggovský palác v Lázeňské ulici 9, přestavovaný po roce 1767. Srov.: LEDVINKA / MRÁZ / VLNAS 2000, 282.

s rozeklaným segmentovým štítem a některé části interiéru. Na konci svého života se Konstantin Romedius stal majitelem dnešního Toskánského paláce, který zdědil po smrti Michaela Osvalda, čemuž je věnována pozornost na jiném místě.

Životní dráha Konstantina Romedia se uzavřela 30. dubna 1700 v Salcburku. O příčině smrti v jeho případě informování nejsme. Jeho ostatky byly patrně převezeny do Čech.⁴⁴⁶ O místě jejich uložení informace opět chybí.

---

⁴⁴⁶ THUN 1925, St. XI. Jeho manželka byla pohřbena u pražských kapucínů.

6. Michael Osvald Thun – stavebník, objednavatel a sběratel

Podtitul této kapitoly by mohl znít „V erbech orla a lva“. Stavby Michaela Osvalda Thuna byly totiž často označeny aliancí erbu Thunů a Lodronů, odkazující na první manželku Alžbětu, která hraběti stála po boku více než tři desetiletí v letech 1654-1689.

6. 1. Severočeské statky

6.1.1. Klášterec nad Ohří

V rámci sídelní strategie Michaela Osvalda Thuna představoval Klášterec nad Ohří centrum jeho největšího panství a zároveň hlavní venkovskou rezidenci držitele fideikomisu. Z toho důvodu mu byl držitelem věnován největší a nejdéletrvající zájem, což se odráží i v četnosti a významu uměleckých objednávek a jejich typologické pestrosti. Mimořádnou pozornost mu tedy budeme věnovat také my.

6.1.1.1. Stručná historická retrospektiva hlavního rezidenčního sídla Michaela Osvalda Thuna

Nejstarší dějiny Klášterce sahají do období raného středověku, kdy zde postoloprstští benediktýni někdy mezi lety 1150 až 1250 založili své probošství. V roce 1277 ho Přemysl Otakar II. zrušil a území připojil k majetku koruny. Následně bylo uděleno v léno rodu Šumburků. Teprve v polovině 14. století je písemně zmíněna zdejší sídelní aglomerace, která byla již sto let částečně opevněna. Zmínku o „*oppidu Clasterecz*“ nacházíme v kupní smlouvě z roku 1449, kdy panství Nový Šumburk, nazvané podle hradu v blízkosti dnešního města vybudovaného Vilémem ze Šumburka ve třicátých letech 15. století, koupil Vilém z Ilburka. Majetek rychle přešel do rukou Fictumů, kteří jej získali v roce 1453. V roce 1512 byl statek propuštěn z lenní závislosti. Někdy v této době zde proběhla stavba nejstaršího panského sídla, na něž se v roce 1514 přestěhoval z Nového Šumburku Kryštof Fictum. V roce 1584 se ujal panství další Kryštof, syn Volfa Dětřicha Fictuma, který panství v roce 1592 výrazně

rozšířil o vsi ležící okolo Perštejna na západ od Nového Šumberku.⁴⁴⁷ Za stavovského povstání byl tento muž zvolen jedním z direktorů za rytířský stav a podílel se autorsky na vzniku některých stavovských dokumentů, mimo jiné ospravedlňujících sesazení Ferdinanda Štýrského. Zemřel ještě v průběhu povstání, a tak byla v rámci exekuce nad vzbouřenci jeho památka prohlášena za prokletou a veškerý majetek byl zabaven.⁴⁴⁸

U nového nabyvatele vlastnických práv Kryštofa Šimona Thuna, který se pohyboval především mezi Vídní a evropskými bojišti, není možné předpokládat, že by Klášterec na delší čas navštívil. Správa někdejších fictumovských a štapachovských statků, které zakoupil současně s Kláštercem, byla ve dvacátých letech sjednocena a jejím řízením byl pověřen vrchnostenský hejtman sídlící v Klášterci. V pramenech jsou na tomto postě zaznamenáni v letech 1623-1626 Roman Kugelmann, 1626-1630 Karel Kugelmann a po delší cězuře Jan Rössler, který v letech 1643-1650 spravoval zároveň již dříve připojené panství Pětipsy.⁴⁴⁹ Až do roku 1631 se život na panství zásadně oproti předbělohorské době nezměnil, s výjimkou náboženské praxe. Obyvatelstvo městečka i okolí totiž bylo od druhé poloviny 16. století luterského vyznání. První predikant byl na kláštereckou faru uveden v roce 1577, poslední, jménem Scultetus, opustil Klášterec nuceně v lednu roku 1623.⁴⁵⁰ Následně byl před svatodušními svátky klášterecký kostel znovu vysvěcen kadaňským děkanem Janem Hagelem a zahájen tak proces rekatolizace zdejších obyvatel. Zdá se, že probíhal bez větších těžkostí a excesů známých z jiných míst. Zaznamenán není, na rozdíl třeba od sousední Kadaně, ani větší počet náboženských exulantů po roce 1628.

Výrazněji do dějin městečka zasáhly válečné události třicátých a čtyřicátých let. Po porážce Tillyho armády v září 1631 u Breitenfeldu nedaleko Lipska vpadla do Čech saská armáda. Stejně jako na thunské statky na Děčínsku i na Klášterecko dorazily saské oddíly. Obyvatelé městečko opustili a utekli před nimi do kopců nad řekou Ohří. Pro drtivou většinu z nich to byl první přímý kontakt s válkou. Následujícího roku Sasy vyhnal z Čech Valdštejn, který zde ale rozmístil své vojáky na zimní

---

⁴⁴⁷ VACHATA 1997, 7-13.

⁴⁴⁸ BÍLEK 1883, 103.

⁴⁴⁹ STURZ, nepag.

⁴⁵⁰ VACHATA 1997, 86.

kvartýr, což také zhoršilo ekonomické poměry dotčených panství. Největší pohroma pro Klášterec ale přišla o šest let později. Když byly císařské oddíly útočící v roce 1638 na Švédy shromažďující síly na saské straně Krušnohoří poraženy, došlo následujícího roku ke vpádu Banérových oddílů do českého pohraničí. Švédové obsadili klášterecký zámek a při pokusu císařských je odsud vytlačit byla útočníky stavba zapálena a s ní i městečko.⁴⁵¹ Poškození zámku nebylo patrně příliš rozsáhlé. Je možné, že jediným vážnějším poškozením byly „jen“ spálené střechy.⁴⁵² Horší byla situace v samotném městě, které z části lehlo popelem, stejně jako řada dalších lokalit v Žateckém kraji. Na konci roku 1642, poté co byla císařská armáda pod velením arcivévody Leopolda Viléma podruhé poražena u Breitenfeldu, tentokrát Lennarem Torstensonem, objevili se Švédové v blízkosti Klášterce znovu, když přezimovali na statku Felixburk. Opětovně se objevili v roce 1645, kdy přišli od Přísečnice a znovu drancovali thunské majetky. V kláštereckém kostele byly ukradeny ornáty, darované sem Janem Zikmundem, a kostely v nedalekých Petlerech a Mikulovicích byly dokonce přeměněny vojáky na stáje. Menší nájezdy se opakovaly i v následujících letech, definitivně se kraj se Švédy rozloučil až o Vánocích 1648, kdy tudy protáhli naposledy směrem do Saska.⁴⁵³ Statky byly v tomto okamžiku silně zdevastované, z části vypálené a došlo také k úbytku obyvatelstva. Ekonomická výnosnost panství nemohla být vysoká a obrat k lepšímu závisel z velké části právě na vrchnosti a její podpoře obnovy. O situaci kláštereckých statků s odstupem několika let informují statistické údaje Berní ruly, která k roku 1656 zaznamenává na thunských statcích v Žateckém kraji, souhrnně v jednom městečku a 49 vsích, celkem 155 $\frac{3}{4}$ berně osedlých.⁴⁵⁴ A právě v tuto chvíli statky v Žateckém kraji převzal do své správy Michael Osvald. Jakými prostředky se pokusil obnovit poničené hospodářství, jako jeden z předpokladů prvních uměleckých objednávek, ukáže následující malý exkurz.

---

⁴⁵¹ GLASER s.d. (pozn. 47) 14.

⁴⁵² Pavel VLČEK / Olga NOVOSADOVÁ: Klášterec n. O., zámek, Stavebně historický průzkum, SÚRPMO, 1988, 90.

⁴⁵³ GLASER, 15.

⁴⁵⁴ DOSKOČIL 1954, 614.

Konkrétní informace o hraběcí aktivitě směřující k podpoře zasažené ekonomiky jsou k dispozici přímo z Klášterce. Ve městě působila v této době zhruba desítka cechů, jejichž činnost byla regulována cechovním řádem uděleným v roce 1630 ještě dědem Janem Cypriánem a novelizovaným v roce 1659 Michaelem Osvaldem. Ten mimo jiných výhod zbavil cechovní řemeslníky robotní povinnosti.⁴⁵⁵ V roce 1666 vymohl Thun u císaře Leopolda I. pro zdejší měšťany právo pořádat tři výroční trhy ročně (vždy osmidenní) a týdenní trhy každou středu. Zároveň jako majitel potvrdil kláštereckým všechna práva a ekonomické výhody, které jim byly v minulosti uděleny, včetně práva vařit vlastní pivo.⁴⁵⁶ Tyto výsady potvrdil znovu v roce 1682, kdy také zapověděl, zavazujíc tím i své nástupce, možnost pobytu Židů ve městě. Zjevnou snahou této restrikce bylo zabránit vzniku konkurence pro místní obchodníky.

Klášterečtí právovéreční měšťané sice mohli vařit vlastní pivo, dokonce podle hraběcího privilegia z roku 1666 nepodléhaly jejich várky početnímu omezení, nicméně byli nuceni každý rok nejprve odebrat 18 várek z panského pivovaru. Průměrně tak byl stanoven k odběru kontingent 428 hektolitrů panského piva v ceně zhruba 1425 zlatých, což představovalo nezanedbatelný zdroj vrchnostenského příjmu. Za to, že se Klášterečtí nepřidali k nepokojům roku 1680, jim pak Michael Osvald o dva roky později povinnost snížil o tři várky.⁴⁵⁷ Panský pivovar stál v této době v blízkosti východního zámeckého nároží a jeho sklepy byly vylámaný přímo do skály pod zámeckou budovou. Příjmy vrchnosti plynuly také z cel vybíraných na řece Ohři především za plavené dřevo. Například v roce 1649 byl výnos z tohoto druhu podnikání 100 zlatých.⁴⁵⁸ Dá se ale předpokládat, že v následujících letech se frekvence pohybu zboží po řece zvýšila a stouply tak i zisky. Významnou položku příjmů představovala také těžba a prodej dřeva. Nemalá část získané suroviny směřovala do sousedního Saska. Jiným druhem podnikání byl provoz železných hamrů, doložený například v Perštejně.

---

⁴⁵⁵ K cechovnímu řádu podrobněji srov.: VACHATA 1997, 106-111.

⁴⁵⁶ V berní rule je zaznamenáno 42 právovérečných měšťanů. Srov. Ibidem, 113-114.

⁴⁵⁷ Ibidem, 113-114.

⁴⁵⁸ Ibidem, 118-119.

Pomalou vzrůstající ekonomika panství nebyla na počátku osmdesátých let zasažena ani morovou epidemií, která si vyžádala v Čechách desítky tisíc obětí, ani poddanskými nepokoji, které vypukly mezi převážně německy mluvícím obyvatelstvem země po dočasném přesunu císařského dvora z Vídně do Prahy. Rebelií však byla na jaře 1680 dotčena panství bratra Maxmiliána i nevlastní matky Anny Markéty v Markvarticích a Benešově nad Ploučnicí. Ke vzbouření poddaných došlo také v Žateckém kraji, kde ohniska představovala panství hraběte Humprechta Jana Černína Petrohrad, Nejdek a Stružná. Odsud se rozšířila vlna nepokojů také na některá jiná panství, z nichž v bezprostředním sousedství kláštereckých statků ležel Doupov držený hraběnkou Maxmiliánou Apolónií Verdugovou. Z dobové relace hejtmána ze Stružné vysvítá, že za robotu poddaní hraběte Michaela Osvalda Thuna nedostávají žádnou finanční náhradu a ještě musejí povinně odebírat ke stravě panský sýr.⁴⁵⁹ I přesto ovšem k žádným nepokojům v okolí Klášterce, ani ve vzdálenějších částech panství zjevně nedošlo, jak dokládá výše uvedené privilegium z roku 1682 snižující kláštereckým měšťanům povinný kontingent odebíraného piva.⁴⁶⁰

6.1.1.2. Zámek

Hlavním panským sídlem kláštereckého panství a později celého ustanoveného fideikomisu byl zdejší zámek, který v průběhu padesátých a šedesátých let proměnil Michael Osvald ve svou hlavní venkovskou rezidenci. Stavební historie tohoto panského sídla zahrnuje pět století, během nichž stavba několikrát změnila svou podobu. První dějství tohoto procesu se odehrávalo za Fictumů, ostatní přestavby jsou již spojeny s Thuny, kteří zdejší zámek vlastnili až do roku 1945. Ačkoliv k minulosti stavebního vývoje kláštereckého zámku najdeme četné zmínky v odborné literatuře,⁴⁶¹ při bližší komparaci jednotlivých textů zjistíme, že si v mnohém vzájemně protirečí. Snad vinou požáru zámku z roku 1784 chybí pro

---

⁴⁵⁹ Srov.: Jaroslav ČECHURA: Selské rebelie roku 1680; Sociální konflikty v barokních Čechách a jejich každodenní souvislosti, Praha 2001, 155.

⁴⁶⁰ To jasně popírá Kubíčkovu informaci, že Michael Osvald byl pro svou krutost v roce 1680 uprchnout před svými poddanými za hranice. Srov.: Alois KUBÍČEK: Thunovský palác na Hradčanech, Umění IV, 1956, 66. Thunští poddaní také nebyli mezi potrestanými při kadaňském procesu.

⁴⁶¹ Především srov.: SEDLÁČEK 1923, 67-69; FIALA 1981 (pozn. 52) 199-201; VLČEK 2001, 302-303.

období do 18. archiválie v podobě účtů, plánů, případně materiálů ikonografické povahy, které by umožnily detailně rekonstruovat jednotlivé fáze stavebních proměn objektu, včetně těch z druhé poloviny 17. století. Výrazný krok poznání tak představovalo v osmdesátých letech minulého zpracování stavebně historického průzkumu.⁴⁶² I tak ovšem zůstávají pro námi sledované období některé zajímavé momenty pouze naznačeny.

19. Barokní podoba zámku v Klášterci nad Ohří

Zámecká rezidence Michaela Osvalda vznikla přestavbou, či spíše úpravou staršího objektu, který si ponechal překvapivě velkou část své renesanční podoby. Z toho důvodu je důležité zaměřit se i na starší stavební fáze objektu. Prvním šlechtickým sídlem v místě zámku byla stavba tvrze, vybudovaná v prostoru jihovýchodně od městečka na skalnaté vyvýšenině nad Ohří. Jejím stavebníkem byl v průběhu druhého decennia 15. století Volf Dětřich Fictum. Prvotní podoba sídla sestávala ze dvou kamenných věžovitých staveb. Po Volfově smrti přešlo držení domu na jeho manželku Markétu roz. ze Rzávého, a následně jejich syny Lva a Opla,

---

⁴⁶² VLČEK / NOVOSADOVÁ 1988.

kteří dům zvětšili a ohradili.⁴⁶³ V šedesátých nebo sedmdesátých letech tak patrně vznikl základ dnešního severozápadního křídla a na něj napojená část křídla severovýchodního. Dům dostal tak podobu písmene L. Později se stal jediným majitelem Klášterce Lev, který majetek odkázal synům Kryštofovi a Bohuslavovi. Při dělení majetku městečko s domem připadlo Kryštofovi, který v osmdesátých letech zahájil další stavební fázi spočívající ve vybudování patrového severovýchodního křídla s věžovou stavbou ukrývající schodiště. V roce 1590 tak stál v Klášterci dvoukřídlý zámek.⁴⁶⁴ Kryštof Fictum pokračoval v následujících letech přístavbou jihozápadního a jihovýchodního křídla uzavírajícího objekt ve směru od řeky.⁴⁶⁵ Nejpozději v prvních dvou desetiletích 17. století tak získal zámek vzhled uzavřené čtyřkřídle stavby s vnitřním dvorem, jejíž vnější i vnitřní fasády byly zdobeny psaníčkovými sgrafity. Toto základní pozdně renesanční hmotové rozvržení si objekt zachoval bez větších změn až do dnešní doby. Výše uvedený nedostatek pramenů neumožňuje rozhodnout, zda byly všechny stavební práce, především v interiérech, dokončeny ještě za života Kryštofa Fictuma nebo až později za prvních Thunů.

I přesto, že majitelé v období mezi lety 1623–1655 v Klášterci nesídlili, z dostupných údajů vyplývá, že zdejšímu zámku byla věnována potřebná péče, především z důvodu, že zde byla umístěna správa velkého spojeného panství. S tím koresponduje přípis související jinak s novostavbou kostela Nejsvětější Trojice, plánované ve čtyřicátých letech, o tom, že byly budovány základy vnějšího zdíva zámku. O významu akce hovoří skutečnost, že bylo nařízeno poskytnout stavitelé (jméno bohužel nebylo uvedeno) všechny zedníky z panství.⁴⁶⁶ Stavebně historický průzkum zámku uvádí, že budova byla po požáru z roku 1639 obnovena a práce dokončeny před rokem 1653, kdy je v souvislosti s ustanovením dědických dílů synů Jana Zikmunda charakterizován jako „z kamene vystavený, s krásnými sklepy a pokoji, též sklepy podzemními“.⁴⁶⁷ Michael Osvald, jak už bylo řečeno ve čtvrté kapitole, se svého dílu, obohaceného o díly Guidobalda a Václava, ujal v roce 1655. Tehdy také

---

⁴⁶³ SEDLÁČEK 1923, 67.

⁴⁶⁴ Blíže k renesanční fázi stavby srov.: FIALA 1981, 199-200.

⁴⁶⁵ Ibidem.

⁴⁶⁶ Petr MACEK / Pavel ZAHRADNÍK: Klášterec nad Ohří, Kostel Nejsvětější Trojice, Stavebně historický průzkum, SÚPP Praha, Praha 1993, 3.

⁴⁶⁷ SEDLÁČEK 1923, 68.

vznikla nutnost adaptovat zdejší zámek pro potřeby mladého manželského páru, jehož delší pobyt se dá v Klášterci od druhé poloviny padesátých let předpokládat.

Kdy byly adaptační práce zahájeny, přesně nevíme a bohužel nejsme schopni ani jasně definovat jejich fáze a přesný časový rozsah. R. Langhamer zmiňuje dnes neznámý zápis vtahující se k roku 1659 o trojici stavebních mistrů, kteří se podíleli na zámecké stavbě.⁴⁶⁸ Podstatnou část stavebních úprav objektu představovala barokizace fasády severozápadního průčelí. Její vznik klade P. Vlček do přímé souvislosti se vznikem nové zahrady v předzámčí.⁴⁶⁹ Podobu této fasády bohužel neznáme, protože byla překryta dalšími úpravami v následujících stoletích, kdy byl mimo jiné proražen nový vjezd a starý byl zastavěn. Pohledově bylo zámecké průčelí jistě koncipováno tak, aby v rámci dobové estetiky vytvořilo výraznou protiváhu stavbám kostela Nejsvětější Trojice a zamýšlených či již vznikajících zahradních architektur. Jediným původním prvkem této fasády, který je zjevný i dnes, je rozměrná kamenná erbovní deska, v níž dvojice amoretů ve funkci štítonošů přidržuje alianci erbů Thunů a Lodronů spojenou pod hraběcí korunou. Zároveň každý z nich nese menší štít erbovním s helmem zdobeným klenotem, v případě Thunů v podobě jednorozce, v případě Lodronů lva, a iniciálami MOGVT (Michael Osvald Graf von Thun) a EGVTTGVL (Elisabeth Gräfin von Thun geborene Gräfin von Lodron). Deska je opatřena datací 1666, která může označovat ukončení adaptačních stavebních prací.

V rámci dobové revitalizace objektu byly opraveny také fasády ostatních částí zámku, na nichž byla poněkud anachronicky obnovena sgrafitová výzdoba.⁴⁷⁰ Jedinou novostavbou v pravém slova smyslu bylo vybudování čtvercového objektu při západním nároží zámku, který byl později v 19. století snesením pater proměněn v terasu.⁴⁷¹ Na dobové vedutě Klášterce z osmdesátých let 17. století je vidět, že se jednalo původně o dvoupatrový objekt dosahující výšky samotného zámku. Patra od sebe oddělovaly výrazné červeně natřené patrové římsy.

---

⁴⁶⁸ VeitPugner, Paul Weinberger, Andreas Nagel. Srov.: Rudolf LANGHAMER: Die Burgen des mittleren Egertales und die Stadt Klösterle, Klösterle an der Eger 1934, 63.

⁴⁶⁹ VLČEK 2001, 81.

⁴⁷⁰ FIALA 1981, 200.

⁴⁷¹ VLČEK / NOVOSADOVÁ, 5.

Autorství plánů pro barokizaci zámku je nejčastěji přisuzováno Carlu Luragovi (1615-1684).⁴⁷² V. Naňková krátce poznamenává, že již její ranou fází, ukončenou před rokem 1660, zřejmě vedl podle plánů stavitel „Rossi de Lucca“.⁴⁷³ Ostatní autoři úpravy shodně posouvají až do šedesátých let s tím, že také předpokládají při úpravě zámku Luragovy návrhy, zároveň však nevyklučují ani vznik Rossiho vlastních plánů.⁴⁷⁴ Fakticky není přímá účast C. Luraga v Klášterci nikterak doložena, vyloučit ji ovšem rozhodně nelze. I když zámecké přestavby nepředstavovaly výraznou složku jeho tvorby, jsou k dispozici dva o málo starší příklady Luragem prováděné modernizace panského sídla. S vlastním stavebním podnikem se v první polovině padesátých let uplatnil v picollominiovském Náchodě a nedalekém Novém Městě nad Metují, kde se zdejší zámek upravoval pro dalšího objednavatele z vojenského okruhu Waltra Leslieho.⁴⁷⁵ Kontakt Thuna s Luragem navázaný nejpozději v polovině šedesátých let je průkazně doložen.

U zmiňovaného stavitele „Rossiho da Lucca“ je potřeba se na chvíli zastavit s ohledem na skutečnost, že je tradičně spojován také s dalšími thunskými stavbami jak v Klášterci, tak mimo něj. Jeho bližší identita je většinou autorů prakticky neznámá. Problém spočívá také v tom, že jeho jméno není nikde pramenně doloženo. Opakovaně zdůrazňovaná spojitost s různými thunskými stavbami se objevuje pouze v literatuře, a to bez jakékoliv hlubší analýzy. V. Naňková, která shrnula dostupné zmínky k jeho osobě, uvádí, že poprvé jméno zmiňuje J. Schaller, který nejprve u kostela Nejsvětější Trojice v Klášterci doslova zmiňuje: „*Sie ist 1670 unter der Aufsicht des italiänischen Baumeisters Rosi de Luca ganz neu wiederhergestellt, und mit seiner Stukaturarbeit gezieret...*“. Na stejné straně historické topografie se ohledně kláštereckého zámku dočteme, že „...1666 durch Michael Oswalden Gr. von Thun unter der Obsorge des obengedachten Architekten prächtig wieder hergestellt...“.⁴⁷⁶ Ze Schallera převzal informaci J. G. Sommer, když uvádí, že: „*Hier ist 1 Pfarrkirche...ein schönes geräumiges Gebäude in neu*

---

⁴⁷² VLČEK 2001, 81. K jeho osobě a tvorbě obecně srov.: Pavel VLČEK: Lurago, Carlo, in: VLČEK 2004, 381-383; VLČEK / HAVLOVÁ 1998, 110-150.

⁴⁷³ Věra NAŇKOVÁ, Rossi de Luca, in: VLČEK 2004, 556.

⁴⁷⁴ SEDLÁČEK 1923, 69; FIALA 1981, 200; VLČEK / NOVOSADOVÁ 1988 4; VLČEK 2001, 302; Karel KUČA: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha 2000, 884.

⁴⁷⁵ K nemnoha zámeckým stavbám kladeným do souvislosti s osobou Carla Luraga patří ještě zámek v Křinci u Nymburka budovaný v letech 1649-1660 Pavlem Morzinem. Srov.: VLČEK 2001, 81.

⁴⁷⁶ SCHALLER 1787c (pozn. 48) 145.

italiänischem Style im J. 1670 vom Grafen Michael Oswald Thun durch den italiänischen Baumeister Rosi de Lucca erbaut...“.⁴⁷⁷ Pozdější badatelé pak rozvíjeli tuto informaci, když přisoudili „thunskému“ staviteli stavbu klášterecké loretánské kaple nebo podíl na stavbě choltického zámku Konstantina Romedia.⁴⁷⁸

Existence stavitele, opakovaně se objevujícího v thunských službách (a nikde jinde...!), je tedy opřena pouze o zmínku v Schallerově topografii. Provenienci jeho informace bohužel není možné dohledat a není tak jisté, zda vyházela z nějaké smlouvy, účtu, plánů, nápisu, farní pamětnice či ji prostě poskytla místní tradice. Kdo tedy byl onen tajemný „Baumeister“? Domníváme se, že řešení této otázky by mohlo být relativně nasnadě. Carla Luraga nemáme sice archivně zachyceného při úpravách zámku, ale v polovině šedesátých let je jeho činnost pro Michaela Osvalda doložena návrhovými plány i vlastnoručním dopisem. Luragovým dlouholetým blízkým spolupracovníkem byl stavitel Domenico Rossi, činný v Čechách nejpozději od roku 1653.⁴⁷⁹ Tehdy získal se svými syny měšťanství na Starém Městě a jako stavitel vedl přestavbu kanonie augustiniánů na Karlově, k níž dodal plány Lurago. Ve stejné době, opět podle Luragových plánů, zahájil přestavbu kostela Povýšení sv. Kříže v Kadani a v letech 1654-1655 se s ním setkáváme při realizaci Luragova projektu úprav zámku v Novém Městě nad Metují. O výsadním postavení Rossiho v rámci Luragova stavebního „podniku“ svědčí skutečnost, že namísto majitele propustil v několika případech jeho tovaryše z učení, včetně vlastního syna Giovanniho Giorgia Rossiho. O blízkých osobních kontaktech obou Italů pak to, že Lurago byl opakovaně svědkem významných životních událostí Rossiho rodiny. Pokud k tomu přidáme zmínku V. Naňkové,⁴⁸⁰ že Rossi zřejmě za účasti Luraga upravoval klášterecký zámek do roku 1660, a skutečnost, že plány pro stavbu zdejšího farního kostela, kterou jak zaznamenal Schaller, Rossi vedl, dostáváme jasný obraz pravé identity „Rossiho da Luca, resp. Lucca“. S největší možnou pravděpodobností se tedy jednalo o pražského stavitele italského původu Domenica Rossiho. Datum jeho narození není známé. Na místo původu může

---

⁴⁷⁷ SOMMER 1846 (pozn. 49) 199.

⁴⁷⁸ Srov.: BUKOVSKÝ 2000 (pozn. 410) 158. Autor stati dokonce uvádí, že stavba byla provedena podle architekta Rossiho de Lucca z Pisy (!).

⁴⁷⁹ NAŇKOVÁ 2004, 556.

⁴⁸⁰ Ibidem.

poukazovat fakt, že když se syny žádal v roce 1653 o staroměstské měšťanství, předložil zachovací list z Coma. Stejně jako Lurago, rodák z Pellia, ležícího mezi Luganským a Comským jezerem, pocházel z některé z lokalit na dnešním pomezí Itálie a Švýcarska.⁴⁸¹ Zpráva o jeho sňatku, vzhledem ke zmiňovaným synům minimálně druhém, pochází ze září 1660, kdy se oženil s Lukrécieí, dcerou kameníka Giovanniho Battisty Spinety, který je v rámci luragovské zakázky opakovaně zaznamenán v první polovině padesátých let v Náchodě.⁴⁸² V roce 1661 se oženil s další Spinetovou dcerou Giovanni Domenico Orsi, který se patrně u Luraga v první polovině padesátých let vyučil a s určitostí u něj později pracoval jako polír. Když v roce 1660 žádal Orsi o městské právo na Starém Městě, jeho ručiteli byli právě budoucí tchán Spineta a švagr Rossi, který mu také svědčil při svatebním obřadu.⁴⁸³ Je zjevné, že kolem C. Luraga se nejpozději v padesátých letech vytvořila skupina řemeslníků, polírů, kameníků, zedníků i štukatérů, kteří se opakovaně společně podíleli na realizaci jeho staveb a zároveň vytvořili i společenství, které bylo pospojováno úzkými mezilidskými vztahy. D. Rossi v něm hrál jednu z ústředních úloh. Neexistuje záznam, zda následoval Luraga v roce 1668 do Pasova. Ideálně se jeví, že spíše mohl dovést do konce započaté stavby jako klášterecký kostel nebo lovecký zámeček Humprecht. D. Rossi zemřel v Praze na Novém městě Pražském v červnu 1680 a pochován byl na hřbitově u kostela sv. Jindřicha.⁴⁸⁴

Vzhledem ke skutečnosti, že s výjimkou fasády se raně barokní adaptace zámeckého sídla zásadně nepromítla do původní vnější podoby objektu, je nutné předpokládat, že větší část zaznamenaných stavebních úprav v padesátých a šedesátých letech byla směřována do jeho interiéru. Nejreprezentativnější z nich byly situovány do jihovýchodního křídla nad řekou. V přízemní části se nacházely sítě s bohatou štukovou výzdobou (možná ještě z konce fictumovského období) a v patře pak slavnostní sál. Soupis pozůstalostního inventáře z roku 1694 vypočítává dále v patře zámku několik pokojů (např. zelený, červený, žlutý), malou a velkou jídelnu, malou zbrojnicí, malý sklad (*kvelb*), pokoj čeledi, oficírskou světnici a

---

⁴⁸¹ Vzhledem k přídomku Luca/Lucca je možné spekulovat (i s přihlédnutím k dobové různorodosti psaní místních názvů) například o městečku Lecco na Comském jezeře nebo Lucino v těsné blízkosti Coma.

⁴⁸² Věra NAŇKOVÁ, Spineta, Giovanni Battista, in: VLČEK 2004, 615.

⁴⁸³ NAŇKOVÁ 2004, 461.

⁴⁸⁴ Ibidem, 556.

kancelář. V přízemí jsou zaznamenány další zbrojnice, přední šatna, bývalá šatna a pokoj. Proporčně je ovšem zjevné, že přízemí objektu nebylo popsáno kompletně. Ze stejného inventáře je možné si udělat také představu o podobě zařízení jednotlivých místností. To žádným způsobem nevybočovalo oproti soudobému normálu, a to ani v případě uměleckého vybavení, jak bude podrobněji zmíněno ještě na jiném místě.

Až do poslední čtvrtiny 18. století zůstal objekt zachován v podobě, která mu byla vtisknuta ve druhé polovině 17. století. V červnu 1784 ovšem vypukl v Klášterci velký požár, který poničil téměř celé město a zámek zasáhl tak, že správa panství musela být přechodně přenesena na nedaleký Felixburk. Po požáru byly zahájeny nutné opravy a tím byl zahájen proces častých stavebních změn pokračujících až do poloviny následujícího století. V této souvislosti je nutné připomenout nerealizované plány Augustýna Grubera na velkolepou přestavbu zámku, oscilující ve svém výrazu mezi pozdním barokem a klasicismem. K zásadní proměně vnější podoby zámku došlo až po dalším požáru z května 1856. Jejím autorem byl Václav Hagenauer. Teprve touto romantickou úpravou s historizující tendencí došlo k definitivnímu setření raně novověkého vzhledu objektu.

6.1.1.3. Zámecká zahrada

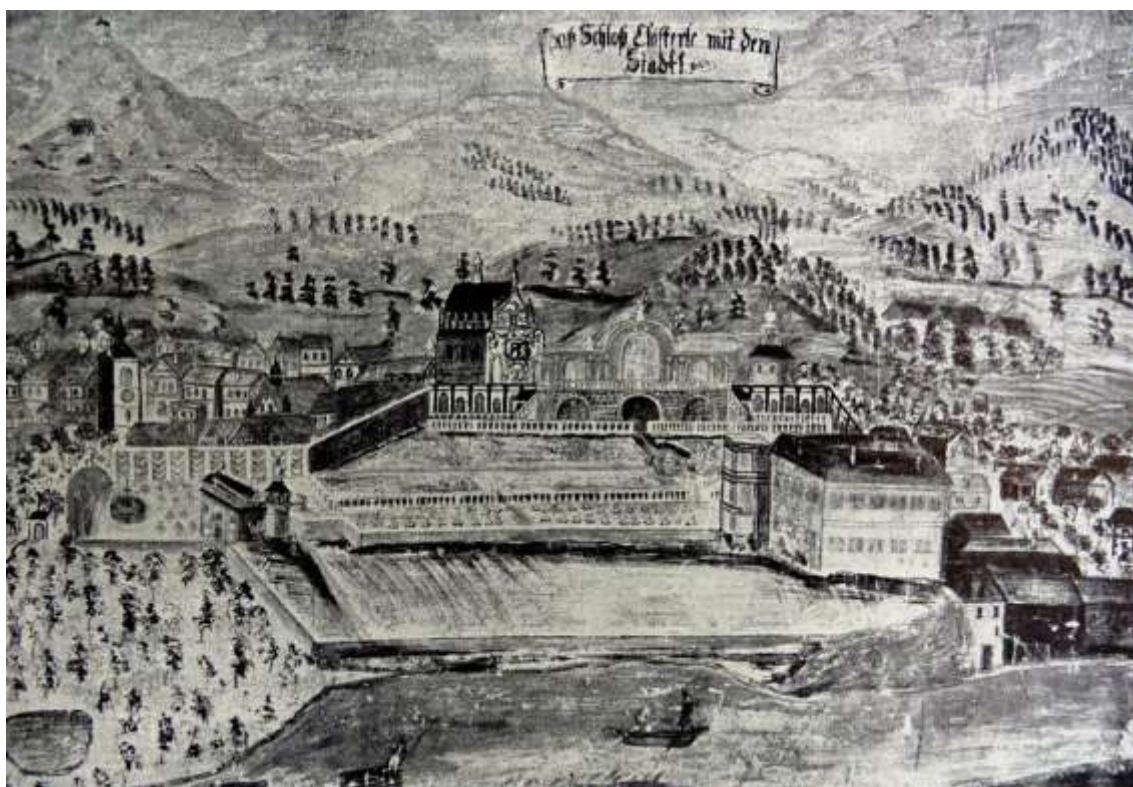
Nedílnou součástí zámeckého areálu vytvořila rozsáhlá zahrada, která nejen že dotvářela celkovou podobu sídla, ale zároveň povyšovala zdejší zámeckou stavbu na skutečnou venkovskou rezidenci zámožného aristokrata. Z dobové veduty je zjevné, že to byla právě ona bohatě vybavená zahrada, která zásadním způsobem barokizovala, ergo výrazně modernizovala, celkové působení kláštereckého areálu, a to patrně natolik dostatečně, že samotná zámecká budova mohla být z velké části zachována v pozdně renesanční podobě. Jak již bylo uvedeno, výjimku tvořilo pouze průčelní křídlo obrácené do zahrady, u nějž P. Vlček předpokládá, že bylo upraveno právě jako kulisa harmonizující s ostatními pohledovými dominantami budované zahrady.⁴⁸⁵ Její založení je nutné klást nejpozději do průběhu šedesátých let, dokončena ve své základní podobě byla s jistotou v letech osmdesátých. Vzhledem

---

⁴⁸⁵ VLČEK 2001, 81.

k mladší úpravě z druhé poloviny 18. století a především k rozsáhlé proměně blízkého i širšího okolí zámku v anglický park za Josefa Osvalda Thuna zahájené v sedmdesátých letech 19. století, došlo k důkladnému setření raně barokní podoby. Při absenci jejího dobového popisu, který máme k dispozici v případě Maxmiliánova Děčína,⁴⁸⁶ jsme odkázáni pouze na dvojici ikonografických pramenů představovanou nástěnnými malbami z osmdesátých let 17. století v ledečském letohrádku. Jedna zachycuje celkový pohled na zámek, zahradu a městečko přes řeku od jihovýchodu a druhá detailní pohled na klášterecký letohrádek od severovýchodu.

20. Klášterec nad Ohří na vedutě z Ledče nad Sázavou

Podíváme-li se obecně na podobu raně barokních zahrad, zjistíme, že navazovala na renesanční a manýristické komplexy, od nichž se ale v některých momentech zásadně odlišovala. Zatímco její předchůdkyně jsou zpravidla menšími uzavřenými jednotkami, které aditivním skládáním vytvářejí finální podobu zahradního komplexu, je raně barokní zahrada koncipována již od počátku jako

---

⁴⁸⁶ Mautitius VOGTEN: Das Jetz_lebende Königreich Böhmen, Frankfurt / Leipzig 1712, 61-63.

jednotný celek s pevně danou ústřední myšlenkou. Její plochy bývají vázány na axiálu představovanou hlavní cestou směřující často na střed zahradního průčelí zámku. Na ní kolmo pak může probíhat další osová cesta akcentovaná na koncích dominantami v podobě nejrůznějších architektur nebo výrazných plastik. V závislosti na terénu se často při výstavbě uplatňují vyrovnávací terasy s balustrádami a široká schodiště. Nedílnou součástí raně barokních zahrad je architektonická složka, představovaná sallou terrenou, lodžii, grottou, gloriem a nejrůznějším typem lusthausů. Výraznou roli hraje vodní živel v podobě fontán, bazénů a větších vodních ploch vhodných k vytváření optických efektů zrcadlení. Nemalá pozornost je věnována samotné botanické složce, kdy nejrozšířenějším typem úpravy jsou geometricky vytyčené květinové záhony a široké uplatnění stříhaných dřevin, tzv. bosket. Význam zahrady pro celkové působení aristokratického nebo panovnického sídla v 17. století dokládá mimo jiné řada specializovaných teoretických traktátů. K těm nejvlivnějším patřily *Le Traité du Jardinage* Jacquesa Boyceaua (1638), *Théâtre des Plantes et Jardinages* Clauda Molleta (1652) nebo *Jardin de Plaisir* André Molleta (1651). Již tato skutečnost naznačuje, že zvláště druhá polovina 17. století byla výrazně ovlivněna francouzskou zahradnickou tvorbou, jejíž vůdčí postavou se stává André le Nôtre, hlavní zahradní architekt Ludvíka XIV., stojící za podobou versaillských zahrad.⁴⁸⁷

Francouzské inspirace se v Čechách začínají naplno prosazovat až na přelomu 17. a 18. století a tak není překvapující, že raně barokní podoba klášterecké zahrady vycházela ještě ze starších italských trendů. V nich byl hlavní důraz kladen na stavební složku a jednotlivé dominanty a samotná botanická část ustupovala mírně do pozadí. V italské zahradě se také příliš neuplatňovaly výraznější terénní úpravy.⁴⁸⁸ Klášterecká zahrada byla vybudována v rozsáhlém prostoru vymezeném na jedné straně tokem Ohře a na druhé prostorem městečka.⁴⁸⁹ Na severovýchodě uzavírala

---

⁴⁸⁷ Božena PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ / Jaroslav PETRŮ / Dušan RIEDL / Antonín Marián SVOBODA: *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1997, 29-30.

⁴⁸⁸ VLČEK 2001, 139.

⁴⁸⁹ O rekonstrukci základní podoby klášterecké zámecké zahrady na základě ikonografického materiálu se v minulosti pokusilo několik badatelů, jejichž popisy se v některých momentech odlišují, stejně jako v dataci a otázce možného autorství některých prvků. Srov.: Milada MATYÁŠOVÁ: *Zámecký park v Klášterci nad Ohří*, strojopis, s.d., s.l., uloženo v archivu NPÚ úop v Ústí nad Labem; PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ / PETRŮ / RIEDL / SVOBODA 1997 (pozn. 487) 165; VLČEK 2001, 139-140; KRPÁLKOVÁ 2010, 34-35. Výše uvedený popis vychází z našeho vlastního rozboru ledečských maleb.

prostor zahrady vysoká zeď běžící od severovýchodního průčelí zámku k boční stěně levého křídla lodžie vybíhajícího ze sally terreny. Oddělovala zámecký prostor od hospodářské části s řadou baráků včetně pivovarského stavení. Zeď byla prolomena slavnostním vjezdem, jehož podoba sice není známá, ale na základě analogií se dá předpokládat, že byl představován bohatě zdobeným portálem osazeným aliančním erbem Michaela Osvalda a jeho manželky.⁴⁹⁰ Vymezení na jihozápadní straně pak nebylo tak striktní. Od okolních partií byla zahrada oddělena pouze nízkou zídou, za níž se rozbíhal západním a jižním směrem stromy osázený prostor koncipovaný jako libosad s dvojicí jezírek, vodotečí a blíže nespecifikovatelnou drobnou architekturou, snad gloriem nebo architektonicky pojatou fontánou.

Zahrada byla rozdělena do několika částí, zhruba ve dvou výškových úrovních. Hlavní část se nacházela v předzámčí a měla tvar obdélníku s výrazně zkoseným západním nárožím. Tento prostor byl členěn do několika zelených pásů hlavní cestou, spojující vjezd do zahrady na severovýchodní straně a prostranství před letohrádkem na jihozápadě. Kolmo k ní vedly dvě kratší cesty, první spojovala v ose sally terrenu a zámecké průčelí a druhá vybíhala od ukončení pravé lodžie k zídce oddělující zahradu od lučního parteru při řece. Celý tento prostor byl obehnán kamennou balustrádou. K ní se na jihovýchodní straně přimykala podélný pás zdobený odhadem čtyřcítkou bosket. Pod ním ve směru k Ohři, oddělena zdí a terénním stupněm, ležela relativně velká plocha ohraničená na východě stavbami pivovaru a zámku a ve směru k řece a na jihozápadě průběžnou zídou. Ta byla zřejmě ponechána bez výraznějších úprav s ohledem na nízko položený terén ohrožený jarními povodněmi. Další část zahrady se rozkládala na jihozápadě, kde její centrum vytvořil letohrádek. Zdejší prostor dotvářely další boskety.

Již v úvodu této části byl zmíněn význam architektury, plastiky a dalších uměle vytvořených prvků v rámci italského typu zahrady. Prostor té klášterecké postupně doplnily stavby, které se staly nejen místem pro odpočinek a kratochvíli držitele panství a jeho hostů, ale také zásadním prvkem vytvářejícím silný účinek komplexně vnímaného prostoru. Významným objektem, tvořícím i dnes pohledový antipod

---

⁴⁹⁰ Je pravděpodobné, že dvojice erbů sekundárně umístěná ve zdi zámeckého parku může pocházet z tohoto portálu.

zámku, je budova sally terreny vybudovaná v prostoru mezi kostelem Nejsvětější Trojice a zámkem v mírně vyvýšené poloze. Svou zadní částí, směřující ke kostelu, tvoří stavba součást zdi oddělující zámecký a městský prostor. V pohledové části se otevírá trojicí arkád k hlavnímu zámeckému průčelí. Přední část přízemí tvoří vstupní prostor složený z trojice krátkých propojených chodeb směřujících do sálku v zadní partii stavby. Patro je představováno terasou obehnanou balustrádou a zpřístupňovanou venkovním severovýchodním schodištěm. Při pohledu od zámku se výrazně uplatňuje její stěna pročleněná trojicí velkých nik, v nichž byly ještě relativně nedávno zřetelné velké malované figury.

21. *Salla terrena*

Nejzajímavější část sally terreny představuje zmíněný sálek, jehož neckový strop byl na objednávku stavebníka vyzdoben malbou. Ta se bohužel dochovala pouze v silně fragmentární podobě. Její hlavní část představoval neidentifikovatelný výjev umístěný v obdélném bohatě zdobeném štukovém rámu. Ten byl iluzivně vynášen čtveřicí sloupů vymalovaných v rozích klenby, jejichž hlavice byly pojaty jako kartuše s erby Thunů a Lodronů. Po obvodu byla malba zdobena barevnými rostlinnými motivy a postavami amoretů. Z hlediska ústředního námětu ve štukovém rámci je možné uvažovat na základě analogií o některém z mytologických výjevů. Bohužel, stejně jako autorství malby pro nás zůstává tato otázka

neobjasněna. V kontextu s kláštereckou sallou terenou je nezbytně nutné upozornit na obdobnou stavbu v Růžové zahradě děčínského zámku. Její výmalbu provedl v letech 1678-1679 na objednávku bratra Maxmiliána boloňský freskař Giuseppe Bragalli. Torzovitost klášterecké malby sice znemožňuje přímou komparaci s Děčínem, ale možnost, že Bragalli mohl působit i ve službách Michaela Osvalda, není nereálná.⁴⁹¹

Severozápadní stěna sálku je členěna dvojicí výklenků se segmentovým zakončením, mezi nimiž je umístěna středová nika s konchou stylizovanou do podoby mušle s maskaronem. V ní je dnes umístěna lehce podživotní kamenná plastika Herakla zápasícího se lvem,⁴⁹² z jehož úst prýštila voda do nevysokého oválného bazénku nacházejícího se ve spodní části. Na jeho poprsnici je vytesán thunovský znak ozdobený rozvilinami a hraběcí korunou. Vzhledem k proporčnímu nezvládnutí především horních partií figury a jisté disharmonii tělesných poměrů je možné s velkou pravděpodobností vřadit sochu do souboru kláštereckých děl Jana Brokoffa.

K sále terreně jsou na severovýchodě a jihozápadě připojeny dvě mělké boční předsíně zpřístupňující sálek také z bočních stran za pomoci krátkých schodišť. Na jihozápadní přímo navazuje menší mělká lodžie otevřená směrem k zámku pětící arkád, před níž se nachází malý pravidelně členěný zahradní prostor s kruhovým bazénem uprostřed. Na severovýchodní straně je dnes vybudován mladší vstup do zámeckého parku a symetricky řešená lodžie zde chybí. Na ledečské vedutě je ale její existence dobře zachycena. Stejně jako její protějšek byla do prostoru zahrady otevřena pětící arkád. Identické členění vidíme i na navazující ohradní zdi, kde bylo optického efektu dosaženo mělkými slepými arkádami.

Stejně jako v případě autorství podoby zahradního průčelí nemáme doložené jméno autora návrhu sally terreny ani časové vymezení výstavby. Lze se domnívat, že k ní došlo ve starší fázi budování zahrady zaměřené hlavně na prostranství před samotným zámkem. P. Vlček uvádí, že nejprve byla někdy po roce 1666 postavena lodžie a krátce na to ji doplnila stavba sally terreny.⁴⁹³ Za autory bývají považováni

---

⁴⁹¹ K jeho osobnosti a dílu srov.: MÁDL 2011 (pozn. 408) 368.

⁴⁹² Pravděpodobně nejde o původní umístění. Socha je fotograficky zachycena v 19. století v průčelí budovy staré porcelánky. Původně mohla být nejspíše umístěna v jedné z grot zaniklého letohrádku.

⁴⁹³ VLČEK 2001, 139.

nejčastěji Lurago nebo Rossi, P. Vlček ovšem uvedl také možnost účasti Jeana Baptisty Matheye (1630-1696), s tím, že *salla terena* mohla být přistavěna ke starší lodžii až v osmdesátých letech.⁴⁹⁴ Jako pravděpodobnější se nám jeví první varianta, tedy autorství vzešlé z dvojice Lurago & Rossi. Hlavní argument je časový, protože vzhledem k exponované poloze proti vstupu do zámku je nasnadě, že tento prostor byl řešen přednostně, pravděpodobně ve druhé polovině šedesátých nebo na počátku sedmdesátých let. Druhým, možná ještě výraznějším argumentem, je pak záměrné, opticky dokonalé splynutí *sally terreny* a kostela Nejsvětější Trojice jehož horní partie při pohledu od zámku vytváří další iluzivní patro, které celou scénérii vertikálně akcentuje. Vzhledem k tomu, jak organicky jednotně je tato pohledová hříčka vytvořena, je možné spíše uvažovat o soudobém vzniku plánů obou staveb a jejich společném či příbuzném autorství. V současné době je jednotný dojem obou staveb umocněn červenobílou barevností fasád, která ale z nejstarší veduty není patrná.

Další výraznou dominantu zahrady představoval letohrádek, tvořící v minulosti centrum její jihozápadní části a výrazně se uplatňující v osových průhledech. Podobu této již neexistující stavby zachycuje samostatná veduta z ledečského letohrádku a částečně ji zachycují také některé mladší pohledy na Klášterec z 19. století. Výpovědní hodnota ledečského vyobrazení je z dokumentačního hlediska mírně problematická. Zdá se, že stavba je na ni zachycena spíše v ideální podobě, stejně jako její okolí vymezené po stranách nereálně vzrostlým keřovým porostem. Předpolí letohrádku ve směru od zámku vymezovala kamenná balustráda s vázami, v níž byl proražen průchod. Za ní následovalo široké prostranství, v jehož centru byl umístěn okrouhlý bazén s fontánou. Její součástí byl sloupek zdobený čtveřicí figur nahých putti, nad ním se nacházela nádoba, odkud vytékala voda. Na ní byl umístěn lev držící kartuši s thunským erbem.⁴⁹⁵

Stavba letohrádku byla vybudována na obdélném půdorysu a byla patrová s připojeným polopatrem, kterým zřejmě probíhal prostor sálu. V přízemí budovy, které bylo zpřístupněno v ose umístěným velkým portálem a bylo zjevně průchozí,

---

⁴⁹⁴ Ibidem, 303.

⁴⁹⁵ Kompletní sloupek byl přenesen na náměstí Dr. Eduarda Beneše, kde je dnes opět součástí fontány.

se nacházela rozlehlá klenutá místnost, v jejímž centru byla kruhová balustráda obíhající fontánu, v jejímž centru byl umístěn vysoký zdobený sloup s funkcí chříče. Menší vstupy na levém a pravém nároží zpřístupňovaly dva tmavé uzavřené prostory pojaté jako nevelké grotty vybavené malým bazénkem se sochou. Na ně byly posazeny v úrovni patra věžičky s výrazně dekorativními fasádami zakončené jehlancovými střechami s lucernou. Patro bylo zpřístupněno dvojicí protilehlých venkovních schodišť po pravé a levé straně letohrádku, která se sbíhala před vstupním portálem. Nad vchodem byl umístěn velký alianční erb Thunů a Lodronů. V interiéru patra je možné tušit sálek pro pořádání letních slavností a tanečních zábav. Objekt byl zakončen střechou tvaru obráceného lodního kýlu. Soudobý pohled na celý klášterecký areál ze stejného letohrádku dokazuje, že v době výmalby obou vedut, tj. patrně na konci osmdesátých let byla vybudována pouze jihovýchodní věž.

22. Klášterecký letohrádek na vedutě z Ledče nad Sázavou

Bohužel není možné prokázat, zda byla vedutou naznačená podoba za Michaela Osvalda plně realizována, nebo již v této chvíli došlo k určitým korekcím, které jsou patrné z mladších pohledů na zámecký areál a z půdorysné podoby

zachycené indikační skicou z roku 1842. Na ní je zjevné posunutí průčelí ve vztahu k budově letohrádku v jihovýchodním směru a dva menší boční přístavky, které se v ledečské vedutě neuplatňují. Nelze ale vyloučit, že k jejich vzniku mohlo dojít až v pozdější době. Rozdílně působí také podoba střechy, která na bočním pohledu z doby okolo roku 1840 působí jako mansardová. Budova letohrádku byla zbourána při přeměně zahrady v romantický park zahájené v sedmdesátých letech 19. století. Dnes ji připomíná pouze několik kamenných prvků průčelí pohozených v parku.⁴⁹⁶ Výjimkou je alianční erb Thunů a Lodronů sekundárně zazděný do původní barokní vysoké ohradní zdi.

K autorství letohrádku ani k datu vybudování stejně jako u předchozích staveb nemáme k dispozici písemný doklad. J. J. Morper jako první označil za autora návrhů zahradních úprav J. B. Matheye. Doslova jej označuje ze „*donneur d'idées*“ a jeho činnost pro Klášterec datuje rokem 1686.⁴⁹⁷ Za vodítko, které skutečně směřem k Matheyovi v případě stavby letohrádku ukazuje, považujeme především jeho podobu, která v řadě momentů souzní s jeho bezpečně doloženými realizacemi. Signifikantní je například použití střechy ve tvaru obráceného lodního kýlu, známé ze staveb Arcibiskupského paláce nebo střešních pavilonu dnešního Toskánského paláce. M. Matyášová upozorňuje v souvislosti s letohrádkem ještě na možný podíl stavitele Pietra Antonia Fontany (?-1702).⁴⁹⁸ Fontanovu činnost ve službách Michaela Osvalda zaznamenal jako první A. Kubíček, a to na základě nedochovaného dokumentu, který jej označoval za „*stavitele M. O. Thuna*“.⁴⁹⁹ Poznatky spojené s osobností P. A. Fontany jsou bohužel značně omezené. Pravděpodobně byl synem Francesca Fontany z Cabbia v Ticinu. Jeho pobyt v Čechách je doložen zprávami a matričními zápisy v osmdesátých a devadesátých letech. První jej zachycuje mezi svatebními svědky v Poběžovicích v létě roku 1684. V roce 1687 je zmíněna jeho přítomnost na Hradčanech a v roce 1698 je naposledy v Praze zachycen při křtu dcery štukatéra Giovanniho Baptisty Fontany. Zemřít měl údajně v Čechách v roce

---

⁴⁹⁶ Pozoruhodná je cviklová část někdejšího portálu s reliéfem orla nesoucího v zobáku ratolest. Ačkoliv je symbolika orla v ikonografii neobyčejně pestrá, zde by se opět mohlo jednat o aluzi na thunskou rodovou heraldiku. Dvojice orlů držících v zobáku a zároveň v drápech větev, se uplatňuje i ve cviklech obou rizalitových portálů hradčanského paláce.

⁴⁹⁷ Johann Joseph MORPER: Mathey, Jean Baptiste, in: VOLLMER XXIV. 1999, 241.

⁴⁹⁸ MATYÁŠOVÁ, s. d. (pozn. 489) 5.

⁴⁹⁹ KUBÍČEK 1956 (pozn. 43), 68.

1702.⁵⁰⁰ Fontanovu aktivitu v hraběcích službách lze předpokládat na místě stavitele - políra pracujícího podle cizího návrhu, který se mohl podílet na stavbě kláštereckého letohrádku, letohrádku v Ledči nad Sázavou i hradčanského paláce. Co se týče datace výstavby letohrádku, lze ji s jistotou položit do osmdesátých let, jak dokládá veduta kláštereckého areálu, byť se zdá, že v této době ještě nedosáhl finální podoby. Pozůstalostní inventář z roku 1694 uvádí v zahradě dokonce dva „lusthausy“. Vedle samotného letohrádku tím nejspíše byla míněna *salla terrena*, která v soupisu jinak nefiguruje.

Vedle architektonických prvků představovala důležitou složku celkového účinku zahrady plastika zastoupená v Klášterci řadou soch a vodních děl. Zatímco fontány a bazénky až na několik málo výjimek bezezbytku zanikly, nemalá část původní plastické výzdoby se dochovala, byť ne v původním umístění. Zajímavý je především soubor mytologických postav a personifikací světadílů, které dnes zdobí prostor před *sallou terrenou* a nádvoří zámku. Autorem velké části zahradní plastické výzdoby byl Jan Brokoff (1652-1718), jedna z výrazných postav české plastiky přelomu raného a vrcholného baroka. V tomto případě máme už k dispozici písemné prameny, které Brokoffův delší pobyt v Klášterci jasně dokládají, a to s neobvyklou přesností. Brokoff přišel do klášterecké služby 21. prosince 1685.⁵⁰¹ Jeho předchozím působištěm byl od roku 1683 západočeský Manětín, kde pracoval pro známého podporovatele umění hraběte Karla Maxmiliána Lažanského z Bukové. Do Klášterce přišel Brokoff na pozvání Michaela Osvalda a působil zde v následujícím roce a půl. Je zjevné, že se sochař se svou rodinou v mikrosvětě hraběcího dvora těšil dobrému postavení. Dokladem toho je účast klášterecké vrchnosti na křtu syna Michaela Jana Josefa, který se uskutečnil 28. dubna 1687 v kostele Nejsvětější Trojice.⁵⁰² Kmotry dítěte byli kromě hraběte i klášterecký farář Jan Kašpar Gös, hraběcí sekretář Jan Michael Stolz a hejtman panství Martin Klyber. Nejednalo se o výjimečný akt přízně, jak ukazuje opětovná přítomnost hraběte mezi

---

⁵⁰⁰ Věra NAŇKOVÁ / Pavel VLČEK: Fontana, Giovanni Pietro, in: VLČEK 2004, 181.

⁵⁰¹ Oskar POLLAK: Johann und Ferdinand Maxmilian Brokoff. Ein Beitrag zur Geschichte der österreichischen Barockplastik. Prag 1910, 20.

⁵⁰² Ibidem.

svědky při křtu Brokoffovy dcery Anny Eleonory, k němuž došlo v Jirkově v lednu 1691.⁵⁰³

Rozsáhlá zakázka pro Michaela Osvalda, kterou začal Brokoff realizovat nepochybně vzápětí po svém příchodu do Klášterce,⁵⁰⁴ byla do jisté míry pro sochaře přelomová. Až do této doby se totiž setkáváme téměř výhradně s jeho tvorbou ve dřevě, ať už to bylo ve službách Matyáše Vunšvice nebo již zmíněných Lažanských z Bukové. Teprve Thun svou objednávkou zahradní plastiky podnítil rozvoj další výrazné složky Brokoffova díla, práce s kamenem. Dnes se v zámeckém areálu nachází necelá dvacítko plastik, které je možné připsat Janu Brokoffovi na základě jejich formální analýzy. Vznikaly nepochybně na základě grafických předloh z ikonografických receptářů. Jak uvádí V. Nejedlá, zdejší kamenné sochy nesou řezbářský charakter a projevují se na nich četné konstrukčně anatomické nedostatky.⁵⁰⁵ Tento soubor je z námětového hlediska rozdělen do několika okruhů, které nikterak nevybočují z dobových zvyklostí. Vedle obligátních mytologických postav, které nutně patří k výbavě téměř každé barokní zahrady, zde najdeme také početnou skupinu personifikací, jejichž identifikaci usnadňují tesané nápisy na podstavcích.

---

⁵⁰³ Dá se předpokládat, že Michael Osvald nebyl pozván „jen“ jako bývalý zaměstnavatel. V této době je možné předpokládat přípravu či již probíhající práce na souboru plastik atikového patra Thunova hradčanského paláce. Dalšími svědky při křtu byli Arnošt Hrzán z Harasova a Felix Oldřich z Lobkovic. Srov.: NEJEDLÁ 1964 (pozn. 45), 12.

⁵⁰⁴ S Brokoffem jako první spojil klášterecké plastiky J. Hoffman. Josef HOFMANN: Die Barocke in Nordwestböhmen mit besonderer Berücksichtigung der Sct. Maria-Magdalenen-Kirche in Karlsbad und ihres Erbauers Kilian Ignaz Dinetzenhofer, Karlsbad 1898, 83.

⁵⁰⁵ NEJEDLÁ 1964, 9.

23. Personifikace Ameriky

První okruh představují mytologické postavy ztvárněné zde dílem jako samostatně stojící sochy a dílem jako součásti vodovodních systémů. Do první skupiny patří dvojice soch v podživotní velikosti umístěných dnes na nádvoří zámku. Ženská postava představuje neoděnou Venuši. Jedná se o variaci na téma slavné Medičejské Venuše, s níž má klášterecká socha stejné gesto pravé ruky a držení horní části těla. Mladík s rozevlátou drapérií kolem boků a přilbicí na hlavě představuje Merkura, kterému bohužel chybí pravá ruka směřující vzhůru. Zde je možné sledovat opět volnější, pro kámen upravenou citaci Giambolognova Herma z Louvru. Jiná skulptura, umístěná dnes na soklu v prostoru před sallou terenou zobrazuje Ulyxa ukazujícího si na čelo, u jehož nohou leží liška. Do brokoffovského okruhu s velkou pravděpodobností patří již zmíněný Herakles bojující se lvem

z interiéru sally tereny.⁵⁰⁶ Na prostranství před zámekem byl vybudován v šedesátých letech 20. století nový betonový bazén, do nějž byla v roce 1963 přenesena dvojice zrcadlově spojených tritonů umístěných původně u pramene v jižní části zahrady.

Druhý tematický okruh tvořily personifikace ročních dob a čtveřice živilů. Dochovala se pouze část této skupiny umístěná dnes na balustrádě vyhlídkového patra sally tereny. Identifikaci jednotlivých postav umožňují opět nápisy na podstavcích. Podzim-AVTVM představuje dlouhovlasý muž s věncem z hroznové révy na hlavě držící v pravé ruce pohár a v levé misku s hrozny. Jiné úponky vinné révy, vyrůstající z podpůrné části sochy mu pak elegantně zakrývají intimní partie. Další socha zachycuje muže středního věku s nakročenou levou nohou, který levicí přidržuje snop a na hlavě má věnec z obilí. Nápis AESTAS jej identifikuje jako léto. Zimu-HIEMS personifikuje stařec v dlouhém plášti, nesoucí v levé ruce ohřívadlo. Další plastika na balustrádě zobrazuje opět mladého muže, který pravou rukou třímá roh hojnosti a levou si na hlavě přidržuje mísu přetékaající rozličnými plody. Nápis pod ním informuje, že se jedná o personifikaci země-TERRA. Další ikonografický okruh v podobě personifikací kontinentů je dochován v kompletní podobě. Sochy jsou rozmístěny na samostatných podstavcích před sallou terrenou. Do tohoto souboru patří postava muže v brnění s helmicí na hlavě a se štítem, na němž je umístěn reliéf koně, personifikující Evropu. Vousatý Turek v kaftanu s turbanem na hlavě a štítem s reliéfem nosorožce zastupuje Asii. Indián s pernatou čelenkou na hlavě a zavěšeným bubínkem přidržující štít s reliéfem velblouda personifikuje Ameriku a polonahý mouřenín se štítem nesoucím reliéf slona Afriku. Všechny tyto sochy jsou opatřeny na soklu opět identifikačním nápisem. Určitou zvláštnost představuje socha dlouhovlasého mládence v římské zbroji přidržující opět štít s koněm, jíž ovšem na podstavci nápis chybí. S ohledem na to, že ikonografické skupiny musely být v minulosti kompletní, s jistotou můžeme říci, že Brokoff vytvořil také personifikace jara, vody, vzduchu a ohně, které dnes bohužel neznáme. Další nedochovaný plastický soubor dokládá ledečská veduta zaniklého letohrádku, na jehož schodišťových balustrádách je zachyceno osm putti hrajících na hudební nástroje.

---

⁵⁰⁶ V. Nejedlá upozorňuje na někdejší existenci účtu, který měl údajně kašnu vročit až do rozmezí let 1718-1720. V. NEJEDLÁ 1964, 26.

Atiku sally terreny dnes zdobí dvojice polopostav orientálních bojovníků v turbanech sahajících pro meč do pochvy,⁵⁰⁷ mezi nimiž je ve vrcholové partii umístěna busta římského imperátora s vavřínovým věncem na hlavě. Pokud by bylo umístění Turků původní, motiv by dokresloval dobovou tendenci oslavy vítězných bojů křesťanských zbraní s islámem. Vzhledem k permanentně vedené balkánské válce mezi císařem Leopoldem I. a Vysokou portou se zvláště od šedesátých let, kdy došlo k vítězství habsburských oddílů v bitvě u sv. Gottharda (1663), motivy Turků jako prototypu nepřítele prosazují v oblasti výtvarného umění poměrně často. S ohledem na předpokládané datum vzniku kláštereckých plastik těsně po polovině osmdesátých let by bylo možné chápat tuto trojici jako oslavu vítězství císaře nad nepřítelem, ale zároveň jako apel upozorňující, že turecké nebezpečí stále trvá a Turek nebyl dosud zcela poražen. V případě ale, že původní umístění polopostav Turků bylo jiné, je možné v tomto motivu spatřovat spíše vliv módní vlny „*a la turca*“, čerpající z orientálních inspirací.

Vzhledem k tomu, že v minulosti došlo opakovaně k transferu soch,⁵⁰⁸ není možné dnes určit jejich původní rozmístění, a tím může být narušena jejich původní významová hodnota. Z dobové veduty kláštereckého areálu ani letohrádku není jejich starší umístění zjevné. Není proto jisté, zda byly rozmístěny při zahradních cestách či zdobily prostranství před jednotlivými stavbami. Po velkém požáru zámku, k němuž došlo v roce 1784, byla většina soch přesunuta ze zahrady na klášterecké náměstí, kde jich bylo 10 nebo 12 umístěno do prostoru vymezeného oktogonální mohutnou kamennou balustrádou. Do zámeckého areálu byly navráceny až po zestátnění zámku a byly zde rozmístěny tak, aby se uplatnily při výzdobě sally terreny a parteru před ní.

Brokoffovi je přisuzováno také autorství dřevěných soch Jana Nepomuckého, sv. Víta a sv. Zikmunda,⁵⁰⁹ pocházejících údajně z kostela Nejsvětější Trojice a uložené ve sbírkách chomutovského Oblastního muzea. Jejich kvalitu O. J. Blažíček

---

⁵⁰⁷ O. J. Blažíček zmiňuje jejich umístění ještě na vstupu do pivovaru. Srov.: BLAŽÍČEK 1958 (pozn. 45) 98. Historické fotografie dokumentují, že v první polovině 20. století byla na sally tereně umístěna pouze busta imperátora.

⁵⁰⁸ Některé sochy se pravděpodobně dostaly i mimo Klášterec, jak může dokládat socha tzv. velryby, ve skutečnosti ovšem delfína, identifikovaná v nedávné době v Žatci na koupališti.

⁵⁰⁹ V. Nejedá se v tomto bodě odkazuje na sdělení Rudolfa Langhammera z roku 1945. Srov.: NEJEDLÁ 1964, 26, pozn. 43.

srovnal s manětínským souborem z kostela sv. Barbory, který označil za „soubor tuhých figurín, strnulých loutkových gest, bezvýrazných tváří a primitivní povrchové modelace“.⁵¹⁰ Z Klášterce Brokoff odešel do nedalekého Jirkova,⁵¹¹ kde pracoval při výzdobě zámku Červený Hrádek na zakázku hraběte Ferdinanda Maxmiliána Hrzána,⁵¹² ale jako svobodný jirkovský sochař plnil i další zakázky, například pro knížete Gundakara z Dietrichštejna v Libochovicích.⁵¹³ Jeho kontakty s Michaellem Osvaldem odchodem z klášterecké služby dne 12. června 1687 ale rozhodně nebyly přerušeny ani v rovině umělecké ani osobní.⁵¹⁴

6.1.1.4. Kostel Nejsvětější Trojice

Jedním z největších objednavatelských podniků Michaela Osvalda byla bezesporu výstavba nového kláštereckého farního kostela a jeho umělecké vybavování probíhající ve druhé polovině šedesátých let. Výstavbu nového kostela si vynutil neutěšený stav jeho předchůdce poškozeného při ničivém požáru v roce 1639. O jeho ničivém rozsahu vypovídá skutečnost, že se po něm tehdejší klášterecký farář páter Daniel von der Heidense musel uchýlit do Mikulovic a následně do Petler, a do Klášterce se mohl vrátit, až když zde našel nové ubytování. Vzhledem k silnému poničení farního kostela zasvěceného Tělu Kristovu,⁵¹⁵ byl nucen zařídit pro bohoslužebné účely hřbitovní kapli, v níž se odehrával náboženský život města až do roku 1652. Někdejší farní kostel stával v místech pozdějšího špitálu (následného vrchnostenského důchodního domu) v Zahradní ulici, zhruba 100 m severně od současného kostela.⁵¹⁶ Písemně je zachycen poprvé k roku 1352, nicméně lze předpokládat, že stavba mohla pocházet již ze 13. století.⁵¹⁷ Na jeho opravu místní obyvatelstvo přispělo mimořádnou daní, rozloženou mezi měšťany i

---

⁵¹⁰ O. J. Blažíček zmiňuje jejich umístění ještě na vstupu do pivovaru. Srov.: BLAŽÍČEK 1958, 98.

⁵¹¹ Jeho pobyt se zde předpokládá v letech 1687 až 1692. Srov.: NEJEDLÁ 1964, 9.

⁵¹² Připisovány jsou mu zde sochy Polyféma, Ulyxa, Marta a Juno a některé dekorativní kamenné prvky.

⁵¹³ Zde je mu připisován např. podíl na podobě krbu Saturnova sálu.

⁵¹⁴ V této souvislosti je potřeba upozornit na osobu Pavla Rožiata, kláštereckého Thunova poddaného, který se vyučil v Brokoffově dílně a byl na počátku 18. století činný v Mnichově Hradišti. NEJEDLÁ 1964, 24.

⁵¹⁵ VACHATA 1997, 85.

⁵¹⁶ MACEK / ZAHRADNÍK 1993 (pozn. 466) 1.

⁵¹⁷ GLASER, 15.

vesničany z okolních přifařených obcí. Celkem tím bylo získáno necelých 119 kop grošů. V roce 1652 postoupily práce na provizorní opravě svatostánku do fáze umožňující návrat farníků. O rok později byl v kostele položen nový dřevěný strop.⁵¹⁸ Pro zařízení kostela byl v roce 1652 farářem von der Heidense zakoupen v Praze u augustiniánů od svatého Tomáše na Malé Straně starší oltář instalovaný v Klášterci jako hlavní. Jeho součástí byla soška P. Marie, která si mezi farníky záhy získala velkou úctu. Poté, co byl kostel v roce 1670 vyklizen, byla soška přenesena do Mikulovic, což vyvolalo odpor věřících, kteří se dožadovali jejího vrácení. K tomu došlo zásluhou hejtmána panství Johanna Egermanna v roce 1683, když mu předtím soška zázračně pomohla od očního neduhu a údajným pohybem naznačila, že sama chce být přenesena zpět do Klášterce. Se svolením církevní správy i hraběte byla soška přenesena do klášterecké hřbitovní kaple, kde pro ni dal Egermann zhotovit nový oltář, čímž byl položen základ vzniku poutního místa klášterecké Panny Marie Utěšitelky. Budova starého kostela byla zbourána po opětovném poškození při požáru města v roce 1726.⁵¹⁹

S myšlenkou výstavby nového kostela a volbou jiné stavební parcely přišel prokazatelně již Jan Zikmund. Za tímto účelem nechal vyměnit dům, který vrchnosti připadl po smrti Matese Zewische, za dům Christopha Schreinerera stojící v exponované poloze nepřilíživě vzdálené od zámku. Na jeho místě byl připraven prostor pro kostelní novostavbu.⁵²⁰ Dalším důkazem jeho osobní angažovanosti v této záležitosti je nedatovaný, hrabětem podepsaný rozpočet ke stavbě kostela, vypočítávající stavební materiál a jeho množství potřebné pro hrubou stavbu. Z něj vyplývá, že hrabě zamýšlel realizaci poměrně rozlehlého svatostánku, na nějž se počítalo zhruba s 500 sáhy kamene pro obvodové zdi, 8000 strychy vápna, přibližně 4000 vozů písku, 150 tisíce cihel na klenby, 20 dubovými kmeny, dostatkem dřeva na krovy, 20 kopami prken, 100 kmenů na lešení a 70 tisíce tašek na pokrytí střechy.⁵²¹ Tyto výpočty materiálu musely být spočítány na základě poměrně přesného stavebního plánu, který ale bohužel neznáme, stejně jako jméno zhotovitele. S ohledem na dobové poměry v městečku je možné odhadnout, že nový kostel měl

---

⁵¹⁸ Ibidem.

⁵¹⁹ VACHATA 1997, 86.

⁵²⁰ MACEK / ZAHRADNÍK 1993, 1-2.

⁵²¹ MACEK / ZAHRADNÍK 1993, 2-3.

být dimenzován alespoň na 400 věřících, což zhruba může odpovídat tehdejšímu počtu obyvatel v Klášterci a přifařeném okolí. Stavba kostela byla zahájena s určitostí ve čtyřicátých letech. O této skutečnosti jsme informováni díky pozdější korespondenci Michaela Osvalda s pražskou konzistoří. V dopise z 5. ledna 1670 Thun mimo jiné uvádí „... farní kostel, který zde můj v Pánu zesnulý otec sice začal, ale poté kvůli nastalým trpkým válečným časům nedostavěl...“.⁵²² Farníci tedy zůstali až do roku 1652 odkázáni na bohoslužby ve hřbitovní kapli a podíleli se na opravě starého farního kostela, který pak sloužil ještě dalších osmnáct let.

Nové staveniště bylo tedy již před příchodem Michaela Osvalda do Klášterce lokováno a terénně připraveno včetně části základů. Kostel byl orientován v ose severozápad – jihovýchod tak, aby budoucí průčelí komunikovalo s průčelím zámku. O aktivitě směřující k pokračování zahájené stavby se dozvídáme teprve v polovině šedesátých let. Hrabě tehdy oslovil C. Luraga, který pro stavbu kostela vypracoval sadu plánů. Pražský architekt v nich mohl uplatnit své schopnosti, které v oblasti sakrální architektury již prokázal v řadě českých lokalit, včetně nedalekého Chomutova, kde podle jeho plánů z roku 1663 právě vznikl jezuitský kolejní chrám, dokončený v roce 1668.

24. Kostel Nejsvětější Trojice v Klášterci nad Ohří

---

⁵²² Text českého překladu dopisu. Srov.: MACEK / ZAHRADNÍK 1993, 3-4.

25. Luragův návrh průčelí kostela Nejsvětější Trojice

Luragovy plány v podobě půdorysu, řezu a nárysu průčelí, znovunalezené v padesátých letech minulého století v thunské rodinném archivu, datuje jeho vlastnoruční italsky psaný dopis ze 17. října 1665. Architekt se v něm mimo jiné omlouvá, že byl zaneprázdněn prací pro Bernarda Ignáce z Martinic, a proto vyřizuje thunskou zakázku až v tuto chvíli. Zároveň také zasílá hraběti rozpis potřebného materiálu. Předpokládá potřebu 800 kubických kroků otesaných kamenů, přibližně 350 tisíc cihel, vápno, dřevo a písek podle potřeby. Kameníky na stavbu si měl hrabě sjednat sám a Lurago odhaduje náklad za jejich práci na 1500 zlatých. Na zhotovení základů chóru a sakristie, které tak zjevně nebyly provedeny ve starším období, a

výzdobu celku uvádí částku 6270 zlatých mimo běžný rozpočet. Na tesařské práce, které měli provést hraběcí poddaní, odhaduje maximálně 500 zlatých. Na závěr Lurago píše, že neví, jakou výzdobu chce dát hrabě provést.⁵²³ Přímá reakce Michaela Osvalda na dodané plány známa není. Je možné, že je Luragovi vrátil k přepracování, protože s navrhovanou podobou nebyl spokojen. Porovnáme-li totiž zmíněné plány s podobou realizované stavby, najdeme celou řadu výraznějších odchylek. V případě fasády je pak možné dokonce hovořit o zcela odlišné koncepci. Otázkou je, zda je možné připsat tyto změny Luragovi nebo jsou spíše výsledkem nemalých invenčních zásahů ze strany D. Rossiho, který stavbu vedl či ji alespoň na Luragově místě pravidelně dozoroval. Ať tak či onak, současná podoba fasády je jistě především odrazem osobního vkusu stavebníka.

Samo rozvržení hmot kláštereckého kostela a jeho půdorysné řešení odpovídá ostatním Luragovým sakrálním objektům a je možné ho vřadit do vývojové skupiny spolu s jezuitskými kostely sv. Františka a Ignáce v Březnici (1642-1650), Nanebevzetí P. Marie v Hradci Králové (od 1654), Neposkvrněného Početí P. Marie v Klatovech (1654-1656), sv. Ignáce v Chomutově (1663-1668) a sv. Ignáce na Novém Městě (1665-1678). I v Klášterci navrhl autor řešení, které opakovaně s úspěchem použil u uvedených řádových svatyní. Kostel Nejsvětější Trojice tak byl koncipován jako rozlehlý jednodlný prostor s bočními kaplemi a emporami, klenutý valenými klenbami s trojbokými výsečemi. Vzhledem k tomu, že zde máme vzácnou možnost porovnat podobu primárního návrhu a finální realizace, bude dobré se této otázce věnovat podrobněji.

Realizovaná podoba kostela zachovává Luragem navrhované řešení předsíně, lodi s trojicí bočních kaplí a navazujícího vysokého presbytáře, vůči výšce lodi pouze nepatrně sníženého. Nad kaple byl ovšem oproti prvotnímu návrhu vložen po obou stranách pás průchozích empor a tím bylo zrušeno jejich původně zamýšlené přímé osvětlení.⁵²⁴ To bylo naopak přidáno výrazným způsobem v presbytáři, který měl být podle návrhu osvětlen pouze trojicí obdélných oken v závěru pod římsou a dvojicí půlkruhových oken nad ní. Ve finální fázi byla okna výrazně přidána, takže pod

---

⁵²³ UREŠOVÁ 1956, (pozn. 43) 209.

římsou se dnes nacházejí čtyři a nad ní je jich prolomeno dokonce sedm. Celkově se tak změnila původně navrhovaná světelnost prostoru. Na severovýchodní straně presbytáře byla v patře nad sakristií vybudována panská oratoř přístupná přes emporu i přes presbytář po vnějším točitém schodišti. Prostor oratoře se do presbytáře otevírá dvojicí oken zachycených již v Luragově plánu.

Pokud můžeme uvedené rozdíly v interiéru charakterizovat jako variace původních plánů, je situace v případě průčelí odlišná. Zde byla původní Luragova koncepce zcela přepracována. Navrhované dvouvěžové průčelí bylo v průběhu stavby nahrazeno bezvěžovou formou a oproti dodanému plánu došlo k celkovému přepisu jeho členění.⁵²⁵ Luragův pohled na fasádu z roku 1665 představuje etážové průčelí členěné horizontálně dvojicí výrazných říms. Vertikálně mělo být děleno do tří os za pomoci čtveřice pilastrů v každé etáži. V bočních osách první etáže měla být vložena obdélná okna, v hlavní pak jednoduchý klasicistně koncipovaný vstup. Ve druhé etáži se situace opakovala, jen na místo vstupu byla střední osa prolomena velkým trojdílným oknem, jehož střední převýšená část byla obloukovitě ukončena a ozdobena dvojicí bočních volut. Nad římsou druhé etáže pak byla mezi dvojicí věží umístěna balustráda. Věže samy měly být prolomeny velkými okny s obloukovitým zakončením a cibulovými stříškami. Realizovaná podoba je však výrazně jiná. Horizontální dělení zajišťuje pouze jedna průběžná římsa. Vertikální členění sice zůstalo zachováno, nicméně pilastry byly protaženy a dvojici oken nahradily ve spodní části vpádlé obdélné rámce a nad nimi umístěné niky s mušlovými konchami. Ve střední ose je umístěn jednoduchý portál, v jehož nadpraží se nachází nápisové pole vymezené tesaným dekorem s festony, volutami a dvojicí maskaronů. Dle použitého typu písma je zjevné, že současný nápis: „MICHAEL OSSWALDUS SACRI ROMANI IMPERII COMES DE THUN DOMINUS HEREDITARIUS IN CLOESTERLE IN HONOREM SANCTISSIMAE TRINITAS FUNDAVIT Ao DOMINI MDCLXX“ je výrazně mladší transkripcí původního textu. Na římsce portálu je umístěn nezvykle rozměrný pískovcový alianční znak Thunů a Lodronů pod knížecí čelenkou. Jeho pozadí je tvořeno stylizovanou roztaženou lví kůží, ve spodní části se jako zdobný prvek opět

---

⁵²⁵ MACEK / ZAHRADNÍK 1993, 5. V souvislosti s tím je nutné upozornit na určité shodné prvky se soudobou stavbou kostela sv. Ignáce na Novém Městě, jehož průčelí je oproti ostatním Luragovým návrhům také bezvěžové.

objevuje maskaron. Nad římsou je vyzdvižen štít navazující tvarově na klasický typ „Il Gesù“. Zdobení je dvojicí pilastrů, štukových festonů, volut, kamenných obelisků, šišek a dvojbřevným křížkem ve svém vrcholu. Prolomen je velkým osově umístěným a segmentovitě zakončeným oknem, nad nímž se uplatňuje další štuková výzdoba.

26. Erbová aliance Thunů a Lodronů na průčelí kostela Nejsvětější Trojice

Zajímavým dokumentem k samotnému průběhu stavby je rozpočet na období června až září 1667, z něž vyplývá, že za materiál má být vydáno celkem 418 zlatých. Z profesí bylo v této době na stavbě zastoupeno 11 zedníků (mistr, 7 cizích zedníků a 3 poddaní), 3 vápeníci, 12 nádeníků a 6 lamačů kamene. Uveden je také stavitel, kterému příslušela mzda 1 zlatých denně. Zajímavá je i informace o kopání základů, do nichž měl být uložen rošt z dubových kůlů, přispívající ke stabilitě stavby. Po

stavební strážce byl kostel dokončen v závěru roku 1669. Jsme o tom informováni z korespondence, kterou hrabě vedl s pražskou konzistoří a arcibiskupem Matoušem Ferdinandem Sobkem z Bílenberka v záležitosti rodinné hrobky, již nechal vybudovat v prostoru pod chórem.⁵²⁶

V této době byly jistě zahájeny práce na interiérové výzdobě kostela, jejíž dominantní složku tvoří bohatá štukatura kombinovaná s nástěnnými malbami. Štukatura se uplatňuje jak při výzdobě stěn, tak na klenbách lodi i kaplí. Zvolené námětové spektrum je neobyčejně pestré. Vedle obvyklé raně barokní ornamentiky zastoupené řadami květinových festonů, akantových rozvilin, svatojakubských mušlí, vejcovcových pásů a volut se na římsové výzdobě střídá trojice erbovnických zvířat rodů Thunů a Lodronů - orli, lvi a jednorožci. Na hlavicích pilastrů se uplatňuje řada ženských polopostav v akantové rozvilině. Zvláště bohatě je štukaturou zdoben strop presbytáře s řadou květinových a ovocných motivů, stužkových ornamentů a andělských postav v lunetových výsečích oken. Obdobně bohatě jsou zdobeny také klenby bočních kaplí. Na vítězném oblouku ve směru do lodi je umístěna dvojice erbů stavebníka kostela a jeho manželky s dvojicí putti ve funkci štítonošů a hraběcí korunkou. Oba erby jsou malované.⁵²⁷ Stejného typu štukové výzdoby se dostalo také panské oratoři, kde opět převládají rostlinné a ovocné motivy.

Prostor pro nástěnné malby vymezený štukovými kartušemi a zrcadly byl připraven na klenbě empor a lodi, v presbytáři pak pod římsou, v lunetových výsečích a ve vrcholku klenby. Stav maleb nedovoluje sice podrobnou ikonografickou rekonstrukci celého souboru,⁵²⁸ nicméně obecně je možné konstatovat, že v kartuších a zrcadlech předsíně, bočních kaplí, empor a římsy je vyobrazeno několik desítek výjevů svatováclavské legendy. V lunetových výsečích klenby lodi se pak uplatňují skupiny andělů nesoucích *arma christi*. V zrcadlech ve vrcholu klenby tohoto prostoru byly vymalovány výjevy sv. Jana Křtitele, Narození

---

⁵²⁶ Blíže srov.: MACEK / ZAHRADNÍK 1993, 8-10.

⁵²⁷ Lodronovský erb byl znovu odhalen až při restaurátorském zásahu v roce 2003. Tento zásah je spojen také s odhalením řady druhotně zakrytých raně barokních maleb, které byly následně odkryty a v rámci možností restaurovány. Vzhledem k výraznému poškození mladšími peky je těžké posuzovat původní výtvarnou kvalitu, která ovšem, dle vyjádření restaurátorů překračuje rámec regionu. Srov.: Václav POTŮČEK / Bořivoj RAK: Obnova a restaurování štukové a malířské nástěnné výzdoby v interiéru kostela Nejsvětější Trojice v Klášterci nad Ohří (restaurátorská zpráva), 2003, uloženo na NPÚ úop v Ústí nad Labem pod číslem 1772/R.

⁵²⁸ Některé nejsou dochovány vůbec.

Páně a Zmrtvýchvstání Krista. V presbytáři pak dnes téměř nerozpoznatelná P. Marie s Ježíškem a postavami světců. K autorství nástěnné a nástropní výzdoby opět schází jakákoliv zpráva. Zda se v Klášterci uplatnil jako štukatér Giovanni Bartolommeo Cometa nebo Domenico Cantecallo, kteří se objevují jinde na Luragových stavbách,⁵²⁹ tak není možné potvrdit ani vyvrátit. Stejně neznámý je i autor freskové výzdoby.

Jedním z posledních kroků před vysvěcením kostela byla instalace oltářů. Konkrétně jsme informováni o třech, zhotovených údajně v Mnichově.⁵³⁰ Hlavní oltář věnoval kostelu stavebníkův bratr Václav, jak dokládá nedochovaný nápis: „*Wenceslaus D G Episcopus Passaviensis et Gurgensis S. R. J. Princeps, Praepositus Salisburgensis, comes de Thun, hoc altare fundavit at ecclesiam simul 21. Sept. Consecravit Anno MDCLXX.*“⁵³¹ Jedná se vysokou portálovou architekturu dělenou horizontálně na sokl a tři etáže. Jeho architektura v hnědozlaté polychromii je velmi bohatě zdobena řadou plastických prvků a figur. V první etáži je na pohledově pravé straně mezi dvojicí sloupů s korintskou hlavicí umístěna v nice postava archanděla Michaela s mečem a váhami. Na protilehlé straně postava sv. Václava s praporcem. Obě sochy jsou provedeny v životní velikosti. Nad rozeklanými rohy ve druhé etáži je umístěna dvojice menších soch. Napravo stojí figura žehnajícího biskupa s mitrou na hlavě, který původně v pravé ruce držel patrně berlu, která dnes chybí. Nalevo je osazena figura mladého bezvousého muže s kloboukem a knihou v levé ruce. Gesto pravé ruky naznačuje, že socha kdysi měla ještě jeden atribut snad meč, ale mohla to být i hůl či rostlina. Třetí etáž flankuje dvojice ještě menších figur, napravo sv. Roch a nalevo sv. Šebestián. Všechny sochy jsou dřevěné, polychromované a vykazují známky totožného autorství. Jsou proporčně dobře zvládnuté, i přes určitou tuhost podání je zjevné, že se jedná o kvalitní práce odpovídající výrazově době svého vzniku.

Budeme-li se zabývat ikonografickým programem soch, zaujme nás v první řadě dvojice spodní etáže zobrazující sv. Václava a sv. archanděla Michaela. Zcela evidentně se tu jedná o záměrnou akcentaci osobních patronů donátora oltáře a

---

⁵²⁹ VLČEK 2004, 381.

⁵³⁰ VACHATA 1997, 88.

⁵³¹ SCHALLER 1878c, 145. Nápis se měl nacházet pod nedochovaným thunským znakem.

stavebníka kostela. Vzhledem k současné absenci některých atributů je znesnadněna jistá interpretace dvojice postav druhé etáže. Prozatím nalezené archivní prameny bohužel v tomto ohledu také nepodávají potřebnou informaci.⁵³² Historická fotografie ukazuje,⁵³³ že postava umístěna na pohledově pravé straně drží v levé ruce berlu a pravou žehná. Jakýkoliv další zřetelný atribut chybí. Levá postava s kloboukem s jednoduchými třapci po stranách, držící v levici otevřenou knihu, nesla v pravé ruce berlu s patriarším křížem. Jako nejpravděpodobnější se tak jeví možnost, že dvojice by mohla představovat dvojici západních církevních otců, vpravo sv. Augustýna a vlevo sv. Jeronýma.⁵³⁴ Ve třetí etáži je umístěna dvojice nejfrekventovanějších patronů vzývaných v souvislosti s morovou nákazou. Je možné, že ještě jedna malá plastika zdobila v minulosti samotný vrchol oltáře, jak ukazuje dnes prázdná trnož.

27. Hlavní oltář

---

⁵³² Biskupství litoměřické, fond Far, Klášterec nad Ohří, inventář č. 114.

⁵³³ SOA Litoměřice – SOKA Chomutov se sídlem v Kadani, Sběrka fotografií a negativů, sign. D 35.

⁵³⁴ Za konzultaci k této otázce děkuji Janu Roytovi.

Malířská výzdoba oltáře odpovídá zasvěcení kostela. Na hlavním obraze, umístěném v první etáži je zachycen výjev Nanebevzetí P. Marie za asistence řady andělů. V dolní části jsou vyobrazeni učedníci přítomní jejímu zesnutí a veduta Jeruzaléma. Program pokračuje v nástavci, kde je namalována v oblacích trůnící dvojice Boha Otce a Syna s přichystanou královskou korunou. Celý výjev vrcholil ve druhém nástavci, kde býval v podobě holubice vyobrazen Duch svatý. V tomto případě se ale nejednalo o malbu, nýbrž o plastické podání. Zhodnocení kvality obrazů bohužel neumožňuje velmi špatný stav pláten, nicméně i přesto je zjevné, že minimálně v případě hlavního obrazu se jedná o relativně kvalitní malbu. Prozatím nezodpovězenou otázkou je, jaká je její provenience. Zda je nutné hledat jejího autora v jižním Německu nebo v některé z pražských dílen.

Do souboru původního vybavení patří také oltář sv. Josefa umístěný v první jihozápadní kapli ve směru od presbytáře. Opět se jedná o portálovou architekturu tmavé barvy s přebohatým zlaceným dekorem. Dvojice polychromovaných řezeb po stranách mezi dvojicí sloupů představuje mladé ženské postavy, dnes bez zjevných atributů s výjimkou zvonce, který drží jedna z nich v pravé ruce. Patrně se ale správně jedná o obrácený pohár, protože inventář z roku 1786 postavy identifikuje jako sv. Kateřinu a Barboru.⁵³⁵ Titulní obraz čtvercového formátu zachycuje sv. Josefa s lilií a Ježíškem, neseným na levici. V nástavci bohatě zdobeném boltcovým dekorem je umístěn oválný temnosvitný výjev Setkání se sv. Alžbětou. Kvalita maleb i řezeb je ve srovnání s hlavním oltářem nižší. To samé platí i o velmi obdobně řešeném oltáři Zvěstování P. Marii umístěném v protější kapli. Zde se při výzdobě uplatňuje dvojice řezeb sv. Alžběty a sv. Anny s knihou a malou Pannou Marií. Nejzajímavější je pak samotný oltářní obraz, který je variantou Škrétaova plátna umístěného dnes v Národní galerii.⁵³⁶ Je na něm vyobrazena stojící Panna Marie, k níž přistupuje archanděl Gabriel s vysoko vztyčenými křídly a lilií v levici. Vzhledem

---

⁵³⁵ Inventář, nepag. (pozn. 532).

⁵³⁶ NG v Praze, inv. č. 17338. Pražský obraz by mohl pocházet z kostela sv. Martina ve zdi. Srov.: NEUMANN 2000, 134. Podrobněji k pražskému obrazu srov.: Idem: Karel Škréta 1640-1674, Praha 1974, s. 132-133. Kláštereckému obrazu byla v minulosti věnována stručná pozornost. Srov.: Idem, Malířství XVII. století v Čechách. Barokní realismus, Praha 1951, 86; Andrea ROUSOVÁ: V. 31, Zvěstování P. Marii, (kolem 1670), in: Lenka STOLÁROVÁ / Vít VLNAS (ed.): Karel Škréta 1610-1674. Doba a dílo, Praha 2010, 258-259.

k tomu, že formát kláštereckého obrazu je oproti pražskému čtvercový, byla holubice představující Ducha svatého vyobrazena v nástavci kvadrilobového tvaru. Oproti obrazu z Národní galerie je kvalita malby zjevně nižší, ovšem nutno zdůraznit, že klášterecké plátno je velmi špatném stavu a nelze vyloučit pozdější přemalby. Terminus ante quem pro vznik kláštereckého obrazu je září 1670, kdy došlo ke konsekraci oltářů.

28. Zvěstování P. Marii na bočním oltáři

Vzhledem k tomu, že na konci šedesátých let máme doložen kontakt Guidobalda Thuna s Karlem Škrétou, vypadá lákavě možnost, že by jeho dílně objednávku obrazů pro Klášterec mohl zadat také Michael Osvald. Dá se předpokládat, že vybavení kostela, v němž si nechal vybudovat vlastní hrobku, svěřil někomu z předních domácích umělců. Nižší kvalita zdejších maleb oproti škrétovskému průměru té doby může být pouze zdánlivá, způsobená špatným

stavem pláten nebo výraznějším uplatnění dílny, které je v době Škrétova stáří prokazatelné v řadě jiných zakázek. Zda se skutečně jedná o škrétovské malby či byly pražským malířem pouze inspirovány, tak může v budoucnu napovědět případné restaurování. Doba vzniku ale nahrává spíše první možnosti.

Do souboru původního raně barokního vybavení náleží ještě z části dochovaná kazatelna se stejnými prvky dekoru jako boční oltáře. Na její poprsnici je umístěna skupina maleb s postavami trojice evangelistů - Marka, Matouše, Lukáše a postavou Salvátora. V minulosti nad ní byla zavěšena ještě masivní bohatě řezaná stříška s boltcovými ornamenty, v jejímž vrcholu byla osazena postava archanděla Michaela vítězího nad ďáblem s plamenným mečem v pravici a váhami v levici. Soudobé jsou i lavice s postranicemi zdobenými řezbami v podobě maskaronů s boltcovým dekorem. Ke slavnostní konsekraci kostela a jeho tří oltářů došlo na podzim roku 1670. Novostavba byla vysvěcena ke cti Nejsvětější Trojice. Ke slavnostnímu aktu bylo zvoleno datum 21. září, kdy ji za velké účasti věřících vysvětil pasovský biskup, bratr Michaela Osvalda, Václav.

6.1.1.5. Další sakrální objekty

Před rokem 1682 se Michael Osvald Thun rozhodl zřídit v Klášterci kapli, zasvěcenou Panně Marii Loretánské.⁵³⁷ Pro její zbudování zvolil prostor na návrší, nacházející se již mimo městečko, ve vzdálenosti zhruba 300 metrů východně od kostela Nejsvětější Trojice. Nepřímou inspirací mu mohla být jeho cesta z mládí, přímou pak stavba lorety z roku 1667, kterou inicioval mladší bratr Maxmilián v Děčíně. Jednoduchá loretánská kaple bez zevní výzdoby byla postavena také před vchodem do tyrolského rodového sídla Castel Brughier, takže lze uvažovat i o určité tradiční rodové náklonnosti k tomuto kultu. Klášterecká kaple byla vystavěna v roce 1682 bratrem Janem Arnoštem, tehdejší biskupem ve štýrském Seckau, jak dokládá nápis na budově zaznamenaný ještě J. Schallerem: „*Ioannes Ernestus D. G. Episcopus Segoviensis S. R. I. Princeps et Comes de Thun, Canonicus Salisburgensis et Passv., per Styriam&c. Vicarius Generalis consecravit 29. Sept. Hanc sacramaedem*

---

⁵³⁷ K základní problematice loretánského kultu, stavebnímu vývoji a podobě kaplí v Čechách srov.: BUKOVSKÝ 2000 52.

Nazarethicae consimilem fieri fecit Mich. Osvald. S. R. I. Comes de Thun Anno MDCLXXXII.“.⁵³⁸

Přesnou podobu kaple bohužel neznáme ani z popisu, ani z dobové ikonografie. Stavba se uplatňuje pouze na vedutě Klášterce v ledečském letohrádku. I přes výrazné poškození nástěnné malby je patrné, že se jednalo o samostatně stojící objekt obehnaný zdí, nacházející se v jinak nezastavěné lokalitě. Lze předpokládat, že rozměry i stylem vnitřní výzdoby kopírovala ostatní loretánské kaple. J. Bukovský uvádí, že se možná řadila ke kaplím tzv. pilastrového typu. Na základě výše zmíněné veduty se ovšem přikláníme spíše k možnosti, že se jednalo o jednodušší blokovou formu. Bez odkazu na zdroj pak J. Bukovský za stavitele lorety označuje Rossiho „*de Lucca*“.⁵³⁹ Ke kapli byl dosazen samostatný kaplan obývající zde stojící kaplanku, jehož potřeby, stejně jako samotný provoz kaple, zajišťovaly fundace, které byly k jejímu prospěchu založeny.

V roce 1690 pak byla Michalem Osvaldem vybudována v exponované poloze přímou nad řekou druhá kaple mariánského zasvěcení, nazývaná v pramenech „*Maria=Felben=Capelle*“, tedy kaple Panny Marie na skále. Její staveniště bylo vytyčeno zhruba ve vzdálenosti 500 m od loretánské kaple východním směrem v místní části zvané Fels, kudy procházela cesta do Miřetic.⁵⁴⁰ O její stavební podobě ani výbavě už bohužel nejsme informováni vůbec, nicméně skalní návrší umožňovalo svou velikostí stavbu s maximálním rozměrem cca 8 x 5 m. Kaple byla podřízena stejnému kaplanovi jako nedaleká loreta. K provozu obou kaplí byla v roce 1693 ustanovena hraběcí nadace ve výši 8407 zlatých.⁵⁴¹

Ještě před tímto datem, v roce 1691, vznikl zajímavý soubor sedmi výklenkových kaplí rozmístěných podél cesty spojující obě mariánské stavby. Na východním okraji městečka v blízkosti zámku tím vznikl celý krajině komponovaný okrsek zasvěcený postavě bohorodičky. Ústředním tématem kaplí totiž byly výjevy Sedmi bolestí P. Marie.

---

⁵³⁸ SHALLER 1787c, 146.

⁵³⁹ BUKOVSKÝ 2000, 52.

⁵⁴⁰ Dnes se místo nachází pod mostovkou železničního mostu přes Ohři.

⁵⁴¹ GLASER, 16.

29. Klášterec nad Ohří 1) Loretánská kaple 2) Kaple P. Marie na skále 3) Kaple Sedmi bolestí P. Marie
4) Kostel Nejsvětější Trojice 5) Zámek 6) Felixburk.

Mariánský okrsek vznikl v bezprostřední blízkosti cesty vedoucí do Kadaně, která začínala v průběhu 17. století postupně znovuzískávat věhlas významného poutního místa regionu. Poutě směřovaly ke kadaňskému františkánskému kostelu Panny Marie a Čtrnácti sv. Pomocníků.⁵⁴² Zdejší konvent založili v roce 1473 kadaňští měšťané spolu s Fictumy v místech starší poutní kaple. V roce 1481 pak byla fundátorská práva přenesena na Jana Hasištejnského z Lobkovic, jehož rod byl patronem kláštera hluboko do 16. století. Díky výrazné luteranizaci kraje a rozkladu v rámci české františkánské provincie došlo v roce 1564 k zániku kláštera. V roce 1571 byl ovšem Jiřím Popelem z Lobkovic znovu obnoven. I přesto zdejší poutní tradice upadala. V roce 1618 – 1619 byl klášter několikrát vyloupen a kostel znesvěcen a defacto došlo k jeho opětovnému zániku. Další obnova konventního života přišla v roce 1623 a následně došlo ve třicátých letech k znovuzahájení poutí ke Čtrnácti sv. Pomocníků.⁵⁴³ Je jisté, že mezi poutníky přicházejícími ke kadaňským františkánům byli často i obyvatelé Klášterce. Dobře to dokládá údaj, že si v roce 1641 v blízkosti

⁵⁴² K dějinám kláštera srov.: Petr HLAVÁČEK: Retrospektiva dějin františkánskému kláštera Čtrnácti sv. Pomocníků v Kadani v 15. a 16. století. Geneze, rozkvět a úpadek, in: Idem: Kadaň mezi středověkem a novověkem; deset kapitol z kulturních a náboženských dějin mezi středověkem a novověkem, Ústí nad Labem 2005, 93-122.

⁵⁴³ Srov.: Petr HLAVÁČEK: K dějinám barokní obnovy františkánskému kláštera v Kadani aneb nástin interpretace legendy o Čtrnácti svatých pomocnících, in: HLAVÁČEK 2005, 178-198.

kláštera postavili kláštereckou kapli, aby zde měli vlastní svatostánek a vyhnuli se tak zbytečnému čekání v době poutí.⁵⁴⁴ Dalším důkazem regionální obliby kultu Čtrnácti sv. Pomocníků je skutečnost, že se postavy z tohoto souboru uplatnily také v ikonografické složce kláštereckých výklenkových kaplí.

Výklenkové kaple, které se na rozdíl od obou svatyní dochovaly dodnes, jsou pískovcové, dva metry vysoké a jeden a půl metru široké. Jejich výzdoba je jednotně koncipována, a pokud lze soudit ze současného špatného stavu, tak i provedena. Každá kaple je tvořena jednoduchým nečleněným soklem s odstupňovanou římsou. Na něj dosedá poměrně hluboký výklenek s výjevem provedeným v mělkém reliéfu, flankovaný po stranách dvojicí pilastrů. Ty obsahují mělké niky s reliéfními figurami světců doplněné jejich jmény. Ve cviklech jsou umístěny opět reliéfně provedené figurky andělů nesoucích *arma christi*. Nad hlavicemi pilastrů a vrchní římsou se nachází segmentový tympanon zdobený akantovou rozvilinou nesoucí letopočet 1691 a ozdobně složený fundátorův monogram obsahující písmena MOT. Monogram je zdoben hraběcí korunou. Kaple byly shodně ukončeny dvojicí koulí, vztyčených po stranách nad pilastry a centrálně umístěným, snad původně kotvovým křížkem.

Kaple byly v minulosti přesouvány a tak dnes není dodrženo jejich umístění na původní trase, ani pořadí.⁵⁴⁵ Jejich historickou posloupnost ovšem není problematické znovu zrekonstruovat na základě ikonografického obsahu. Soubor zahajovala ve směru od Lorety kaple s výjevem Obřezání Páně, na němž se uplatňuje vedle postav Marie, Josefa, Ježíška a kněze, ještě čtveřice přihlížejících postav. Na levé straně kaple je v nice vyobrazen sv. Erasmus s rumpálem s navinutými střevy, na pravé sv. Pantaleon s rukou přitlučenou k hlavě. Ve cviklech se nachází andělci s pytlím a s řetězem. V pořadí druhá kaple nesla výjev Útěku do Egypta s Marií, Ježíškem, Josefem, oslem a dvojicí andělů, kteří se vznášejí nad nimi. Vpravo se nachází postava sv. Jiří zabíjejícího draka a vlevo sv. Blažeje se svící. Ve cviklech je vyobrazena dvojice andělů s křížem a kalichem. Třetí kaple nesla námět Hledání dvanáctiletého Krista. Bohužel díky značnému poškození středové části (v pískovcové desce je proražen velký otvor) je možné dnes identifikovat pouze

---

⁵⁴⁴ VACHATA 1997, 87.

několik postav mudrců naslouchajících Kristově výkladu. V minulosti ovšem trůnil uprostřed výjevu v souladu s ikonografickou tradicí dětský Ježíš, jak dokládá dochovaná historická fotografie.⁵⁴⁶ Napravo se nachází sv. Vít s kohoutem, nalevo sv. Cyriak s drakem. Ve cviklech pak nesou andělci důtky a metlu.

U ostatních čtyř kaplí se bohužel nedochovala reliéfní výzdoba s hlavním námětem. Jak dokládají historické fotografie z roku 1967, existovaly ještě v této době, byť již ve značně poškozeném stavu, reliéfy Nesení kříže a Kladení do hrobu. Podoba reliéfů, na nichž byly umístěny zbývající dvě mariánské bolesti, Ukřižování a Snímání z Kříže, bohužel není známa vůbec. Kaple byly v sedmdesátých či osmdesátých letech nově umístěny do prostoru zámeckého parku a některé z nich byly restaurovány.⁵⁴⁷ Chybějící či silně poškozené reliéfy byly nahrazeny pískovcovými plasticky pročleněnými výplněmi bez figurálních výjevů. Na základě výše zmíněných historických snímků je možné konstatovat, že u čtvrté kaple souboru byl výjev Nesení kříže doplněn postavou sv. Kryštofa, nesoucího malého Ježíše vpravo, a sv. Diviše, držícího uťatou hlavu. Ve cviklech výzdobu doplnila dvojice andílků s kopím a Stefatonovou houbou. Při výzdobě páté kaple s výjevem Ukřižování byla nejspíše použita dvojice sv. Achácia s křížem a sv. Eustacha s jelenem, který má znamení kříže mezi parohy, ve cviklech pak dvojice andílků se sloupem a žebříkem. K doplnění Oplakávání, které bylo ústředním výjevem šesté kaple, byly použity postavy sv. Jiljí s laní a sv. Kateřiny s mečem a kolem. Ve cviklech se objevují andělci s nápisem INRI a Veroničinou rouškou. Reliéf sedmé kaple s Kladením do hrobu s určitostí zdobila dvojice sv. Barbory a sv. Markéty a ve cviklech andělci s trnovou korunou a hřeby.

Zcela objektivnímu posouzení výtvarné kvality díla brání výše uvedené zásahy i současný stav kaplí, který je díky vandalismu více než kritický. Nicméně i přesto se domníváme, že za jejich autora lze považovat některého z regionálních řemeslníků bez výraznějších uměleckých ambicí. Napovídá tomu tuhost podání postav v zachovaných reliéfech, bezmocnost při práci s prostorem i rustikální podání ostatních částí figurální výzdoby. Všechny tyto momenty spíše prozrazují

---

⁵⁴⁶ Národní památkový ústav – územně odborné pracoviště v Ústí nad Labem, oddělení evidence a dokumentace, Klášterec nad Ohří, evidenční karty mariánských kaplí v zámeckém parku.

⁵⁴⁷ S výjimkou torzovitě vyplněných evidenčních karet s několika fotografiemi nebyly na pracovišti NPÚ žádné dokumenty, které by se ke kaplím vázaly.

zručnějšího kameníka pracujícího s předlohovou šablonou než na osobu tvůrčího sochaře.

Původní mariánská cesta, určená jak pro organizovaná procesí, tak pro privátní náboženskou meditaci, byla předstupněm pro obdobně řešenou, ovšem velkoryseji pojatou, skupinu sedmi výklenkových kaplí spojujících kadaňskou Mikulovickou bránu a tamní františkánský klášter. Kadaňské kaple, nesoucí ústřední výjevy Kristových zastavení při cestě na Golgotu, byly vytvořeny v letech 1695 – 1699 z prostředků zdejších měšťanů a františkánů, ale také šlechtických rodů Hrzánů z Harasova a Račínů. Jsou rovněž pískovcové, oproti kláštereckým jsou ovšem rozměrnější a umělecky výrazně vyspělejší. Jejich autorství bylo přisouzeno tzv. chomutovsko-černovické huti pracující v intencích tvorby Jana Brokoffa.⁵⁴⁸

Postupný zánik mariánského okrsku byl zahájen v důsledku náboženských proměn v roce 1791, kdy byla loretánská kaple včetně svého mobiliáře vydražena ve prospěch Náboženského fondu. V roce 1794 došlo v opuštěné budově k pokusnému výpalu porcelánu někdejším správcem panství Janem Mikulášem Weberem. Později byla kaple zbourána a na jejím místě vybudována porcelánka. Uzavření a prodej čekal i kapli Panny Marie Na skále a to v roce 1799. Někdy mezi tímto datem a rokem 1871, kdy byl postaven železniční most přes Ohři, došlo k jejímu úplnému odstranění. Procesní cesta zanikla v souvislosti s pozdější výstavbou mezi Kláštercem a místní částí Felsen. Jednotlivé kaple byly transferovány dle aktuální potřeby a postupně došlo k jejich silnému poškození.

V souvislosti s mariánskou tematikou je nutné zaznamenat ještě nejstarší dochovanou volnou plastiku v Klášterci. Jedná se o malý sloup s vrcholovou plastikou P. Marie Svatohorské, nacházející se dnes v blízkosti původní trasy mariánské cesty. Datace na soklu uvádí rok 1668 a přímé donátorství Michaela Osvalda a Alžběty z Lodronu dokládá plasticky bohatě provedený alianční erb.

---

⁵⁴⁸ www.kultura-kadan.cz/muzeum/vystavy_detail_probegle.php?ID_akce=105, [citováno 6. 8. 2012].

6.1.2. Ostatní panská sídla a patronátní kostely v severních Čechách

Klášterecký zámek byl nejvýznamnějším, ale zdaleka ne jediným severočeským panským sídlem. Zcela stranou zájmu Michaela Osvalda stály logicky někdejší hradní architektury jako Egerberk, Nový Šumburk, Himmelštejn a některé další, které díky své nepřístupné poloze a dezolátnímu stavu nenabízely žádnou možnost praktického využití. Jiná situace nastala v případě několika tvrzí a menších zámků, které se nacházely v centrech někdejších předbělohorských panství, která Kryštof Šimon nebo později Michael Osvald získali. Ačkoliv již za Thunů nesloužily tyto objekty přímo pro pobyt panstva, byla jim ze strany držitelů fideikomisu věnována pozornost jako sídlům vrchnostenské správy jednotlivých panství a statků. Jednalo se vesměs o objekty vystavěné či výrazně přestavěné v 16. století, jejichž stav byl v různé míře postižen válečnými událostmi. Z tohoto důvodu bylo nutné investovat nejen do jejich klasické provozní údržby ale také do rekonstrukcí, které škody zahladily.

Významnější lokalitu v blízkosti Klášterce představoval Felixburg, někdejší správní centrum panství Egerberg (Lestkov). Sídlo panství z těžko přístupného hradu Egerberg do nově založeného zámku Felixburg (katastr Rašovic u Klášterce n. O.) přesunul v roce 1576 Bohuslav Felix Hasištejnský z Lobkovic. Renesanční stavba byla dokončena patrně v roce 1581. Jednalo se o čtyřkřídlou patrovou budovu s uzavřeným dvorem a čtyřbokou čtyřpatrovou věží v jižním nároží.⁵⁴⁹ Ochozy v patře a reprezentativní místnosti byly vyzdobeny nástěnnými malbami, mimo jiné s dobově populárními scénami, v nichž zajíci vystupovali v roli lidí.⁵⁵⁰ V následujících letech se v držení Felixburku rychle vystřídal několik příslušníků rodin Lobkoviců a Štampachů, až v roce 1622 došlo k jeho konfiskaci a o rok později jej získávají Thunové. Po přenesení sídla panství do Klášterce začal význam Felixburku upadat. V zámeckém areálu byl zachován provoz panského pivovaru s malým výstavem, ostatní části nebyly vrchností intenzivně využívány a objekt pomalu chátral. Tomuto

---

⁵⁴⁹ Heber řadí Felixburg k objektům přechodového typu mezi hradem a zámečkem (lustšlosem) a označuje jej ještě za fragment středověku. V jeho době byla již západní část objektu zříceninou, stejně jako věž. Srov.: František Antonín HEBER: Hradky, zámky a tvrze. Severní Čechy, Praha 2006, 88. V návaznosti na něj pak přináší bližší popis objektu A. Sedláček. Srov.: SEDLÁČEK, 1936a, 62.

⁵⁵⁰ F. A. Heber uvádí výjevy z hostiny, z promenád, z bojového tažení, soudního stání, popravy či loveckého prostředí. Zajíci byli představeni také jako zástupci nejrůznějších povolání.

procesu napomohl i zimní pobyt švédských vojáků v roce 1642. Nejsou sice známy doklady jakékoliv zdejší stavební či fundátorské aktivity Michaela Osvalda Thuna, nicméně určitá provozní péče musela být zámku věnována, neboť byly intenzivně využívány zdejší zámecké sklepy.⁵⁵¹

Další z center panství představovaly Pětipsy, ležící mezi Kadaní a Žatcem. Od poloviny 16. století je vlastnil rod Hrobčických z Hrobčic. První z nich, Jeroným, nechal okolo roku 1560 přestavět zdejší tvrz založenou Bedřichem z Egerberka před polovinou 14. století na renesanční zámek. Stávající gotickou stavbu rozšířil přístavbou a napojením západního a jižního křídla. Ponechán v provozu byl vodní systém obklopující původní středověkou stavbu. V době, kdy se Pětipsy staly majetkem Michaela Osvalda Thuna, měl tedy patrový objekt podobu trojkřídlé dispozice ve tvaru „U“. Nový majitel financoval revitalizaci jeho stávajících částí a přístavbu východního křídla, kterým byl objekt uzavřen. Vstup s mostem přes vodní příkop byl vybudován v jižním průčelí.⁵⁵² Objekt sloužil hraběcím úředníkům spravujícím pozemkově rozptýlené panství, zahrnující mimo samotné okolí Pětipes také vzdálenější Minice a část Michalovic u Velkých Žernosek. V interiérech byly umístěny kanceláře písaře a správce statku, byty úředníků a ve východním traktu se nacházel panský pivovar. Objekt prošel později v 18. a 19. století několika úpravami, především fasád, střech a některých architektonických prvků, ale opět je možné konstatovat, že dispozice stavby je zachována beze změn z éry Michaela Osvalda.⁵⁵³ Stará tvrz se nacházela také v Minicích, které byly Pětipsům podřízené. Michael Osvald Thun ji využil pro plně hospodářské účely, když ji nechal přestavět na chlévy panského dvora.⁵⁵⁴

V roce 1685 se součástí kláštereckého fideikomisu stal díl statku Benešov nad Ploučnicí a Markvartice, který Michaelu Osvaldovi připadl po smrti nevlastní matky

---

⁵⁵¹ V roce 1784 po velkém požáru Klášterce sem mohla být dočasně umístěna správa panství a později byla část budovy využívána pro pobyt vysloužilých úředníků panství. Pivovar zde fungoval až do roku 1857. V sedmdesátých letech 19. století byly sneseny krovy a trámoví rozprodáno. Místní obyvatelé pak zdivo rozebrali na vlastní stavby.

⁵⁵² FIALA 1981, 373. Stavebně historický průzkum objektu z roku 1982 tuto stavební fázi nezmiňuje, připomíná až pozdně barokní přestavbu s neurčitým datem 1733. V souvislosti s ní zmiňuje vznik západního křídla (!). Srov.: Mojmir HORYNA / O. MÁCHA / K. ŠIMKOVÁ: Pětipsy – zámek. Stavebně historický průzkum, SÚRPMO, 1982, 56; dále srov.: Jiří ÚLOVEC: Ohrožené hrady, zámky a tvrze Čech, 2. díl N-Ž, Praha 2005, 185.

⁵⁵³ V současnosti je zámek, na němž v minulosti hospodařil státní statek zříceninou.

⁵⁵⁴ FIALA 1981, 320.

Anny Markéty. Ačkoliv se jednalo pouze o část města Benešov, část Markvartic a tři menší vsi, ekonomicky se jednalo o relativně zajímavou jednotku, kde dobová revizitace uvedla 37 berně osedlých.⁵⁵⁵ Součástí dílu byl také tzv. Horní benešovský zámek, který sloužil v předchozích dvou desetiletích jako sídlo Anny Markéty. Vzhledem k perifernímu umístění ovšem nemáme žádný doklad, že by Benešov hrabě intenzivněji využíval ke svým pobytům a nejsou zaznamenány ani pokusy o výraznější barokní adaptaci zdejšího renesančního objektu.

Se jménem Michaela Osvalda se nesetkáváme ani v případě zaznamenané umělecké objednávky vybavení zdejšího farního kostela, zasvěceného Narození P. Marii, u něž se patronátní právo dělilo. Na Klášterecku byla skupina kostelů, u nichž hrabě figuroval jako patron ve druhé polovině 17. Století, celkem šestičlenná. Vedle samotného Klášterce sem patřily ještě farní kostely v Boči, Okounově a Radnicích a filiální v Mikulovicích a v Petlerech.⁵⁵⁶ Všechny tyto kostely byly spravovány kláštereckými faráři, neboť venkovské fary byly opětovně obsazovány až v následujícím století. O předpokládané finanční podpoře ze strany patrona svědčí ojedinělé zprávy o přestavbě mikulovického kostela sv. Mikuláše probíhající v letech 1668 – 1671. Tehdy byla přestavěna loď a presbytář a následně byla ke kostelu přistavěna věž.⁵⁵⁷ Jméno stavitele se bohužel nezachovalo, ale vzhledem k době výstavby a spojení s blízkým Kláštercem je klidně možné uvažovat o účasti Domenika Rossiho.

6.2. Středočeské majetky

6.2.1. Žehušice

Žehušice byly prvním majetkem, který Michael Osvald ve středočeské oblasti získal v roce 1661. Jednalo se o rozlehlé panství, jehož centrem byla stejnojmenná nevelká ves ležící východně od Kutné Hory a severně od Čáslavi. Ačkoliv bylo panství

---

⁵⁵⁵ DOSKOČIL 1954, 392.

⁵⁵⁶ V Okounově, jehož druhý díl byl v majetku Verdugů, se patronátní právo zřejmě opět dělilo. Srov.: Ibidem.

⁵⁵⁷ Olga NOVOSADOVÁ: Mikulovice, okr. Chomutov. Kostel sv. Mikuláše, dějiny objektu, SÚRPMO 1986, 3.

Valdštejn byl silně zadlužen, mělo vzhledem k úrodné půdě potenciál produkovat do budoucna zisk plynoucí ze zemědělské produkce. V šedesátých letech ale byly zdejší pozemky částečně pusté a zarostlé. Michael Osvald na grunty opuštěné v průběhu války začal usazovat nové osadníky.⁵⁵⁸ První písemná zmínka o Žehušicích je z poloviny 14. století. Zdejší tvrz se připomíná až k roku 1544.⁵⁵⁹ K jejímu rozšíření a přestavbě došlo na konci 16. století za Donínů z Donína. Tehdy bylo vybudováno východní renesanční křídlo a dispozice tvrze tím byla uzavřena ve čtyřkřídlovou stavbu s nevelkým nádvořím. Díky předlužení se Žehušice dostaly v roce 1598 do rukou Adama st. z Valdštejna, po němž je držel jeho syn Ladislav. V této době již tvrz začínala chátrat, protože ji Valdštejnové pro své pobyty téměř nevyužívali. Pobývali tu pouze vrchnostenská úředníka a další prostory sloužily jako sklady. Situace se nezměnila ani za Michaela Osvalda, který ji také ponechal potřebě vrchnostenských úředníků.⁵⁶⁰ Pro sezónní žehušické pobyty spojené s lovem ve zdejší oboře si totiž nechal na okraji vsi vystavět nové sídlo.

Když se Michael Osvald pro koupi Žehušic rozhodl, byla důležitým faktorem nejen skutečnost, že panství leží v relativně úrodné oblasti, ale bezpochyby také existence zdejší obory založené již v 16. století v bezprostřední blízkosti obce. O existenci obory na kláštereckých statcích nejsme informováni, a tak lze předpokládat, že hrabě dosud postrádal vhodný honební revír, jehož vlastnictví se pomalu stávalo další z důležitých distinkcí příslušníka aristokracie. Ideální možnosti lovu nabízela vedle obory také žehušická, horecká, bojmanická a chotusická bažantnice a velký počet rybníků s divokými husami a kachnami. Relativní blízkost Prahy umožňovala v lovecké sezóně pořádání mnoha společenských akcí, při nichž mohl hrabě nejen upevňovat své společenské vazby a postavení, ale zároveň se prezentovat před návštěvníky jako pravý barokní kavalír s kosmopolitním rozhledem. Této potřebě skvěle odpovídal formát stavby zahájené nejpozději v polovině sedmdesátých let. Jak ukázali J. Beránek s P. Mackem, nechal Michael Osvald v Žehušicích vybudovat raně barokní vilu římského typu, jejíž podobu oba

---

⁵⁵⁸ NOVÁK 2002, 24.

⁵⁵⁹ K podrobnějšímu historickému a stavebnímu vývoji panských sídel v Žehušicích srov.: SEDLÁČEK 1936, 307-310; BIRNBAUMOVÁ 1929 (pozn. 50) 384 – 411; FIALA 1989, 568-571; ÚLOVEC 2005 (pozn. 552) 725-730.

⁵⁶⁰ FIALA 1989, 569. Žehušice zůstaly v majetku Thunů do roku 1913, kdy je získal Václav Stome, jehož rodina vlastnila statek až do roku 1948.

autoři kladou například do souvislosti s medicejskou vilou Poggio a Caiano či nedochovanou vilou v Priuli u Benátek.⁵⁶¹

30. Barokní podoba žehušické vily

Za staveniště bylo vybráno místo na okraji obory ležící zhruba 200 m jihovýchodně od stávající tvrze. Před vilou bylo vybudováno předdvoří s osově umístěným průjezdem opticky oddělující prostor panského sídla od starší zástavby. Objekt samotný byl patrový s převýšenou ústřední částí obsahující v přízemí vstupní halu a za ní umístěnou sallu terrenu, v patře pak rozlehlý sál prostupující do dalšího patra. Po obou stranách středové části byly připojeny nižší patrové trakty, z nichž na začátku a koncích vybíhala krátká křídla. Půdorysná dispozice vily tak měla podobu písmene H. Součástí přízemí byla nevelká kuchyně a několik obytných místností. Schodištěm na severní straně byl zpřístupňován sál, z nějž vedly vstupy do dalších místností rozložených po jeho stranách. Nejstarší dochovaný inventář z roku 1702 zde zaznamenává kapli, jídelnu a další obytné pokoje.⁵⁶²

---

⁵⁶¹ MACEK / BERÁNEK 2011, 175- 184.

⁵⁶² Jan BERÁNEK / Petr MACEK / Pavel ZAHRADNÍK: Zámek Žehušice, okr. Kutná Hora. Stavebně historický průzkum, 2008, 5 -6, uloženo v archivu NPÚ úop pro Střední Čechy.

31. Aliance erbů na portálu žehušické vily

Raně barokní podobu dnes připomínají pouze některé prvky, které nebyly odstraněny nebo překryty při mladších úpravách.⁵⁶³ I přesto vedle samotné dispozice a hmoty stavby, které zůstaly bez zásahu, připomínají dodnes nejstarší fázi a osobu stavebníka některé zachované prvky. Především je to dvojice raně barokních pravouhlých portálů s rozeklanou římsou, v níž jsou umístěny erby Michaela Osvalda a Alžběty z Lodronu, na západním průčelí doplněné nápisem: „Fundatoris huius arcis nomen in saxo lege / Michael Osvladus Thun S.R.I. Comes de Thun“. Chronogram obsažený v první části nápisu poukazuje na datum 1679. Na východním identickém portálu zpřístupňujícím někdejší sálu terrenu je umístěn stejný alianční erb, tentokrát již pouze s monogramem „M G T“. Identitu zadavatele stavby vedle toho připomíná také mohutný krb umístěný uprostřed jižní stěny sálu, jehož římsa nese velký kamenný monogram, tvořený překrývajícími se písmeny

---

⁵⁶³ V 18. století došlo ke změnám v souvislosti s potřebou zobytnit dříve sezónně využívaný objekt pro možnost celoročního pobytu. K výrazné úpravě v duchu klasicismu pak došlo za Josefa Matyáše Thuna ve dvacátých letech 19. století.

MGT, ozdobený hraběcí čelenkou. Po jeho bocích je umístěna dvojice jednorožců. Z období výstavby se dochovala také štuková výzdoba některých stropů pokojů v patře, velkého sálu a východní části přízemí, včetně sally terreny. Převážně se jedná o různě variovaná štuková zrcadla s bohatým dekorem, v přízemí se pak objevují i figurální náměty.

Ledečská veduta představuje žehušickou vilu pohledem od západu jako patrovou budovu se středovým převýšeným tříosým dvoupatrovým rizalitem a připojenými bočními křídly. Členění fasády zajišťovaly barevně zvýrazněné průběžné podokenní a patrové římsy. Ostatní omítka je bílá. Na stavbu vily bezprostředně navazovala upravená zahrada na severní a východní straně rozdělená do několika částí. Dále se pak rozkládal areál obory. Před objektem jsou zachyceny budovy hospodářského dvora a staré tvrze.

Bohužel i u žehušické vily narážíme na úplnou absenci pramenného materiálu, který by mohl doložit její autorství. Žádný odkaz nenajdeme ani ve starší literatuře. B. Balbín zaznamenává, že *„Nejjasnější hrabě Michael Thun od základů vystavěl v Čechách v Žehušicích, nedaleko od sedleckého kláštera, překrásný zámek, jež s podivem vychvalují všichni, kteří si tento zámek prohlédli. Rád bych byl stavbu tohoto zámku popsal, ale protože jsem tam nikdy neměl cestu, ani jsem nemohl nalézt žádného přítele, který by se tím za mě zabýval, jsem nucen jej přejít a odložit tuto práci na příhodnější místo i čas.“*⁵⁶⁴ Ani topografické práce J. Schallera a J. G. Sommera nepřinášejí relevantní informace. Prvním, kdo se otázkou autorství stavby zabýval, byl A. Kubíček, který v souvislosti s Žehušicemi připomíná kontakt Francesca Carattiho (před 1620-1677) s Michaelem Osvaldem zachycený v roce 1670.⁵⁶⁵ Stejný autor upozorňuje na jisté analogie některých žehušických detailů s Carattiho Černínským palácem.⁵⁶⁶ Na jeho názor navázala i některá další literatura.⁵⁶⁷ P. Vlček naproti tomu spatřuje navrhujícího architekta mezi autory s výraznou římskou

---

⁵⁶⁴ Bohuslaus BALBINUS: *Miscellanea historica regni Bohemiae* I. 3, Praha 1681, Additamenta, citováno na základě MACEK / BERÁNEK 2011, 4.

⁵⁶⁵ KUBÍČEK 1956, 71, pozn. 2. A. Kubíček odkazuje na dopis ze 14. dubna 1670, v němž černínský sekretář Hruška sděluje, že Francesco Caratti odjel před 8 dny k Michaelu Osvaldovi. P. Vlček k tomu poznamenává, že z dopisu není jisté, zda Caratti odjel do Klášterce nebo Žehušic, ani s jakou stavbou měla cesta souvislost. Pouze víme, že po návštěvě u hraběte dostal Caratti těžký žlučníkový záchvat. Srov.: VLČEK / HAVLOVÁ 1999, 154. Dopis uložen ve Státním oblastním archivu v Třeboni – pobočka Jindřichův Hradec, fond Rodinný archiv Černínů, Pražský palác, č. 137.

⁵⁶⁶ KUBÍČEK 1956, 71.

⁵⁶⁷ POCHE 1982 (pozn. 53) 405, FIALA 1989, 570.

orientací a Carattiho účast označuje za málo pravděpodobnou.⁵⁶⁸ Z. Krpálková nevyloučila autorství nebo podíl Carattiho, zároveň však připouští možnost atribuce stavby Matheyovi, kdy uvádí Žehušice do souvislosti s půdorysným řešením Trojské vily.⁵⁶⁹ Nejnověji P. Macek s J. Beránkem konstatovali, že vzhledem k chybějícím archivním dokumentům a nemožnosti odpovídající stylové analýzy, mohl být autorem kdokoliv z domácích architektů sedmdesátých let, který buď na základě znalosti italského prostředí stavbu navrhl či rozpracoval dodané italské plány.⁵⁷⁰

Žehušickou vilu je nutné chápat jako mimořádný příklad pronikání nového stavebního typu do českého prostředí, nadto ve velmi progresivní formě, i jako funkčně jasně profilovaný objekt v portfoliu panských sídel Michaela Osvalda Thuna.

6.2.2. Ledec nad Sázavou

Jak už bylo zmíněno ve čtvrté kapitole, rozlehlé panství Ledec nad Sázavou získal Michael Osvald na začátku roku 1677 koupí od Jana Ferdinanda Františka hraběte z Enkerfurtu. Současně k Ledči připojil i blízkou Bohdaneč, získanou od Enkerfurtovy matky. Správa spojených statků sídlila i nadále v Ledči, která představovala v polovině 17. století relativně velkou městskou lokalitu zhruba s 1200 obyvateli a rozvinutou řemeslnou a zemědělskou výrobou.⁵⁷¹ Stejně jako v Klášterci se i zde snažil hrabě pozitivně ovlivňovat další hospodářský růst města, jak dokládá listina vydaná hrabětem městské radě roku 1688, již potvrzuje všechna předchozí privilegia s podmínkou, že budou zdejší obyvatelé katolického vyznání a nebudou se protivit zemskému řádu.⁵⁷²

Nový majitel a jeho úředníci zde měli k dispozici objekt, který jinak ve zmíněném portfoliu hraběcích panských sídel chyběl. Jednalo se o rozsáhlý, členitě koncipovaný středověký hrad s několika nádvořími, tyčící se na skalním ostrohu nad řekou proti městu. Založen byl nejpozději před polovinou 13. století a postupně

---

⁵⁶⁸ VLČEK 2001, 517.

⁵⁶⁹ KRPÁLKOVÁ 2010, 52.

⁵⁷⁰ BERÁNEK / MACEK 2011, 184.

⁵⁷¹ Inventář fondu Archiv města Ledec n. Sázavou 1443 – 1945, 1990, 9.

⁵⁷² Srov.: MZA Brno – SOKA H. Brod, fond AM Ledče n. S., sign. LI/29. Obyvatelstvo Ledče se kompletně přihlásilo k protestantskému vyznání nejpozději roku 1578. Rekatolizace byla zahájena ve třicátých letech 17. století, kdy sem byl v roce 1631 uveden katolický farář Jeremiáš Albín z Hrušovan. Srov.: František CACÁK: Inventář fondu Farní úřad Ledec n. Sázavou 1498-1949, 1961, 1.

prošel několika gotickými přestavbami.⁵⁷³ Ačkoliv byl objekt v polovině 16. století za Zdeňka Meziříčského z Lomnice renesančně upravován, pořád se jednalo ve své podstatě o gotickou hradní architekturu, jejíž části byly vnějškově přizpůsobeny novému vkusu a část jejich interiérů získala novou moderní výzdobu. Určité stavební práce inicioval v první polovině 17. století také Adrian z Enkerfurtu, jak dokládá raně barokní dolní brána s rozeklaným štítem a erby stavebníka a jeho manželky s letopočtem 1642. V celkovém významu ovšem nešlo o nikterak rozsáhlé zásahy.

V držení Michaela Osvalda byla Leděč celkem 17 let a za tu dobu se setkáváme pouze s dvojicí staveb, které je možné s ním s jistotou spojit. Většina částí hradu byla zjevně ponechána v původní podobě. Určité adaptace je možné předpokládat v interiérech části určené přímo pro pobyt panstva a jeho doprovodu. S tím přímo souvisí vybudování kaple Nanebevzetí P. Marie přistavěné na valech na severní straně východního křídla. J. Soukup její stavbu datuje do roku 1688.⁵⁷⁴ Bohužel naše další znalosti o ní jsou nepatrné, neboť byla na konci 19. století zbořena. Půdorysně měla tato malá svatyně tvar obdélníku. Uvnitř byly instalovány tři oltáře. Na hlavním z nich byla umístěna korunovaná barokní soška madony.⁵⁷⁵ A. Sedláček také krátce zmiňuje, že součástí výzdoby kaple byly také podobizny příbuzných Michaela Osvalda zastávajících vysoké církevní posty. Jak uvádí J. Soukup: „*Malba obličejů jest všude jemná, živých barev, výborné kresby...*“. O kvalitě souboru vypovídá dnes jediná prozatím nalezená podobizna Guidobalda Thuna.⁵⁷⁶ Ačkoliv obraz dnes vykazuje četná poškození, je stále zjevné, že se jedná o velmi dobrou malbu. Na dalších obrazech byli zachyceni bratři Václav, Jan Arnošt, František Zikmund, Rudolf Josef a František Zikmund a Maxmilián.⁵⁷⁷ O ostatní výzdobě kaple již bohužel zpraveni nejsme. Na počátku 19. století zpustla a bohoslužba zde byla konána pouze jedenkrát do roka. Její osud definitivně zpečetil požár hradu, k němuž došlo v březnu roku 1879, po němž už nebyla obnovena.

---

⁵⁷³ Podrobněji k historii stavby a majitelů srov.: Ivana EBELOVÁ / Ladislav SVOBODA: Hradní areál v Ledči nad Sázavou, okres Havlíčkův Brod, *Castellologica Bohemica* 3, 1993, 73 – 94; FIALA 1989, 257-258.

⁵⁷⁴ SOUKUP / VALCHÁŘ 2010 (pozn. 50) 122.

⁵⁷⁵ Dnes umístěna na farním úřadě v Ledči n. Sázavou.

⁵⁷⁶ Obraz je součástí expozice ledečského Městského muzea.

⁵⁷⁷ A. Sedláček zmiňuje, že již zašlé podobizny byly přeneseny do ředitelské kanceláře. J. Soukup je zaznamenává v kanceláři lesního inženýra. Další osud většiny obrazů již není známý.

Nejvýraznější připomínku éry Michaela Osvalda Thuna v Ledči nad Sázavou dodnes představuje letohrádek v někdejší zámecké zahradě založené ve vyvýšeném severovýchodním předpolí za hradním příkopem. Stavba nevelkého letohrádku je zajímavá jak z hlediska své architektury, tak z hlediska interiérové výzdoby, která díky nástěnným vedutám představuje mimořádný pramen k celkovému poznání stavebních aktivit Michaela Osvalda Thuna. Ledečskému letohrádku prozatím nebyla v odborné literatuře věnována výraznější pozornost a můžeme se tak setkat pouze s kratšími zmínkami v rámci obecněji zaměřených textů.⁵⁷⁸ Letohrádek byl vybudován v areálu nově založené zahrady rozložené na několika terasách vytvořených na částečně dosypávané zemině. Zahradu obíhala kamenná zeď, jejíž části jsou dodnes zachovány. Na základě veduty v letohrádku, byť bohužel v těchto partiích špatně dochované, je možné konstatovat, že zahrada byla rastrem cest členěna na řadu čtvercových záhonů, terasy byly propojeny schodišti zdobenými vázami a ve středu zahrady se nacházela velká kašna s vodotryskem. Voda zde vytékala ze čtyř maskaronů.⁵⁷⁹ Součástí zahrady snad již v době vzniku byla štěpnice a oranžerie. Celý areál měl rozlohu zhruba jeden hektar a samotné stavení letohrádku bylo situováno v jeho jihovýchodní části. Původně byla stavba koncipována jako samostatně stojící čtvercový patrový pavilon, k němuž bylo sekundárně připojeno na východě úzké křídlo navazující na starší hospodářský objekt, v němž byly umístěny kuchyň a spižírna zmíněné v inventárním popisu z roku 1740. Letohrádek je v něm popsán jako: „od kamene vystavěný a šindelem krytý“.⁵⁸⁰ Dále se dozvídáme, že: „vynachází se dole při zemi tři gwölby, nad těma a nad klenutým průchodem sál a ještě čtyři pokoje, dáleji kuchyně a spižírna“. Přízemí východního křídla bylo původně otevřeno čtveřicí arkád do prostoru zahrady, teprve později došlo k jejich zadržování a osazení okny. Dolní část letohrádku byla zpřístupněna vchodem na severní straně a jeho prostory osvětlovala trojice malých okenních otvorů na každé z volných stran. Prostor byl členěn do několika menších místností. Patrová reprezentativní část byla zvýšena o prostor polopatra se

---

⁵⁷⁸ Srov.: EBELOVÁ / SVOBODA 1993 (pozn. 573) 86-87; KRPÁLKOVÁ 2010, 57-58.

⁵⁷⁹ Kašnu s chrlíči a část starožitného vybavení letohrádku odvezl po roce 1845 do své vily v Kutné Hoře tehdejší majitel letohrádku Emil Míč. Srov.: František PLEVA: Ledeč nad Sázavou - dějiny města, Ledeč nad Sázavou 1997, 43.

⁵⁸⁰ SOUKUP / VALCHÁŘ 2010, 125.

zaslepenými okenními otvory respektujícími rytmus oken spodních partií stavby. Členící prvky fasády, jako lizénové rámce a frontony nad okny, byly barevně odlišeny od světlé fasády. Objekt byl původně uzavřen střechou ve tvaru obráceného lodního kýlu, což výborně odpovídá dalším hraběcím stavbám z období osmdesátých let.⁵⁸¹

32. Letohrádek v Ledči nad Sázavou

Stejně jako v Klášterci nad Ohří byl i v Ledči reprezentativní vstup do letohrádku umístěn v patře, a to na severní straně. Nad dnes z části přezděným vchodem se dochoval kamenný erb Thunů, zasazený do trojúhelníkového frontonu. Po stranách je zdoben stylizovanými pštrosími pery a volutami, korunovaný hraběcí čelenkou. Ve spodní partii se dochoval relikt písmen OGV tvořící část původního monogramu MOGVT, tedy opět značícího jméno stavebníka.⁵⁸² Vstup zpřístupňovalo dnes již neexistující dvouramenné představené schodiště, jehož část je patrná na

---

⁵⁸¹ EBELOVÁ / SVOBODA 1993, 86. Dnešní mansardová střecha letohrádku pochází až z první poloviny 18. století.

⁵⁸² „MICHAEL OSVALD GRAF VON THUN“.

historické vedutě. Schodiště bylo vyzdobeno sochami.⁵⁸³ Tento vstup uváděl návštěvníka přímo do sálku, zabírajícího západní a střední část patra. Na východní straně na něj navazovala dvojice menších salónek. V připojeném východním křídle se pak v patře nacházela dvojice pokojů.

Jednotlivé místnosti patra byly vyzdobeny nástěnnými malbami, z nichž nejvýznamnější část představuje skupina vedut v sálku. Na každé ze zdejších stěn byla v horních partiích vymalována vždy trojice celkových pohledů podrobně zachycujících stavby vlastněné a z části také iniciované Michaelem Osvaldem. Veduty provedené technikou fresco secco jsou zasazeny v iluzivních rámech, které je vzájemně oddělují. Každá z nich má rozměr více než 2 x 3 m. Na východní stěně je vyobrazen celkový pohled na Klášterec nad Ohří zachycující nejen kompletně zámecký areál se zahradou a zázemím, ale i celkovou vedutu městečka a jeho okolí, kde je možné identifikovat některé z významných dominant jako je například kostel Nejsvětější Trojice, loretánská kaple nebo zahradní letohrádek. Ten je pak prezentován ještě jednou, samostatně v čelním pohledu ve vedlejším poli maleb. Ve třetím poli je vymalován zámek Felixburg. Na sousedící jižní stěně je zachycen zámek v Pětipsech, Thunský palác na Hradčanech a širší pohled na Svojšice. Na západní stěně následují veduty Žehušic, Thunského (Lesliovského) paláce na Malé Straně s rozsáhlou zahradou a celkový pohled na Ledec nad Sázavou zachycující město s kostelem sv. Petra a Pavla, řeku Sázavu, podhradí, gotický hrad a letohrádek umístěný v zahradě. Na první pohled diváka zaujme, že jako stavba financovaná Michaelem Osvaldem je zde letohrádek zobrazen ve výrazně předimenzovaných proporcích v porovnání s ostatními objekty. Na severní straně je pak vyobrazen tyrolský kastel Maretsch zachycený spolu s blízkým Bolzanem, Thunský palác v Tridentu na Via Mancí a statek Matarello.⁵⁸⁴ Význam dochovaných maleb spočívá především v jejich dokumentační hodnotě, samo umělecké provedení je již slabší. Autorství maleb vzniklých zjevně na základě přípravných skic je možné přisoudit některému z průměrnějších autorů specializujících se na malby vedut. Dataci výmalby je dle našeho názoru možné vročit do konce osmdesátých let. V tzv. arcibiskupské ložnici, tedy severním salonu, byla provedena výmalba horní části stěn

---

⁵⁸³ SOUKUP / VALCHÁŘ 2010, 125. Sochy byly odvezeny na konci 19. století do Prahy.

⁵⁸⁴ EBELOVÁ / SVOBODA 1993, 86.

v prostoru pod stropem. Je tvořena bohatou okrově-rudou rozvilinou na modrém podkladu nesoucí medailony s alegorickými postavami a doprovodnými amorety. Obdobné malby byly provedeny také v jižním salonku letohrádku a na základě vnější podobnosti nelze vyloučit jejich příbuzné autorství s malbami znovu odkrytými v nedávné době v hradčanském paláci.

Ani v Ledči nad Sázavou bohužel nemáme k dispozici písemný doklad odhalující jméno autora letohrádku. A. Kubíček jako jediný přičítá projekt stavby Pietru Antoniovì Fontanovi, jehož zmiňuje i v souvislosti s hradčanským palácem a kláštereckým letohrádkem. Dobu výstavby datuje do rozmezí let 1689-1691.⁵⁸⁵ Ostatní badatelé se shodně přiklání ke jménu J. B. Matheye, na nějž skutečně odkazuje řada dochovaných i nedochovaných momentů architektonického charakteru. Lze uvést členění fasády, které se v redukované podobě hlásí k fasádě Toskánského paláce i dnes neexistující původní podobu střechy konvenující nejen se střešními pavilony na hradčanském a Arcibiskupském paláci, ale také se zastřešením letohrádku v Klášterci. Právě k této stavbě má dle našeho názoru ledečský pavilón svým provedením velmi blízko. Možnost Matheyova autorství nevelké ledečské stavby také podporuje doba jejího vzniku. I. Ebelová s L. Svobodou kladou dobu stavebních aktivit Michaela Osvalda v Ledči do rozmezí let 1685-1694.⁵⁸⁶ V této době skutečně hrabě svěřoval Matheyovi některé zakázky a možnost projektu pro Leděč se tak přímo nabízí.

Opakovaně se v literatuře objevují zmínky, že letohrádek nechal hrabě vystavět pro svého bratra salcburského arcibiskupa Jana Arnošta jako jeho letní sídlo.⁵⁸⁷ E. Doubek dokonce označil Jana Arnošta za stavebníka letohrádku a F. Pleva za jeho prvního majitele.⁵⁸⁸ Jeden ze zdejších pokojů je stále označován jako „*arcibiskupská ložnice*“. Ačkoliv není důvod pobyt mladšího bratra Michaela Osvalda v Ledči vyloučit, nelze v žádném případě jeho osobu spojovat se samotnou stavbou. Výše uvedený výběr objektů zachycených na nástěnných vedutách v hlavním sálku s jistotou poukazuje na osobu Michaela Osvalda a je záměrnou oslavou jeho rozsáhlé stavební aktivity. Vedle toho je nutné připomenout, že Jan Arnošt jako salcburský

---

⁵⁸⁵ KUBÍČEK 1956, 70.

⁵⁸⁶ EBELOVÁ / SVOBODA 1993, 88.

⁵⁸⁷ SOUKUP / VALCHÁŘ 2010, 125; PLEVA 1997 (pozn. 579) 42.

⁵⁸⁸ DOUBEK 1957 (pozn. 287) 9; PLEVA 1997, 43.

arcibiskup měl k dispozici pro své sezónní pobyty řadu vlastních nepoměrně reprezentativnějších sídel. I z toho důvodu není možné předpokládat, že by své letní pobyty opakovaně směřoval do provinční Ledče nebo dokonce intenzivněji obýval zdejší miniaturní letohrádek. Ten byl primárně určen pro odpočinek a reprezentaci samotného stavebníka, jehož mimořádně rozsáhlá stavební aktivita a pozemkové bohatství zde byly za pomoci velkých a živě působících vedut vizualizovány. V prostředí české barokní aristokracie je sice známá řada souborů olejomalb, grafik či menších fresek zachycujících pohledy na vlastněná sídla, ledečské nástěnné malby jsou v tomto kontextu ale přesto výjimečné svou dokumentární hodnotou a formátem provedení. Jak často je ale hrabě měl možnost prezentovat před svými hosty, není známo. Hrad v Ledči totiž určitě nepatřil k jeho hlavním rezidencím.

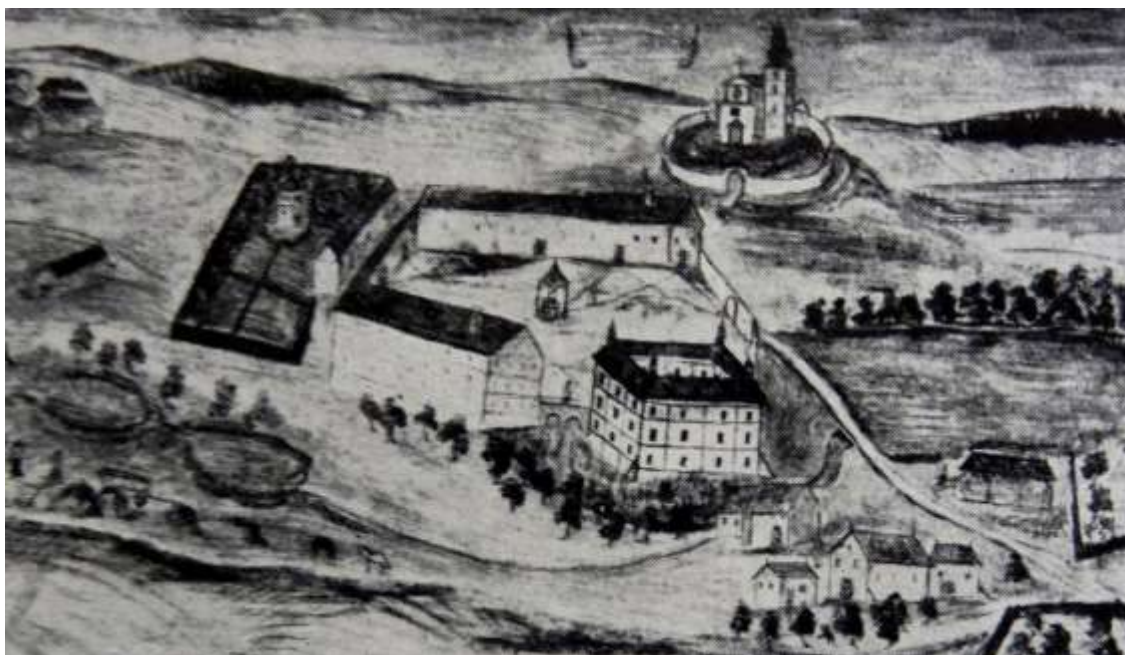
6.2.3. Svojšice

Zcela stranou zájmu thunovských badatelů prozatím ležely Svojšice, které Michael Oswald získal zároveň s Ledčí a Bohdančí. S ohledem na ostatní hraběcí majetky se jednalo o izolovaně ležící malý statek nacházející se východně od Kouřimi.⁵⁸⁹ První písemné zmínky o zdejší lokalitě se váží k roku 1241, ve 14. století už měla ves vlastní kostel a v první polovině následujícího století je připomínána svojšická tvrz. Ta byla v roce 1626 vydrancována spolu s kostelem místními obyvateli, kteří odmítali tvrdou rekatolizační politiku majitele panství Karla Eusebia Mrackého. Ke zkáze objektu přispělo i opakované plundrování vojáky v následujících fázích třicetileté války. Když v roce 1638 prodával Mracký Svojšice s trojicí dalších vesnic Anně Kamile z Enkerfurtu, uvádí se tvrz jako zpustlá a přilehlý dvůr jako spálený. Tato manželka tehdejšího vlastníka ledečského panství se pustila do stavby nového zámku, při níž byla využita část zdí tvrze.⁵⁹⁰ Zvolena byla čtyřkřídlá dispozice uzavírající nevelké nádvoří. Není známo, kdy konkrétně byla stavba zahájena, nicméně když Thun Svojšice v roce 1677 kupoval, byla budova teprve rozestavěna.

---

⁵⁸⁹ V majetku rodu se nacházely ještě Svojšice u Přelouče, které byly součástí panství Choltice.

⁵⁹⁰ FIALA 1989, 482.

33. Svojšice na vedutě v Ledči nad Sázavou

Absentující podrobný stavebně-historický průzkum prozatím nedovoluje rozpoznat, jak výrazný podíl na celkové podobě a dokončení stavby Michael Oswald měl. Nicméně i přes mladší úpravy podoby fasád je na části stavby patrné,⁵⁹¹ že vykazují určitou podobu s jinými Thunovými architektonickými objednávkami. Stavba převzatá ve druhé polovině sedmdesátých let byla s určitostí dovedena do konce ještě za jeho života. Leděčská veduta Svojšice prezentuje jako jednoduchou čtyřkřídlou stavbu s vnitřním dvorem, dvojicí pater a s drobnými věžičkami vystupujícími z valbové střechy v nárožích. Vnější fasády byly členěny opět lizénovými rámci, tentokrát zjevně červené barvy. Na ledečské vedutě na zámek navazuje částečně hrazený areál hospodářského dvora, za nímž se severovýchodním směrem rozprostírá nevelká obdélná zahrada obehnaná zdí. V ní je v ose naznačených cestiček umístěna stavba patrového pavilonu.

Ze všech dosud existujících objektů Michaela Oswalda je právě svojšický zámek prozatím nejvíce nepoznanou stavbou, jejíž výpovědní hodnota byla bohužel

---

⁵⁹¹ Dnešní vnější podoba zámku je značně ovlivněna výraznou přestavbou z let 1755 – 1758, která následovala po požáru z roku 1751, jejímž objednavatelem byl Michal Jan Althan a poslední velkou úpravou ze čtyřicátých let 19. století, provedenou na zakázku Michala Josefa Altana. Obě dvě adaptace výrazným způsobem setřely vnější působení raně barokní stavby a dodaly jí nesjednocený punc zčásti rokokového a zčásti klasicistního sídla.

výrazně snížena nejen velkými přestavbami v 18. a 19. století, ale také vnitřní adaptací související s jejím využitím pro potřeby sociální péče.

6.2.4. Ostatní panská sídla a patronát

Na rozdíl od Žatecka, kde byly starší tvrze a zámky využívány ke správním a hospodářským účelům, nejsme svědky ničeho podobného na středočeských statcích. Stará tvrz založená již v 13. století se nacházela v Bohdanči. Již po třicetileté válce se ale uvádí jako „od vojáků spálená a do základů zbořená“ a v pozdější době již nebyla obnovena, protože správa statku sídlila za Michaela Osvalda v Ledči.⁵⁹² Na konci 18. století byla na jejích sutinách vybudována sýpka. Také tvrz v Druhanicích u Žehušic nebyla pro svou zpusťlost nijak využívána.

Co se týče sakrálních staveb, tak se jménem Michaela Osvalda nelze spojit ve středních Čechách žádnou novostavbu. Nicméně jako patronátní pán věnoval Thun pozornost a finanční prostředky na účely stavebních adaptací, údržby a také nového vybavení stávajících kostelů. Na žehušickém panství fungovaly v této době farní kostely v Chotusicích a Dolní Bučici, filiální pak v Žehušicích,⁵⁹³ Rohozci a Bojmanech. K nejstarším konkrétním zprávám o péči, kterou zdejší svatostánkům věnoval, patří informace o objednavce nového oltářního obrazu pro kostel sv. Václava v Chotusicích. Zdejší hlavní oltář byl vybaven obrazem zachycujícím titulárního světce, jehož autorem byl údajně Filip Mazanec a který hrabě objednal v roce 1666.⁵⁹⁴ V pozdější době došlo nicméně k jeho nahrazení. Jiný doklad máme k roku 1678, kdy nechal Michael Osvald opravit svojsický farní kostel sv. Václava, jak dokládá nápis, jehož text byl zachován ve farní pamětnici: „MICHAELE OSVALDO S.Rom.Imp.: Comite de Thun Reparate 1678“. Nápis býval umístěn na západním průčelí kostela.⁵⁹⁵ Kostel je jako knížecí stavba akcentován na ledečské vedutě, kde

---

⁵⁹² BÍLEK 1883, 688.

⁵⁹³ Původní kostel, připomínaný již ve 14. století, zřejmě nestál v místech pozdně barokního kostela sv. Marka. Do tohoto kostela vybudovaného okolo roku 1760 byly ze staré svatyně přeneseny zvony ze 16. století. Srov.: BIRNBAUMOVÁ 1929, 389.

⁵⁹⁴ www.chotusice.cz/historie-obce/kapitola-3, [citováno 6. 9. 2012].

⁵⁹⁵ MÁDL 1897 (pozn. 50) 95 – 96. V roce 1773 ho nahradil nový nápis, připomínající obnovu kostela tehdejším majitelem panství Michaelem Janem Althanem.

jej vidíme obehnaný okrouhlou zdí v bílo červené kombinaci úpravy čelní fasády. Z původního raně barokního vybavení se zde dochovaly jen lavice.

Na ledečském panství fungovaly farní kostely v Ledči, Křenovicích, Číhošti a Bohdanči a filiální v Kozlech, Třebětíně a Michalovicích.⁵⁹⁶ O stavebních zásazích a jejich vybavení z druhé poloviny 17. století informace bohužel chybí. V hraběcí závěti nacházíme alespoň body, kterými testamentující odkazuje každému z kostelů na žehušickém a svojšickém panství po 50 zlatých, a těm na ledečském panství, s ohledem na jejich chudobu, každému 100 zlatých, tak, aby za ně bylo pořízeno bohoslužebné vybavení, které nutně potřebují.⁵⁹⁷

6.3. Pražské paláce

Vedle českého venkova se s Michaelem Osvaldem v roli významného stavebníka setkáme na sklonku jeho života také v pražském prostoru. Až do druhé poloviny osmdesátých let pro své pražské pobyty spojené s úřednickou činností a společenskými povinnostmi využíval klášterecký majorátní dům na Malé Straně v dnešní Thunovské ulici č. 180,⁵⁹⁸ který pro chystaný fideikomis zakoupil v roce 1656 Guidobald. Formálně se držitelem paláce stal v roce 1668, ale jeho uživatelem a správcem již nepochybně ve druhé polovině padesátých let. Jeho pozornost se zaměřila na ty části paláce, které nebyly v době prodeje zcela dokončeny. Zatímco paláce samotný byl na náklady předchozího majitele Waltra Leslieho renovován, vynutily si jeho pozornost především zahradní partie. Michael Osvald dokončil budování zdejší italské zahrady a financoval vybudování zdejších kašen a vodotrysků. Nutné opravy paláce související i s neustálými problémy, které přinášelo nevhodně vedené odpadní potrubí z kuchyně Pražského hradu, na konci šedesátých let zapříčinily spor s majitelkou domu čp. 171 hraběnkou Zuzanou Marií Gabi-Schützenovou.⁵⁹⁹ V roce 1671 byl dům, jehož dobovou podobu zachycuje malba v ledečském letohrádku včleněn do vznikajícího fideikomisu.⁶⁰⁰ Podobu paláce

---

⁵⁹⁶ DOSKOČIL 1953, 170.

⁵⁹⁷ Závěť Michaela Osvalda Thuna, fol. 6.

⁵⁹⁸ Dům byl známý také jako „U železných vrat“.

⁵⁹⁹ LEDVINKA / MRÁZ / VLNAS 2000, 122.

⁶⁰⁰ Po smrti Michaela Osvalda připadl palác v rámci fideikomisu Maxmiliánovi a poté Janu Františku Josefovi. Okolo roku 1710 byl přestavěn do vrcholně barokní podoby podle projektu, přisuzovaného G. B. Alliprandimu. Srov.: VLČEK 1999, 324.

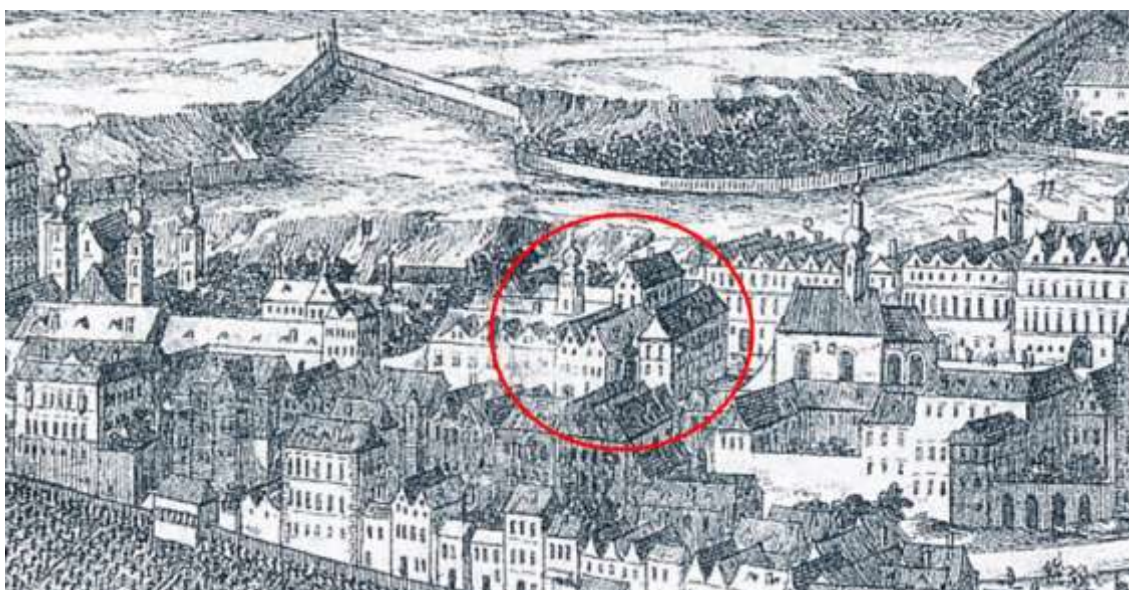
z přelomu osmdesátých a devadesátých let zachycuje opět nástěnná malba v ledečském letohrádku, ukazující rozlehlou trojkřídlovou stavbu o třech patrech bez výraznějšího členění vnější fasády. V pultové střeše je vyobrazeno několik okenních arkýřů. Na pohledově pravé straně vybíhá bílá patrová budova s přízemní trojicí arkád, před ní se výrazně uplatňuje červenobíle dlážděné malé předdvoří. Celý objekt je obehnán zdí, která v prostoru za palácem ohraničuje velkou zahradu geometricky členěnou systémem cest. V pravém rohu je zřetelná stavba věžovitého altánu.⁶⁰¹

Ačkoliv byl malostranský palác poměrně rozlehlý a výstavný, společenské aspirace Michaela Osvalda směřující ve druhé polovině osmdesátých let jednoznačně k průniku do elitního segmentu české aristokracie podnítily jeho touhu po důstojném sídle, které by svými „knížecími“ dimenzemi, provedením a atraktivní polohou akcentovalo význam svého majitele a zjevně jej odlišilo od ostatních příslušníků hraběcího stavu. Malostranský dům tyto nároky nemohl splňovat ani po případné přestavbě, a proto se hrabě musel zabývat výběrem z jiných možností, z nichž zvolil výstavbu nového hradčanského paláce známého dnes jako Toskánský.⁶⁰² Jak dlouho proces rozhodování trval, nejsme informováni. Volba staveniště nakonec padla na pěti starších původem vesměs středověkých staveb v západní části Hradčanského rynku patřících v té době Václavu Ferdinandu Lobkovicovi. Kupní smlouva na tyto dědičné deskové domy byla uzavřena v březnu roku 1685. Hlavním důvodem pro koupi byla poloha domů obrácených částí svých průčelí do Loretánské ulice a částí průčelí k Pražskému hradu. Pokud se stavebník hodlal svou stavbou primárně zviditelnit, zcela jistě k tomu v Praze neexistovalo vhodnější staveniště. Přes ulici na jižní straně komplex sousedil s Hradčanskou radnicí, na západní se oddělen úzkou uličkou nacházel Martinický dům a na severní, opět oddělen úzkou uličkou, s ním sousedil dům Svatovítské kapituly.

---

⁶⁰¹ Veduta je zjevně oproti realitě nepřesná.

⁶⁰² Stavbě byla vzhledem k její exponované poloze a nesporným uměleckým kvalitám věnována opakovaně pozornost. Srov.: Antonín PODLAHA: Plány a kresby chované v kanceláři Hradu pražského, Památky archeologické XXXIII, 1922-1923, 286-318; KUBÍČEK 1946 (pozn. 36) 66-68; Idem: 1956, 66-71; POCHÉ / PREISS 1977 (pozn. 37), 46-47, 162, 183; LEDVINKA / MRÁZ / VLNAS 2000, 330-333; MACEK / ZAHRADNÍK 1999 (pozn. 42) 21-40; VLČEK 2000, 412-416; VLČEK / HAVLOVÁ 1999, 274-278; HORYNA / KOTALÍK (pozn. 41) 2004. Důležité poznání paláce přinesl pasport SÚRPMO. Srov.: KAŠIČKA / VILÍMKOVÁ 1972.

34. Staveniště hradčanského Thunova paláce

Lobkovic se zavázal domy vyklidit do konce dubna 1685 a nejpozději v tuto chvíli se začal Michael Osvald rozhlížet po vhodném navrhujícím architektovi. Možná ho už měl ale předem vybraného a prověřeného některou z realizací na svých venkovských statcích. Nasvědčovala by tomu rychlost, s jakou stavebník postupoval. Již v říjnu 1685 byly hotové minimálně ideové návrhy a základní plány paláce, které byly v nákresu odeslány svatovítské kapitule a Jiřímu Adamovi II. z Martinic jako nejbližším sousedům. Zatímco kapitula reagovala, byť s nemalým časovým odstupem, velmi vstřícně a vyjádřila radost ze vznešeného souseda,⁶⁰³ Martinic vyslovil téměř obratem k plánované adaptaci řadu výhrad s poukazem na to, že by v mnoha ohledech ohrozila jeho vlastnická práva, byla nebezpečná z požárního hlediska a ubírala světlo jeho domu. Touto odpovědí z 13. října 1685 byl zahájen vleklý spor mezi Martinicem a Thunem, který zapříčinil značné průtahy při budování samotného paláce, a patrně se také podepsal na skutečnosti, že jihozápadní část přiléhající nejbližší k Martinickému domu prošla ve výsledku pouze menší úpravou. Martinicův odmítavý postoj vůči stavbě Thunského paláce je do jisté míry pochopitelný. Sám byl držitelem nejen komplexu Martinického paláce čp. 181 ležícího západně od thunského staveniště v dnešní Loretánské ulici, ale také

⁶⁰³ Dopis je datován 8. 7. 1687. Srov.: KAŠIČKA / VILÍMKOVÁ 1972, 22.

původního fideikomisního Martinického domu čp. 67 v severozápadní části Hradčanského náměstí.⁶⁰⁴ Jeho celkové působení a renesanční podoba v kontrastu s velkorysým řešením východního palácové průčelí uvažovaného komplexu muselo nutně působit v neprospěch svého majitele, jehož společenské ambice nebyly jistě o nic menší než v Thunově případě. Jiří Adam II. z Martinic (1645-1714) mě za sebou v době zahájení sporu již úspěšné diplomatické mise.⁶⁰⁵ Nejprve byl v císařových službách vyslancem v Portugalsku a v Anglii. V roce 1682 se pak v Salcburku a u italských dvorů pokusil získat finanční subvence na obranu Turky ohrožené Vídně. V majetkové oblasti byl pro Martinice významný právě rok 1685, kdy nejprve v lednu zemřel jeho strýc Bernard Ignác (1614/15-1685), mimochodem také význačný stavebník,⁶⁰⁶ a v srpnu také starší bratr Jaroslav Bernard, na něhož po strýcově smrti spadlo smečenského svěřenectví. Do jeho držení byl na konci roku Jiří Adam II. uveden. Thun s Martinicem se tak kuriózně nestali v roce 1685 bezprostředními sousedy jen na pražských Hradčanech, ale také v Žateckém kraji, kde se Jiří Adam II. v rámci fideikomisu ujal panství Prunéřov sousedícího s Thunovým Felixburkem.

Michael Osvald ke svým hradčanským pozemkům přikoupil od zdejší radnice v roce 1686 i obě úzké uličky oddělující jeho domy od majetku kapituly a Martiniců, které nechal vyčistit a uzavřít s tím, že jeho sousedé dostanou klíče, aby je v případě potřeby mohly využívat. I tento krok vyvolal Martinicův protest a dále vyhrotil již tak špatné sousedské vztahy.⁶⁰⁷ K řešení sporu byly opakovaně jmenovány ve druhé polovině osmdesátých let nejrůznější komise, do celé kauzy bylo zataženo také pražské místodržitelství a opakovaně o něm rozhodoval i sám císař Leopold. Z akt sporu je možné dobře sledovat postup stavebních prací, které ještě nebyly výrazněji zahájeny ani v roce 1687. Panovník také povolil Thunovi vystoupit s průčelím paláce hlouběji do prostoru rynku. Definitivní schválení z Leopoldovy strany přišlo v dubnu 1690, kdy už byly práce na stavbě v plném proudu.

---

⁶⁰⁴ Odsud přenesl hlavní sídlo majorátu do domu čp. 181 a stávající dům nadále sloužil pouze jako hospodářské zázemí pro fungování hlavního paláce. Srov. VLČEK 2000, 274.

⁶⁰⁵ Martinic studoval práva na pražské univerzitě, později v roce 1671 zapsán v Sieně. V roce 1703 byl jmenován dvorním maršálkem a byl mu udělen Řád zlatého rouna. V roce 1707 byl poslán do Neapole v hodnosti vicekrále, ze zdravotních důvodů se ovšem ještě téhož roku vrátil zpět. Srov.: Zdeněk HOJDA: 20 Neue deutsche Biographie XVI, Berlin 1990, 304 – 305.

⁶⁰⁶ K jeho osobě podrobněji srov.: Zdeněk HOJDA: Bernard Ignác z Martinic – pokus o portrét fundátora, in: Piaristé: Slánské rozhovory 2008, Slaný 2009, 13-14.

⁶⁰⁷ Martinic se neshodl ani s kapitulou, která jej v roce 1687 obvinila ze zabránění části svého majetku. Srov.: VLČEK 2000, 410.

Pro úplnost je nutné dodat, že neustálé různice s Martinicem pokračovaly i v devadesátých letech a Michaela Osvalda dokonce přežily. Problémy se sousedem měli i jeho dědic bratr Romedius Konstantin a později jeho manželka Barbora, kteří vedle obrany vlastních zájmů reciprocitně napadli přestavbu Martinického paláce,⁶⁰⁸ jejíž realizaci zahájil Jiří Adam II. po roce 1700 podle plánů Carla Fontany (1638-1714).⁶⁰⁹

Budova Thunova paláce byla koncipována na lichoběžně vymezeném staveništi jako čtyřkřídlá stavba s uzavřeným vnitřním dvorem. Její křídla jsou třípodlažní. Z hlediska působení se nejvýznamněji uplatňuje východní vnější průčelí vytvářející důstojný protipól čestnému dvoru Pražského hradu.⁶¹⁰ Druhé vnější průčelí orientované do Loretánské ulice bylo členěno na dvě části, východní odpovídající podobě hlavního průčelí a předstupující západní, které si do značné míry zachovalo charakter staršího domu „Pod louběmi“. Západní a severní fasády a také všechny vnitřní jsou naopak členěné velmi střízlivě. Vnitřní dispozice paláce výrazně reaguje v určitých částech na starší zachované konstrukce domů, které byly do organismu paláce pojaty. Dle zjištění P. Macka probíhala nejprve výstavba jižního křídla, v němž byla ponechána západní část jako provozní prostor s nepříliš rozsáhlými úpravami, sloužící jako zázemí po dobu výstavby paláce. Naopak na ní navazující východní část jižního křídla představuje první fázi palácové stavby, jejíž význam je umocněn s ohledem na její funkční náplň. Umístěn zde byl apartmán stavebníka a jeho rodiny, včetně malé a palácové kaple. Rozmístění těchto pokojů plynule přecházelo do východního křídla budovaného soudě dle data na jižním portálu před rokem 1689. Stavba dále pokračovala směrem k severu výstavbou částí východního křídla, v nichž byl mimo jiné umístěn i hlavní sál probíhající výškou dvou pater a ne příliš rozměrná galerie.⁶¹¹ Druhé patro paláce je nižší a obsahovalo hlavně menší prostory sloužící k ubytování části hostů a služebnictva. S časovým odstupem oproti jižní části bylo vybudováno severní křídlo a západní křídlo plnící v rámci

---

⁶⁰⁸ KAŠIČKA / VILÍMKOVÁ 1972, 26-27.

⁶⁰⁹ Martinic je získal na konci svého diplomatického působení v Římě v letech 1696-1700. Srov.: VLČEK 2000, 410.

⁶¹⁰ P. Macek upozorňuje, že působení palácového průčelí bylo v této kontrapozici před tereziánskou stavební úpravou Hradu ještě daleko výraznější, a prostor Hradčanského nádvoří v podstatě ovládalo. Srov.: Petr MACEK: Tři sta let historie paláce, in: HORYNA / KOTALÍK 2004, 9.

⁶¹¹ Doba stavebního dokončení části s hlavním sálem není zcela prokázána.

fungování objektu převážně hospodářskou funkci. Z jeho pozoruhodnějších partií je možné zmínit dvojici rozlehlých stájí umístěných v přízemí a suterénu v severní části západního křídla.

35. Hradčanský palác na vedutě z Ledče nad Sázavou

Autorství plánů stavby není písemně doloženo, ale identita navrhujícího architekta byla na základě slohového rozboru přesvědčivě objasněna již ve dvacátých letech minulého století O. Stefanem a J. J. Morperem.⁶¹² Byl jím již opakovaně zmiňovaný J. B. Mathey, který již dříve zasáhl do podoby Hradčanského náměstí svým návrhem Arcibiskupského paláce v jeho severovýchodní části. Právě jeho podoba předjala i některé momenty o něco mladší thunské stavby. Mathey, s nímž se v Thunových službách setkáváme také v Klášterci a v Ledči nad Sázavou, navrhl budovu nového pražského sídla Michaela Osvalda nejspíše v roce 1685. Její konstrukční řešení, na mnoha místech vzhledem k návrhu značně složitě, a prováděcí plány ale byly záležitostí stavitele Giacoma Antonia Canevalleho (před

---

⁶¹² Srov.: Oldřich STEFAN: Příspěvky k dějinám české barokní architektury. Skupina římského směru. G. B. Mathei, Památky archeologické XXXV, 1926; Johann Joseph MORPER: Der Prager Architekt Jean Baptiste Mathey (Matthaeus Burgundus), München 1927.

1660-1731), s nímž Mathey spolupracoval také při stavbě hradní jízdárny za Jelením příkopem a stavbě letohrádku v Královské oboře v Bubenči. Mathey, který nebyl řádně vyškoleným stavitelem a členem cechu, sám nemohl své návrhy provádět. I když zřejmě na provádění navržených staveb umělecky dohlížel, neměl oprávnění, aby je mohl také skutečně vést. V březnu 1686 sice požádal císaře o udělení dvorské svobody, snad aby se mohl na realizaci svých návrhů výrazněji podílet, ale i když ji skutečně v červnu následujícího roku získal, spolupracoval i nadále s prakticky zaměřenými staviteli.⁶¹³ Důvodem mohla být skutečnost, že ačkoliv byl umělec výrazně invenční a v architektuře díky svému římskému pobytu poučený, přeci jen u něj zřejmě absentovala schopnost vypořádat se s konstrukční stránkou věci, což vychází z jeho školení. M. Horyna, který Matheyovské bádání v nedávné minulosti výrazně posunul, dovozuje, že původně vyučený burgundský malíř pohybující se v Římě zhruba od počátku padesátých let nejprve v okruhu Clauda Lorraina (1600-1683) se dostal k architektuře prostřednictvím kresličské praxe v ateliéru Carla Rainaldiho (1611-1691). Díky tomu se sice mohl detailně seznámit s řadou návrhů a jejich náležitostí, ale patrně již méně s technickou stránkou provádění staveb.

Výrazné římské ladění svých staveb pak v roce 1675 přenesl Mathey do Čech, a to v plně aktuální formě vycházející z tvorby C. Rainaldiho, Giovanniho Antonia de Rossi (1661-1695) a Carla Fontany (1634-1714), do níž ale dokázal, po vzoru svých ideových učitelů, zakomponovat i jednotlivé náměty ze starší manýristické italské architektury.⁶¹⁴ Římské inspirace také plně uplatnil při stavbě Thunského paláce, jak dokládají jeho architektonicko-umělecký rozbor. Jedním z nejpůsobivějších římských motivů je použití atikového polopatra, nad nímž se zvedá pavilonová část řešená umístěním dvojice altánů nad rizality fasády. Jak ukazuje M. Horyna, navazuje tu Mathey na starší nerealizovaný projekt Girolama Rainaldiho pro Palazzo Spada na Piazza Navona. I další momenty nacházejí své přímé inspirace v prostředí římských paláců, což dokládá koncepce obou průjezdů s průhledy navazující například na obdobné řešení paláce D`Aste od G. A. Rossiho.⁶¹⁵

---

⁶¹³ Mojmir HORYNA, Římské inspirace Toskánského paláce, in: HORYNA / KOTALÍK 2004, 68.

⁶¹⁴ Srov.: HORYNA 2003 (pozn. 41) 556. M. Horyna označuje Matheyův styl za učený a elegantní akademismus, schopný syntetizovat podněty předchozího vývoje. Srov.: HORYNA 2004 (pozn. 613) 71.

⁶¹⁵ Ibidem, 71-72.

Celkový účín východního průčelí paláce výrazně umocňuje plastická výzdoba situovaná na samotné fasádě, na jejím jihovýchodním nároží, na balustrádě pavilonové části a v průhledu jižního průjezdu. Vznikala nepochybně na objednávku Michaela Osvalda, a to zároveň nebo s minimálním časovým odstupem s výstavbou paláce. Ačkoliv chybí jakékoliv písemné doklady, je obecně přijímáno, že se při jejím vzniku uplatnili sochaři Jan Brokoff a Ottavio Mosto. Prvnímu z nich bývá přisuzováno autorství alegorických postav umístěných na balustrádě atikového patra mezi oběma střešními pavilony. Jedná se o sedm soch v lehce nadživotní velikosti vytvořených z kvalitního tvrdého pískovce. Jsou komponovány obrysově pro průhled, což může ukazovat na to, že sochy byly skutečně primárně určeny pro tuto formu prezentace, byť se objevují i názory, že sem byly přeneseny z jiného místa.⁶¹⁶ S Brokoffovým jménem spojil alegorie jako první K. B. Mádl.⁶¹⁷ Vzhledem k jejich formální podobě tuto atribuci přijali i další badatelé.⁶¹⁸ V. Nejedlá předpokládala, že právě tato zakázka mohla být impulzem, aby se Brokoff přesunul po dvanácti letech ze severozápadních Čech do Prahy.⁶¹⁹ E. Poche v padesátých letech u soch lavíroval mezi možným autorstvím Jana Brokoffa a Abrahama Kitzingera.⁶²⁰ Pokud přijmeme pravděpodobnou skutečnost, že autorem byl J. Brokoff, dá se uvažovat, že mohly vzniknout nejspíše v rozmezí let 1691-1693.⁶²¹

Na balustrádě je umístěno sedm figur identifikovaných jako sedmero svobodných umění. Jejich rozlišení napomáhají nejen zachované atributy, ale také vytesané popisky nebo jejich části na plintech. Postupně zde vidíme zleva Gramatiku s tabulí, Dialektiku se svitkem, Rétoriku, Astrologii, která si na hlavě přidržuje zeměkouli, Aritmetiku s číselnou tabulí, Musiku s loutnou a Geometrii s kružítkem.

---

⁶¹⁶ Jiří KAČER / Zdeněk FUČÍK: Toskánský palác-sochařská výzdoba fasády, Hradčanské náměstí 5 (restaurátorský průzkum), uložen v archivu NPÚ úop v Praze, inv. č. 8131.

⁶¹⁷ Karel Boromejský MÁDL: Bratři Brokoffové, Ročenka kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1920–1921, 43.

⁶¹⁸ BLAŽÍČEK 1958, 98. Autor datuje sedm alegorií svobodných umění kolem roku 1695.

⁶¹⁹ NEJEDLÁ 1964, 15.

⁶²⁰ Emanuel POCHÉ: Prahou krok za krokem. Uměleckohistorický průvodce městem, Praha 1958, 179.

⁶²¹ První datum souvisí s předpokládaným postupem stavebních prací a druhé by mohla podpořit informace, že v lednu toho roku byla při křtu Brokoffova syna Antonína Šebestiána v kostele sv. Jindřicha přítomna hraběnka Anna Cecílie Thunová, druhá manželka Michaela Osvalda, a thunský kaplan P. Baltazar. Srov.: NEJEDLÁ 1964, 15.

Z ikonografického hlediska se jedná o jasně vymezený uzavřený námětový soubor.⁶²²

36. Hradčanský palác po dokončení v první polovině 18. stol.

Janu Brokoffovi byla O. J. Blažíčkem přisouzena také dvojice monumentálních erbových kartuší umístěných nad balkónovými portály rizalitů, jejichž autorství ostatní nechávají anonymní. Oba vznikly nepochybně na počátku devadesátých let ještě za života Michaela Osvalda. Ačkoliv byly upraveny po roce 1718, kdy byly thunské erby nahrazeny heraldickými znaky nové majitelky paláce a dosavadní hraběcí koruna vyměněna za korunu vévodskou, dochovaly se jinak v nezměněné podobě. Centrální erbové pole je ohraničeno vegetabilním věncem nahoře přidržovaným orlem. Na něj navazují četné bohaté akantové rozviliny. Po obou stranách přidržují orlové rohy hojnosti, z nichž vychází mocný proud vinných hroznů, chmelových šišek a jablek. Výjev doplňuje čtveřice putti, z nichž spodní dvě slouží jako štítonoši přidržující malé erby Lodronů a Thanhausenů. Obě erbové skulptury

---

⁶²² Soubor zachycují všechny dochované veduty z 18. století, byť při některých pohledech není zcela zjevný jeho plný počet. Na vedutě paláce z ledečského letohrádku, vzbikající nejspíše na přelomu osmdesátých a devadesátých let plastická výzdoba absentuje.

jsou provedeny relativně kvalitně. Dvojice výrazně plasticky pojatých orlů s větví v zobáčích jsou umístěny i ve cviklech obou vstupních portálů.⁶²³

37. Erbová kartuše průčelí paláce

Plastickou výzdobu nádvoří představovaly dvě figury v životní velikosti umístěné v nikách západní zdi tvořící součást kašen. Původní socha je dochována pouze na jižní straně. Jedná se o Herakla bojujícího s lerskou Hydrou. Nedochovaná povrchová modelace sice komplikuje možnost jednoznačného připsání Brokoffovi, které navrhl O. J. Blažíček,⁶²⁴ nicméně celkové podání a určitá deformace tělesných proporcí by na něj mohla ukazovat.

Umělecky nejzávažnější součást exteriérové plastické výzdoby představuje postava osobního stavebníkova patrona archanděla Michaela osazená v prvním patře jihovýchodního nároží. Postava je vytvořena z bílého zrnitého mramoru s měděnými doplňky, v podobě meče, štítu s nápisem *Presidio tuta*,⁶²⁵ křídel a

⁶²³ Obdobný motiv se uplatnil také při výzdobě portálu letohrádku v Klášterci nad Ohří. Orla je nutné vnímat primárně jako heraldické thunské zvíře a tedy opět odkaz na stavebníka.

⁶²⁴ BLAŽÍČEK 1958, 98.

⁶²⁵ „Ochrana nejbezpečnější“.

čelenky. Doplněna je na pozadí štukovými postavami a hlavičkami andílků. Podstavec sochy vytváří dvojice orlů nesoucích erbovou kartuši, v níž byl opět po roce 1718 thunský erb nahrazen erbem velkovévodkyně Toskánské. Autorství sochy je obecně přisuzováno Ottaviu Mostovi (1659-1701).⁶²⁶ Ke správnosti této atribuce přispívá její celkové podání, volba materiálu i štukový rámeček jejího pozadí. Mosto, oblíbený autor mladších bratrů Jana Arnošta a Maxmiliána, byl Michaelu Osvaldovi doporučen nepochybně některým z obou bratrů. Jednalo se nicméně o epizodické vystoupení v jeho službách. Mostovo autorství sice v poslední době zpochybnil P. Macek, který její osazení na fasádu paláce předpokládá až po roce 1718,⁶²⁷ přikláníme se zcela k původní atribuci sochy. Důvodem není jen výše zmíněný formální projev, ale i bezprostřední vazba mezi osobou stavebníka paláce a jeho patronem. Úvahu Z. Krpákové, že by objednavatelem sochy mohl být po roce 1694 Maxmilián Thun, který tak upozorňoval na osobu stavebníka, je nutné s ohledem na dějiny objektu úplně odmítnout, stejně jako možnost pozdějšího přenesení sochy.⁶²⁸ Dokládá to mimo jiné opětovné užití thunských heraldických orlů na podstavci, z něž byl po roce 1718 původní thunský znak pouze odtesán a nahrazen erbem nové A. M. F. Toskánské.

---

⁶²⁶ Jako první přesvědčení vyslovil A. Kubíček. Srov.: KUBÍČEK 1946, 90.

⁶²⁷ MACEK 2004, 14. Autor problematizuje Mostovo autorství. Uvádí, že původní umístění není známo i s ohledem na to, že socha je údajně vytvořena pro pohled zblízka a štukový rám s andílkou a mramorová konzola se znakem velkovévodkyně Toskánské znakem vznikl současně s umístěním sochy do nároží.

⁶²⁸ KRPÁLKOVÁ 2010, 56. Maxmilián Thun neměl s alodním hradčanským palácem nic společného.

38. Socha archanděla Michaela v nároží paláce

Pozoruhodnou uměleckou složku paláce přestavovala také výmalba soukromých interiérů *piana nobile* užívaných majitelem a jeho rodinou a prostor určených k okázalé reprezentaci shodně umístěných v prvním patře budovy. V nedávné době byly opětovně odhaleny některé nástropní a nástěnné malby v palácové kapli a přilehlých jihovýchodních partiích paláce. V rozměrově nevelké kapli prostupující do dalšího patra se dochovala nástropní malba s ústředním výjevem Nejsvětější Trojice obkroužené skupinou andělů. V lunetových výsečích plackové klenby je vyobrazena čtveřice evangelistů. Bezpečnou možnost přisouzení této malby nejstarší vrstvě výzdoby paláce umožňují malé monogramy MOT, které jsou do ní zakomponovány. Na stěně nad vchodem je v horní části umístěn emblém představovaná dvojící propojených srdcí s nápisem „*Magnes Amori Amor*“. Pod ním se nacházel ve štukovém rámci neseném dvojicí grisaillových andělů z velké části nedochovaný výjev.⁶²⁹

Pozoruhodnou výzdobu v minulosti nesl i strop místnosti před kaplí, jak dokládá úzký elipsovité pruh dochovaný pod mladším štukovým rámem nástropního zrcadla a nalezené podkresby rozvrhu původních maleb. Z nich je patrné, že velkou místnost kromě dnes neidentifikovatelných figur a bohatého dekoru zdobila minimálně dvojice rozměrných malovaných erbů. Nad vchodem do kaple je dochována dvojice holubic se snítkami v zobáčích a opět složený monogram písmen MOT. V obytných místnostech obrácených k jihu a na východ byla výmalba koncipována tak, že centrální zrcadlo vyplnily mytologické a alegorické výjevy. Ty doplnila bohatá, většinou do zelena tónovaná ornamentika, menší medailony a zpravidla čtyři figurální kartuše s mytologickými výjevy po stranách. Nejlépe dochovaný příklad představuje dvojice místností jižního křídla, kde ústřední zrcadla vyplňují výjevy s Junonou a Jupiterem a kompozice se čtyřmi personifikacemi. Na základě inventáře je možné konstatovat, že byly obdobně vyzdobeny i další místnosti v jihovýchodní části objektu.⁶³⁰ Odhalené malby, z nichž řada musela být silně retušována, vykazují italizující orientaci, a pokud lze soudit z jejich dnešního stavu, také relativně slušnou kvalitu. V tzv. „*alkovně*“ obrácené okny k východu,

---

⁶²⁹ Dochována je pouze spodní část, zachycující výjev z interiéru se stolem a pokrytým dlouhým ubrusem a u něj stojící postavy v sandálech.

⁶³⁰ MACEK / ZAHRADNÍK 1999, 24-29.

kteřou P. Macek s P. Zahradníkem identifikovali jako možnou někdejší ložnici hraběte, se měl vedle maleb nacházet také plasticky pojatý erb Thunů. Další prostorou s výraznou uměleckou výzdobou byl hlavní sál, umístěný v severovýchodní části piana nobile. Jak ukázaly závěry restaurátorského průzkumu, musela být jeho štuková a malířská výzdoba zahájena před rokem 1718, tj. ještě za thunských majitelů. Není ale možné doložit, zda se tak stalo na konci života Michaela Osvalda nebo až za jeho dědiců.⁶³¹

Po roce 1718, jak bylo zmíněno na konci čtvrté kapitoly, palác přechází z thunského majetku do rukou Anny Marie Františky Toskánské. Tato pozoruhodně aktivní stavebnice spojená s řadou vrcholně barokních staveb v severních a středních Čechách nechala stavbu upravit a definitivně dokončit její interiéry pod vedením svého dvorního stavitele Václava Špačka (1689-1751).⁶³² Dodejme, že její volba získaného objektu nebyla náhodná, sama na Hradčanském náměstí již dříve vlastnila domy čp. 62 a 63.⁶³³ Řada prvků interiérové výzdoby rané fáze byla překryta nebo odstraněna při mladších úpravách zejména v 19. a 20. století, kdy byl palác adaptován pro utilitární využití.⁶³⁴ Často velmi necitlivé úpravy se týkaly nejen interiérů, ale také některých momentů fasády. I přesto si hradčanský palác ze všech sídel Michaela Osvalda dochoval v nejvíce intaktní tvář a stále vypovídá mnohé o osobě svého stavebníka.

6. 5. Tyrolské statky

Pro úplnost je ještě krátce nutné připomenout, že vedle českého majetku do kláštereckého fideikomisu náleželo také několik jihotyrolských statků zakoupených v padesátých a šedesátých letech Guidobaldem. Také zde se nacházela některá panská sídla, která ale v době správy Michaela Osvalda nesloužila

---

⁶³¹ Zpráva o průzkumu bývalého hlavního sálu Toskánského paláce č. p. 182/IV., Praha 1 - Hradčany. www.tradice.com/archiv/archiv_Toskan.htm [citováno 12. 11. 2012].

⁶³² K jeho osobě a činnosti srov.: Petr MACEK / Pavel ZAHRADNÍK: Barokní architekt a stavitel Václav Špaček, in: Průzkumy památek 2003 - II., 117.

⁶³³ Anna Marie Františka oba domy prodala v roce 1717 svatovítské kapitule. Srov.: VLČEK 2000, 268.

⁶³⁴ Po smrti Anny Marie Františky Toskánské v roce 1746 přešel veškerý majetek na dceru Kardinu Luisu Františku, vévodkyni Bavorskou, roz. falckraběnku Rýnskou. Jejím prostřednictvím se dostal do majetku Wittelsbachů, dále toskánské větve Habsburků a později státu. Zvláště necitlivá byla úprava z roku 1889.

k pobytu panstva. Jak již bylo na jiném místě uvedeno, hrabě navštívil prokazatelně tyto statky pouze jednou v roce 1693, proto není možné předpokládat, že by se nějak výrazně zasazoval o jejich rozsáhlejší stavební úpravy či umělecké vybavení. Objekty sloužily jako vrchnostenská centra statků a neplnily tak primárně reprezentativní, ale správně-hospodářskou funkci. Dobře to dokládá Maretsch u Bolzána zachované bez větších zásahů dodnes zachována v podobě středověkého kastelu. Stejně tak i další kastel Mattarello ležící v jižním předpolí Tridentu. Reprezentativnější úlohu lze předpokládat u tridentského městského paláce na Via Manci, který sám hrabě patrně využil pouze jednou na přechodnou dobu, když v Tridentu zařizoval náležitosti k převzetí rodinného seniorátu. Jinak je možné předpokládat, že díky své výstavnosti a poloze blízko centra byl palác především pronajímán. V souladu s tím, že uvedené tyrolské majetky byly zjevně zakoupeny ve snaze poukázat na sepjetí české větve s regionem původu, nepřekvapí, že se trojice uvedených staveb ocitla také mezi pohledy na rodová sídla v ledečském letohrádku.

6.6. Sběratel Michael Osvald Thun?

Jak už bylo vedeno na počátku práce, stalo se jedním z významných vnějších projevů reprezentace středoevropské aristokracie druhé poloviny 17. století vlastnictví uměleckých kolekcí, které dotvářely podobu vybavení zámeckých rezidencí i městských paláců.⁶³⁵ Spektrum hloubky zájmu o tyto kolekce mezi jednotlivými nákupčími je neobyčejně široké. Nemalá část z nich vnímala sbírky obrazů a dalších uměleckých děl pouze jako nezbytný doplněk výbavy reprezentačních i soukromých interiérů svých staveb a stěžejně věnovala zásadnější pozornost skladbě a kvalitě souborů, které v jejich majetku vznikaly. Na druhém konci spektra je možné sledovat skupinu aristokratů, kteří naprosto programově a s velkým potěšením umělecké kolekce budovali a doplňovali na promyšleném základu. Pomáhala jim v tom především vlastní erudice a vkus získané během zahraničních studijních či diplomatických pobytů a dále podpořené kontakty s uměleckými poradci, agenty mezinárodního uměleckého trhu i činnými umělci.

---

⁶³⁵ K fenoménu barokního sběratelství základně srov.: SLAVÍČEK 2007a, 13-38.

Mezi výrazné postavy českého uměleckého sběratelství druhé poloviny 17. století patřili Jan Hertvík Nostic a jeho synové Antonín Jan Nostic a nevlastní František Antonín Berka z Dubé, dále Jan Václav Gallas, Jiří Adam II. z Martinic, Václav Vojtěch ze Šternberka, Kašpar Zdeněk Kaplíř ze Sulevic, Felix Vršovec nebo Jan Petr Straka z Nedabylic. Při zakládání svých obrazových kolekcí, sbírek grafických listů, souborů uměleckého řemesla a rozsáhlých knihoven mohli čeští sběratelé navázat nejen na zahraniční, především italské inspirace, ale i na domácí sběratelskou tradici položenou na sklonku 16. století hradními sbírkami Rudolfa II., byť je nutno brát do úvahy její nepříznivý osud, vrcholící v roce 1648.⁶³⁶ Výrazný stimul jistě představovalo i obnovení hradní obrazárny Ferdinandem III. ve druhé polovině padesátých let uskutečněné z nákupů arcivévody Leopolda Viléma ve Španělském Nizozemí a Anglii.⁶³⁷ Zatímco první hradní sbírka představovala typickou pozdně manýristickou kunstkomoru spojující v sobě rozmanitost a mnohost,⁶³⁸ druhá již byla ukázkou moderní barokní specializované kolekce, v níž přední místo patřilo obrazům. Jiný inspirativní typ kombinující obě zmíněné polohy představovaly kolekce Otty Nostice ml. (1608-1665) vznikající na zámku ve slezském Javoru, jejichž podstatná část se v roce 1670 stala důležitou součástí právě vznikající sbírky sokolovských Nosticů.⁶³⁹

Umělecká díla rozmanitého charakteru pochopitelně dotvářela také podobu interiérů zámků a paláců Michaela Osvalda Thuna. Vystává ovšem před námi důležitá otázka, zda byla primárně získávána za účelem užitným, tj. především jako dekorace, nebo zda hrabě cílevědomě budoval uměleckou sbírku, která jemu osobně svou podobou a procesem svého vzniku činila „*laskavé potěšení*“. Pro odpověď je nutné analyzovat skutečnou podobu jeho sbírkotvorné aktivity.

---

⁶³⁶ Srov.: Pavel PREISS: „Pictorium miraculis ordinem dedit“. Zánik rudolfínských sbírek a nová obrazárna na Pražském hradě, in: SLAVÍČEK 1993, 31-36.

⁶³⁷ Srov.: Jaromír NEUMANN: Obrazárna Pražského hradu, Praha 1966, 23-33. K tématu uměleckých nákupů Leopolda Viléma srov.: Klara GARAS: Die Entstehung der Galerie des Erzherzog Leopold Wilhelm, Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen in Wien 63, 1967, 39-80; SCHREIBER 2004 (pozn. 121) 89-130.

⁶³⁸ K tématu manýristické kunstkomory srov.: Pavel PREISS: Camera raritatis – encyklopedický obraz světa, in: Idem: Panorama manýrismu. Kapitoly o umění a kultuře manýrismu 16. století, Praha 1974, 292-305.

⁶³⁹ Srov.: Lubomír SLAVÍČEK: Dvě podoby barokního šlechtického sběratelství 17. století v Čechách – sbírky Otty Nostice ml. (1608-1665) a Františka Antonína Berky z Dubé (1649-1706), in: BŮŽEK 1996 (pozn. 11) 483-513.

Zásadním stimulem pro případný vznik opravdového zájmu mladého hraběte o vlastní kolektorskou aktivitu zpravidla bývala kavalírská cesta uskutečněná v případě Michaela Osvalda v první polovině padesátých let. Bohužel nemáme informace o tom, zda již v jejím průběhu uskutečnil nějaké nákupy či objednávky obrazů, grafik, soch, mincí nebo knih. Nejednalo se ale zdaleka o jediný možný stimul. Stejně jako v případě stavební aktivity a dalších uměleckých objednávek byl i v otázce sběratelství Michael Osvald konfrontován také s rodinným prostředím. Z pozůstalostního inventáře, který vznikl v roce 1646 po smrti jeho otce Jana Zikmunda, vysvítá, že se v pražském domě nacházelo pouze 28 obrazů představovaných obligátně především rodinnými podobiznami.⁶⁴⁰ Vedle toho je ale v inventáři zaznamenáno několik desítek knih poukazujících na značný intelektuální záběh a jazykovou kompetenci svého majitele. Plnohodnotným příkladem thunské aktivity na poli budování sbírkových souborů, je intenzivní péče, kterou věnoval bratr Guidobald početnému i kvalitativnímu nárůstu obrazové galerie salcburského arcibiskupství umístěné ve zdejší rezidenci.⁶⁴¹ Salcburská sbírka pozdně gotických a manýristických obrazů byla doplněna o díla moderních umělců, jako byly Johann Heinrich Schönfeldt, Joachim von Sandrart, Cornelis de Wael či Johann Anton Eismann.⁶⁴² Dalším z bratrů, který se v pozdější době profiloval jako sběratel, byl Maxmilián, který nashromážděné umělecké předměty uplatnil především pro výzdobu svého luxusně zařízovaného malostranského paláce.⁶⁴³

Stejně jako další aktivity Michaela Osvalda Thuna i jeho sběratelská činnost prozatím zůstala stranou výraznějšího badatelského zájmu. Důvody je třeba spatřovat v tom, že oproti některým současníkům v tomto případě nemáme k dispozici badatelsky atraktivní pramenné materiály v podobě soupisových seznamů sbírek či dokonce obrázkových katalogů typu černínské *Imagines Galeriae*

---

⁶⁴⁰ SLAVÍČEK 2007, 84-85. Pozůstalostní inventář. Srov.: SOA Litoměřice – Děčín, fond RA Thun-Hohenstein, Klášterec n. O., kart. 24, inv. č. 314, sign. G 34/7.

⁶⁴¹ Srov.: Roswitha JUFFINGER: Guidobald Thun und dessen Gemäldesammlung, in: JUFFINGER / BRANDHUBER / SCHLEGEL / WALDERDORFF 2008, 257-302.

⁶⁴² Srov.: Imma WALDERDORFF, Rekonstruktion der Gemäldesammlung des Erzstiftes Salzburg, in: JUFFINGER / BRANDHUBER / SCHLEGEL / WALDERDORFF 2008, 327-429.

⁶⁴³ Srov.: SLAVÍČEK 2007b, 193-206. Maxmilián nevytvořil ve svém paláci dobově módní specializovanou obrazovou galerii. Výraznější zájem o obrazy coby předmět sbírkotvorné činnosti projevil až jeho syn Jan František, po jehož smrti vznikl podrobný soupis 117 obrazů a 7 soch v obou malostranských palácích, pořízený malíři Janem Pešinou a Martinem Tepperem. Srov.: L. SLAVÍČEK 2007a, 87.

nebo berkovsko-nosticovského kresleného inventáře. Nedochovaly se ani informace o výraznějších kontaktech s uměleckými domy, jako byla například pobočka slavné firmy Guillerma Forchondta ve Vídni.⁶⁴⁴ Dalším důvodem je skutečnost, že se hraběti za jeho života zjevně nepodařilo sestavit uměleckou sbírku, která by byla prezentována jako celek ve speciálně určených prostorách některého z venkovských sídel či pražských paláců. Naopak obrazy i četné předměty uměleckého řemesla, které zaznamenávají pozůstalostní inventáře z přelomu 17. s 18. století, byly rozptýleny nejen po jednotlivých sídlech, ale v jejich rámci také po nejrůznějších prostorách. Tento fakt sám o sobě by ukazoval spíše na skutečnost, že umělecká díla, která Michael Osvald získával, byla vnímána primárně jako dobově obvyklá součást výzdoby, a ne jako objekty poučeného sběratelského úsilí.

Toto zjištění ještě samo o sobě nevyklučuje možnost, že část obrazů a další artefaktů, které hrabě nakupoval a objednával, nemohla utvářet promyšleně koncipované soubory, z nichž měla vzniknout v budoucnu výběrová galerie nebo organizovaně uložená sbírka uměleckého řemesla. Výraznou oporou v tomto zkoumání by mohla být hlubší sonda do struktury nashromážděných uměleckých děl postavená v případě obrazů tvořících tradičně nejvýraznější složku šlechtických sbírek na analýze jejich autorské a žánrové skladby. Při pokusu o ni můžeme využít pouze výše zmíněné pozůstalostní inventáře z Klášterce nad Ohří a Žehušic vyhotovené po smrti Michaela Osvalda a Maxmiliána.

Nejstarší z nich vyhotovený pro Klášterec a přináležející panství byl vypracován na počátku března 1694, tedy měsíc po hraběcím skonu.⁶⁴⁵ Jedná o velmi rozsáhlý a pečlivě provedený majetkový soupis, jenž dává zajímavě nahlédnout do prostředí, které hraběte v Klášterci obklopovalo. Velmi podrobně je vedle obligátních položek,

---

⁶⁴⁴ Výjimku představuje zápis pocházející z počátku sedmdesátých let, kdy blíže nespecifikovaný „graef von Thoun“ zaplatil 52 tolarů za 8 obrazů. Srov.: Jan DENUČE: *Kunstuitvoer in de 17e eeuw te Antwerpen de firma Forchoundt* (Bronnen voor de geschiedenis van de Vlaamsche kunst, 1), Antwerpen 1931, 171. Citováno dle SLAVÍČEK 2007a, 89. Není ovšem vůbec jasné, který z mnoha Thunů byl kupcem obrazů.

⁶⁴⁵ Inventář 1694. Srov.: Národní archiv v Praze, fond Fideikomisy, sign. FDK VII-E/11, kart. 448. Neobyčejně zajímavá je také inventarizace vinných sklepů v Klášterci a nedalekém Felixburku. Sumárně z ní vysvítá, že se v té době v obou sklepech nacházelo zhruba 1176 l bílého tyrolského vína, 560 l červeného mladého tyrolského, 560 l červeného bolzánského, 448 l moselského, 504 l rýnského a obrovské zásoby českého (Böhmisches Wein) téměř 470 hektolitrů ročníku 1680 – 1693. U českého vína se jednalo bezpochyby o víno z vlastních hraběcích vinic v Michalovicích a na Mělnicku, bolzánské a tyrolské pak dodávaly hraběcí statky Maretsch, Steinmanhof, Mattarelo a Ravina.

jako jsou klenoty, stříbro a dalších vzácné předměty, popsána také bohatá hraběcí garderoba, zbraně či vybavení zámeckých stájí. Soupis rovněž zaznamenává obrazy instalované v kláštereckém zámku. Vysvětluje z něj, že nebyly sdruženy v galerii, ale byly rozvěšeny v různých místnostech. Bohužel v tomto ohledu je inventář na bližší informace značně skoupý. U zaznamenaných obrazů úplně absentuje autorské určení a u velké části z nich i jakýkoliv bližší popis. L. Slavíček, který se v minulosti inventářem také zabýval, vypočítává, že se na zámku v Klášterci nacházelo v roce 1694 zhruba 80 obrazů, jejichž žánrová skladba nijak nevybočovala z dobových intencí.⁶⁴⁶ Při podrobné analýze inventáře jednotlivých místností vysvětluje, že zde bylo rozvěšeno přesně 90 obrazů, a to nejen v zámku samotném, ale také ve dvojici letohrádků. Nejvíce, 22, jich bylo rozvěšeno v Pánském pokoji, 15 ve Velké jídelně a 10 v jednom z letohrádků. V ostatních pokojích se počet obrazů pohybuje v řádu jednotlivých kusů. U většiny z nich nechybí informace o tom, zda mají rám, případně jakou má barvu. Náměty obrazů ovšem zaznamenal sestavitel inventáře pouze selektivně a zběžně. Mezi výjevy biblickými nechybělo několik mariánských vyobrazení, Josef s Ježíškem, Kristus nesoucí kříž, Kristus s penízem farizejů, Samaritán, Adam a Eva nebo Lot. Ze světců jsou zaznamenáni sv. Antonín Paduánský, sv. Šebestián a sv. Kateřina. Mytologické náměty zastupuje Junona s dvojicí labutí, Bakchus a možná i jeden nespécifikovaný akt. Překvapivě málo jsou v souboru zaznamenány portréty. Vedle blíže nepopsané pětice podobizen je zaznamenán pouze manželský portrét dcery Michaela Osvalda Marie Magdaleny a hraběte Serenyiho, portrét císařovny Markéty a „*Conterfe Ihr. Fürstlch. Gnade zu Salzburg*“, tedy buď Guidobalda nebo Jana Arnošta. Další žánry jsou zastoupeny lovem na jelena, zátišími, pastýřskými výjevy, alegoriemi čtyř ročních období a určitým počtem krajín bez dalšího určení. Nevelká část obrazů pak zůstala zcela bez uvedeného námětu.

V souvislosti se zmíněnou obrazovou kolekcí je zajímavým pramenem další klášterecký inventář vyhotovený v červnu roku 1702 po smrti nástupce Michaela

---

⁶⁴⁶ SLAVÍČEK 2007a, 85. Ke skladbě barokních obrazáren srov.: Vít VLNAS: Poznámky k žánrové skladbě českých barokních obrazáren. Galerie litoměřických biskupů v kontextu dobového sběratelství, in: Rozprava o baroku. Sborník příspěvků z kolokvia Barokní mění na území severozápadně od Prahy, Slaný 1993, 34-38.

Osvalda v držení majorátu Maxmiliána.⁶⁴⁷ Ten zaznamenává v zámku (bez letohrádku) 84 kusů obrazů. Zjevně mezi nimi nově přibyla pouze podobizna samotného Maxmiliána vyobrazeného s insigniemi Řádu Zlatého rouna. Zaznamenány jsou habsburské panovnické portréty, rodové podobizny Thunů,⁶⁴⁸ několik pohledů na thunské domy, několik marín a celkem pět pastýřských výjevů s poznámkou, že byly zakoupeny v roce 1658. Největší koncentrace obrazů je tentokrát zaznamenána ve Velké jídelně (27), Velkém sále (22) a v Malé jídelně (18). Z toho je zjevné, že oproti stavu v roce 1694 byla řada obrazů za nového držitele přesunuta z pokojů do zámeckého sálu.

Pro další majorátní panství Žehušice se bohužel inventář z roku 1694 nedochoval. Stav zdejšího vybavení známe až díky dalšímu inventáři z července roku 1702.⁶⁴⁹ Ten přináší souborný přehled obrazů, které byly v pokojích zámku rozvěšeny, ovšem opět bez pokusu o jakékoliv autorské připsání. Při studiu tohoto inventáře je nicméně nutné zohlednit možnost, že část obrazů sem během osmi let své držby mohl nechat převézt opět majorátní nástupce stavebníka vily Maxmilián. Obrazům je v inventáři věnována značná pozornost, jejich soupis následuje hned po úvodním popisu vybavení zámecké kaple. Vysvětluje z něj, že obrazy byly stejně jako v Klášterci i v Žehušicích rozvěšeny po jednotlivých pokojích. V kapli byl umístěn oltářní obraz Narození Krista a devět (!) obrazů s tématem radostí P. Marie. V dalších místnostech přízemí a prvního patra pak bylo rozvěšeno 113 maleb. Ani u jednoho z děl není uvedeno autorství. Stejně jako v Klášterci i zde jsou připojeny informace o rámech obrazů. Z hlediska témat jsou nejčastěji uvedeny krajiny, které v počtu několika desítek kusů zdobily prostory nad okny jednotlivých místností. Další větší skupinu představují lovecké, „poetické“ (především různá zátiší), vojenské a muzikální výjevy a také několik marín. U obrazů, kde je přímo uveden námět lze sledovat rozdělení na část biblickou a mytologickou. Do první skupiny patří výjevy Davida s harfou, Lota s dcerami, Jonáše a velryby, Judity a Holoferna, Salome, Tří králů, Zasnoubení Josefa s Marií, Útěku do Egypta, Ježíše v chrámu, Ježíše

---

⁶⁴⁷ Inventář 1702 Klášterec. Srov.: SOA Litoměřice - Děčín, fond Ústřední správa klášterecké větve Thunů, kart. 90, inv. č. 385.

⁶⁴⁸ Konkrétně jsou zmíněny portréty Guidobalda, Václava, Jana Arnošta a sekovského biskupa Rudolfa Josefa Thuna.

⁶⁴⁹ Inventář 1702 Žehušice. Srov.: NA Praha, fond Fideikomisy, sign. Fdk VII-E/11, kart. 488.

v zahradě, Pětice novozákonních podobenství, sv. Pavla, sv. Petra. Do druhé skupiny patří Aeneas prchající z hořící troje, dva obrazy s Merkurem, Pegasus, Diana, Akteon, a Neptun. Zajímavostí je, že se v inventáři objevuje jediný portrét. Představuje zemřelého držitele Žehušic hraběte Maxmiliána.

Závěrem této části je nutné dodat, že nám bohužel prozatím zcela uniká podoba umělecké výzdoby nebo dokonce existence menší obrazové kolekce v malostranském paláci Michaela Osvalda,⁶⁵⁰ stejně jako zařízení sídel ve Svojsčicích a Ledči nad Sázavou. Existenci obrazové výzdoby je nutné předpokládat ve vybavení tridentského paláce i jednotlivých tyrolských sídel, stěží lze ovšem odhadnout, zda o zdejší umělecká díla projevil hrabě někdy zájem. S jistotou naproti tomu víme, že v novém hradčanském paláci jeho stavebník počítal s vybudováním samostatné galerie. Dle dochovaných plánů se jednalo o podlouhlou obdélnou místnost v prvním patře východního křídla orientovanou trojicí svých oken do palácového nádvoří. Zda sem ale hrabě hodlal umístit výběr obrazů z venkovských sídel, případnou sbírku z malostranského paláce či pro ni plánoval v budoucnu odkup nějaké hotové kolekce, bohužel nevíme.

Za integrální součást šlechtických kolekcí je nutné považovat také knižní sbírky, které výrazným způsobem doplňovaly kulturní a intelektuální profil svého majitele.⁶⁵¹ Historický fond thunské knihovny umístěný dnes na zámku v Klášterci má svůj prazáklad právě v kolekci knih Michaela Osvalda.⁶⁵² Důraz, s nímž byl hraběcí knihovnický fond zpracován v pozůstalostním inventáři z roku 1694, umožňuje velmi podrobný přehled o tom, jakou literaturou se Thun za svého života obklopil. Díky tomu, že máme k dispozici i podrobný výčet knih v majetku jeho otce,⁶⁵³ navíc máme jistotu, že drtivá většina titulů nepocházela z dědického řízení, ale byla pořízena přímo Michaelem Osvaldem. Celkem je v jeho sbírce zaznamenáno 196

---

⁶⁵⁰ Nejstarší zprávu o existenci obrazů v Lesliovském paláci máme k dispozici až z roku 1720 ve výše zmíněném pozůstalostním inventáři po Janu Františku Thunovi, který nechal palác v letech 1710-1712 přestavět. Srov.: SLAVÍČEK 2007a, 87.

⁶⁵¹ Srov.: Jörg-Ulrich FECHNER: Die Einheit von Bibliotheken und Kunstkammer im 17. und 18. Jahrhundert im Spiegel der Kunst- und Wunderkammer. Raritätenkammern, Forschungsinstrumente oder Bildungsstätten?, Bremen / Wolfenbüttel 1977, 11-31.

⁶⁵² Petr MAŠEK: Zámecká knihovna Klášterec nad Ohří, in: Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků NK ČR, 17, 2001-2002, 135. Bibliotéka je ve správě Knihovny Národního muzea v Praze.

⁶⁵³ Srov.: SOA Litoměřice – Děčín, fond RA Thun-Hohenstein, Klášterec n. O., kart. 24, inv. č. 314, sign. G 34/7. Soupis knih zůstal dosud nepovšimnutý. Seznam uvádí více než 40 titulů. Vedle řady italských děl o zemědělství také nemalý počet latinských římských klasiků (např. Vergilius, Horatius, Ovidius).

titulů, z nichž některé jsou vícesvazkové. Dle názvů lze odhadnout, že nejvíce knih bylo německých a latinských, dále italských a francouzských. Zaznamenány jsou i dva tituly české a jeden maďarský. Tematická skladba hraběcí knihovny byla pestrá. Obsahovala například řadu lingvistických prací, především příruček o italské, francouzské a španělské gramatice a také četné slovníky (česko-latinský a německo-řecký, *Thesaurus quinque lingvarum*).⁶⁵⁴ Dále knihy politologického (*Politica Pietra del Paragone, Empressa politica, Kara Musatafa Grand Vezir*), historického (*Historia de France, Böhmische Cronica*), filozofického (*Theosophische Schriften Jakoba Böhmeho*) a právního charakteru (*Responsum Iuris, Instructiones Iuris Civilis*). Náboženská literatura byla zastoupena Písmem svatým, životopisem Ignáce z Loyoly či officiem P. Marie. Objevuje se zde i několik knih věnovaných opeře (*Cornelli, Lully*) a řada titulů beletristických (*Philander von Sittenwald, La Pudicitia schernita Ferranta Pallavicina*). Nemalou část knihovního fondu tvořily knihy, které je možné dát do souvislosti s někdejší kavalířskou cestou. Jsou to tituly věnované architektuře (trojdílná *Architectura militaris, Della Fortificatione Alesandra de Groote, Bau und Waßer Kunst*), jezdeckému umění a tématice koní (*Antoine de Pluvinel, Raith Kunst Buch, Volkommene Stallmeister Jacquese de Solleysel*). Zapsány jsou také dvě knihy mědirytin, bohužel bez další specifikace, a několik atlasů (*Atlas novus, Orteliiŭ Theatrum Orbis Terrarum*). Jedinou připomínkou někdejšího římského pobyt je titul *Meraviglie de Roma*. Významnou složku knižní sbírky Michaela Osvalda pak tvořily knihy, které se svým zaměřením a početním stavem vymykají běžnému obrazu aristokratické bibliotéky té doby. Ukazují na pozoruhodnou zálibu, kterou hrabě v Klášterci a prokazatelně také v Praze pěstoval. Jeho vášni je věnován poslední exkurz.

Překvapivě početnou a tematicky pozoruhodně vyhraněnou část klášterecké knihovny Michaela Osvalda tvořila odborná alchymistická a chemická literatura. Ze záznamu inventáře je zjevné, že hrabě měl o tyto dvě disciplíny abnormálně silný zájem a programově shromažďoval díla předních kapacit posledních dvou staletí. Nejpočetněji bylo v Thunově knihovně zastoupeno dílo Johanna Rudolfa Glaubnera (1604-1670) původem německého a později amsterodamského lékárníka a chemika, který vynalezl nové technické prostředky

---

⁶⁵⁴ V závorkách jsou uvedeny pouze výběrové příklady.

pro chemickou výrobu solných derivátů a byl autorem více než dvacítky chemických a chemicko-filozofických traktátů. V hraběcí knihovně byla chována jeho *Opera chymica*, *Glauberus Concentractus* Oder *Laboratorium Glauberianum*, *Pharmacopea Spagyria*, *Novum lumen chymicum*, *Libellus Dialogorum*, *Reicher Schatzkasten*, *Furni novi philosophici* a spisek *Teutschlands Wohlfahrt*. Vedle Glaubnera figuruje opakovaně v inventáři jméno alchymisty Basila Valentina, vlastním jménem snad Johanna Thöldeho (cca 1565-cca 1614), z jehož tvorby hrabě vlastnil *Triumpf Wagen Antimony* a II. díl jeho *Chymische Schriften*. Dalším z jeho oblíbených autorů byl vlámský lékař, fyzik a chemik Jean Batista Helmont (1580-1644), věnující se zejména studiu plynů, zastoupený v knihovně spisy *Ortus Medicinae* a *Auffgang der Artzner Kunst*. Nechyběla ani práce vynálezce vývěvy a vakua fyzika Otty von Guericke (1602-1686) nazvaná dle autorova působíště *Experimenta Nova Magdeburgica*. Dalším přírodovědným dílem, věnovaným průzkumu nerostů, byl spis freiberského rodáka geodeta Nicolase Voigtela (1658-1713) *Geometria subterranea* oder *Marck-scheide Kunst*. Nechyběly ani spisy univerzálního vzdělance a alchymisty Johanna Joachima Bechera (1635-1682) *Chymischer Glückhafen* oder *Große Chymische Konkordanz* a *Acta Laboratory*. Dále se v knihovně nacházelo základní šestidílné kompendium *Theatrum Chemicum*, *Keslerus Redivivus* Thomase Kesslera, *Antimonii Mysteria Gemina* Alexandra von Suchtena, *Chymischer Tractat* Johanna Heinricha Cocheima, *Tyrocinium Chymicum* Jeana Béguina, *Wasserstein der Weißen* oder *Chymisches Tractätlein* Lucase Jennise, *Geber redivivus, das ist Wahrhaftige Practica des Steins der Weisen* Arsenia Bachmiela Densingera, *Chymische Schriften von der Hermetischen Philosophie* Bernarda Trevisiana, *Tractat de Lapis Philosophico* Isaaca Hollanda, *Occulta naturae miracula* Lemnia Levina nebo *Introitus veram physicam et inauditam epistola* Johanna Otto von Hellwiga a *Chymisch Kleynod* Oswalda Crolla. Vedle těchto autorsky určitelných knih vlastnil hrabě také tituly *Tada Trifida Chymica*, *Turba Philosophorum*, *Universal Tinctur*, *Verwandlung der Mettal*, *Historia de Mercurio*, *Bergwerckbuch*, *Recepten für Stein Schmerzen* a několik farmaceutických a lékařských pojednání, např. *Kunstbuch* Gabriela Fallopi. Mezi knihami je zaznamenána také „*Probierbüchlein*“, o níž lze soudit, že sloužila k záznamům vlastních pokusů.

Právě množství takto zaměřených knih dokládá, že to byl sám hrabě, který využíval pro své experimenty dvojici laboratoří zaznamenaných včetně svého vybavení ve stejném inventáři. Jejich umístění bohužel není přesně uvedeno. V inventáři jejich popis následuje po zahradních letohrádkách a u jedné z nich je přímo napsáno, že je situována v zahradě. Umístění mimo samotný zámek je možno očekávat i u druhé, která je označena pouze jako „Zapečetěná“. Vybavena byla řadou různě velký moždířů, mramorovým třecím kamenem, pánvemi z mědi i železa, skleněným nádobím, vařičem, kotlíky, kamny a váhami bez závaží. Hloubi hraběcího zájmu o chemii podtrhuje zjištění, že obdobná laboratoř s trojicí laboratorních kamen se nacházela také v přízemí hradčanského paláce.⁶⁵⁵

Zda hrabě získal lásku k přírodním vědám během svého studia v Salcburku, kde se mimochodem teoreticky mohl osobně setkat na přelomu čtyřicátých a padesátých let s Johannem Rudolfem Glaubnerem nebo až později, není už možné zjistit. Datum vydání některých knižních titulů v osmdesátých letech dává tušit, že hrabě velmi pozorně sledoval vývoj chemické disciplíny a dobře vybavená laboratoř ukazuje na to, že se sám věnoval pokusům až do konce života. Jestli jeho aktivita nějakým způsobem souvisela s dlouhodobou zástavou nedalekého přesečnického panství v Krušných horách a zdejší těžbou rud, nebo zda se Michael Osvald zajímal spíše o experimenty s farmaky, jak by mohly napovídat některé z jeho knih, se lze bohužel pouze dohadovat. Vyloučit nelze ani jednu z těchto možností.

Bohužel, mezi kláštereckými tituly nenacházíme prakticky žádnou knihu, která by poukazovala na to, že majitel knihovny byl také poučeným zájemcem o výtvarné umění a ikonografii. Výrazně se tak lišil od bratra Maxmiliána, v jehož knihovně figurovaly četné knihy emblémů, impresí, mytografické příručky Natala Contiho, Michela de Maroles, Vincenza Cartariho, rozšířené grafické interpretace Ovidiových *Metamorfóz* nebo přímé literární předlohy některých děl, jako Tassův *Osvobozený Jeruzalém* či Guarrinův *Il Pastor fido*.⁶⁵⁶ Vedle toho byl mladší bratr

---

⁶⁵⁵ MACEK / ZAHRADNÍK 1999, 24.

⁶⁵⁶ L. SLAVÍČEK 2007a, 84.

Michaela Osvalda také vlastníkem nemalého počtu grafických knih, obsahujících veduty italských a západoevropských destinací a reprodukce významných děl. Ty jsou sice doloženy i v klášterecké knihovně Michaela Osvalda, nicméně pouze v počtu několika málo kusů. Lze pochopitelně uvažovat o tom, že další knihovnu mohl mít hrabě k dispozici také v pražském malostranském či později hradčanském paláci, ale klášterecký inventář jej představuje jednoznačně jako zájemce o přírodní vědy, a ne jako náruživého a poučeného milovníka umění. A zdá se, že tento obraz odpovídá skutečné realitě.

I při vědomí toho, že naše poznání není v mnoha ohledech dokonalé, je možné konstatovat, že Michael Osvald zdaleka nebyl mužem, pro něž by budování uměleckých sbírek představovalo zálibu. Zařadil se zjevně do početné skupiny barokních aristokratů, která „*zaujala k výtvarnému umění ... a k jeho soustředování do sbírkotvorných celků víceméně vlašný vztah*“.⁶⁵⁷ Nákup a objednávka uměleckých předmětů sloužících primárně k výzdobě interiérů i zamýšlený vznik pražské galerie v hradčanském paláci je tak nutné vnímat především jako vyslyšení dobového trendu a naplnění jedné z viditelných kategorií reprezentace a odpovídajícího životního stylu.

---

⁶⁵⁷ SLAVÍČEK 2007a, 14.

7. Umělecké objednávky Michaela Osvalda Thuna v soudobém porovnání s Humprechtem Janem Černínem

Uměleckou objednávku Michaela Osvalda Thuna není možné poměřovat pouze obdobnou aktivitou jeho bratrů, ale také perspektivou analogické činnosti srovnatelných osobností dané doby v českém prostoru. Pro komparaci se nabízí ve druhé polovině 17. století relativně velké množství příslušníků aristokracie. Ovšem jejich různorodost, odrážející jednotlivé vnitřní úrovně této společenské třídy, nás nutí zvolit ke komparaci někoho ze skupiny rovnorodých šlechticů, jejichž společenský, politický a ekonomický potenciál by byl alespoň přibližně souměřitelný s Thunovou osobou. Za důležité kritérium je při tomto hledání možné považovat také regionální interakci. Vzhledem k tomu, že těžiště fideikomisních majetků kláštereckého majorátu leželo v severozápadních Čechách, nabízela by se možnost srovnání s aktivitou Julia Františka Sasko-Lauenburského (1641-1689), který navázal na svého otce Julia Jindřicha stavební a fundátorskou aktivitou na panství Ostrov nad Ohří.⁶⁵⁸ Jednalo se ale o nositele vévodské hodnosti a suverénního vládce říšského území, díky čemuž spadá do odlišné kategorie aristokracie.

39. Ostrov nad Ohří

⁶⁵⁸ Srov.: Zdeňka ČEPELÁKOVÁ: Ostrov za vlády vévodů Sasko-Lauenburských (1623-1689), in: Lubomír ZEMAN (ed.): Dějiny města Ostrova, Ronov nad Doubravou 2001, 65-83.

Z hraběcího stavu by bylo možné uvažovat o komparaci s Janem Hertvíkem Nosticem (1610-1683), držitelem západočeských panství Sokolov, Jindřichovice, Kraslice a statku Žďár v Doupovských horách. Ten sice představuje majetkově souměřitelný typ aristokrata výrazně aktivního na poli umělecké objednávky, nicméně oproti Michaelu Osvaldovi o celou generaci staršího. Vzhledem ke stavební aktivitě představuje další zajímavou osobu majitel výnosného panství Červený Hrádek Jan Adam Hrzán (1625-1681),⁶⁵⁹ jehož majetková základna ale byla omezena pouze na jedno velké panství.⁶⁶⁰ I přesto nakonec nacházíme mezi vlastníky půdy v severozápadních Čechách vhodnou osobu, která svým celkovým profilem výrazně odpovídá Michaelu Osvaldu Thunovi. Je jí přímý Thunův vrstevník Humprecht Jan Černín z Chudenic držící v tomto regionu panství Stružná, Nejdek, Petrohrad a Krásný Dvůr.⁶⁶¹ Analogicky k Thunovi Černín představoval typ ambiciózního a zámožného příslušníka hraběcího stavu, který své nemalé společenské nároky demonstroval výrazným způsobem v rovině umělecké objednávky.

Na rozdíl od Thuna, příslušného teprve k první generaci rodu zapouštějícího v Čechách kořeny, pocházel Humprecht Jan po otci i matce ze starobylých domácích rodin Černínů a Homutů z Harasova. Jeho otcem byl Jan Adam Černín z Chudenic (1597-1642),⁶⁶² matkou Zuzana, roz. Homutová z Harasova (1600-1654).⁶⁶³ Jeho děd Humprecht byl jednou z aktivních postav předbělohorské stavovské politiky, která si obratným manévrováním dokázala uchovat jistý politický vliv i po Bílé hoře.⁶⁶⁴ Syn ovšem v jeho šlépějích nešel a namísto veřejného dění se spolu s manželkou věnoval správě rodinných statků. Jejich hmotnou základnu tvořily na počátku jihočeské statky Choustník a Radeníň, které do manželství přinesla manželka v roce 1621, k nimž v průběhu následujících let přibyly statky Skopytce, Bezděčín, Mnich a v roce

---

⁶⁵⁹ K jeho osobě srov.: Marcela STROUHALOVÁ: Hrabě Jan Adam Hrzán z Harasova. Zrození barokního kavalíra? (bakalářská práce na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice) Pardubice 2010.

⁶⁶⁰ Eva UBLOVÁ: Hrzánové z Harasova a jejich statky v severozápadních Čechách v 17. a 18. století, (bakalářská práce na Filozofické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem), Ústí nad Labem 2012, 21. Vedle blatensko-čevenohrádeckého panství vlastnil ještě menší panství Skalka na Lovosicku.

⁶⁶¹ Humprecht Jan Černín je díky Zdeňku Kalistovi jednou z nejlépe poznanych osobností své doby. Srov.: pozn. 57.

⁶⁶² Jan Adam byl synem Humprechta Černína z Chudenic a Evy Polyxena Voračické z Páběnic.

⁶⁶³ Zuzana byla dcerou Jiříka Homuta z Hrasova a Alžběty Homutovny z Cimburka.

⁶⁶⁴ Na rozdíl od staršího bratra Divíše popraveného 21. 6. 1621 na Staroměstském náměstí.

1630 panství Pacov. Po otci Jan získal statek Mitrovice a díky narovnání starších dluhů v rámci rodu také panství Kostomlaty na Teplicku.

Do tohoto manželství se 14. února 1628 narodil na Radeníně druhorozený syn Humprecht Jan. V letech 1637-1642 studoval v Praze na jezuitském gymnáziu na Novém Městě. Je možné předpokládat, že následující léta strávil univerzitním studiem a své vzdělání prohloubil a zakončil na dvou zahraničních cestách. První z nich nastoupil společně s Rudolfem Rašínem z Rýzmburka na podzim v roce 1645 pod vedením hofmistra Davida Kryštofa Krásného z Palatina.⁶⁶⁵ Skupina cestovatelů nejprve obligátně zamířila do Benátek. Cesta mladých pánů vedla přes Plzeň, Řezno, Salzburg, Innsbruck, Trident, Veronu a Padovu, tedy obdonoú ose, po níž se o zhruba pět let později pravděpodobně vydal také Michael Osvald. Z Benátek dále pokračovali do Boloně, Loreta a dále do Říma a Neapole a poté přes Sienu a Florencii do Paříže a Bruselu. Ze západní Evropy se Černín vrátil v roce 1648 do Prahy, aby se na podzim téhož roku opětovně vydal do Benátek, Florencie a Říma, které ho zjevně oslovily na první cestě nejvíce. Silný vztah, který k Itálii a italské kultuře získal, jej provázal po celý zbytek života a odrazil se i ve volbě jeho životní partnerky. Při svém druhém italském pobytu ve Věčném městě sice spřádal mladý Černín úvahy o zisku kardinálské hodnosti „*aby pomohl jménu svému ke slávě*“⁶⁶⁶, ale jeho další kroky byly mocným prastrýcem Heřmanem Václavem Černínem směřovány do vídeňské dvorské služby, kde byl mladý aristokrat v roce 1650 jmenován komořím tehdy desetiletého arciknížete Leopolda. Oženil se o dva roky dříve než Michael Osvald, když si v květnu 1652 vzal za manželku dvorní dámu Dianu Marii Hippolitu di Gazoldo (1636-1688), ženu, jak zdůrazňují všichni biografové, nevšedního půvabu. Z tohoto svazku vzešli dva synové Heřman Jakub (1659-1710) a Tomáš Zachariáš (po 1660-1700). V roce 1666 se ovšem manželka natrvalo odstěhovala do rodné Mantovy a v roce 1674 bylo manželství rozvedeno. K dalšímu sňatku se už stárnoucí Humprecht Jan neodhodlal.

---

⁶⁶⁵ KALISTA 1933 (pozn. 57) 106.

⁶⁶⁶ Josef PEKAŘ: Kniha o Kostí, Praha 1970, 130.

40. Humprecht Jan Černín z Chudenic

Důležitým momentem v Černínově životě byl rok 1651, kdy zemřel zámožný a vlivný prastrýc a kmotr Heřman Černín (1576-1651),⁶⁶⁷ který jej již dříve svým testamentem z roku 1646 učinil hlavním dědicem svého majetku a hraběcího titulu, který získal v roce 1627.⁶⁶⁸ Zavázal jej do budoucna důstojnou reprezentací rodu, jehož měl být hlavním pokračovatelem.⁶⁶⁹ Na Humprechta Jana odkazem spadl jeden z největších pozemkových fondů v Čechách v podobě černínského fideikomisu, založeného Heřmanem ve třicátých letech.⁶⁷⁰ Jeho součástí byla na počátku padesátých let panství Petrohrad, Stružná, Kost, Vinoř, Krásný Dvůr, Kosmonosy, Nejdek a Šmídeberk (dnešní Kowary) v Javorském knížectví ve

⁶⁶⁷ K jeho osobě podrobněji srov.: František TISCHER: Heřman hrabě Černín z Chudenic. Obrazy ze života jeho, Praha 1930.

⁶⁶⁸ V roce 1654 po smrti Zuzany Černínové s ohledem na to zdědil veškerý majetek po rodičích, s výjimkou severočeských statků, starší bratr Humprechta Jana císařský důstojník Heřman Václav František (1626-asi 1675). Do roku 1675, kdy zemřel, stačil část těchto statků rozprodat a zbytek zadlužit.

⁶⁶⁹ Ostatní černínské větve spadaly majetkem i významem do prostředí drobné venkovské šlechty. Součástí závazku byla také koupě prásidla rodu Chudenic, které Humprecht Jan skutečně v roce 1678 získal od Jana Heřmana Černína.

⁶⁷⁰ Alodní statky přešly do rukou Heřmanovy vdovy Sylvie Kateřiny, roz. Caretto Millesimo. Jednalo se o menší statky na Lovosicku a Litoměřicku - Kamýk, Bílý Újezd u Velemína, jedna část Velemína, Kletečná, Radejčín, Žim, Dobkovice, Chotiměř, Litochovice, Sebužín, Hliná, Babiny a díl Libochovan. K nim patřilo ještě několik menších statků na Podbořansku - Blšany, Miltčoves, Mory a Raná.

Slezsku.⁶⁷¹ Na novopečeného hraběte přešla také zástavní držba císařského panství Mělník, které prastrýc získal do zástavy v roce 1646.⁶⁷² Majorátní majetek, jehož držby se Humprecht Jan ujal až v roce 1654, nadále rozšiřoval a dokázal z něj získat značné příjmy, jejichž část investoval do své stavební a objednatelské aktivity. Svě majetky ještě rozmnožil, když v roce 1668 přikoupil Landštejn a roku 1675 Lnáře a Radonice u Vínoře, které si ponechal ve formě alodního vlastnictví.⁶⁷³

Naději na úspěšnou dvorskou a úřednickou kariéru zahájenou u dvora arciknížete Leopolda posílil v roce 1651, kdy byl jmenován přísedícím komorního soudu. O rok později byl obdařen čestným úřadem císařského komorníka. V roce 1654 nečekaně zemřel Ferdinand IV. a mladému Leopoldovi se tak namísto duchovní dráhy otevřela cesta k trůnu, z čehož do budoucna těžil také jeho oblíbený dvořan Humprecht Jan. Po jednorázových diplomatických úkolech, kterými byl pověřen ve druhé polovině padesátých let, například vyjednávání o Leopoldově císařské volbě, byl v roce 1660 vyslán jako císařův ambasador do Benátek, které dobře znal ze svých předchozích pobytů. Jeho zdejší diplomatická mise, mimochodem z politického hlediska ne příliš úspěšná, trvala do roku 1663. S nadějí na získání některého z vyšších dvorských úřadů se vrátil do Vídně, kde ale jeho ambice narazily na odpor nepřátel v čele s prvním ministrem hrabětem Janem Ferdinandem Porciou (1605-1665). K poslednímu pokusu v honbě za úřadem se odhodlal v roce 1665, ale opět bez úspěchu. Důvěrné přátelství, které mu jako oblíbenému dvořanovi z dětství dlouhodobě projevoval císař Leopold, mu sice v budoucnu přineslo titulární polepšení v podobě udělení hodnosti tajného rady (1665) a Řádu Zlatého rouna (1676), ale v politické rovině mu nepřineslo žádný zisk. Černín se v roce 1665 natrvalo přesunul z Vídně do Čech, kde se začal ve druhé polovině šedesátých let intenzivně věnovat správě svých panství. Ačkoliv zde byl v roce 1660, čtyři roky před Michaellem Osvaldem,⁶⁷⁴ jmenován císařem prvním supernumerárním místodržícím a přísedícím zemského většího soudu, nenacházíme po zbytek jeho života Černínovo jméno v žádném ze skutečných úřadů zemské stavovské vlády. V roli císařova

---

⁶⁷¹ Panství Šmídeberk/Kowary leží na česko-slezské hranici v blízkosti Sněžky.

⁶⁷² Do majetku Černínu je získal v roce 1687 Heřman Jakub Černín, který Mělník od panovníka odkoupil.

⁶⁷³ Po jeho smrti přešly na druhorozeného syna Tomáše Zechea.

⁶⁷⁴ ROUBÍK 1967, 587. V pořadí třetím supernumerárním místodržitelem v pořadí byl v roce 1666 jmenován Jan Adam Hrzán z Harasova.

komisaře se naproti tomu opakovaně zúčastňoval zemských sněmů, kde byl nucen hájit před stavy nepopulární císařskou fiskální politiku.

Hrabě se zjevně po vídeňském nezdaru rozhodl soustředit na jiný způsob důstojné reprezentace svého jména, jehož těžiště neleželo v úspěchu dvorském a úřednickém, ale v rovině hmotné. S tím také přímo souvisí zahájení stavebních aktivit, které rozvinul ve druhé polovině šedesátých let nejprve na venkově a o málo později také v Praze. A v těchto dvou ohledech je možné spatřovat další přímou analogii s Michaelem Osvaldem. Nemálo staveb také typově a funkčně odpovídá tomu, co známe z portfolia Thunových objednávek. Prastrýc Heřman Černín, jehož lakota je zmiňována v korespondenci Zuzany Černínové s Humprechtem Janem, se až do posledního roku svého života zaměřoval na rozmnožování fideikomisního majetku, ale jeho reprezentativním stavbám nevěnoval výraznější pozornost. Ke konci svého života pobýval nejčastěji na zastaveném Mělníku. Humprecht Jan tak zdědil panství, v jejichž centrech se nacházely v lepším případě chátrající renesanční zámky, někde dokonce pouze tvrze v různém stádiu opotřebení. Za své hlavní mimopražské sídlo, tedy jakousi obdobu Thunova Klášterce, si Humprecht Jan zvolil středočeské Kosmonosy, které jeho strýc získal v roce 1651 za 130 000 zlatých od Marie Ester Huischinové, roz. z Gerau. Zdejší zámek měl stále podobu, kterou mu vtiskla přestavba financovaná v minulosti Adamem Krajířem z Krajku. Šlo o čtyřkřídlovou patrovou či dvoupatrovou budovu. Nakolik došlo k jejím úpravám za Humprechta Jana, ale přesně nevíme. S výraznou přestavbou zámku je totiž spojen až jeho syn Heřman Jakub, který objednal plány u Giovanniho Battisty Alliprandiho (asi 1655-1720). Víme ale, že k urbanistické úpravě městečka tvořícího předpolí zámku, již předtím povolal Humprecht Jan Francesca Carattiho. Součástí projektu byla i novostavba kostela Nalezení sv. Kříže zahájená Domenicem Augustonim podle Carattiho plánů v roce 1670. Dokončena byla v roce 1673, kdy zde působil štukatér Domeniko Gall. Hrabě se zaobíral myšlenkou vybudovat při kostele „rodový“ klášter. Poté co ztroskotala jednání vedená nejprve s kapucíny a poté se servity, uvedl do Kosmonos syn Heřman Jakub ve druhé polovině osmdesátých let piaristy.⁶⁷⁵

---

⁶⁷⁵ Pavel VLČEK / Petr SOMMER / Dušan FOLTÝN: Encyklopedie českých klášterů, Praha 1997, 311-312.

Na sousedícím kosteckém panství přistoupil Humprecht Jan k vybudování netradičního letního sídla, údajně určeného pro manželku Dianu Marii. Sídlo podle mnohých mělo připomínat rozené Italce svou vzdušností zemi původu a snad tak mělo zažehnat manželskou krizi hraběcího páru, která se dostavila po přesunu do Čech.⁶⁷⁶ Smlouva na stavbu nevelkého okrouhlého zámečku situovaného na návrší v blízkosti Sobotky byla s Carlem Luragem podepsána v roce 1666. Na jejím průběhu se podíleli kameníci Francesco della Torre, Giovanni Battista Passarini a Giovanni Sartorini. Stavbu samotnou vedl Francesco Ceresella (†1707) usazený v Mladé Boleslavi. Dokončena byla v roce 1668. Poté co zámeček vyhořel následkem zásahu blesku v roce 1678, byl obnovován a zvýšen o jedno patro. I tyto práce vedl F. Ceresella, s nímž se setkáváme v černínských službách i na dalších panstvích až do devadesátých let.⁶⁷⁷ Na počátku sedmdesátých let byla v bezprostřední blízkosti zámečku vybudována obora pro vysokou zvěř, čímž byla zjevně transformována v lovecký letohrádek funkčně odpovídající Thunovým Žehušicím.

Humprecht Jan věnoval stavební pozornost i centrům svých panství v severozápadních Čechách, kde nechal výrazně upravit starší sídla podle plánů svých dvorních architektů. Prvním, který se v Černínových službách objevil jen na krátkou dobu, byl Marcello Ceresella (†1686),⁶⁷⁸ vyučenec Domenika Rossiho, doporučený hraběti v roce 1665 z Janova. Navrhl podobu zámecké budovy v Nejdku a zároveň vedl v roce 1666 stavební úpravu renesančního zámku ve Stružné. Oba nepříliš náročné projekty přesvědčily Černína, že se nejedná o příliš invenčního architekta výraznějších kvalit.⁶⁷⁹ Stavitel navíc po roce z hraběcích služeb sám zmizel. Druhým hraběcím architektem, kterého Humprecht Jan přijal do svých služeb v květnu 1669 jako stavitele a ředitele všech staveb, byl Francesco Caratti.⁶⁸⁰ V této funkci se italský architekt podílel v sedmdesátých letech na úpravách zámků Krásný Dvůr a Petrohrad. Zřejmě rovněž podle jeho plánů nechal hrabě v roce 1670 vystavět v Kostomlatech pod Milešovkou na místě starší tvrze nevelký zámek

---

⁶⁷⁶ V tomto roce Diana Marie manžela opustila a odešla do Mantovy.

⁶⁷⁷ Věra NAŇKOVÁ: Ceresella, Francesco, in: VLČEK 2004, 112.

⁶⁷⁸ FIALA 1985 (pozn. 52) 323.

⁶⁷⁹ TRÍSKA / LORENC 1980 (pozn. 58) 31.

⁶⁸⁰ Český překlad italsky formulované smlouvy. Srov.: Ibidem, 38.

nazvaný *Humprechtwiese*.⁶⁸¹ K menším stavebním úpravám došlo i na Novém Dvoře v Kowarech, který si dodnes zachoval základní podobu, jež mu ještě předtím vtiskli Schaffgotschové.⁶⁸² V této souvislosti je nutné ještě dodat, že i v Černínově stavebnickém portfoliu se nachází dostavba předchozím majitelem započaté zámecké budovy ve Lnářích, probíhající opět podle plánů F. Carattiho v letech 1675-1677,⁶⁸³ jejímž thunským ekvivalentem jsou Svojšice.

Černínovým vrcholným stavebně-uměleckým podnikem byla budova rodového paláce na Hradčanech,⁶⁸⁴ kterou jednoznačně vizuálně v pražském prostředí vyjádřil význam své osoby a svého rodu. Ačkoliv v Praze vlastnil a pronajímal si několik domů, včetně domu v sousedství malostranské fary u sv. Václava, kde nejčastěji trávil pražské pobyty, žádný z nich nesplňoval nároky na důstojnou reprezentaci hraběcí osoby. V roce 1664 se Černín zajímal o možnost koupě Valdštejnského paláce, ale odradila jej přemrštěná cena 400 000 zlatých, kterou za něj prodejce požadoval. Humprecht Jan se tak rozhodl pro novostavbu a s ohledem na její plánovaný rozsah zvolil málo zastavěné městiště proti komplexu hradčanské Lorety. Při hledání architekta schopného splnit Černínovy nároky nejprve došlo k zamítnutí M. Ceresolly, neúspěšnému pokusu získat plány od C. Luraga, vedoucí nakonec k angažování F. Carattiho, který dodal první plány pro stavbu na počátku roku 1668. Ve stejném roce byla stavba pod vedením stavitelů Giovanniho de Capauli (†1678) a Abrahama Leuthnera (kolem 1640-1701) také zahájena a v průběhu následujících let byla vyzdvižena impozantní hmota paláce, jehož mohutné průčelí bylo orientováno proti Pražskému hradu a vytvářelo tak jeho výrazný protipól. A právě zde později dochází k zajímavé situaci, když do této pomyslné komunikační osy na přelomu osmdesátých a devadesátých let vloží svůj palác Michael Osvald, který ještě výrazněji než již zemřelý Černín podobou své stavby více demonstruje ambice než reálné postavení v rámci společnosti.

---

⁶⁸¹ SEDLÁČEK 1923, 209

⁶⁸² Rudolf STILLFRIED: Einige Nachrichten von dem Schloße NeuhoF zu Schmiedeberg, in: Leopold von LEDEBUR (Hg.): Allgemeines Archiv für die Gechichtskunde des Preußischen Staates, 3. Teil, Berlin / Posen / Bromberg, 1830, 176-177.

⁶⁸³ Stavbu zahájil v roce 1666 nejspíše podle plánů Carla Luraga hrabě Alexandr Ferdinand Vratislav z Mitrovic. Definitivně byla dokončena za Tomáše Zechea Černína v roce 1686.

⁶⁸⁴ Ke stavbě paláce srov.: Johann Joseph MORPER: Das Czerninpalais in Prag, Prag 1944; TŘÍŠKA / LORENC 1980; Mojmír HORYNA: Černínský palác v Praze, Praha 2011.

41. Toskánský (Thunský) a Černínský palác

Z tohoto stručného výčtu Černínova stavebního podnikání jasně vysvítá, že při volbě navrhujících architektů se vkus Humprechta Jana a Michaela Osvalda částečně lišil. Oba sice v šedesátých letech objednali jednotlivé plány u C. Luraga, Černín ovšem do funkce dvorního stavitele vzápětí angažoval F. Carattiho, který stál za většinou jeho staveb. Po jeho smrti na počátku roku 1677 jej na postu dvorního černínského architekta vystřídal jeho pravděpodobný synovec Giovanni Battista Maderna (kolem 1652-po 1722).⁶⁸⁵ U Thuna se sice zvažuje možnost podílu Carattiho na podobě žehušické vily, ale průkazný doklad pro to chybí. Jméno J. B. Matheye, Thunova oblíbeného architekta posledního desetiletí jeho života, zase naopak zcela absentuje v černínském prostředí. Oba nicméně preferovali především návrhy nejschopnějších architektů pražského prostředí.

V další oblasti umělecké aktivity typické pro barokní aristokraty obecně, v činnosti sběratelské, můžeme sledovat mezi oběma muži značné rozdíly. Zatímco u Thuna jeho kolektorská aktivita v žádném ohledu nepřevyšuje dobový průměr, představuje Humprecht Jan jednoho z čelních domácích sběratelů umění. Hrabě, výrazně inklinující k italskému prostředí již od druhé poloviny čtyřicátých let, se

---

⁶⁸⁵ Věra NAŇKOVÁ / Pavel VLČEK: Maderna, Giovanni Battista, in: VLČEK 2004, 386-387.

během své benátské ambasády proměnil v učeného znalce a velkého sběratele uměleckých děl, zejména obrazů.⁶⁸⁶ Ve svých pronajatých benátských rezidencích nashromáždil nákupy i objednávkami více než tři stovky obrazů, které vytvořily základ jeho proslulé galerie,⁶⁸⁷ která následně v Praze vytvořila konkurenci sbírce Pražského hradu iniciované arcivévodou Leopoldem Vilémem. Pro něho, ale i pro další osobnosti císařského dvora, císaře Leopolda nevyjímaje, také Humprecht Jan vyřizoval v Benátkách objednávky a nákupy, jejichž podstatou nebyly zdaleka jen obrazy, ale i další umělecká díla, knihy, notové záznamy atd.⁶⁸⁸ Své vlastní umělecké agenty měl i mimo Benátky, v Boloni, Modeně i Římě a jeho zprostředkovatelská role v této oblasti byla ve svém důsledku významnější než jeho diplomatické působení. Jak trefně píše Z. Kalista „italskou barokní kulturu přenášel Humprecht Jan Černín možno říci - plnýma rukama“ a „otevíral cestu novým proudům duchovním nejen toliko do vlastního domova svého, zemí českých, ale i obecněji do celé oblasti středoevropské.“⁶⁸⁹

Řada děl soudobých italských malířů vznikla na přímou Humprechtovu objednávku, kdy hrabě neurčoval pouze námět, ale i konkrétní kompozici a podobu zpracování obrazu. Archivní materiál, který tyto konkrétní popisy obsahuje, dokládá, že hrabě nebyl jen sběratelem umění, ale také jeho skutečným znalcem s velkým rozhledem, znalostmi literárních pramenů a vybraným estetickým cítěním. K jeho častým dodavatelům patřili Johann Carl Loth, Pietro della Vecchia, Pietro Liberi, Giuseppe Diamantino, Giovanni Battista Labgetti, Andrea Zanchi nebo Pietro Negri. Když v roce 1663 Benátky opouštěl, nechal obrazy transferovat do Prahy, kde byly v roce 1668 prozatímně uspořádány v Rožmberském domě na Hradčanech, který jako jeden z mnoha v Praze Černín využíval. Péči o ně svěřil dvorním umělcům, kteří se v jeho službách rychle střídali. Byli mezi nimi malíři Jan Le Fresnoy, Jasper de

---

⁶⁸⁶ K benátskému nákupu obrazů podrobně srov.: Miroslava KURUCOVÁ: Výtvarné sběratelství v prostředí dvora Humprechta Jana Černína ve druhé polovině 17. století (diplomová práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích) České Budějovice 2007, 66-83.

⁶⁸⁷ K tématu černínské galerie srov.: Josef NOVÁK: Dějiny bývalé hraběcí obrazárny na Hradčanech, Památky archeologické 27, 1915, 121-128; Idem: Prameny ke studiu bývalé hraběcí obrazárny na Hradčanech, Památky archeologické 27, 1915, 205-221; SLAVÍČEK 2007a, 39-55.

⁶⁸⁸ KALISTA 1936, 170.

⁶⁸⁹ Ibidem, 166-167; 172.

Payn, Jiří Ruthard Rudigier, malíř Tschendolesky a Folpertus van Ouden-Allen pracující pro Černína i na jeho venkovských sídlech.⁶⁹⁰

Ve sbírce, kterou Humprecht Jan vytvořil, dominovala z pochopitelných důvodů díla italské provenience. Vedle desítek soudobých pláten, se v souboru nacházely i obrazy od Giorgiona, Tiziana, Raffaela, Bassanů či Domenika Fettiho.⁶⁹¹ Ale zastoupena byla i díla severské provenience v podobě obrazů Rubensových, van Dyckových či Schönfeldových.⁶⁹² Svou kolekci doplňoval hrabě i v Praze, jednak přes zahraniční obchody jako byla pobočka Forchondtova podniku ve Vídni, a jednak z vybraných nabídek, které mu jako známému a štědrému kupci nabízeli nejrůznější prodávající. Jeho sbírka získala proslulost a spolu s hradní kolekcí, představovala kvalitativní i kvantitativní vrchol tehdejších pražských obrazových souborů. Prozatím ale chyběl vhodný prostor pro její prezentaci. Ten byl zamýšlen v novostavbě hradčanského paláce, kde měly být obrazy umístěny v severozápadní části v tzv. Koridoru a Malé a Velké galerii. Stavebně sice byly tyto prostory dohotoveny již v roce 1675, ale k jejich úplnému dokončení a instalaci obrazů došlo až v letech 1683-1684 zásluhou Humprechtova syna Heřmana Jakuba.

Právě rozsáhlá sbírkotvorná činnost je jedním z bodů, který jak vidíme, výrazně odlišuje Humprechta Jana Černína od Michaela Osvalda Thuna. Černínova kolektorská aktivita vycházela z potřeby ukojit vlastní sběratelskou vášeň a byla postavena na velkém rozhledu sběratele a promyšlené koncepci. Jeho galerie měla nejen reprezentovat vlastníkovu bohatství, ale zároveň každý jednotlivý nákup či objednávka přinášely hraběti radost – ono *Delitiae Imaginum oder Gemählde und Bilder-Lust*, které zmiňuje L. Slavíček.⁶⁹³ Černín byl typem barokního boháče, o němž mluví Karel Eusebius z Lichtensteina ve svém traktátu *O architektuře*: „Peníze může mít každý, ty obrazy ale nikoliv, neb takové se vždy jen tak nenajdou, a tak každý sběratel kuriozit schraňuje a ponechává si to, co má sám vzácného“.⁶⁹⁴

---

⁶⁹⁰ KURUCOVÁ 2007, 84-85.

⁶⁹¹ SLAVÍČEK 2007a, 46.

⁶⁹² Podrobně srov.: Zdislava RYANTOVÁ: Díla „nizozemských“ mistrů 17. století ze sbírky hraběte Humprechta Jana Černína (bakalářská práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze), Praha 2012.

⁶⁹³ SLAVÍČEK 1994 (pozn. 7) 8.

⁶⁹⁴ SLAVÍČEK 1993, 131.

Zatímco u Michaela Osvalda máme přímo doloženou jeho snahu proniknout mezi knížata, u Humprechta Jana obdobný doklad chybí. Ekonomický potenciál by k tomu měl dostatečný a způsob jeho reprezentace byl na skutečně knížecí úrovni, odrážející se asi nejlépe v proporcích hradčanského paláce. P. Juřík sice uvádí, že černínské rodová tradice vzpomíná, že mu byl knížecí titul císařem nabízen, ale on jej odmítl, že jej nepotřebuje, protože je českým pánem,⁶⁹⁵ ale skutečnost je spíše taková, že se i přes značný majetek Humprechtu Janovi chtěný společenský postup zkrátka nezdařil. To, že jej měl neustále na zřeteli, dokládá i skutečnost, že svého syna Heřmana Jakuba varoval v roce 1680 před nerozvážným sňatkem, který by mohl v budoucnu jeho případné povýšení mezi knížata zkomplikovat.⁶⁹⁶

Humprecht Jan Černín zemřel na kosmonoském zámku 13. března 1682 ve věku pouhých padesáti čtyř let. Jeho ostatky byly převezeny do Prahy, kde byly, stejně jako v případě prastrýce, uloženy v kapli sv. Zikmunda.⁶⁹⁷ Srdce bylo vyjmuto a v kovové schráně uloženo v Černínské kapli zasvěcené Navštívení P. Marie v kostele Nanebevzetí P. Marie ve Staré Boleslavi. Zatímco Michael Osvald nezanechal mužského dědice, měl Humprecht Jan k dispozici hned dva. Mladší syn Tomáš Zachariáš se uplatnil ve dvorské službě ve Vídni, kde působil v České dvorské kanceláři.⁶⁹⁸ Majorátní majetek přešel na prvorozeného Heřmana Jakuba, který se, stejně jako kdysi otec, uplatnil v diplomatické službě jako císařský ambasador ve Varšavě. Nejvýrazněji se prosadil ale ve stavovské správě, kde v roce 1704 dosáhl vrcholného postu nejvyššího purkrabího.⁶⁹⁹ Po otci zdědil nemalý kulturní rozhled prohloubený v průběhu neobvykle dlouhé kavalírské cesty na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let a následné cesty do Holandska a Španělského Nizozemí.⁷⁰⁰ Až za jeho správy byla v hradčanském paláci instalována otcova

---

⁶⁹⁵ Pavel JURÍK: *Dominia pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů*, Praha 2010, 227.

⁶⁹⁶ MAŤA 2004, 74.

⁶⁹⁷ Autorem epitafu vytvořeného v roce 1682 nebo 1686 byl Santino Aichel, pracující v této době i na jiných černínských a thunských zakázkách. K podobě náhrobku srov.: Ivan MUCHKA: *Katedrála v 17. století*, in: Anežka MERHAUTOVÁ (ed.): *Katedrála sv. Víta v Praze*, Praha 1994, 182-183.

⁶⁹⁸ Byl stavebníkem Černínského paláce (dnes Černín-Althan) ve Vídni.

⁶⁹⁹ Svého postupu dosahoval především díky štedrým půjčkám císařské pokladně. Vedle politických úspěchů se mu podařilo získat sňatkem s Marií Josefou Slavatovou (1167-1708) z Chlumu ohromné (a zároveň i ohromně zadlužené) jindřichohradecké dominium, kam přesunul centrum správy rodových statků. Výraznou pozornost věnoval ale také Kosmonosům, kde v roce 1689 založil piaristický a loretánský areál.

⁷⁰⁰ Srov.: Zdeněk HOJDA: *IV/1-15 Deník z kavalírské cesty Heřmana Jakuba Černína 1678-1680*, in: SLAVÍČEK 1993, 154; podrobněji srov.: Eva BÍLKOVÁ / Jana HUSÁKOVÁ / Alexandra TESARÍKOVÁ:

obrazová kolekce, jíž i Heřman Jakub věnoval velkou pozornost, jak je vidět například z angažmá galerijního inspektora malíře Jana Rudolfa Byse. Sbírkou sám ještě o několik desítek kusů rozšířil tak, že v roce 1689 obsahovala asi 750 obrazů. Tím ale bylo dosaženo kulminace a následně, vlivem enormního předlužení černínského majetku, došlo v první polovině 18. století k jejímu rozprodeji.

Jak bylo opakovaně zmíněno, pokus o přesnější stanovení ekonomických mantinelů barokního aristokrata je značně nejednoduchý. Budeme-li srovnávat bohatství Černína a Thuna můžeme využít berní kalkul, který v součtu padesátých let na statcích patřících Humprechtu Janovi zaznamenává téměř 1300 berně osedlých. To je přibližně dvakrát tolik, než kolik jich držel Michael Osvald. Ačkoliv to zdaleka není jediný ukazatel, je evidentní, že objem finančních prostředků, které mohl Humprecht Jan investovat do uměleckých zakázek, byl výrazně vyšší než v Thunově případě. Oba ale sledovali stejný cíl, kterým byla důstojná reprezentace své vlastní osoby i celého rodu, vrcholící výstavbou obou hradčanských paláců. Tyto velmožské stavby jasně demonstrovaly význam a vkus svých stavebníků a bez ohledu na jejich faktickou titulaturu lze obě právem označit za stavby knížecího měřítko, které jen stěží nacházejí v pražském prostoru soudobou analogii.

Závěr

V rámci dodržení pravidel metody zmíněné v úvodu práce, je na jejím konci nutné vyvodit náležité závěry. Pokusme se tedy shrnout odpovědi na jednotlivé otázky, které byly na počátku položeny. První zněla, jaké byly funkce umělecké objednávky v prostředí barokní aristokracie 17. století v Čechách? Odpovědět na ni můžeme v tom smyslu, že pro určitou část aristokratů představovaly stavební podniky a objednávky malířské a plastické výzdoby vlastněných sídel nemalý zdroj osobního potěšení a radosti, které jim ve výsledku poskytovalo nejen finální dílo, ale také sám proces jeho vzniku, jehož byli sami důležitými aktéry. Bohužel nelze kvantitativně odhadnout, jak velkou skupinu tito výrazně osobně angažovaní objednavatelé tvořili. Vedle nich jistě existoval nemalý počet stavebníků a objednavatelů, kteří v těchto zakázkách viděli spíše kulturní investice nutné pro zachování či polepšení společenského statusu odpovídajícím způsobem podtrhující jejich titulární kapitál. Na jedné straně tak stojí osobní potěšení – *Kunstgenuss*, a na straně druhé diktát doby, který kladl velký důraz na aristokratickou reprezentaci v nejrůznějších kategoriích. Právě výrazná reprezentační funkce je to, co spojuje většinu aristokratických uměleckých objednávek, ať už byl objednavatelem poučený stavebník a sběratel obrazů formátu Humprechta Jana Černína, nebo naopak šlechtic, mezi jehož osobními zájmy zcela absentoval bližší kontakt s uměleckými díly. Umělecké objednávky tak viditelně dotvářely obraz vzdělaného a movitého muže s dobrým postavením, úspěšného pokračovatele rodové tradice a v řadě případů také zbožného katolíka.

Druhá otázka směřovala ke konkrétní podobě objednávek Michaela Osvalda Thuna? Najít na ni odpověď bude o něco složitější. Na základě toho, co bylo uvedeno v předcházejících kapitolách, je možné s jistotou prohlásit, že hrabě Thun byl jedním z neaktivnějších stavebníků své doby. Stavební objednávky jsou rozděleny téměř rovnoměrně do více než tří desetiletí, kdy byl držitelem nemalé části majetku české větve rodu. Jeho stavebnická aktivita byla zaměřena především na Klášterec nad Ohří představující jeho hlavní venkovskou rezidenci. První stavbou, s níž je zde spojen, je barokizace renesančního zámku probíhající pravděpodobně již od konce padesátých let. Ve druhé polovině následujícího desetiletí byl stavebníkem zdejšího

farního kostela Nejsvětější Trojice a zámecké sally terreny. V roce 1682 nechal vybudovat loretánskou kapli a ve druhé polovině osmdesátých let velký zahradní letohrádek. Stavebníkovým kláštereckým epilogem byla výstavba další mariánské kaple v roce 1690.

Stavebnická pozornost Michaela Osvalda ale byla upřena i na panství, která postupně sám zakoupil. Nejvýrazněji se to projevuje v Žehušicích, kde si nechal v rozmezí šedesátých a sedmdesátých let vybudovat nádhernou vilu italského typu. S další jeho aktivitou, byť prozatím velmi málo poznanou, se setkáváme ve Svojsicích, kde od konce sedmdesátých let dokončoval, a to patrně velmi výrazně, zámek rozestavěný předchozí majitelkou. Další stavební aktivitu hrabě inicioval v Ledči nad Sázavou, kterou získal v roce 1677. Vedle adaptace části zdejšího hradního areálu se zde setkáváme s výstavbou pozoruhodného letohrádku pocházejícího nejspíše z druhé poloviny osmdesátých let. Vyvrcholením hraběcí aktivity na poli architektonické objednávky se stala výstavba reprezentativního paláce na západní straně Hradčanského rynku, připravovaná již od roku 1685.

V typologii hraběcích reprezentativních staveb se relativně dobře odráží jeho sídelní strategie vyvíjející se v průběhu života. Na počátku Michael Osvald držel pouze Klášterec představující centrum získané části rodového majetku v severozápadních Čechách, který zůstal jeho hlavní rezidencí až do konce života. V šedesátých letech zahájil budování žehušické vily sloužící jako lovecký zámeček pouze krátkodobým sezónním pobytům. Ledeč nad Sázavou byla v roce 1677 zakoupena především s ohledem na rentabilitu panství, nicméně o osobním vztahu, který si hrabě vytvořil k tomuto sídlu, tolik vzdálenému od Klášterce, jasně svědčí skutečnost, že zde založil rozsáhlou zahradu a nechal vystavět pozoruhodný letohrádek. Nejasná zůstává primární funkce zámku ve Svojsicích, který svým reprezentativním pojetím také zjevně vypovídá o tom, že byl budován pro pobyty panstva, ale zda byl využíván jako venkovská rezidence v relativní blízkosti Prahy nebo jej hrabě využíval nějakým specifickým způsobem, prozatím není zřejmé.

Méně výrazná je Thunova stavebnická objednávka sakrálního charakteru. Vedle oprav starších kostelů do ní spadá pouze novostavba kláštereckého farního kostela, při němž nechal Michael Osvald vybudovat také rodinnou hrobku, a výstavba dvojice kláštereckých mariánských kaplí. Ze závěti víme, že se hrabě

zaobíral také myšlenkou fundace kapucínského kláštera v Ledči, kterou zavázal svého alodního dědice. K její realizaci ovšem nikdy nedošlo.

Důležitým momentem byl výběr navrhujících architektů a provádějících stavitelů, které si pro své stavby Michael Osvald sjednával. Patrně již na konci padesátých let, nejpozději však v první polovině následujícího desetiletí, se při přestavbě kláštereckého zámku a novostavbě zdejšího kostela obrátil na Carla Luraga. V případě zámecké stavby jeho jméno uchovává tradice, v případě druhé stavby máme dokonce k dispozici Luragovy návrhy a vlastnoruční dopis. Vzhledem k tomu, jak výrazně se odlišuje Luragův návrh z roku 1665 a výsledné provedení průčelí, zůstáváme zde v určité nejistotě, zda byly původní návrhy přepracovány samotným architektem, provádějícím stavitelem, nebo zda je vypracoval někdo třetí. Stavitel zámku a kostela byl Luragův spolupracovník Domenico Rossi, o jehož invenčním podílu na kláštereckých stavbách je nutné také uvažovat. Rossi stál patrně také za výslednou podobou zámecké sally terreny.

K roku 1670 byla zachycena ojedinělá informace o přímém kontaktu Michaela Osvalda s druhou výraznou postavou české raně barokní architektury Francescem Carattim. Bohužel není možné určit, zda se zaznamenané jednání týkalo některé z kláštereckých staveb nebo vily v Žehušicích. Třetí výraznou osobností, s níž se ve službách Michaela Osvalda setkáváme opakovaně, byl v osmdesátých letech Jean Baptista Mathey, významný propagátor římských tendencí v českém prostoru. Ačkoliv chybí přímé archivní doklady, je možné s velkou jistotou uvést, že hrabě rodilému Burgundňanovi zadal minimálně stavby letohrádků v Klášterci a v Ledči a návrhové plány hradčanského paláce. Vedle těchto tvůrčích individualit se na Thunových zakázkách setkáme také s dalšími staviteli, jejichž úkolem bylo stavby realizovat. Vedle již zmíněného Rossiho, to byl Giacomo Antonio Canevalle realizující prováděcí plány a snad i samotnou stavbu hradčanského paláce a prozatím téměř nepoznaný Antonio Fontana. Tento výčet zřejmě nemusí být zcela konečný, bohužel odráží výraznou absenci většího množství archivních pramenů k Thunovým stavbám. Nicméně i tak je zjevné, že hrabě se při objednávkách svých reprezentativních staveb vždy obracel na prominentní významné architekty působící v Čechách.

Při venkovských sídlech v Klášterci, Žehušicích, Svojsčicích i v Ledči byly vybudovány italské zahrady, které dotvářely a umocňovaly celkové působení zámeckých staveb. Jejich výraznou součástí byla kromě zahradních architektur také plastika, jejíž největší koncentraci máme doloženou v Klášterci. Jejím autorem byl z velké části Jan Brokoff, působící přímo v hraběcí službě v letech 1685-1687. Brokoff je autorem početné skupiny figurálních plastik zdobících v minulosti různé partie a architekturu zámecké zahrady. Ačkoliv v roce 1687 z Klášterce odešel do Jirkova, zdá se, že byl pro Michaela Osvalda činný i v první polovině devadesátých let, kdy byl s velkou pravděpodobností autorem personifikací sedmi svobodných umění na atice hradčanského paláce a dvojice figur na kašnách umístěných v nikách palácového nádvoří. Při výzdobě průčelí stejné stavby se ojedinele uplatnil také Ottavio Mosto, autor sochy archanděla Michaela umístěné na jihovýchodním nároží. Jména dalších sochařů a řezbářů, k nimž směřoval Thun své další objednávky, nám bohužel prozatím unikají.

Na stejně nejistou půdu vstupujeme i u souboru nástěnných a nástropních maleb, které nechal Michael Osvald provést v kláštereckém kostele, zdejší *salle terreně*, ledečském letohrádku a pražském paláci. Dá se předpokládat, že další malby zdobily také prostory kláštereckého a svojsického zámku a žehušické vily, ty se ale bohužel nedochovaly, nebo jsou skryty pod mladšími nátěry. U zachovaných nebo znovu odhalených maleb bohužel neznáme ani v jednom případě jméno autora. Na první pohled se ale zdá, že existuje jistá souvislost mezi výmalbou pokojů hradčanského paláce a ledečského letohrádku, která vznikala zhruba ve stejné době. O moc lépe bohužel neznáme ani předpokládanou objednávku v kategorii oltářních a závěsných obrazů. Výjimku tvoří krátká zpráva o tom, že hrabě objednal v roce 1666 oltářní plátno pro kostel sv. Václava v Chotusicích u Filipa Mazance a zjištění, že minimálně jeden z oltářních obrazů kláštereckého kostela vznikl v dílně či okruhu Karla Škréty. Situaci výraznějšího poznání komplikuje i skutečnost, že zámecké obrazové soubory Thunů byly rozprášeny již v letech 1921 až 1934, a to, co z nich zbylo, pak ještě znovu po roce 1945.

Další z otázek se týkala sbírkové činnosti Michaela Osvalda. Výchozím předpokladem bylo, že významný a movitý stavebník by teoreticky mohl být zároveň poučeným sběratelem uměleckých předmětů. Podrobná analýza

dostupných pramenů ovšem naznačila, že v tomto případě tomu tak nebylo. Inventáře zámků v Klášterci a Žehušicích sice zaznamenávají desítky obrazů, ale jejich žánrová skladba a také způsob instalace neukazují na to, že by byly hrabětem shromažďovány za účelem vzniku klasické obrazové galerie, jak to známe z řady jiných soudobých příkladů. Primární funkcí obrazů v majetku Michaela Osvalda bylo zdobit a dotvářet podobu jednotlivých zámeckých a bezpochyby také palácových interiérů. Ani existenci jiné umělecké sbírky, např. plastik, grafik nebo uměleckého řemesla inventáře nedokládají. Určitou výjimku tvoří snad pouze část zbraní zaznamenaných ve dvojici kláštereckých zbrojnic. Pozoruhodnou skladbu jeví nicméně sbírka knih, jíž hrabě vybudoval na kláštereckém zámku. Detailním rozborem jejích titulů byla zjištěna pozoruhodná skutečnost osvětlující netradiční existenci dvojice laboratoří v Klášterci a jedné v pražském hradčanském paláci. Michael Osvald byl zjevně zaníceným diletujským chemikem, na což poukazuje několik desítek chemických, farmaceutických a alchymistických spisů tvořících nemalou část jeho knihovny. Máme-li tedy odpovědět na otázku, zda byl hrabě sběratelem, musíme odpovědět záporně, tedy v ohledu obligátních dobových kategorií, jako bylo vytváření kolekcí uměleckých děl, mincí, kuriozit atd. Za jedinou jeho sbírku je možné oprávněně považovat bibliotéku čítající několik stovek titulů a snad i výše zmíněnou kolekci zbraní.

Umělecká objednávka hraběte byla po celé sledované období ovlivňována nejen vnitřními faktory, jako byl osobní stavební vkus a preference kontraktovaných umělců, ale odrážely se v ní také mnohé vnější stimuly vycházející z rodinného prostředí i od dalších aristokratických objednavatelů. Ojedinělý počet pětice sourozenců, aktivních stavebníků a objednavatelů, vytvářel okolo Michaela Osvalda po celý život síť kulturních vazeb sahajících mimo další česká rodová centra v Děčíně a Cholticích také do Pasova a především do Salcburku. Právě Salcburk byl důležitým kulturním středobodem generace synů Jana Zikmunda Thuna, odkud byly přenášeny některé umělecké impulzy také do českého prostředí. Nejviditelnějším příkladem je česká tvorba Ottavia Mosta nebo zakázky Maxmiliána Thuna směřované k Johannu Fischerovi z Erlachu. Objednavatelská a kulturní aktivita bratrů Guidobalda, Václava a Jana Arnošta, spojená s jejich episkopáty v Salcburku,

Pasově a krátkou dobu také v Řezně, vytvářela důležitý inspirační prvek pro další sourozence žijící trvale v Čechách.

Jiné impulzy je možné hledat u ostatních aristokratů v domácím prostředí, kteří svou objednávkou také ovlivňovali analogickou aktivitu Michaela Osvalda. Moment neustálé společenské soutěže, v níž nešlo o nic menšího než osobní prestiž a postavení v hierarchii nobilitované společnosti, byl sám o sobě velkým stimulem. Především stavebnické aktivity Nosticů, Černínů, Martiniců, Lobkoviců, Gallasů a mnoha dalších vysoce postavených rodin bezpochyby musely vyvolat odpovídající Thunovu reakci. Bylo nezbytně nutné počtem a výslednou podobou staveb deklarovat, že také on patří k domácí společenské elitě. V případě hradčanského paláce, který je stavebníkovým „opusem finalis“, pak dokonce jazyk architektury jasně sděluje, že si v ní nárokuje dokonce jedno z nejvyšších postavení.

A tím se opět vrátíme k pojmu reprezentace. Jak bylo v práci opakovaně připomenuto, právě ona tvořila alfu i omegu aristokratického života, pronikala do všech jeho složek a byla také výraznou hnací silou umělecké objednávky. Nejen podoba a zdobnost staveb, výběr architekta, jehož jméno mělo zvuk, nebo prestižní staveniště v městském prostoru, ale také použité symboly reprezentovaly osobu zadavatele novostavby nebo stavební úpravy. Jedním z těchto symbolů byl erb stavebníka doplněný zpravidla dalším nápisem. Jak velký důraz kladl Michael Osvald na tyto momenty dokazují erby a nápisové desky dochované nad vstupy většiny jeho staveb i ledečské veduty, na nichž jsou hraběcí budovy vždy prezentovány s dobře rozeznatelnými erby, výrazně zvětšenými oproti reálu, aby byly dobře zřetelné.

Jedna z kardinálních otázek práce zněla, kdo vlastně byl Michael Osvald Thun? Domníváme se, že dostatečnou odpověď na ni dala příslušná biografická kapitola, která výrazně rozšířila omezené penzum informací opakovaně přebíraných ze starších encyklopedických hesel. Jednalo se o muže, který získal klasické aristokratické vzdělání 17. století a v dospělosti se věnoval především správě drženého majetku. Vedle toho se s ním setkáváme také ve stavovském správním aparátu, ale kupodivu ne na některém z významných postů. Dvorská kariéra, diplomatické služby nebo působení v armádě, tedy další obvyklé modely aristokratické kariéry, zůstaly zcela mimo rámec jeho zájmů.

Výsledné resumé je možné formulovat takto: Zdá se, že umělecká objednávka Michael Osvalda Thuna byla především produktem dobové normy, v níž okázalá a důstojná reprezentace vlastní osoby i tradice a významu rodu byla jedním z nutných předpokladů zachování či polepšení společenského statusu. Hrála roli jedné z nejviditelnějších distinkcí aristokratické společnosti a zároveň rozlišovala ve vizuální rovině její jednotlivá patra. V žádném z ukazatelů charakter Thunovy objednávky nevybočoval z dobových zvyklostí domácí aristokracie, respektoval jeho finanční možnosti a s výjimkou hradčanského paláce se držel v intencích vyhrazených hraběcí reprezentaci. Lze předpokládat, že zejména stavebním podnikáním mohly být zároveň uspokojovány i osobní zájmy hraběte, jehož je možné jako stavebníka označit za muže s nemalým rozhledem, vytříbeným vkusem a schopností dobré volby při výběru navrhujících architektů. Bohužel konkrétně o tom informování nejsme. V ostatních kategoriích umělecké objednávky, byť s vědomím toho, že dnes pracujeme pouze s torzem původního materiálu, je možné konstatovat, že hrabě nejspíše nebyl výrazně poučeným znalcem a milovníkem uměleckých děl preferujícím prvořadou kvalitu či shromažďujícím větší počet artefaktů pro své osobní potěšení. Tento pohled by možná v budoucnu mohl korigovat případný nález pramenů k výbavě pražských paláců, ale dochované inventáře zámků venkovských rezidencí, stejně jako totální absence knih o umění v hraběcí knihovně, prozatím umožňují výše uvedené konstatování.

Résumé

Michael Osvald Thun's art commissions – inseparable part of a baroque aristocrat's image in the second half of the 17th century

The dissertation deals with the art commissions of wealthy count Michael Osvald Thun who represents one of key builders in Bohemia in the second half of the 17th century. Beside buildings, an emphasis is also placed on other categories of art commissions, for example collections of sculptures and paintings.

In the introduction, I define a terminology and summarize an existing research in the field of aristocrat art commissions. The next part analyses used sources, primary and secondary, dealing with history of the house of Thun, its financial standing, and person of Michael Osvald Thun. The fourth part is dedicated directly to Michael Osvald Thun, where I describe his family situation, upbringing, education process and adulthood. He was raised with respect to family values, public duty and administration of the family property that was a prerequisite for art commissions. The fifth part compares Thun's art commissions with art commissions of his siblings. Some of them hold significant bishop and archbishop posts. This helps up uncover ties and positional interactions between different art commissioners. The sixth part is focused on Michael Osvald Thun's art commissions where I examine both significant and small commissions according to region of their origins. In the end of this part, I briefly examine his art collections. The next part compares Michael Osvald Thun with his contemporary Humprecht Jan Černín z Chudenic. In the conclusion of my dissertation, I summarize my research regarding an overall character of Michael Osvald Thun's art commissions.

The Thuns gained the first estate in Bohemia in 1623. Five years later, Jan Cyprián Thun and his son Jan Zikmund relocated permanently to Bohemia from the southern Tyrol region. Michael Osvald Thun was born in 1631 during the second marriage of Jan Cyprián Thun. After a home study, Michael Osvald studied at a grammar school in Salzburg. Unfortunately, a location his university studies remain unknown. In beginning of the 1650s, he set out on a journey that took him, among

other destinations, to Rome. After his return, he got married with Alžběta z Londronu and took over a management of inherited estates. He managed not only his share but he administered estates his older brothers who gained bishop and archbishop posts in Regensburg and Passau. During his life, he held several public posts and in the end he tried to receive the title of prince. In 1689, he got married for the second time with Anna Cecílie z Thannhausen and Michael Osvald died five years later in the beginning of 1694.

Main residence of Michael Osvald became Klášterec nad Ohří in the northwest Bohemia, where he had renovated a local mansion and built a church of the Holy Trinity. He paid great attention to Klášterec, since it was his main residence. Michael Osvald had built here a couple of Mariana Chaples, a summer residence, a small terrana. He also commissioned an outstanding collection of sculptures for the local gardens.

For his architectural commissions, usually he picked renowned architects working in Bohemia. For instance, Michael Osvald involved Carl Lurag in the reconstruction of the mansion and construction of the church in the Klášterec nad Ohří.

In conclusion, I would argue that Michael Osvald Thun was rather demanding commissioner in the field of architectural commissions and, likewise, in sculptural accessories. Next art commission regarding paintings might be considered average in the context of the period.

Seznam použité literatury a pramenů

Literatura

BALBINUS Bohuslaus: Miscellanea historica regni Bohemiae I. 3, Praha 1681, Additamenta

BAUER G. Günther.: Salzburger Barockzwerge. Das barocke Zwergentheater des Fischer von Erlach im Mirabellgarten zu Salzburg, Wien 1989

BĚLINA Pavel / KAŠE Jiří / MIKULEC Jiří / VESELÁ Irena / VLNAS Vít: Velké dějiny zemí Koruny české IX. (1683-1740), Litomyšl / Praha 2011

BELLABARBA Marco: La famiglia Thun di Castel Thun. note storiche, in: BOTTERI OTTAVIANI Marina / dal PRÁ Laura / MICH Elvo (ed.): Arte e potere dinastico. Le raccolte di Castel Thun dal XVI al XIX secolo, Trento 2007, 41-59

BEČKOVÁ Kateřina: Zmizelá Praha. Hradčany a Malá Strana, Praha 2000

BERÁNEK Jan / MACEK Petr: Raně barokní vila v Žehušicích, in: STOLÁROVÁ Lenka (ed.), Karel Škréta a malířství 17. století v Čechách a v Evropě. Sborník příspěvků z odborného kolokvia pořádaného Národní galerií v Praze v klášteře sv. Anežky České ve dnech 23. – 24. března 2010, Praha 2011, 175-184.

BEZECNÝ Zdeněk / KRÁL Pavel / MAREK Pavel: Společnost raně novověkých českých zemí z hierarchického pohledu, in BŮŽEK Václav et al.: Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty, Praha 2010, 75-98

BIAŁOSTOCKY Jan: Mecenas, kolekcjoner, odbiorca, in: KARWOWSKA Elżbieta / MARCZAK-KRUPA Anna (ed.): Mecenas, kolekcjoner, odbiorca. Materiały Sesji Stawarzyszenia historyków sztuki, 1981, Warszawa 1984, 9-14

BÍLEK Tomáš V.: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618, Praha 1883

BÍLKOVÁ Eva / HUSÁKOVÁ Jana / TESAŘÍKOVÁ Alexandra: Kavalířská cesta Heřmana Jakuba Černína z Chudenic, in: Historie 2003. Celostátní studentská vědecká konference, Pardubice 2004, 89-118.

BIRNBAUMOVÁ Anežka: Soupis památek historických a uměleckých v Čechách. XLIV. Politický okres Čáslavský, Praha 1929

BLAŽÍČEK Oldřich J.: Barokní sochařství 17. století v Čechách, in: Dějiny českého výtvarného umění II/1, Praha 1989, 292-314

BLAŽÍČEK Oldřich J.: Sochařství baroku v Čechách. Plastika 17. a 18. věku, Praha 1958

BOBKOVÁ-VALENTOVÁ Kateřina: Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia, Praha 2006

BRANDHUBER Christoph: Iter ad astra – Der Weg zu den Sternen, in: JUFFINGER Roswitha / BRANDHUBER Christoph / SCHLEGEL Walter / WALDENDORFF Imma (Hg.): Erzbischof Guidobald Graf von Thun 1654-1668. Ein Bauherr für die Zukunft, Salzburg 2008, 59-88

BUKOVSKÝ Jan: Loretánské kaple v Čechách a na Moravě, 2000

BURMEISTER Karl Heinz: Die Familie Hohenems, in: ENGELSBERGER Ulrike / WAGNER Franz (Hg.), Fürstenbischof Wolf Dietrich von Raitenau. Gründer des barocken Salzburg, Salzburg 1987, 32-37

BUZAS Ladislaus: Die Matrikel der Ludwig-Maximilians Universität Ingolstadt / Landshut / München, I. Ingolstadt, IV., Personen register, München 1981

BŮŽEK Václav / CERMAN Ivo / SMÍŠEK Rostislav: Kolektivní identita společenských struktur a její proměny, in: BŮŽEK Václav et al.: Společnost českých zemí v raném novověku. Struktury, identity, konflikty, Praha 2010, 157-454

BŮŽEK Václav / HRDLIČKA Josef / KRÁL Pavel / VYBÍRAL Zdeněk: Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku, Praha / Litomyšl 2002

BŮŽEK Václav / KRÁL Pavel (ed.): Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku (=Opera historica 7), České Budějovice 1999

BŮŽEK Václav / KRÁL Pavel (ed.): Paměť urozenosti, Praha 2007

BŮŽEK Václav / KRÁL Pavel (ed.): Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740) (=Opera historica 10), České Budějovice 2003

ČECHURA Jaroslav: Selské rebelie roku 1680; Sociální konflikty v barokních Čechách a jejich každodenní souvislosti, Praha 2001

ČEPELÁKOVÁ Zdeňka: Ostrov za vlády vévodů Sasko-Lauenburských (1623-1689), in: ZEMAN Lubomír (ed.): Dějiny města Ostrova, Ronov nad Doubravou 2001, 65-83

ČORNEJOVÁ Ivana (ed.), Dějiny univerzity Karlovy II. 1622 – 1802, Praha 1995

ČORNEJOVÁ Ivana / KAŠE Jiří / MIKULEC Jiří: Velké dějiny zemí Koruny české VIII. (1618-1683), Litomyšl / Praha 2008

DENUCÉ Jan: Kunstuitvoer in de 17e eeuw te Antwerpen de firma Forchoundt (Bronnen voor de geschiedenis van de Vlaamsche kunst, 1), Antwerpen 1931

DESCARTES René: Rozprava o metodě, Praha 1947

DOSKOČIL Karel (red.): Berní rula I. Popis Čech R. 1654. Souhrnný index obcí, osad a samot k berní rule, Praha 1953

DOSKOČIL Karel (red.): Berní rula II. Popis Čech R. 1654. Souhrnný index obcí, osad a samot k berní rule, Praha 1954

DOUBEK Eduard: Z historie města Ledče nad Sázavou, Ledec nad Sázavou 1957

DROST Ludger: Die Architektur, in: MÖSENER Karl (Hg.): Der Dom zu Passau. Vom Barock zur Gegenwart, Passau 1995, 41-147

EBELOVÁ Ivana / SVOBODA Ladislav: Hradní areál v Ledči nad Sázavou, okres Havlíčkův Brod, Castellologica Bohemica 3, 1993, 73-94

ENGLUND Robert: Nepokojná léta, Praha 2001

FECHNER Jörg-Urlich: Die Einheit von Bibliotheken und Kunstkammer im 17. und 18. Jahrhundert im Spiegel der Kunst- und Wunderkammer. Raritätenkammern, Forschungsinstrumente oder Bildungsstätten?, Bremen / Wolfenbüttel 1977

FELCMAN Ondřej: Majetkové poměry feudální třídy v druhé polovině 17. století, in: PETRÁŇ Josef (ed.), Proměny feudální třídy v Čechách v pozdním feudalismu, Praha 1976, 195-228

FIALA Zdeněk et al.: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Severní Čechy, Praha 1981

FIALA Zdeněk et al.: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Západní Čechy, Praha 1985

FIALA Zdeněk et al.: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Východní Čechy, Praha 1989

FREIDENFELS Amandus von: Gloriosus sanctus Romedius: Ex Comitibus de Tahir Andek, Et Altae Guardiae Dominis, Vallis Annaniae in Tyroli Apostolus, Magnus Thaumaturgus, & Anachoreta... Praegae 1699, nepag.

FRISCH Ernst von: Wolf Dietrich von Salzburg im Lichte seiner Kunstsammlung, Salzburg 1949

FUČÍKOVÁ Eliška / ČEPIČKA Ladislav (ed.): Albrecht z Valdštejna. Inter arma silent musae?, Praha 2007

GARAS Klara: Die Entstehung der Galerie des Erzherzog Leopold Wilhelm, Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen in Wien 63, 1967, 39-80

GLASER Franz: Geschichte der Stadt Klösterle. Von ihrer Gründung im 12. Jahrhundert bis zum verheerenden Brande am 23. Juli 1859, Klösterle an der Eger, s. d

HAHNL Adold: Das Kunsthandwerk, in: KELLER Peter / NEUHARDT Johannes (Hg.): Erzbischof Paris Lodron (1619-1653). Staatsmann zwischen Krieg und Frieden, Salzburg 2003, 107-116

HAHNL Adolf: Die benediktinischen Klöster, in: KELLER Peter / NEUHARDT Johannes (Hg.): Erzbischof Paris Lodron (1619-1653). Staatsmann zwischen Krieg und Frieden, Salzburg 2003, 56-60

HAHNL Adolf: Die Bildprogramme des barocken Dome Versuch einer thematischen Interpretation, in: 1200 Jahre Dom zu Salzburg 774-1974. Festschrift zum 1200jährigen Jubiläum des Domes zu Salzburg, Salzburg 1974, 120-139

HASKELL Francis: Maler und Auftraggeber. Kunst und Gesellschaft im italienischen Barock, Köln 1996

HEBER František Antonín: Hrady, zámky a tvrže. Severní Čechy, Praha 2006

HEINISCH Reinhard: Der Salzburger Erzbischof Guidobald Graf Thun als kaiserlicher Prinzipalkommissar in Regensburg, Bericht über den 15. österreichischen Historikertag in Salzburg 1981, Wien 1984, 116-130

HIRNSPERGER Johann: Das Salzburger Domkapitel, KELLER Peter / NEUHARDT Johannes (Hg.): Erzbischof Paris Lodron (1619-1653). Staatsmann zwischen Krieg und Frieden, Salzburg 2003, 40-42

HIRSCHFELD, Peter: Mäzene. Die Rolle des Auftraggebers in der Kunst, München 1968

HLADÍK Tomáš: Sochařství baroka v Čechách, in: Dějiny českého výtvarného umění II/1, Praha 1989 132-148

HLAVÁČEK Petr: K dějinám barokní obnovy františkánského kláštera v Kadani aneb nástin interpretace legendy o Čtrnácti svatých pomocnících, in: HLAVÁČEK Petr (ed.): Kadaň mezi středověkem a novověkem; deset kapitol z kulturních a náboženských dějin mezi středověkem a novověkem, Ústí nad Labem 2005, 178-198

HLAVÁČEK Petr: Retrospektiva dějin františkánského kláštera Čtrnácti sv. Pomocníků v Kadani v 15. a 16. století. Geneze, rozkvět a úpadek, in: HLAVÁČEK Petr (ed.): Kadaň mezi středověkem a novověkem; deset kapitol z kulturních a náboženských dějin mezi středověkem a novověkem, Ústí nad Labem 2005, 93-122

HOFMANN Josef: Die Barocke in Nordwestböhmen mit besonderer Berücksichtigung der Sct. Maria-Magdalenen-Kirche in Karlsbad und ihres Erbauers Kilian Ignaz Dinetzenhofer, Karlsbad 1898

HOJDA Zdeněk / ČORNEJOVÁ Ivana: Pražská univerzita a vzdělanost v českých zemích v 17. a 18. století, in: ČORNEJOVÁ Ivana (ed.), Dějiny univerzity Karlovy II. 1622 – 1802, Praha 1995, 225-240

HOJDA Zdeněk / PÁNEK Jaroslav: Benátky 16. – 18. století očima českých cestovatelů, in: DANIEL Ladislav (ed.): Benátčaně. Malířství 17. a 18. století z českých a moravských sbírek, Milano 1996, 33-40

HOJDA Zdeněk: „Kavalířské cesty“ v 17. století a zájem české šlechty o Itálii, in: HOMOLKA Jaromír (ed.) Itálie, Čechy a střední Evropa. Referáty z konference pořádané ve dnech 6. – 8. 12. 1983, Praha 1986, 216-239

HOJDA Zdeněk: „Le grandezza d'Italia.“ Die Kavalierstouren der böhmischen Adelingen, die Kunstbetrachtung und die Kunstsammlungen im 17. Jahrhundert, in: Hans Bernd HARDER / Hans ROTHE (Hg.): Studien zum Humanismus in den böhmischen Ländern. Teil III. Topographien und Reisenbeschreibungen bis zur Zeit Balbins, Köl / Weimar / Wien, 1993, 151-160

HOJDA Zdeněk: 20 Neue deutsche Biographie XVI, Berlin 1990, 304-305

- HOJDA Zdeněk: Bernard Ignác z Martinic – pokus o portrét fundátora, in: Piaristé: Slánské rozhovory 2008, Slaný 2009, 13-14
- HOJDA Zdeněk: Delitiae Italiae. Česká aristokracie a Evropa, in: SLAVÍČEK Lubomír (ed.): Artis pictoriae amatores. Evropa v zrcadle pražského barokního sběratelství, Praha 1993, 1993, 63-66
- HOJDA Zdeněk: Rezidence české šlechty v baroku (Několik tezí), Acta Universitatis Purkynianae, Philosophica et Historica 1, 1992, 161-178
- HOLÝ Martin: Výchova a vzdělání české a moravské šlechty v 16. a první třetině 17. století, Folia historica bohemica 21, 2005, 111-210
- HORYNA Mojmir, Římské inspirace Toskánského paláce, in: HORYNA Mojmir / KOTALÍK Jiří T. (ed.): Toskánský palác v Praze. Historie a rekonstrukce stavby, Praha 2004, 68-75
- HORYNA Mojmir: Architektura baroka v Čechách, in: Vít VLNAS (ed.): Sláva barokní Čechie. Stati o umění, kultuře a společnosti 17. a 18. století, Praha 2001, 78-93
- HORYNA Mojmir: Barokizace pasovského dómu. Luragovo dílo na rozhraní raného a vrcholného baroka a česká architektura kolem roku 1700, Umění LII, 2004, 218-230
- HORYNA Mojmir: Černínský palác v Praze, Praha 2011
- HORYNA Mojmir: Římský vliv v pražské sakrální architektuře 17. století a Jean Baptiste Mathey, in: HEROLD Vilém / PÁNEK Jaroslav (ed.): Baroko v Itálii- baroko v Čechách. Setkávání osobností, idejí a uměleckých forem. Sborník příspěvků z italsko-českého sympózia 19-21. dubna 1999, Praha 2003, 532-558
- HORYNA Mojmir: Valdštejnský palác v Praze, Praha 2003
- HUSTY Peter: Keine Zeit für Kunst, Anmerkungen zur Malerie, in: KELLER Peter / NEUHARDT Johannes (Hg.): Erzbischof Paris Lodron (1619-1653). Staatsmann zwischen Krieg und Frieden, Salzburg 2003, 95-97.
- INGERLE Petr: Paris Gille: Infula pro pro Karla II. z Liechtensteinu-Castelkorna. Emblematická apologie církevního aristokrata, in: Beket BUKOVINSKÁ – Lubomír SLAVÍČEK (ed.): Pictura Verba Cupit. Sborník příspěvků pro Lubomíra Konečného, Praha 2006, 57-68
- ISNENGI Alfons: Das Theater an der alten Salzburger Universität, in: Festschrift Universität Salzburg 1622-1962-1972, Salzburg 1972, 173-192
- JANÁČEK Josef: Valdštejn a jeho doba, Praha 1978
- JIREČEK Hermegild (ed.): Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království českého, Praha 1888
- JIRKA Antonín: J. B. Mathey und einige Fragen der böhmischen Architektur um 1700, in: Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity (=Studia minora facultatis philosophicae universitatis brunnensis F 16), 1972, 131-153
- JOCHAM Magnus: Bavaria Sancta: Leben der Heiligen und Seligen des Bayerlandes zur Belehrung und Erbauung für christliche Volk, Band I., München 1861

JUFFINGER Roswitha / BRANDHUBER Christoph: Erzbischof Guidobald Graf von Thun – Biographie, in: JUFFINGER Roswitha / BRANDHUBER Christoph / SCHLEGEL Walter / WALDENDORFF Imma (Hg.): Erzbischof Guidobald Graf von Thun 1654-1668. Ein Bauherr für die Zukunft, Salzburg 2008, 23-58

JUFFINGER Roswitha: Guidobald Thun und dessen Gemäldesammlung, in: JUFFINGER Roswitha / BRANDHUBER Christoph / SCHLEGEL Walter / WALDENDORFF Imma (Hg.): Erzbischof Guidobald Graf von Thun 1654-1668. Ein Bauherr für die Zukunft, Salzburg 2008, 257-302

JUŘÍK Pavel: Dominia pánů z Hradce, Slavatů a Czerninů, Praha 2010

KALISTA Zdeněk, Korespondence císaře Leopolda I. s Humprechtem Janem Černínem z Chudenic, Praha 1935

KALISTA Zdeněk: Čechové, kteří tvořili dějiny světa, Praha 1936

KALISTA Zdeněk: Humprecht Jan Černín z Chudenic jako mecenáš a podporovatel umění v době své benátské ambasády 1660-1663, Památky archeologické XXXVI, 1928-1930, 53-78

KALISTA Zdeněk: Korespondence Zuzany Černínové z Harasova s jejím synem Humprechtem Janem Černínem z Chudenic, Praha 1941

KALISTA Zdeněk: Mládí Humprechta Jana Černína z Chudenic, Praha 1933

KELLER Peter / NEUHARDT Johannes (Hg.): Erzbischof Paris Lodron (1619-1653). Staatsmann zwischen Krieg und Frieden, Salzburg 2003

KELLER Peter: Der Dombau, in: KELLER Peter / NEUHARDT Johannes (Hg.): Erzbischof Paris Lodron (1619-1653). Staatsmann zwischen Krieg und Frieden, Salzburg 2003, 79-83

KETTNER Jiří: Dějiny pražské arcidiecéze v datech, Praha 1993

KLAMMINGER Karl: Johann V. Ernst Graf von Thun (1679 – 1687), in: AMON Karl (Hg.) Die Bischöfe von Graz-Seckau 1218 bis 1968, Graz 1969, 312-316

KLÍMA Arnošt: Dlouhá válka (1618 – 1648), Praha 1996

Kol. aut.: Slovník antické kultury, Praha 1974

KOLDINSKÁ Marie: Každodennost renesančního aristokrata, Praha 2001

KRAMML Peter F.: Die Stadt Salzburg, in: KELLER Peter / NEUHARDT Johannes (Hg.): Erzbischof Paris Lodron (1619-1653). Staatsmann zwischen Krieg und Frieden, Salzburg 2003, 24-32

KŘÍVKA Josef / HANZAL Josef / KOŠŤÁL Miloslav: Státní archiv Litoměřicích. Průvodce po archivních fondech II., Praha 1963

KUBEŠ Jiří: Vyšší šlechta v Českých zemích v letech 1650-1750. Úvod do tématu, in: KUBEŠ Jiří (red.): Vyšší šlechta v českých zemích v období baroka (1650-1750). Biogramy vybraných šlechticů a edice typických pramenů, Pardubice 2007, 9-33

KUBÍČEK Alois: Pražské paláce, Praha 1946

KUBÍČEK Alois: Thunovský palác na Hradčanech, Umění IV., 1956, 66-71

KUČA Karel: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha 2000

LANGAHMER Rudolf: Die Burgen des mittleren Egertales und die Stadt Klösterle, Klösterle an der Eger 1934

LEDVINKA Václav / MRÁZ Bohumír / VLNAS Vít: Pražské paláce. Encyklopedický ilustrovaný přehled, Praha 2000

LEGIS-GLÜCKSELIG August Anton: Denkwürdigkeiten des Grafnhauses Thun-Hohenstein. Festgabe zu dem achtzigsten Geburtstage Seiner Excellenz des Hochgeborenen Herrn Herrn Franz Grafen von Thun-Hohenstein, s.l., 1866

LEIBTSEDER Mathias: Die Kavaliertour. Adelige Erziehungsreisen im 17. und 18. Jahrhundert, Köln / Weimar / Wien 2004

LORENC Vilém / TRŠKA Karel: Černínský palác v Praze, Praha 1980

LORENZ Hellmut (Hg.): Barock (=Geschichte der bildenen Kunst in Österreich 4), München 1999

LORENZ Hellmut: Der Architekt Johann Bernhard Fischer von Erlach (1656-1723) – seine Augtraggeber und seine Reisen, in: POLLEROß Friedrich (Hg.): Reiselust & Kunstgenuss, Barockes Böhmen, Mähren und Österreich, Petersberg 2004, 63-74

MACEK Petr / ZAHRADNÍK Pavel: Barokní architekt a stavitel Václav Špaček, in: Průzkumy památek 2003 - II., 103-163

MACEK Petr / ZAHRADNÍK Pavel: Toskánský palác – představy architekta a stavebníka v konfrontaci s daným prostředím, Průzkumy památek 1/1999, 21-40

MACEK Petr: Tři sta let historie paláce, in: HEROLD Vilém / PÁNEK Jaroslav (ed.): Baroko v Itálii- baroko v Čechách. Setkávání osobností, idejí a uměleckých forem. Sborník příspěvků z italsko-českého sympózia 19-21. dubna 1999, Praha 2003, 8-17

MÁDL Karel Boromejský: Bratři Brokoffové, Ročenka kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1920–1921, 41-47

MÁDL Karel Boromejský: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Kolínském, Praha 1897

MÁDL Martin: Giuseppe Bragalli and bolognese ceiling Painting in the Czech Lands in the 17th century, Umění LIX, 2011, 350-378

- MÁGROVÁ Klára: Kostel sv. Jana Nepomuckého ve Starých Křečanech. Průvodce po stavební historii a uměleckém významu, Jiříkov 2009
- MALÝ Karel / SIVÁK Florián: Dějiny státu a práva v Československu do roku 1918, I. díl, Praha 1988, 200-202
- MARTIN Franz: Der Meister des Residenzbrunnens?, in: Mitteilungen der Gesellschaft für Salzburger Landeskunde, Band 80, 205-208
- MARTIN Franz: Die patrozinnen des Dom und seiner Ältere, in: Salzburger Dom 1628-1928, Salzburg 1928, 37-45
- MARTIN Franz: Salzburgs Fürsten in der Barockzeit, Salzburg 1982
- MAŠEK Petr: Zámecká knihovna Klášterec nad Ohří, in: Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků NK ČR, 17, 2001-2002, 133-143
- MAŤA Petr: Soumrak venkovských rezidencí. „Urbanizace“ české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem, in: BŮŽEK Václav / KRÁL Pavel (ed.): Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku (=Opera historica 7), České Budějovice 1999, 139-161
- MAŤA Petr: Svět české aristokracie (1500-1700), Praha 2004
- MATSCHINEGG Ingrid: Österreicher als Universitätsbesucher in Italien (1500-1630) (disertační práce Universität Graz), Graz 1999
- MAUR Eduard, Hospodářské a sociální souvislosti barokní kultury v Čechách, in: HEROLD Vilém / PÁNEK Jaroslav (ed.): Baroko v Itálii- baroko v Čechách. Setkávání osobností, idejí a uměleckých forem. Sborník příspěvků z italsko-českého sympózia 19-21. dubna 1999, Praha 2003, 131-144
- MIKULEC Jiří: 31. 7. 1627, Rekatolizace šlechty v Čechách. Čí je země, toho je náboženství, Praha 2005
- MORPER Johann Joseph: Das Czerninpalais in Prag, Prag 1944
- MORPER Johann Joseph: Der Prager Architekt Jean Baptiste Mathey (Matthaeus Burgundus), München 1927
- MOSCA Alberto: „Desideria solo l'accrescimento e l'honore della familia“. Cristoforo Simone Thun-Hohenstein. Un percorso biografico, in: Studi Trentini. Storia, Trento 2011
- MÖSENER Karl (Hg.): Der Dom zu Passau. Vom Barock zur Gegenwart, Passau 1995
- MUCHKA Ivan / KŘÍŽOVÁ Květa: Valdštejnský palác, Praha 1996
- MUCHKA Ivan: Katedrála v 17. století, in: MERHAUTOVÁ Anežka (ed.): Katedrála sv. Víta v Praze, Praha 1994, 171-184
- MUNCK Thomas: Evropa sedmnáctého století. 1598-1700, Praha 2002

- NAŇKOVÁ Věra: Architektura 17. století v Čechách, in: Dějiny českého výtvarného umění II/1, Praha 1989, 249-278
- NAŇKOVÁ Věra: Fischer z Erlachu v Thunovské korespondenci, Umění XXXI, 1983, 334-339
- NAŇKOVÁ Věra: K typologii české sakrální architektury 17. století, Umění XXXIV, 1986, 138-143
- NAŇKOVÁ Věra: Na okraj dvou článků o barokní architektuře v Čechách, Umění XXIV, 1976, 119-147
- NEJEDLÁ Věra: Příspěvek k dílu Jana Brokofa. Památce profesora Antonína Matějčka, Umění XII, 1964, 1-28
- NEUHARDT Johannes: Der Dom zu Salzburg: offizieller Führer des Domkapitels, Regensburg 1998
- NEUMANN Jaromír: Malířství XVII. století v Čechách. Barokní realismus, Praha 1951
- NEUMANN Jaromír: Karel Škréta. 1610-1674. Katalog výstavy. Praha říjen - listopad 1974, Praha 1974
- NEUMANN Jaromír: Škrétové – Karel Škréta a jeho syn, Praha 2000
- NEUMANN Jaromír: Obrazárna Pražského hradu, Praha 1966
- NOVÁK František: Dějiny městyse Žehušic, Žehušice 2002 (reprint z roku 1932)
- NOVÁK Josef: Dějiny bývalé hraběcí obrazárny na Hradčanech, Památky archeologické 27, 1915, 121-128
- OERTER Wolf B.: Der Mani von Choltice, in: VLNAS Vít / SEKYRKA Tomáš (ed.): Ars baculum vitae. Sborník studií z dějin umění a kultury k 70. narozeninám prof. PhDr. Pavla Preisse, DrSc., Praha 1996, 127-132
- OEVERMANN Ulrich: Die Kunst der Mächtigen und die Macht der Kunst. Untersuchungen zu Mäzenatentum und Kunstpatronage, Berlin 2007
- ORTNER Franz: Salzburgs Bischöfe in der Geschichte des Landes (696-2005), Frankfurt am Main 2005
- OSVALD Josef: Fürstbischof Wenzeslaus Graf von Thun (1664 – 1673) und Wiederaufbau des Dome sund der Residenz zu Passau, Ostbayrische Grenzmarken, Passauer Jahrbuch für geschichte, Kunst und Volkskunde, 11, 1969, 15-19.
- OSWALD Josef: Wenzeslaus Graf von Thun, Fürstbischof von Passau, in: SCHROTT Ludwig / DIEPOLDER Gertrude (ed.): Bayrische Kirchenfürsten, München 1964, 180 – 189
- Ottova encyklopedie obecných vědomostí na CD-ROM, díl XXV., 1997
- PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ Božena / PETRŮ Jaroslav / RIEDL Dušan / Marián SVOBODA Antonín: Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha 1997

PACHER Carlo: Trentino. Kunst und Kultur, Trento 1985

PÁNEK Jaroslav: Habsburská monarchie jako prostor pro utváření barokní kultury, in: HEROLD Vilém / PÁNEK Jaroslav (ed.): Baroko v Itálii- baroko v Čechách. Setkávání osobností, idejí a uměleckých forem. Sborník příspěvků z italsko-českého sympózia 19-21. dubna 1999, Praha 2003, 73-85

PANOCHOVÁ Ivana: Důstojníci a rivalové Albrechta z Valdštejna v roli stavebních donátorů v době třicetileté války v Čechách a na Moravě, Umění LIV, 2006, 492-503

PÁTEK Jakub / PODROUŽEK Kamil: K počátkům kostela sv. Antonína Paduánského v Milešově, in: Ústecký sborník historický, Supplementum 2/2, Kulturně historická regionalistka II, Ústí nad Labem 2012, 35-64

PÁTEK Jakub: Karel Škréta, Guidobald Thun a objednávka obrazů pro salcburský dóm, in: STOLÁROVÁ Lenka (ed.): Karel Škréta a malířství 17. století v Čechách a v Evropě. Sborník příspěvků z odborného kolokvia pořádaného Národní galerií v Praze v klášteře sv. Anežky České ve dnech 23. – 24. března 2010, Praha 2011, 63-68.

PEKAŘ Josef: Kniha o Kosti, Praha 1970

PIRCKMAYER Friederich: Notizen zur Bau-und Kunstgeschichte Salzburg, Salzburg 1903

PLEVA František: Ledec nad Sázavou - dějiny města, Ledec nad Sázavou 1997

PODLAHA Antonín: Plány a kresby chované v kanceláři Hradu pražského, Památky archeologické XXXIII, 1922-1923, 286-318

POCHE Emanuel / PREISS Pavel: Pražské paláce, Praha 1977

POCHE Emanuel et al.: Umělecké památky Čech, I. - IV., Praha 1977-1982

POCHE Emanuel: Prahou krok za krokem. Umělecko-historický průvodce městem, Praha 1958

POLLAK Oskar: Johann und Ferdinand Maximilian Brokoff. Ein Beitrag zur Geschichte der österreichischen Barockplastik. Prag 1910

POLLEROß Friedrich: Kunst-Reisen und Kunst-Handel im 17. und 18. Jahrhundert, in: POLLEROß Friedrich (Hg.): Reiselust & Kunstgenuss, Barockes Böhmen, Mähren und Österreich, Petersberg 2004, 9-36

POLLEROß Friedrich: Auftraggeber und Funktionen barocker Kunst in Österreich, in: LORENZ Hellmut (Hg.): Barock (=Geschichte der bildenen Kunst in Österreich 4), München 1999, 17-50

PÖLNITZ Götz von: Die Matrikel der Ludwig-Maximilians Universität Ingolstadt / Landshut / München, München 1940

PREISS Pavel / HORYNA Mojmír / ZAHRADNÍK Pavel: Zámek Trója u Prahy. Dějiny, stavba, plastika a malba, Praha 2000

- PREISS Pavel / POKORNÝ Pavel R.: Zámek Duchcov. Valdštejnská rodová galerie. Václav Vavřínek Reiner, obrazy a fresky, Praha 1992
- PREISS Pavel / VILÍMKOVÁ Milada: Ve znamení břevna a růží. Historický, kulturní a umělecký odkaz benediktýnského opatství v Břevnově, Praha 1989
- PREISS Pavel: „Pictorium miraculis ordinem dedit“. Zánik rudolfínských sbírek a nová obrazárna na Pražském hradě, in: SLAVÍČEK Lubomír (ed.): Artis pictoriae amatores. Evropa v zrcadle pražského barokního sběratelství, Praha 1993, 31-36
- PREISS Pavel: Boje s dvouhlavou saní. František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách, Praha 1981
- PREISS Pavel: František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách, druhé a přepracované vydání, Praha-Litomyšl 2003
- PREISS Pavel: K dějinám paláce Maxmiliána Thuna na Malé Straně, Staletá Praha VI, 1973, 61-68
- PREISS Pavel: Muros Dei, die Thunische Schlosskapelle des heiligen Romedius in Choltice, Der Schiern XLIV, 1970, 229-236
- PREISS Pavel: O malířství českého baroka, in: Vít VLNAS (ed.): Sláva barokní Čechie. Stati o umění, kultuře a společnosti 17. a 18. století, Praha 2001, 176-200
- PREISS Pavel: Panorama manýrismu. Kapitoly o umění a kultuře manýrismu 16. století, Praha 1974
- PREISS Pavel: Patria mihi pro coelo est. Karel Maxmilián Lažanský, žák Bohuslava Balbína. Několik poznámek ke kulturnímu profilu barokního šlechtice, in: FÁK Jiří (ed.): Městské památkové zóny Manětín a Rabštejn, Mariánská Týnice 1997, 32-34
- PREISS Pavel: Thau me construxit, Thau structam sanctificavit, Thau versu ornavit, Thau ossa dedit. Thunovská kaple sv. Romedia v Cholticích, in: PREISS Pavel: Kořeny a letorosty výtvarné kultury baroka v Čechách, Praha 2008, 177-204
- PUTZER Peter: Die Alma Mater Benedictina als Barock-phänomen – Zur Geschichte der Salzburger Benediktineruniversität, in: ROHR Christian (Hg.): Barocker Geist und Raum. Die Salzburger Benediktineruniversität. Beiträge des Internationalen Symposiums in Salzburg, 3. bis 5. Oktober 2001, 31-44
- PUTZER Peter: Die Gründung der Universität, Paris archiepiscopus Salisburgensis Fundator, in: KELLER Peter / NEUHARDT Johannes (Hg.): Erzbischof Paris Lodron (1619-1653). Staatsmann zwischen Krieg und Frieden, Salzburg 2003, 33-39
- RAHARTER Johannes: Die Skulptur, in: KELLER Peter / NEUHARDT Johannes (Hg.): Erzbischof Paris Lodron (1619-1653). Staatsmann zwischen Krieg und Frieden, Salzburg 2003, 101-106
- RAMISCH Hans: Die Kirche zum hl. Kreuz in Tetschen (Decin nad Labem), ein früheres Werk des Johann Bernard Fischer von Erlach, Das Münster 49, 1996, 98-108

- RAMISCH Hans: Drei Fürstbischöfe aus dem Hause Thun-Hohenstein als Mäzene barocker Kunst. Guidobald, Erzbischof von Salzburg (1654-1668), Wenzeslaus, Bischof von Passau (1664-1674) und Johann Ernst, Erzbischof von Salzburg (1687-1709), Barockberichte, Informationsblätter des Salzburger Barockmuseums zur bildenen Kunst des 17. und 18. Jahrhunderts, Heft 31, 2001, 30-41
- ROECK Bernd: Kunstpatronage in der Frühen Neuzeit. Studien zu Kunstmarkt, Künstlern und ihren Auftraggebern in Italien und im Heiligen Römischen Reich (15. - 17. Jahrhundert), Göttingen 1999
- ROTT-FREUND Susanne: Fra Arsenio Mascagni (ca. 1570-1637) und der Beginn der barocken Deckenmalerei nördlich der Alpen, Hildesheim 1994
- ROUBÍK František, Místodržitelství v Čechách v letech 1577 – 1749, Příloha II., Sborník archivních prací 2/1967, 539-603
- SEDLÁČEK August: Hrady zámky a tvrze království Českého, Čáslavsko, díl XII., Praha 1936
- SEDLÁČEK August: Hrady zámky a tvrze království Českého, Chrudimsko, díl I. Praha 1931
- SEDLÁČEK August: Hrady zámky a tvrze království Českého, Kouřimsko, díl XV., Praha 1999
- SEDLÁČEK August: Hrady zámky a tvrze království Českého, Litoměřicko a Žatecko, díl XIV., Praha 1923
- SEDMAYR Hans: Johann Bernard Fischer von Erlach, Wien 1976
- SCHÄFFER Gottfried: Passauer Kirchenfürsten der Renaissance und des Barock, Freilassing 1985
- SCHALLER Jaroslaus: Topographie des Königreichs Böhmens, Časlauer Kreis, VI. Teil, Wien / Prag 1787
- SCHALLER Jaroslaus: Topographie des Königreichs Böhmens, Kauržimer Kreis, X. Teil, Wien / Prag 1788
- SCHALLER Jaroslaus: Topographie des Königreichs Böhmens, Leutmeritzer Kreis, V. Teil, Wien / Prag 1787
- SCHALLER Jaroslaus: Topographie des Königreichs Böhmens, Sazzer Kreis, VII. Teil, Wien / Prag 1787
- SCHALLER Jaroslaus: Beschreibung der königl. Haupt- und Residenzstadt, I. Band, Prag 1794
- SCHLEGEL Walter: Erzbischof Guidobald Graf von Thun als Bauherr, in: JUFFINGER Roswitha / BRANDHUBER Christoph / SCHLEGEL Walter / WALDENDORFF Imma (Hg.): Erzbischof Guidobald Graf von Thun 1654-1668. Ein Bauherr für die Zukunft, Salzburg 2008, 205-256
- SCHREIBER Renate: „ein galerie nach meinen humor“ Erzherzog Leopold Wilhelm, Wien 2004

- SLAVÍČEK Lubomír: *Artis pictoriae amatores*, in: *Sběratelství*, Praha 1983, 219-243
- SLAVÍČEK Lubomír: „Sobě, umění, přátelům“. Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650-1939, Brno 2007.
- SLAVÍČEK Lubomír (ed.): *Artis pictoriae amatores*. Evropa v zrcadle pražského barokního sběratelství, Praha 1993, 97-107
- SLAVÍČEK Lubomír: *Artis pictoriae amatores*. Zrození a povaha aristokratického sběratelství v Čechách 17. a 18. století, in: SLAVÍČEK Lubomír (ed.): *Artis pictoriae amatores*. Evropa v zrcadle pražského barokního sběratelství, Praha 1993, 97-107
- SLAVÍČEK Lubomír: *Artium liberatum fautori*. Thunové mezi mecenátem a sběratelstvím, in: SLAVÍČEK Lubomír: „Sobě, umění, přátelům“. Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650-1939, Brno 2007, 81-94.
- SLAVÍČEK Lubomír: *Barocke Bilderlust*. Holländische und flämische Gemälde der ehemaligen Sammlung Nostitz aus der Prager Nationalgalerie, Braunschweig 1994
- SLAVÍČEK Lubomír: *Der rechte Splendor der Einrichtung*. Das Palais Graf Maximilian Thuns auf der Prager Kleinseite und seine Ausstattung zu Beginn des 18. Jahrhunderts, in: Martin ENGEL (Hg.): *Barock in Mitteleuropa*. Werke – Phänomene – Analysen. Hellmut Lorenz zum 65. Geburtstag. Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte, Wien 2007, 193-206
- SLAVÍČEK Lubomír: Dvě podoby barokního šlechtického sběratelství 17. století v Čechách – sbírky Otty Nostice ml. (1608-1665) a Františka Antonína Berky z Dubé (1649-1706), in: Václav BŮŽEK (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty (1600-1750) (=Opera historica 5)*, České Budějovice 1996, 483-513
- SLAVÍČEK Lubomír: *Imagines Galeriae*. Černínové jako sběratelé a mecenáši umění, in: SLAVÍČEK Lubomír: „Sobě, umění, přátelům“. Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650-1939, Brno 2007, 39-56.
- SLAVÍČEK Lubomír: *Johann Michael Rottmayr und Graf Maxmilian Thun: Neue Erkenntnisse zur Provenienz der Gemälde Rottmayrs Paintings*, *Opuscula Historiae Artium*, 2006, 23-42.
- SLAVÍČEK Lubomír: *Paralipomena k dějinám berkovské a nosticovské obrazové sbírky (Materiál k českému baroknímu sběratelství II.)*, *Umění XLIII*, 1995, 445-471
- SLAVÍČEK Lubomír: *Příspěvky k dějinám nosticovské obrazové sbírky. (Materiál k českému baroknímu sběratelství)*, *Umění XXXI*, 1983, 219-243
- SLAVÍČKOVÁ Helena: *Portrétní galerie Thun-Hohensteinů*. Katalog výstavy v Okresním muzeu Děčín červen-září 1998, Děčín 1998
- ŚNIŻYŃSKA-STOLOT Ewa: *Pojęcie mecenatu artystycznego*, in: *Folia historiae artium* 17, 1981, 5-15
- SOMMER Jan / UHLÍKOVÁ Kristýna (ed.): *SOUKUP Josef / VALCHÁŘ Jan: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Ledčském*. Edice nedokončeného rukopisu, Praha 2010

- SOMMER Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen. Statistisch-topographisch dargestellt. Leitmeritzer Kreis, I. Band, Prag 1833
- SOMMER Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen. Statistisch-topographisch dargestellt. Caslaver Kreis, XI. Band, Prag 1843
- SOMMER Johann Gottfried: Das Königreich Böhmen. Statistisch-topographisch dargestellt. Saatzter Kreis, I. Band, Prag 1846
- STAHL Eva: Wolf Dietrich von Salzburg, Weltmann auf dem Bischofsthron, Wien-München 1987
- STEFAN Oldřich: Příspěvky k dějinám české barokní architektury. Skupina římského směru. G. B. Matthei, Památky archeologické XXXV, 1926
- STILLFRIED Rudolf: Einige Nachrichten von dem Schloße Neuhof zu Schmiedeberg, in: LEDEBUR Leopold von (Hg.): Allgemeines Archiv für die Gchichtskunde des Preußischen Staates, 3.Teil, Berlin / Posen /Bromberg, 1830, 176-177
- SUCHÁNEK Pavel: K větší cti a slávě. Umění a mecenát opatů kláštera Hradisko v 18. století, Brno 2007
- SYNECKÝ Jakub: Architektura a urbanismus 17. století v Děčíně, Děčínské vlastivědné zprávy, 2 – III, 1992, 20-29
- ŠPALKOVÁ Lucie: Barokní kaple sv. Romedia v Cholticích. Ikonografie vnitřní výzdoby, Litomyšl 2004
- ŠROŇEK Michal: Barokní malířství v Čechách, in: Dějiny českého výtvarného umění II/1, Praha 1989, 324-356
- ŠUMAN František (ed.): Rytíři z Bünau v Čechách a Sasku, Děčín 2006
- THUN und HOHENSTEIN Jaroslav: Beiträge zu unserer Familiengeschichte, Tetschen 1925
- TIETZE Hans: Österreichischer Kunsttopografie, Band IX., Die kirchlichen Denkmale der Stadt Salzburg (mit Ausnahme von Nonnberg und St. Peter), Wien 1912
- TICHÁ Zdenka (ed.): Paměti Kocmánkovy, in: Kroniky válečných dob, Praha 1975
- ÚLOVEC Jiří: Ohrožené hrady, zámky a tvrze Čech, 2. díl N-Ž, Praha 2005
- UREŠOVÁ Libuše, Nové poznatky k činnosti stavitele Carla Luraga, in: Umění věků, věnováno k sedmdesátým narozeninám profesora Dra. Josefa Cibulky, Praha 1956, 209-213
- URFUS Valentin: Rodinný fideikomis v Čechách, Právněhistorické studie 9, 1962, 193-237
- VACHATA Zdeněk: Klášterec nad Ohří. Přehled dějin města a okolí, Klášterec nad Ohří 1997
- VALENTA Aleš: Lesk a bída barokní aristokracie, České Budějovice / Hradec Králové 2011
- VANČURA Václav: Ottavio Mosto, Umění XLIII, 1995, 338-353

- VESELÝ Dalibor: Architektura ve věku rozdělené reprezentace. Problém tvořivosti ve stínu produkce, Praha 2008
- VLNAS Vít: Duchovní knížata z rodu Thunů a jejich stopy na poli barokního umění, in: MIKULEC Jiří / POLÍVKA Miloslav (ed.): Per Saecula ad Tempora nostra. Sborník prací k šedesátým narozeninám Prof. Jaroslava Pánka, sv. I., Praha 2007, 430-433
- VLČEK Pavel (ed.): Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách, Praha 2004
- VLČEK Pavel / HAVLOVÁ Ester: Praha 1610-1700. Kapitoly o architektuře raného baroka, Praha 1998
- VLČEK Pavel / SOMMER Petr / FOLTÝN Dušan: Encyklopedie českých klášterů, Praha 1997
- VLČEK Pavel et al.: Umělecké památky Prahy. Malá Strana, Praha 1999
- VLČEK Pavel et al.: Umělecké památky Prahy. Pražský hrad a Hradčany, Praha 2000
- VLČEK Pavel: Ilustrovaná encyklopedie českých zámků, Praha 2001
- VLNAS Vít: Emanuel Arnošt Valdštejn – sběratel a jeho doba, in: Pozdní gotika. Z pokladů litoměřické diecéze I, Praha 1991, 16-20
- VLNAS Vít: Litoměřičtí biskupové jako mecenáši a sběratelé barokního umění, in: SLAVÍČEK Lubomír (ed.), Barokní umění. Z pokladů litoměřické diecéze II., Litoměřice / Praha 1994, 17-19
- VLNAS Vít: Barokní církev a umělecké sběratelství, in: BŮŽEK Václav (ed.), Život na dvorech barokní šlechty (1600-1750) (=Opera historica 5), České Budějovice 1996, 515-530
- VLNAS Vít: Maecenas – Collector – Client. Some Remarks on Terms and Meanings, in: HLAVAČKA Milan / POKORNÁ Magdaléna / PAVLÍČEK Tomáš (ed.): Collective and Individual Patronage and the Culture of Public Donation in Civil Society in 19th and 20th Century in the Central Europe (=Opera Institui historici Pragae. Series A – Monographia. Volumen 31). Prague 2010, 334-344
- VLNAS Vít: Mecenáš – sběratel – uživatel. Několik poznámek na okraj termínů a jejich významů, in: BAJGAROVÁ Jitka (ed.): Miscellanea z výroční konference České společnosti pro hudební vědu 2008. Fenomén mecenášství v hudební kultuře, Kabeláč – Ištván (Praha 5. - 6. prosince 2008), Praha 2010, 11-18
- VLNAS Vít: Poznámky k žánrové skladbě českých barokních obrazáren. Galerie litoměřických biskupů v kontextu dobového sběratelství, in: Rozprava o baroku. Sborník příspěvků z kolokvia Barokní mění na území severozápadně od Prahy, Slaný 1993, 34-38
- VLNAS Vít: Umělecké sbírky litoměřických biskupů v 17. a 18. století, Umění XXXVIII, 1990, 232-247
- VOGTEN Mautitius: Das Jetzt_lebende Königreich Böhmen, Frankfut / Leipzig 1712

VOLLMER Hans (Hg.): Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart, Band VIII., Leipzig 1999

VOLLMER Hans (Hg.): Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart, Band XXIV., Leipzig 1999

VOLLMER Hans (Hg.): Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart, Band XXV., Leipzig 1999

VOLLMER Hans (Hg.): Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart, Band XXXI., Leipzig 1999

WAGNER Hans: Die Studenten an der alten Universität, in: WAGNER Hans / WICHA Barbara (ed.): Festschrift Universität Salzburg 1622 – 1962 – 1972, Salzburg 1972, 67-84

WALDERDORFF Imma, Rekonstruktion der Gemäldesammlung des Erzstiftes Salzburg, in: JUFFINGER Roswitha / BRANDHUBER Christoph / SCHLEGEL Walter / WALDENDORFF Imma (Hg.): Erzbischof Guidobald Graf von Thun 1654-1668. Ein Bauherr für die Zukunft, Salzburg 2008, 327-429

WALLENTIN Ingeborg: Der Salzburger Hofbaumeister Santino Solari (1576 – 1646). Leben und Werk aufgrund der historischen Quellen, Mitteilungen der Gesellschaft für Salzburger Landeskunde 134, 1994, 191-310

WEIDENHOFER Hansjörg: Giovanni Gaspare Zucalli (um 1654-1717). Sein Leben und Zuschreibung von Bauten in Salzburg, in: Ars Bavarica 61/62, 1990, 29-78

WEISS Ernestine: Die Bischofsepitaphien, in: MÖSENER Karl (Hg.): Der Dom zu Passau. Vom Barock zur Gegenwart, Passau 1995, 511-552

WURZBACH Constantin von: Biographisches Lexikon des Kaiserthums Österreich enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche seit 1750 bis 1850 im Kaiserstaate und in seinen Kronländern gelebt haben, Band XXXV., Wien 1882

Z českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 3 – 1997, Valdštejnská loggie a komponovaná barokní krajina okolí Jičína. Sborník referátů z vědecké konference konané ve dnech 6. - 8. března 1997 v Jičíně, Semily 1997

ZAHRADNÍK Pavel: Václav Vojtěch ze Šternberka. Profil stavebníka, mecenáše a sběratele, in: HORYNA Mojmir / PREISS Pavel / ZAHRADNÍK Pavel / PREISS Pavel / HORYNA Mojmir / ZAHRADNÍK Pavel: Zámek Trója u Prahy. Dějiny, stavba, plastika a malba, Praha 2000, 11-52

ZAISBERGER Friederike: Das Fest zur Weihe des Salzburger Domes 1628, in: KELLER Peter / NEUHARDT Johannes (Hg.): Erzbischof Paris Lodron (1619-1653). Staatsmann zwischen Krieg und Frieden, Salzburg 2003 84-87

Hesla

HOJDA Zdeněk: II/1-1, přívazek 2, Notta dell musei..., in: SLAVÍČEK Lubomír (ed.): Artis pictoriae amatores. Evropa v zrcadle pražského barokního sběratelství, Praha 1993, 74

HOJDA Zdeněk: II/1-9 Roma ricercata..., in: SLAVÍČEK Lubomír (ed.): *Artis pictoriae amatores. Evropa v zrcadle pražského barokního sběratelství*, Praha 1993, 73-74

HOJDA Zdeněk: IV/1-15 Deník z kavalírské cesty Heřmana Jakuba Černína 1678 – 1680, in: SLAVÍČEK Lubomír (ed.): *Artis pictoriae amatores. Evropa v zrcadle pražského barokního sběratelství*, Praha 1993, 154

KELLER Peter: 1.1.9. Stammbau der Familie Lodron, in: KELLER Peter / NEUHARDT Johannes (Hg.): *Erzbischof Paris Lodron (1619-1653). Staatsmann zwischen Krieg und Frieden*, Salzburg 2003, 161

MARTIN Franz: Obstall, Bartholomäus van, in: VOLLMER Hans (Hg.): *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, Band XXV., Leipzig 1999, 533

MORPER Johann Joseph: Mathey, Jean Baptiste, in: VOLLMER Hans (Hg.): *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, Band XXIV., Leipzig 1999, 241

NAŇKOVÁ Věra: Nuvolone, Antonio, in: VLČEK Pavel (ed.): *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, 456

NAŇKOVÁ Věra: Ceresella, Francesco, in: VLČEK Pavel (ed.): *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, 112

NAŇKOVÁ Věra / VLČEK Pavel: Fontana, Giovanni Pietro, in: *Ibidem*, 181

NAŇKOVÁ Věra / VLČEK Pavel: Maderna, Giovanni Battista, in: *Ibidem*, 386-387

NAŇKOVÁ Věra: Aichel, Santino, in: *Ibidem*, 12

NAŇKOVÁ Věra, Rossi de Luca, in: *Ibidem*, 556

NAŇKOVÁ Věra, Spineta, Giovanni Battista, in: *Ibidem*, 615

PROHASKA Wolfgang: Karel Škréta (1610-1674) Ausgießung des Hl. Geistes, in: LORENZ Hellmut (Hg.): *Barock (=Geschichte der bildenen Kunst in Österreich 4)*, München 1999, 399

ROUSOVÁ Andrea: V. 31, Zvěstování P. Marii, (kolem 1670), in: STOLÁROVÁ Lenka / VLNAS Vít (ed.): *Karel Škréta 1610-1674. Doba a dílo*, Praha 2010, 258-259

VLČEK Pavel: Lurago, Carlo, in: *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, 381-383

Nepublikované práce a materiály

CACÁK František: *Inventář fondu Farní úřad Ledč n. Sázavou 1498-1949*, 1961

EBELOVÁ Ivana: *Hrad v Ledči nad Sázavou – dějiny hradu, strojopis*, 12. Uloženo v MA Brno – SOA H. Brod

HORYNA Mojmir / MÁCHA O. / ŠIMKOVÁ K.: *Pětipsy – zámek. Stavebně historický průzkum*, SÚRPMO, 1982

CHVOJKA Josef: En Romedius Thaur. Ikonografie vnitřní výzdoby zámecké kaple sv. Romedia (bakalářská práce na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně) Brno 2009

Inventář fondu Archiv města Ledec n. Sázavou 1443 – 1945, 1990

KAČER Jiří / FUČÍK Zdeněk: Toskánský palác-sochařská výzdoba fasády, Hradčanské náměstí 5 (restaurátorský průzkum), uložen v archivu NPÚ úop v Praze

KAŠIČKA František / VILÍMKOVÁ Milada: Stavebně historický průzkum Prahy, blok č. 1230, Hradčany čp. 182/IV., SÚRPMO, 1972

KRPÁLKOVÁ Zdeňka: Kapitoly z uměleckého mecenátu Michala Osvalda, Maxmiliána a Romedia Konstantina Thun Hohenstein v druhé polovině 17. století (diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci), Olomouc 2010

KUBEŠ Jiří: Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500-1740) (disertační práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), České Budějovice 2005

KURUCOVÁ Miroslava: Výtvarné sběratelství v prostředí dvora Humprechta Jana Černína ve druhé polovině 17. století (diplomová práce na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích) České Budějovice 2007

MACEK Petr / ZAHRADNÍK Pavel: Klášterec nad Ohří, Kostel Nejsvětější Trojice, Stavebně historický průzkum, SÚPP Praha, Praha 1993

NOVÁ Kateřina: Rodinný archiv Thun-Hohenstein, Klášterec n.O., 1459-1816. Dílčí inventář, Děčín 2001- 2002.

BERÁNEK Jan / MACEK Petr / ZAHRADNÍK Pavel: Zámek Žehušice, okr. Kutná Hora. Stavebně historický průzkum, 2008, uloženo v archivu NPÚ úop pro Střední Čechy

MATYÁŠOVÁ Milada: Zámecký park v Klášterci nad Ohří, strojopis, s.d., s.l., uloženo v archivu NPÚ úop v Ústí nad Labem

NOVOSADOVÁ Olga: Mikulovice, okr. Chomutov. Kostel sv. Mikuláše, dějiny objektu, SÚRPMO 1986

PANOCHOVÁ Ivana: Mezi zbraněmi mlčí múzy. Protobaroko v české a moravské architektuře 1620-1650 a jeho donátorské pozadí. Stylová, funkční a ideová analýza (disertační práce na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci), Olomouc 2004

POTŮČEK Václav / RAK Bořivoj: Obnova a restaurování štukové a malířské nástěnné výzdoby v interiéru kostela Nejsvětější Trojice v Klášterci nad Ohří (restaurátorská zpráva), 2003, uloženo na NPÚ úop v Ústí nad Labem

RYANTOVÁ Zdislava: Díla „nizozemských“ mistrů 17. století ze sbírky hraběte Humprechta Jana Černína (bakalářská práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze), Praha 2012

SKŘIVÁNEK Milan: Inventář RA Thunové Choltice, strojopis, Zámrsk 1970

SPÁROVÁ Eva: Stavební vývoj a dokumentace současného stavu kostela Nejsvětější Trojice v Záhořanech, okr. Litoměřice (bakalářská práce na Pedagogické fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem), Ústí nad Labem 2001

STROUHALOVÁ Marcela: Hrabě Jan Adam Hrzán z Harasova. Zrození barokního kavalíra? (bakalářská práce na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice), Pardubice 2010

STURZ Joseph: Geschichte der Fiesikomis_Herrschaft Klösterle, rukopis, s.l., s.d., nepag.. Digitální kopie uložena v SOA Litoměřice – SOKA Chomutov se sídlem v Kadani, sign. CD 34.
UBLOVÁ Eva: Hrzánové z Harasova a jejich statky v severozápadních Čechách v 17. a 18. století, (bakalářská práce na Filozofické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem), Ústí nad Labem 2012

VAVREČKA Miloš: Děkanský kostel Povýšení sv. Kříže v Děčíně (diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze), Praha 2010

VLČEK Pavel / NOVOSADOVÁ Olga: Klášterec n. O., zámek, Stavebně historický průzkum, SÚRPMO, 1988

Internetové zdroje

HENIG Zdeněk: <http://www.zamek-benesov.cz/historie-zamku/horni-zamek-1562-1926/z-thun-hohensteinu-1631-1926/> [citováno 22. 7. 2011]

<http://archive.org/details/gratulatiopanegyooigill>. [citováno 16. 7. 2009]

<http://bookgoogle.cz/books?id=1dFJAAAACAAJ&pg=PP13&lpg=PP13&dq=Suffragium+deorum+conspirantium+in+...+dominum+Wenceslaum+%C3%A8+com.+de+Thun,+nuper+electum+episcopum+Passaviensem+...&source=bl&ots=JF83GQWmwh&sig=y8R4mdaUvboko6jdNoCn6v53mA&hl=cs&sa=X&ei=ZtI7UJmnFovgtQarnoHgAQ&ved=0CDAQ6AEwAA> [citováno 18. 10. 2012]

<http://genealogy.euweb.cz/thun/thun4.html> [citováno 16. 5. 2009].

<http://genealogy.euweb.cz/thun/thun5.html> [citováno 16. 8. 2008]

http://img.biblhertz.it/jquery/digilib.html?fn=/SchedeNoack/Thun_001v.tif&ww=1&wh=1&crop=fitwidth [citováno 14. 9. 2012]

<http://mdz1.bib-bvb.de/~emblem/emblalle.html?inpKng=paut&inpBegriff=Gille,%20Paris> [citováno 16. 7. 2009]

http://www.ae-lib.org.ua/texts-c/horatius__odes__lt.htm [citováno 29. 8. 3008]

http://www.castelthun.com/index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=164 [citováno 16. 9. 2012]

<http://www.catholichierarchy.org/bishop/bthungr.html> [citováno 26. 8. 2008].

http://www.gbv.de/du/services/gLink/vd17/1:623505E_001,800,600. [citováno 16. 7. 2009]

http://www.trentinocultura.net/catalogo/cat_fondi_arch/progetto_Thun/famiglia_Thun_h.a.sp [citováno 20. 7. 2012]

www.genealogy.euweb.cz/liecht/liecht.3.html#AF [citováno 29. 7. 2012].

www.chotusice.cz/historie-obce/kapitola-3 [citováno 6. 9. 2012]

www.kultura-kadan.cz/muzeum/vystavy_detail_probehle.php?ID_akce=105, [citováno 6. 8. 2012]

www.tradice.com/archiv/archiv_Toskan.htm [citováno 12. 11. 2012]

Archivní prameny

Biskupství litoměřické, fond Far, Klášterec nad Ohří, inventář č. 114
Landesarchiv Salzburg, fond Geheimes Archiv, XXV. T 7
NA Praha, fond Fideikomisy, sign. FdK VII-E/11, kart. 448
NA Praha, fond Fideikomisy, sign. FdK VII-E/11, kart. 488
MZA Brno – SOKA H. Brod, fond AM Ledče n. S., sign. LI/29
MZA Brno – SOKA H. Brod, fond, sign. LI/31
SOA Litoměřice – SOKA Chomutov se sídlem v Kadani, Sběrka fotografií a negativů, sign. D 35
SOA Litoměřice - Děčín, fond ÚS Thun - Klášterec, kart. 90, inv. č. 385
SOA Litoměřice – Děčín, fond RA Thun-Hohenstein, Klášterec n. O., kart. 1, inv. č. 28, signatura C 3/1
SOA Litoměřice – Děčín, fond RA Thun-Hohenstein, Klášterec n. O., kart. 24, inv. č. 314, sign. G 34/7
SOA Litoměřice – Děčín, fond RA Thun-Hohenstein, Klášterec n. O., kart. 24, inv. č. 314, sign. G 34/7
SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 1, inv. č. 2, sign. A1/1c
SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 1, inv. č. 2, A1/1 c,
SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 15, inv. č. 217, sign. F7/3
SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 15, inv. č. 219, sign. F7/5
SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 2, inv. č. 23, sign. B1/3
SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 24, inv. č. 314, sig. G 34/7
SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 24, inv. č. 314, sign. G 34/7
SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 3, inv. č. 30, sign. C3/3
SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 3, inv. č. 28, sign. C3/1
SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 3, inv. č. 30, sign. C3/3
SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 3, inv. č. 50, sign. C 9/1
SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 5, inv. č. 74, sign. C17/1
SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 7, inv. č. 119, sign. D2/1
SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 8, inv. č. 143, sign. E3/1
SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 15, inv. č. 216, sign. F7/2
SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 12, inv. č. 192, sign F1/1
SOA Litoměřice – Děčín, RA Thun-Hohenstein Klášterec, kart. 12, inv. č. 195, sign. F2
SOA Litoměřice – Děčín, fond Ústřední správa klášterecké větve, inv. č. 28, ev. č. 13
SOA Třeboň – pobočka Jindřichův Hradec, fond RA Černínů, Pražský palác, č. 137
SOA Zámorsk, RA Thunové Choltice, kart. 3, inv. č. 75
SOA Zámorsk, fond RA Thunové Choltice, kart. 7, inv. č. 218

Seznam zkratek

MZA – Moravský zemský archiv

NA – Národní archiv

RA – Rodinný archiv

SOA – Státní oblastní archiv

SOKA – Státní okresní archiv

ÚS – Ústřední správa

Seznam vyobrazení

1. Ozdobný monogram *Michaela Osvalda Thuna*; Klášterec nad Ohří, mariánské výklenkové kaple, detail. Fotoarchiv autora
2. *Sanzeno, Sanktuarium sv. Romedia*; Reprodukce z knihy FREIDENFELS Amandus von: *Gloriosus sanctus Romedius: Ex Comitibus de Tahur Andek, Et Altae Guardiae Dominis, Vallis Annaniae in Tyroli Apostolus, Magnus Thaumaturgus, & Anachoreta...* Pragae 1699, nepag. (25)
3. *Erb Thunů (18. století)*; Reprodukce z knihy JUFFINGER Roswitha / BRANDHUBER Christoph / SCHLEGEL Walter / WALDENDORFF Imma (Hg.): *Erzbischof Guidobald Graf von Thun 1654-1668. Ein Bauherr für die Zukunft*, Salzburg 2008, 23 (35)
4. *Castel Brughier*; Fotoarchiv autora (38)
5. *Kryštof Šimon Thun*; Převzato z knihy JUFFINGER / BRANDHUBER / SCHLEGEL / WALDENDORFF 2008, 24 (42)
6. *Jan Zikmund Thun*; Ibidem, 31 (50)
7. *Salcburk*; Převzato z knihy KELLER Peter / NEUHARDT Johannes (Hg.): *Erzbischof Paris Lodron (1619-1653). Staatsmann zwischen Krieg und Frieden*, Salzburg 2003, 25 (66)
8. *Studium v Římě*; Reprodukce z knihy *Barock im Vatikan. Kunst und Kultur im Rom 1572-1676*, Leipzig 2005, 441 (71)
9. *Felixburk*; Reprodukce z knihy HEBER František Antonín: *Hrady, zámky a tvrze. Severní Čechy*, Praha 2006, 89 (86)
10. *Guidobald Thun*; Reprodukce z knihy JUFFINGER / BRANDHUBER / SCHLEGEL / WALDENDORFF 2008, 32 (105)
11. *Titulný list „Gratulatio Panegyrica“*; Ibidem, 146 (109)
12. *Průčelí salcburského dómu*; Ibidem, 223 (113)
13. *Titulní list „Suffragium deorum conspirantium“*; Ibidem, 40 (116)
14. *Pasov*; archiv autora (119)
15. *Portál pasovské biskupské rezidence s bustou Václava Thuna*; Fotoarchiv autora (121)
16. *Jan Arnošt Thun a jeho fundace*; Reprodukce z knihy z POLLEROß Friedrich (Hg.): *Reiselust & Kunstgenuss, Barockes Böhmen, Mähren und Österreich*, Petersberg 2004, 70 (126)
17. *Děčín*; Reprodukce z knihy VOGTEN Mautitius: *Das Jetzt_lebende Königreich Böhmen*, Frankfurt / Leipzig 1712, nepag. (131)
18. *Zámecká kaple v Cholticích*, Reprodukce z knihy FREIDENFELS 1699, nepag. (138)

19. Barokní podoba zámku v Klášterci nad Ohří; Reprodukce z knihy VACHATA Zdeněk: Klášterec nad Ohří. Přehled dějin města a okolí, Klášterec nad Ohří 1997, 113 **(146)**
20. Klášterec nad Ohří na vedutě z Ledče nad Sázavou; Fotoarchiv autora **(153)**
21. Salla terrena; Fotoarchiv autora **(156)**
22. Klášterecký letohrádek na vedutě z Ledče nad Sázavou; Fotoarchiv autora **(159)**
23. Personifikace Ameriky; Fotoarchiv autora **(163)**
24. Kostel Nejsvětější Trojice v Klášterci nad Ohří; Fotoarchiv autora **(168)**
25. Luragův návrh průčelí kostela Nejsvětější Trojice, Fotoarchiv autora **(169)**
26. Erbová aliance Thunů a Lodronů na průčelí kostela Nejsvětější Trojice; Fotoarchiv autora **(172)**
27. Hlavní oltář; Fotoarchiv autora **(175)**
28. Zvěstování P. Marii na bočním oltáři; Fotoarchiv autora **(177)**
29. Klášterec nad Ohří; I. vojenského mapování (1765), výřez **(180)**
30. Barokní podoba žehušické vily; Reprodukce z knihy STOLÁROVÁ Lenka (ed.), Karel Škréta a malířství 17. století v Čechách a v Evropě. Sborník příspěvků z odborného kolokvia pořádaného Národní galerií v Praze v klášteře sv. Anežky České ve dnech 23. – 24. března 2010, Praha 2011, 181 (autor vizualizace Lucie Chotěborská) **(188)**
31. Aliance erbů na portálu žehušické vily; Fotoarchiv autora **(189)**
32. Letohrádek v Ledči nad Sázavou; Fotoarchiv autora **(194)**
33. Svojsice na vedutě v Ledči nad Sázavou; Fotoarchiv autora **(198)**
34. Staveniště hradčanského Thunova paláce; Reprodukce z knihy BEČKOVÁ Kateřina: Zmizelá Praha. Hradčany a Malá Strana, Praha 2000, 20 **(202)**
35. Hradčanský palác na vedutě z Ledče nad Sázavou; Reprodukce z knihy PLEVA František: Ledec nad Sázavou - dějiny města, Ledec nad Sázavou 1997, 44 **(205)**
36. Hradčanský palác po dokončení v první polovině 18. stol.; Reprodukce z knihy HORYNA Mojmír / KOTALÍK Jiří T. (ed.): Toskánský palác v Praze. Historie a rekonstrukce stavby, Praha 2004, 14 **(208)**
37. Erbová kartuše průčelí paláce; Fotoarchiv autora **(209)**
38. Socha archanděla Michaela v nároží paláce; Fotoarchiv autora **(211)**
39. Ostrov nad Ohří; Reprodukce z knihy VOGTEN 1712, nepag. **(225)**
40. Humprecht Jan Černín z Chudenic; Reprodukce z knihy SLAVÍČEK Lubomír (ed.): Artis pictoriae amatores. Evropa v zrcadle pražského barokního sběratelství, Praha 1993, 144 **(228)**
41. Toskánský (Thunský) a Černínský palác; Reprodukce z knihy HORYNA / KOTALÍK 2004, přebal **(233)**

